

รายงานการวิจัย

เรื่อง

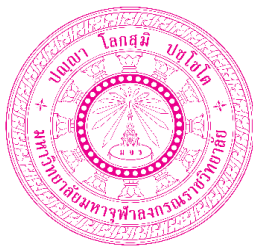
การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
Reducing Social Inequality Among Hmong Ethnic Groups in Chiang Kham
District, Phayao Province.

โดย

ร้อยตำรวจตรี ดร.สมยศ ปัญญามาก
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

MCU RS 800765037

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
Reducing Social Inequality Among Hmong Ethnic Groups in Chiang Kham
District, Phayao Province

โดย

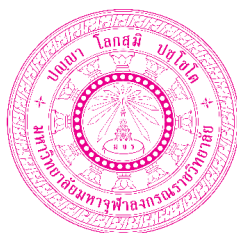
ร้อยตำรวจตรี ดร.สมยศ ปัญญามาก
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตพะเยา

MCU RS 800765037

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Reducing Social Inequality Among Hmong Ethnic Groups in Chiang Kham
District, Phayao Province

By

Pol.Sub.Lt. Dr.Somyot Panyamak
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus
B.E.2022

Research Project Funded
by Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phayao Campus
MCU RS 800765037
(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย	: การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
ผู้วิจัย	: ร้อยตำรวจตรี ดร.สมยศ ปัญญามาก
ส่วนงาน	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
ปีงบประมาณ	: ๒๕๖๕
ทุนอุดหนุนการวิจัย	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ๒) เพื่อศึกษามูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ๓) เพื่อนำเสนอแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนทั้งสิ้น ๒๕ คน โดยใช้พื้นที่หมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาเป็นพื้นที่ในการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

๑) สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ พบว่า สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำที่ลดลง เนื่องจากในปัจจุบัน หน่วยงานต่างๆ หลายภาคส่วนเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาจึงบูรณาการความร่วมมือเพื่อจัดโครงการ กิจกรรมต่างๆ ที่จะเป็นการช่วยเหลือและส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

๒) มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ พบว่า เกิดจากมูลเหตุ ๘ ด้าน ได้แก่ ด้านรายได้ การถือครองทรัพย์สิน การเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐานการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ การแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน การมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิต ด้านเพศ และด้านการแสดงความคิดเห็น

๓) แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ พบว่า ควรสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนในพื้นที่เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการประกอบอาชีพ สนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาอาชีพให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ ควรสร้างโอกาสในการมีที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่เพื่อเป็นการสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้น มีความชัดเจนในเรื่องสิทธิในที่ดินเพื่ออยู่อาศัยทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับขีดความสามารถและศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบนพื้นที่ และควรส่งเสริมกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนในการดำเนินกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การลดความเหลื่อมล้ำ, กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง, ความเหลื่อมล้ำทางสังคม

Research Title : Reducing Social Inequality Among Hmong Ethnic Groups in Chiang Kham District, Phayao Province.

Researchers : Pol.Sub.Lt. Dr.Somyot Panyamak

Department : Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

Fiscal Year : 2022

Research Scholarship Sponsor : Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

Research subject “Reducing the social inequality of the Hmong ethnic groups in Chiang Kham District Phayao Province” has three objectives: 1) to analyze the problem of social inequality among the Hmong ethnic groups in Chiang Kham District, Phayao Province; 2) to study the causes of social inequality among the Hmong ethnic groups. 3) To present guidelines for reducing social inequality among Hmong ethnic groups in Chiang Kham District, Phayao Province. This was a qualitative research. The instrument used was an interview form with a total of 25 key informants using the Hmong ethnic villages in Chiang Kham District. Phayao Province is a research area.

The results showed that

1) The problem of social inequality among the Hmong ethnic groups In the area of Chiang Kham District, it was found that the problem of inequality has decreased. because at present various departments Many sectors recognize the importance of the problem and therefore integrate cooperation to organize projects and activities that will help. and encouraging the Hmong ethnic groups in the area to continually improve their quality of life.

2) the cause of social inequality of the Hmong ethnic group In the area of Chiang Kham District, it was found that it was caused by 8 causes, namely income, property ownership. access to social services and infrastructure, unfair treatment by state powers. poverty alleviation and strengthening the community participation in social development and quality of life, gender, and opinion

3) Approaches to reducing social inequality among Hmong ethnic groups in the area of Chiang Kham District, it was found that cooperation between local government organizations should be established. and community leaders in the area to develop professional competence Support access to information on career development for Hmong ethnic groups in the area Opportunities to have arable land for ethnic farmers in the area should be created to generate additional income. There is clarity on land rights for living and working among ethnic groups. Promote the development of additional occupations to alleviate poverty and support the integration of occupational groups that are in line with the capabilities and potential of the Hmong

ethnic groups in the area. and should promote Hmong ethnic groups in the area together with government agencies and the private sector in carrying out activities to drive continuous development.

Keywords: Inequality reduction, Hmong ethnic group, social inequality

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนและคำแนะนำจากหลายท่านหลายหน่วยงาน และบุคลากรหลายฝ่าย ทำให้งานวิจัยบรรลุผลสำเร็จ ประกอบด้วย พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, พระมหาชุตีภัก อภินนโท ผู้อำนวยการส่วนวางแผนและส่งเสริมการวิจัย, พระราชปริยัติ, รศ.ดร. รองอธิการบดีวิทยาเขตพะเยา, รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา, พระครูโสภณปริยัติสุธี, รศ.ดร.ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พะเยา นายตา และนางจันทร์ ปัญญามาก ผู้ซึ่งเป็นบุพการีเป็นผู้ให้ และถ่ายทอดสรรพวิชาต่าง ๆ มีผู้ทรงคุณวุฒิ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และเจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทุกท่าน ที่ช่วยให้คำแนะนำ และคำปรึกษาในการทำวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณนายอำเภอเชียงคำ, ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลร่มเย็น ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ทุกท่าน ขอขอบคุณนางสาวศันัญธิดา มโนคำ นางสาวชนัญดา คำอาจ และขอขอบพระคุณ คณะผู้บริหาร คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยาทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัย และขออน้อมรำลึกถึงอำนาจบารมีของคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่อยู่ในสากลโลก อันเป็นที่พึ่งให้ผู้เขียนมีสติปัญญาในการจัดทำวิจัยนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยขอให้เป็นกตเวทิตาแต่บิดา มารดา ครอบครัวของผู้วิจัย ตลอดจนผู้เขียนหนังสือ และบทความต่าง ๆ ที่ให้ความรู้แก่ผู้เขียนจนสามารถให้วิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ร้อยตำรวจตรี ดร.สมยศ ปัญญามาก

๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญแผนภาพ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม	๙
๒.๒ สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย	๑๒
๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาสังคม	๒๓
๒.๔ แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙	๓๖
๒.๕ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔	๔๑
๒.๖ ยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรี พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔	๕๐
๒.๗ บริบทเรื่องที่วิจัย	๕๖
๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๗
๒.๙ กรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย	๗๓
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๗๕
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๕
๓.๒ พื้นที่ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย	๗๖
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๗๘
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๑
๓.๕ การจัดการ และการวิเคราะห์ข้อมูล	๘๓
๓.๖ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย	๘๔

บทที่ ๔	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๘๕
	๔.๑ ผลการศึกษาสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา	๘๕
	๔.๒ ผลการศึกษามูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา	๙๕
	๔.๓ แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา	๑๑๐
	๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๒๕
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๒๗
	๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๒๗
	๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๓๑
	๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๓๔
	บรรณานุกรม	๑๓๗
	ภาคผนวก	๑๔๑
	ภาคผนวก ก ข้อเสนอโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Full Proposal)	๑๔๒
	ภาคผนวก ข เอกสารการวิจัยในมนุษย์	๑๖๖
	ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๗๐
	ภาคผนวก ง หนังสือขออนุญาตให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๑๗๖
	ภาคผนวก จ หนังสือขอลงพื้นที่วิจัย	๑๘๐
	ภาคผนวก ฉ หนังสือขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๘๒
	ภาคผนวก ช ประมวลภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย	๑๘๔
	ประวัติผู้วิจัย	๑๙๖

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ แสดงกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา	๕๗
๒.๒ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๔
๔.๑ แสดงสรุปสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา	๙๔
๔.๒ แสดงมูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา	๑๐๙
๔.๓ แสดงแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา	๑๑๘

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

“ความเหลื่อมล้ำ” (inequality) ปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึงปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในสังคมไทย เนื่องจากเป็นสาเหตุ หรือต้นตอของปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยในหลากหลายมิติ ซึ่งความไม่เท่าเทียมกันปรากฏในทุก ๆ เรื่อง ทุก ๆ พื้นที่ ทุก ๆ ภาคส่วน และทุก ๆ เวลา ดังนั้นจึงเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่อาจจะขจัดให้หมดสิ้นไปได้ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมมาอย่างยาวนาน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นการผลิตซ้ำที่เกิดขึ้นจากหลายปัจจัยร่วมกันโดยเฉพาะปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยมีกลุ่มคนเปราะบาง คนชายขอบ ที่ยังคงเป็นตัวแสดงหลักที่รับบทเป็นผู้ที่ถูกเลือกปฏิบัติ ถูกกีดกัน และถูกตีตราอยู่เสมอไป ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ใด ๆ ก็ตาม ภาพสถานการณ์ในปัจจุบัน เราจะเห็นความเหลื่อมล้ำได้ชัดตั้งแต่การเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ที่อุบัติขึ้นทั่วโลก อย่างกว้างขวาง และรวดเร็ว ซึ่งรวมถึงประเทศไทยที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ ทำให้สังคมในทุกภาคส่วนได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในคราวนี้จึงเป็นอีกสถานการณ์หนึ่งที่ทำให้เราได้เห็นความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมอีกระลอก และดูเหมือนระลอกนี้จะมียุคสมัยที่ยาวนานสร้างความเสียหายให้กับผู้คนเป็นจำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิ่งตามมาคือ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน และอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งกันเองระหว่างคนในสังคมเดียวกัน ทั้งทางตรง และทางอ้อม^๑

ภายหลังของการเกิดสถานการณ์ดังกล่าว รัฐได้พยายามที่จะช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบ โดยการออกมาตรการต่างๆ เช่น โครงการเราไม่ทิ้งกัน ที่เปิดโอกาสให้ผู้ได้รับผลกระทบลงทะเบียนเพื่อรับเงินเยียวยา โครงการจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่จัดที่พักอาศัยพร้อมอาหารให้กับคนไร้บ้าน โครงการพักชำระหนี้ของสถาบันการเงิน โครงการเราเที่ยวด้วยกัน ฯลฯ แต่ถึงอย่างไรก็ตามมาตรการของรัฐยังไม่อาจเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบได้ทั้งหมด และยังมีกลุ่มคนจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือ เช่น ในกรณีของโครงการเราไม่ทิ้งกันมีประชาชนบางส่วนออกมาร้องเรียนกับกระทรวงการคลังถึงเรื่องหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจ่ายเงินเยียวยาคนละ ๕,๐๐๐ บาทสำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบ หรือเกิดข้อถกเถียงต่าง ๆ ที่เกิดจากมาตรการดังกล่าวว่าไม่มีความยุติธรรมในการคัดกรอง ในขณะที่มีผู้คนจำนวนมากได้รับความเดือดร้อน แต่กลับมีคนบางกลุ่มที่ได้รับ

^๑ คันธรส แสนวนศ์ และคณะ. การพัฒนา และแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาชุมชนคลองบางซื่อ-รัชดาภิเษก, (วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์, ๒๕๕๕), ๑๐ (๑) : ๔๖-๕๓.

ผลประโยชน์สิ่งเหล่านี้ถือเป็นช่องว่างขนาดใหญ่ที่แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรู้สึกว่าคุณค่าถูกเอาเปรียบหรือมีความไม่เสมอภาคและไม่ชอบธรรม^๒

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประเทศไทยที่นับวันจะทวีความรุนแรงและส่งผลกระทบและก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคมในปัจจุบันในทุกภาคส่วนของสังคมทั้งทางตรง และทางอ้อมเนื่องจากการกระจุกตัวของความร่ำรวยอยู่ในกลุ่มคนจำนวนน้อยโดยเฉพาะในกลุ่มที่ร่ำรวยที่สุด หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจดีเนื่องจากโครงสร้างเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์นายทุนมากกว่าเจ้าของแรงงาน การกระจายบริการพื้นฐานของรัฐมีความเหลื่อมล้ำทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพอันเป็นผลจากการพัฒนาที่กระจุกตัวอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลรวมทั้งเมืองใหญ่ การบริหารจัดการโครงสร้างภาษียังไม่เป็นธรรมจึงไม่ช่วยสนับสนุนการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาได้อย่างทั่วถึง ปัญหาระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินซึ่งมีความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินที่ส่วนใหญ่อยู่ในมือของนายทุนเพียงไม่กี่คน ปัญหากรรมสิทธิ์รวมไปถึงความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับภาครัฐ เพราะคนจนยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างทั่วถึง การบริหารราชการแผ่นดินที่ขาดประสิทธิภาพ และความโปร่งใสในการดำเนินนโยบายสาธารณะ การจัดบริการสาธารณะเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ยังขาดประสิทธิภาพประสิทธิผลรวมไปถึงสถานการณ์ทางการเมืองที่ยังไม่เป็นประชาธิปไตย และสถานะเศรษฐกิจที่ตกต่ำทั้งใน และต่างประเทศ มีการย้ายฐานการผลิต และปิดกิจการเนื่องจากนักลงทุนในต่างประเทศไม่เชื่อมั่นในการลงทุนยิ่งเสมือนเป็นการเติมปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประเทศไทยให้หนักขึ้น แม้รัฐบาลปัจจุบันจะมีนโยบาย และประกาศให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นวาระแห่งชาติที่ต้องทำการปฏิรูปเพื่อแก้ไขปัญหาให้เร็วที่สุดแต่ในทางปฏิบัติกลับทำได้น้อยมากเนื่องจากข้อจำกัดหลาย ๆ ประการ

แม้ว่าในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ภาครัฐจะได้กำหนดนโยบาย และมาตรการในการพยายามบรรเทาและแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในกลุ่มชาติพันธุ์ ด้วยการออกนโยบายมาตรการ และโครงการต่างๆ เช่น การพัฒนาส่งเสริมการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์การส่งเสริมบริการสุขภาพด้วยการกระจายโอกาสการเข้าถึงกองทุนสำหรับผู้มีปัญหาสถานะ และสิทธิของบุคคล เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าวยังคงมีอยู่ ปัจจัยสำคัญเกิดจากการดำเนินการที่ขาดความชัดเจน และต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพิจารณากฎหมายที่สอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งนับว่าเป็นสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในกลุ่มผู้ที่มีปัญหาสถานะ และกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งช่องว่างของการดำเนินนโยบายที่สำคัญ คือ การสร้างความเท่าเทียมด้านสิทธิมนุษยชน การดำเนินการเชิงรุกในการพัฒนาศักยภาพ และการขยายโอกาสทางการศึกษา โอกาส ความเสมอภาคในการเข้าถึงหลักประกันด้าน

^๒ ยงยุทธ บุราสิทธิ์. ชุมชนคนอีสานกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร, (วารสารภาษาและวัฒนธรรม, ๒๕๕๕) ๓๒ (๑): ๖๗-๙๐.

สิทธิมนุษยชน การเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจที่ยังไม่ตรงกับบริบทของกลุ่มชาติพันธุ์^๓ ดังนั้น หากสังคมเปิดโอกาสให้กับบุคคลทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม และเสมอภาคกัน ย่อมลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้ สอดคล้องตามเจตนารมณ์ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา ๒๗ เรื่องความเสมอภาคของบุคคลบัญญัติไว้ว่าบุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย หรือสุขภาพสถานะของบุคคล สถานะทางเศรษฐกิจ หรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใดจะกระทำมิได้^๔ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับทิศทางการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) ที่กำหนดกรอบการพัฒนาให้ประเทศมีขีดความสามารถในการแข่งขัน มีรายได้สูงอยู่ในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว คนไทยมีความสุขอยู่ดีกินดีสังคมมีความมั่นคงเสมอภาคและเป็นธรรม โดยมุ่งเน้นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยคือ ยุทธศาสตร์ที่ (๔) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ. ๒๕๖๐) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เป็นศูนย์กลางโดยเน้นการพัฒนาคนในทุกช่วงวัย การมีส่วนร่วมของทุกคน และการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างประชาชนกลุ่มต่าง ๆ

อย่างไรก็ดี เมื่อกล่าวถึงประชาชนกลุ่มต่างๆ ย่อมหนีไม่พ้นที่จะต้องกล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มคนที่มีอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน ทำให้สมาชิกกลุ่มมีวัฒนธรรม ประเพณี บรรทัดฐาน ภาษา และความเชื่อในแนวเดียวกัน อัตลักษณ์เหล่านี้ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น บุคคลภายนอกอาจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มได้ด้วยการแต่งงานหรือวิธีการอื่น ๆ ตามที่สังคมนั้นกำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตภูเขาของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชาวม้งอพยพลงมาจากใต้ตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๘ เนื่องจากสถานการณ์ที่ไม่สงบทางการเมืองและหาพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก ปัจจุบันมีชาวม้งอาศัยอยู่ในประเทศไทย เวียดนาม ลาว และพม่า ในส่วนของประเทศไทย มีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งกระจายอยู่ในภูมิภาคต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งมีประชากรของชาติพันธุ์ม้งอยู่เป็นจำนวนมาก ปัจจุบันชาวม้งส่วนใหญ่ในประเทศไทย ตั้งถิ่นฐานอยู่ตามภูเขาสูง หรือที่ราบเชิงเขาในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย พะเยา น่าน เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน แพร่ ลำปาง กำแพงเพชร เลย พิชณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย และตาก มีจำนวน

^๓ สถาบันวิจัยภาษา และวัฒนธรรมเอเชีย. โครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการติดตาม และประเมินผลกระทบจากการแก้ปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำในสังคมภายใต้โครงการบริหารจัดการ แผนพัฒนา ฉบับที่ 11สู่การปฏิบัติ. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖), หน้า ๑๔๖.

^๔ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐. (กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๖๐), หน้า ๗๔.

ประชากรทั้งสิ้นประมาณ ๑๕๑,๐๘๐ คน^๕ กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ส่วนใหญ่แล้วจะประสบปัญหาทางด้านความไม่เท่าเทียมกัน หรือ inequality เนื่องจากความไม่เท่าเทียมกันปรากฏในทุก ๆ เรื่อง ในทุก ๆ พื้นที่, ในทุก ๆ ภาคส่วน และในทุก ๆ กาลเวลา ดังนั้นจึงเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่อาจจะจัดให้หมดสิ้นไปได้ แต่สิ่งที่พึงจะพอกระทำได้ ก็คือ การลดความเข้มข้นของความเหลื่อมล้ำให้น้อยลงตามสมควร หากก่อนที่จะทำสิ่งใดลงไป ก็ควรที่จะต้องแยกแยะความเหลื่อมล้ำให้ชัดเจนเสียก่อน

ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมมักเกิดขึ้นในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย กลุ่มผู้ด้อยโอกาส ดังเช่นกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีสาเหตุหลักเกิดจากลักษณะการตั้งถิ่น ส่วนใหญ่อยู่กระจัดกระจาย ห่างไกลและทุรกันดาร พื้นที่การเกษตรมีน้อย และมีข้อจำกัดในการใช้พื้นที่ ขาดบริการ และปัจจัยการผลิตภาคเกษตร และบริการสังคมพื้นฐานที่จำเป็นยังกระจายไม่ทั่วถึง สิ่งสำคัญกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวยังขาดกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งในด้านการพัฒนาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การปกครอง และขาดความสำนึกในการเป็นพลเมืองไทยส่งผลให้ประชากรของกลุ่มชาติพันธุ์ยังด้อยโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐานต่าง ๆ ทำให้มีสภาพยากจน และคุณภาพชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน^๖

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าจำเป็นต้องศึกษาสภาพความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง โดยการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในเขตพื้นที่อย่างแท้จริง และสอดคล้องกับสภาพบริบททางสังคมของชุมชนชาติพันธุ์ องค์ความรู้ที่ได้ในการศึกษาในครั้งนี้ สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืนต่อไป

๑.๒ คำถามการวิจัย

จากความเป็นมาของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น มุ่งศึกษาการลดความเหลื่อมล้ำของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เพื่อกำหนดกรอบยุทธศาสตร์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา แบบมีส่วนร่วมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในทุกมิติ ซึ่งมีคำถามที่ต้องค้นหาคำตอบว่า ที่ผ่านมาสภาพ ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาเป็นอย่างไร และมูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เป็นอย่างไร และรวมทั้งนำเสนอแนวทางเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาควรเป็นอย่างไร

^๕ ฐานข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดพะเยา. ชาติพันธุ์ม้ง. http://www.clm.up.ac.th/project/local_database/read.php?record=170. สืบค้นเมื่อ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๔

^๖ สำนักกิจการชาติพันธุ์. แผนแม่บทพัฒนาชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ.๒๕๕๘-๒๕๖๐). (สำนักกิจการชาติพันธุ์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๗), หน้า ๘๕.

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๑.๓.๒ เพื่อศึกษามูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๑.๓.๓ เพื่อนำเสนอแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Methodology Research) ทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม และได้ดำเนินการตามขอบเขตดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ครอบคลุมใน ๘ มิติ ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑-๑๒, ยุทธศาสตร์การพัฒนาศตวรรษที่ ๒๑ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔ ประกอบด้วย

๑) สภาพ และปัญหาความเหลื่อมล้ำ ในด้าน

(๑) ด้านปัญหาส่วนบุคคล

(๒) ด้านโอกาสทางสังคม

(๓) ด้านนโยบายของรัฐที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำ

๒) มูลเหตุแห่งความเหลื่อมล้ำทางสังคม ๘ ด้าน

(๑) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านรายได้

(๒) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการถือครองทรัพย์สิน

(๓) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐาน

(๔) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ

(๕) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

(๖) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิต

(๗) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านเพศ

(๘) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการแสดงความคิดเห็น

๓) นำเสนอแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

ด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ศึกษากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน ๕ กลุ่ม รวมทั้งสิ้น ๒๕ คน ประกอบด้วย

๑) ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ประกอบด้วยประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านร่องสำน หมู่ ๘ บ้านประชาภักดี หมู่ที่ ๑๓ บ้านประชาพัฒนา หมู่ที่ ๒๑ และบ้านห้วยเตือ หมู่ที่ ๒๒ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน ๘ คน

๒) กำนัน และผู้ใหญ่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน ๕ คน

๓) ข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน ๕ คน

๔) เจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน ๔ คน

๕) นักรัฐศาสตร์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม จำนวน ๓ คน

ทั้งนี้การเลือกแบบเจาะจงไม่ใช่เพื่อให้ได้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นตัวแทน แต่เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความรู้ หรือมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยซึ่งนักวิจัยได้เรียนรู้เพื่อตอบคำถามการวิจัย หรือที่เรียกว่า Information-rich cases คือบุคคลที่มีประสบการณ์ และมีความรู้ เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา โดยเลือกตามความเหมาะสมระหว่าง ๑-๓๐ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการวิจัยตามแหล่งของผู้ให้ข้อมูลกลุ่มต่าง ๆ โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาในพื้นที่ หมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย บ้านร่องสำน หมู่ ๘ บ้านประชาภักดี หมู่ที่ ๑๓ บ้านประชาพัฒนา หมู่ที่ ๒๑ และบ้านห้วยเตือ หมู่ที่ ๒๒ ตำบล ร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านระยะเวลาในการวิจัยตั้งแต่ เดือนมกราคม พ.ศ.๒๕๖๕ ถึง เดือนกันยายน ๒๕๖๕

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม หมายถึง โอกาสทางสังคมที่แตกต่างกัน รวมถึงความไม่เสมอภาคหรือไม่เท่าเทียมกันในสังคมของคนหรือกลุ่มบุคคล ครอบคลุม ๘ ด้าน ได้แก่

๑) มิติด้านรายได้ หมายถึง รายได้ หรือการกระจายรายได้ที่ทำให้ครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์มั่งในในพื้นที่ประสบกับปัญหาความยากจน

๒) มิติด้านการถือครองทรัพย์สิน หมายถึง การขาดสิทธิ์ครอบครองทรัพย์สิน เช่น การถือครองที่ดินเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ เป็นต้น

๓) มิติด้านการเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐาน หมายถึง การเข้าถึงบริการทางสังคม และการรับบริการโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพของกลุ่มชาติพันธุ์มั่ง

๔) มิติด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ หมายถึง การถูกดูถูก ดูหมิ่นเหยียดหยาม การเลือกปฏิบัติ การละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ การถูกเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการทุจริตเอื้อประโยชน์กับกลุ่มชาติพันธุ์มั่งโดยมิชอบ

๕) มิติด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน หมายถึง การขาดโอกาสในการมีงานทำ การฝึกอาชีพ การแก้ไขปัญหาความยากจนและหนี้สินนอกระบบของกลุ่มชาติพันธุ์มั่ง

๖) มิติด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิต หมายถึง การขาดโอกาสในการเข้าร่วมรับฟังการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับปัญหาของชุมชน การเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาวางแผนดำเนินกิจกรรม และการติดตามประเมินผล ตลอดจนการร่วมรับประโยชน์จากกิจกรรมพัฒนาสังคมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๗) มิติด้านเพศ หมายถึง การขาดโอกาสที่เท่าเทียมกัน อันเนื่องจากข้อจำกัดทั้งในด้านวัฒนธรรมชนเผ่า ความสามารถเป็นผู้นำ และสิทธิในการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์มั่ง

๘) มิติด้านการแสดงความคิดเห็น หมายถึง การขาดโอกาสที่เท่าเทียมกันอันเนื่องจากข้อจำกัดของการมีค่านิยม และประเพณี ที่ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้ง หรือมีการแสดงความคิดเห็นแต่ไม่ได้รับการตอบสนองจากรัฐ หรือตัวแทนของรัฐ ตลอดจนขาดช่องทางในการแสดงความคิดเห็น

๑.๕.๒ กลุ่มชาติพันธุ์มั่ง หมายถึง บุคคลคนที่เป็นชนเผ่าชาติพันธุ์มั่ง ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูด ตระกูลเดียวกัน และสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่สามารถนำข้อมูลพื้นฐานของสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์มั่ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา สามารถจัดทำเป็นรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนและท้องถิ่นเพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ

๒. หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนสามารถนำแนวทางและยุทธศาสตร์ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์มั่ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ไปใช้เป็นแนวทางประกอบใน

กระบวนการ การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น หรือข้อบัญญัติตำบล เทศบาล หรือการปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงเพื่อเสนอเป็นแนวทางเสริมสร้างศักยภาพหรือหน่วยงานเพื่อลดความปัญหาความเหลื่อมล้ำ

๓. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปประกอบการพัฒนาแผน หรือยุทธศาสตร์เพื่อนำเสนอแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดเป็นนโยบายการพัฒนาต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงปรากฏการณ์ความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง และเพื่อให้สามารถทำความเข้าใจเนื้อหาของการวิจัยครั้งนี้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม

๒.๑.๑ ความหมายของความเหลื่อมล้ำทางสังคม

๒.๑.๒ สาเหตุความเหลื่อมล้ำทางสังคม

๒.๒ สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย

๒.๒.๑ สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย

๒.๒.๒ สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของกลุ่มชาติพันธุ์

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาสังคม

๒.๔ แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙

๒.๕ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

๒.๖ ยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรี พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

๒.๗ บริบทเรื่องที่วิจัย

๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม

๒.๑.๑ ความหมายของความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ความเหลื่อมล้ำทางสังคม (Social Inequality) เป็นปัญหาใหญ่ในสังคมประการหนึ่งที่ถูกนำมาพิจารณาว่าเป็นสาเหตุที่นำมาสู่ความขัดแย้งกันเองระหว่างคนในสังคมเดียวกัน ทั้งในทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรู้สึกว่าคุณถูกเอารัดเอาเปรียบ มีความไม่เสมอภาค ไม่ชอบธรรม อาจนำมาสู่ความขัดแย้งในสังคมได้ สำหรับความหมายของความเหลื่อมล้ำทางสังคมนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานปี พ.ศ. ๒๕๔๒ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย และนิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้ให้ความหมายไว้ในทำนองเดียวกันว่า ความเหลื่อมล้ำทางสังคม หมายถึง ความไม่เสมอภาคหรือ

ความไม่เท่าเทียมกันของของคนในมิติต่างๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม/วัฒนธรรม ด้านการเมือง ด้านสภาพทางกฎหมาย ด้านการแสดงความคิดเห็น ด้านการรับสิทธิขั้นพื้นฐาน และด้านการเข้าถึง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่างๆ เป็นต้น อาจเกิดขึ้นได้ทั้งในด้านความเหลื่อมล้ำทางสิทธิ โอกาส อำนาจ และศักดิ์ศรี^๑

ในขณะที่ สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม (๒๕๕๗) ชี้ให้เห็นว่า ความเหลื่อมล้ำหรือ ช่องว่างของคุณภาพชีวิตและรายได้ของบุคคลในสังคม เป็นเครื่องบ่งชี้ ถึงอำนาจการเข้าถึงและการใช้ ประโยชน์จากทรัพยากร ซึ่งสิทธิและโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร การรับบริการบริการของรัฐ กระบวนการยุติธรรม จะมีมากน้อยแตกต่างกันขึ้นอยู่กับ การจัดการของภาครัฐและปัจจัยเฉพาะ บุคคล เช่น ความรู้ความสามารถ ฐานะทางสังคมที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ความไม่เท่าเทียมกันเหล่านี้ใน สังคม เกิดจากการจัดการเชิงโครงสร้างหรือเชิงระบบที่ขาดความเชื่อมโยงไปยังประชาชน ดังนั้น การ แก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำต้องให้ความสำคัญกับการออกแบบระบบการจัดการบริการของรัฐ การ บังคับใช้กฎหมายและเกณฑ์การกำกับดูแลที่จะเสริมสร้างเสรีภาพและความเป็นธรรม โดยยึดหลักนิติ ธรรม หลักความเสมอภาค ภายใต้กฎหมายเดียวกัน^๒

จากความหมายของความเหลื่อมล้ำทางสังคมดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ความเหลื่อมล้ำ ทางสังคมหมายถึง โอกาสทางสังคมที่แตกต่างกัน รวมถึงความไม่เสมอภาคหรือไม่เท่าเทียมกันใน สังคมของคนหรือกลุ่มบุคคล โดยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความหมายของความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำครอบคลุมในด้านรายได้ ด้านการถือครองทรัพย์สิน ด้าน การเข้าถึงบริการทางสังคมและโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ ด้านการ แก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคมและ คุณภาพชีวิต และด้านการแสดงความคิดเห็น

๒.๑.๒ สาเหตุความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมีมานานแล้วและเป็นปัญหาเรื้อรังที่สะท้อนถึง ความแตกต่างในการเข้าถึงชีวิตที่มีคุณภาพ รวมถึงบริการทางสังคมที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงที่รัฐจัดให้ โดยเฉพาะช่องว่างระหว่างรายได้ของคนรวยกับคนจนเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อม ล้ำในสังคม ความเหลื่อมล้ำเกิดจากการขาดโอกาส ขาดสิทธิ ขาดทรัพยากร เนื่องจากความเหลื่อมล้ำ เป็นเรื่องของความรู้สึกที่เหนือกว่าและด้อยกว่า ยิ่งความแตกต่างทางด้านวัตถุนั้นเท่าใด ความเหลื่อม ล้ำทางสังคมก็ยิ่งมากขึ้นเท่านั้น เพราะสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำมาก ความสัมพันธ์ทางสังคมก็จะเสื่อม

^๑ นิธิ เอียวศรีวงศ์, กรุงเทพ, พระเจ้าตากฯ และประวัติศาสตร์ไทย : ว่าด้วยประวัติศาสตร์และ ประวัติศาสตร์นิพนธ์. (กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๕๓), หน้า ๓๐๔.

^๒ สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม, กรอบความเห็นร่วมปฏิรูปประเทศไทยด้านสังคม. (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม, ๒๕๕๗), หน้า ๖๙.

สลายลง สังคมอ่อนแอ ผู้คนไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน คุณภาพชีวิตของคนจะดีขึ้นและมีความรู้สึกปลอดภัยภายใต้สังคมที่มีความเหลื่อมล้ำน้อยกว่า ความเหลื่อมล้ำจึงนำมาซึ่งความแตกแยกและผูกเรือนของสังคม^๓

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๕๗) ได้สรุปสาเหตุของปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากปัจจัยเชิงโครงสร้าง ดังนี้

๑. โครงสร้างทางเศรษฐกิจไทยที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มเจ้าของทุนมากกว่าเจ้าของแรงงาน กล่าวคือ ผลประโยชน์จากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มาจากฐานการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ ผลตอบแทนของทุนจึงเป็นของผู้ประกอบการโดยส่วนใหญ่

๒. โครงสร้างการบริหารจัดการภาครัฐ มีลักษณะรวมศูนย์ไว้ที่ส่วนกลาง และโครงสร้างบริการพื้นฐานของรัฐกระจุกตัวอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รวมทั้งหัวเมืองใหญ่ต่างๆ ในภูมิภาคได้ส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพระหว่างประชากรในเขตเมืองและเขตชนบท และประชากรในแต่ละภูมิภาค บริการพื้นฐานของรัฐทั้งบริการด้านการศึกษาและการพัฒนาทักษะฝีมือ ด้านสาธารณสุข และโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ส่วนใหญ่มีการกระจุกตัวหนาแน่นในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลรวมทั้งเมืองใหญ่ต่างๆ

๓. ปัญหาระบบกรรมสิทธิ์ที่ดิน กล่าวคือ ที่ดินเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญสำหรับการประกอบอาชีพและความมั่นคงในการดำรงชีวิต ปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดินจึงมีความเชื่อมโยงกับปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้พื้นที่ที่มีปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำดังกล่าวนี้ มักเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ที่ห่างไกลความเจริญ ผู้ประสบปัญหาไม่มีโอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพอื่น ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาดังกล่าว ล้วนเกิดขึ้นมาจากตัวเอง ประกอบกับสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยในการประกอบอาชีพ และการถูกเอารัดเอาเปรียบจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า หรือมีอำนาจการต่อรองด้วยวิธีเดียวกัน ในทางกลับกัน ในพื้นที่ห่างไกลความเจริญเหล่านี้ ล้วนมีประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากความเจริญที่คืบคลานเข้ามาทีละเล็กละน้อย และเข้ามาเปลี่ยนลักษณะนิสัย ชีวิตความเป็นอยู่ให้ฟุ้งเฟ้อ อันนำไปสู่ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ^๔

๔. ข้อจำกัดของกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ คนจนและคนชายขอบยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างทั่วถึง ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการออกแบบไว้ยากต่อการเข้าถึง เช่น

^๓ กมลพร กัลยาณมิตร, การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคม, (วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ๒๕๕๙), ๕(๑): ๒๑๗-๒๓๐.

^๔ สถาบันวิจัยภาษา และวัฒนธรรมเอเชีย, โครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลกระบวนการแก้ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในสังคมภายใต้โครงการบริหารจัดการแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑๑สู่การปฏิบัติ. (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖), หน้า ๑๓๕.

การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมีค่าใช้จ่ายสูง การดำเนินคดีใช้เวลายาวนานทำให้ต้นทุนสูง รวมทั้งการเน้นแบบแผนขั้นตอนปฏิบัติของทางราชการโดยเคร่งครัด ต้องมีเอกสารหลักฐานครบถ้วน การใช้ภาษาที่ยากต่อการเข้าใจ การผูกขาดอำนาจไว้ที่รัฐโดยไม่กระจายสู่ชุมชน เป็นต้น

๕. การบริหารราชการแผ่นดินที่ขาดประสิทธิภาพและความโปร่งใส รวมทั้งการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบและการทุจริตคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นสาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้การดำเนินนโยบายสาธารณะและการจัดบริการสาธารณะเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล บางส่วนเป็นการใช้จ่ายที่ไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายหรือปัญหาเร่งด่วน ประกอบกับการขาดระบบฐานข้อมูลที่ทันสมัยที่สามารถบ่งชี้ ถึงกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการนโยบายนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายที่ควรจะได้รับ โดยเฉพาะการขาดระบบฐานข้อมูลที่บ่งชี้ ลักษณะของคนจน/ผู้ด้อย โอกาส จึงทำให้การบริหารจัดการของภาครัฐไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มคนจน/ผู้ด้อยโอกาสเท่าที่ควร

จากสาเหตุของความเหลื่อมล้ำดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า เกิดจากสาเหตุหลายปัจจัยทั้งในด้านเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มผู้ประกอบการเป็นส่วนใหญ่ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐ นโยบายและกฎหมายต่างๆ โดยเฉพาะปัจจัยด้านการขาดกรรมสิทธิ์ที่ดินทำกิน ซึ่งเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความยากจนและความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางเศรษฐกิจตามมา ในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งประเด็นการศึกษาความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้น จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า นอกจากสาเหตุของความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากปัจจัยดังกล่าวแล้ว ความเหลื่อมล้ำที่มักเกิดขึ้นในกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วนใหญ่มีลักษณะของความเหลื่อมล้ำทางโอกาส ก่อให้เกิดความยากจนในด้านรายได้และด้านที่มีใช้ตัวเงินตามมา ซึ่งอาจเป็นผลพวงมาจากการถูกแบ่งแยกสถานภาพด้วยชาติกำเนิด ทำให้เกิดการเลือกปฏิบัตินำมาซึ่งการกีดกันด้านสิทธิและโอกาสที่พึงได้รับ

ดังนั้น จากสถานการณ์ และแนวโน้มความรุนแรงของความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมไทยดังกล่าว ย่อมถือได้ว่าเป็นปัญหาวิกฤตสำคัญยิ่งของประเทศที่อาจจะส่งผลกระทบทั้งต่อปัจเจกบุคคล ชุมชน สังคม และประเทศ ดังนั้น การกำหนดแนวทางของการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงเป็นสิ่งสำคัญที่หน่วยงานทุกภาคส่วนในสังคมควรให้ความสำคัญ และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรมที่สามารถตอบสนองต่อสภาพบริบทของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์อย่างแท้จริง

๒.๒ สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย

ความเหลื่อมล้ำมักจะเป็นการกล่าวถึงความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ที่มีโอกาสกับผู้ที่ขาดโอกาส ซึ่งโอกาสในที่นี้ คือ โอกาสในการเข้าถึง ตอรอง และจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ในสังคม ความ

เหลื่อมล้ำบางครั้งก็เป็นเหตุ บางครั้งก็เป็นผลในตัวเอง ที่เป็นเหตุเพราะความเหลื่อมล้ำจึงทำให้เกิดความไม่пенธรรม หรือเนื่องจากคนเกิดมา "ไม่เท่ากัน" จึงก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำตามมา การพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมาสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นประชาชนมีงานทำ และมีความมั่นคงในอาชีพมากขึ้น รายได้เฉลี่ยของประชาชนเพิ่มสูงขึ้น ปัญหาความยากจนลดลง และประชาชนเข้าถึงบริการทางสังคม และสาธารณสุขไปมากขึ้นเป็นปัจจัยจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ความไม่เท่าเทียมกันในโอกาสของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ โอกาสของคนในเมืองกับชนบทในการเข้าถึงบริการสาธารณะหลักที่มีคุณภาพยังมีช่องว่างมาก และการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ในสังคมยังไม่เท่าเทียมกันซึ่งเป็นปัญหาที่สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำที่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างในสังคมไทยทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้รับความเดือดร้อนจากความไม่ทัดเทียมของความเติบโตทางเศรษฐกิจ และความแตกต่างกันในการเป็นเจ้าของทรัพยากร ส่งผลต่อรายได้ที่แตกต่างกันมากระหว่างกลุ่มคนในสังคม อันสะท้อนถึงความไม่เท่าเทียมของโอกาส ในการเข้าถึงทรัพยากร และสิทธิพื้นฐาน รวมทั้งความไม่пенธรรมด้านอำนาจต่อรอง

๒.๒.๑ สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย

จากรายงานผลการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจน และความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปีพ.ศ. ๒๕๕๙ ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ได้สรุปสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในประเทศไว้ดังนี้^๕

๑) ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ในรอบเกือบ ๓ ทศวรรษที่ผ่านมา พบว่า สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของประเทศไทยดีขึ้นเพียงเล็กน้อย โดยความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในภาพรวมมีแนวโน้มดีขึ้น สะท้อนจากค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini coefficient) ด้านรายได้เท่ากับ ๐.๔๔๕ ในปี ๒๕๕๘ ซึ่งมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จาก ๐.๔๙๙ ในปี ๒๕๕๐ อย่างไรก็ตาม มีข้อจำกัดของข้อมูลด้านรายได้ในปี ๒๕๕๙ เนื่องจากไม่มีข้อมูลด้านรายได้ในการสำรวจภาวะเศรษฐกิจ และสังคมของครัวเรือน ปี ๒๕๕๙ ทำให้ไม่สามารถคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายได้ ปี ๒๕๕๙ ได้ โดยนำข้อมูลผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (สสช.) มาประกอบการวิเคราะห์แนวโน้มความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ปี ๒๕๕๙ แทน โดยพบว่า ความเหลื่อมล้ำของรายได้จากค่าจ้างของแรงงานมีแนวโน้มดีขึ้น กล่าวคือ กลุ่มแรงงานที่มีรายได้น้อยที่สุด ได้รับส่วนแบ่งรายได้เพิ่มมากขึ้น ขณะที่สัดส่วนรายได้ของแรงงานในกลุ่มรายได้สูงที่สุด มีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ จากร้อยละ ๓๗.๐๑ ในปี ๒๕๕๑ มาอยู่ที่ร้อยละ ๓๐.๕๐ ในปี ๒๕๕๙ ส่งผลให้ความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มที่มีรายได้สูงที่สุด และกลุ่มที่มีรายได้ต่ำที่สุดอยู่

^๕ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔, วันที่ค้นข้อมูล ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๔, เข้าถึงได้จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422

ที่ ๘.๑๘ เท่าในปี ๒๕๕๙ ลดลงจาก ๑๘.๒๘ เท่าในปี ๒๕๕๑ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายระหว่างกลุ่มรวยสุดกับกลุ่มจนสุดยังมีความแตกต่างกันประมาณ ๙.๔ เท่า ในปี ๒๕๕๙

๒) ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาของไทย การเข้าถึงการศึกษาภาคบังคับของคนไทยอยู่ในสัดส่วนที่สูง แต่ยังคงมีเด็กในวัยเรียนบางส่วนที่หลุดออกจากระบบการศึกษา และแนวโน้มอัตราการเข้าเรียนลดลงตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้นจากอัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net enrolment rate) ในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น ปี ๒๕๕๙ อยู่ที่ร้อยละ ๘๗.๓ และ ๖๗.๔ ตามลำดับ ขณะที่อัตราการเข้าเรียนระดับอนุบาลเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อยู่ที่ร้อยละ ๗๒.๓ ในปี ๒๕๕๙ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กตั้งแต่ช่วงปฐมวัย เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นกำลังคนที่มีคุณภาพในอนาคต ในส่วนของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (รวม ปวช.) และระดับปริญญาตรี (รวม ปวส.) มีแนวโน้มอัตราการเข้าเรียนที่เพิ่มขึ้น แต่ยังคงต่ำกว่าระดับชั้นอื่นๆ และหากพิจารณารายภาค พบว่า ในภาพรวมอัตราการเข้าเรียนในแต่ละภาคจำแนกตามระดับชั้นไม่แตกต่างกันมาก แต่อัตราการเข้าเรียนระดับปริญญาตรีของกรุงเทพมหานครมีสัดส่วนสูงกว่าภาคอื่น ๆ อยู่ที่ร้อยละ ๔๐.๔ ในขณะที่ภาคใต้มีอัตราการเรียนต่อปริญญาตรีต่ำที่สุดอยู่ที่ร้อยละ ๑๙.๒

๓) ความเหลื่อมล้ำด้านสาธารณสุข การกระจายบุคลากรทางการแพทย์มีความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการบริการทางสาธารณสุข ปัจจุบันในสถานพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขประสบปัญหาขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ ซึ่งเป็นผลจากการกระจายตัวบุคลากรสาธารณสุขของประเทศ ส่งผลให้มีจำนวนแพทย์ต่อประชากรที่ต้องดูแลมากกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ควรจะเป็น สะท้อนได้จากความเหลื่อมล้ำของอัตราบุคลากรทางการแพทย์ต่อประชากรในแต่ละภูมิภาค กล่าวคือ ในปีพ.ศ. ๒๕๕๘ บุคลากรทางการแพทย์โดยเฉพาะแพทย์ทันตแพทย์ และเภสัชกร กระจุกตัวหนาแน่นอยู่ในกรุงเทพมหานคร ส่งผลกระทบต่อระยะเวลาในการรอคิวตรวจรักษา และคุณภาพการให้บริการจากการรับเร่งดูแลประชากรเจ็บป่วยให้ครบถ้วน

๔) ความเหลื่อมล้ำด้านการคุ้มครองทางสังคม มีการขยายสวัสดิการครอบคลุมถึงกลุ่มเด็กแรกเกิดในครัวเรือนยากจน ขณะที่แรงงานนอกระบบจำนวนมากยังขาดการคุ้มครองทางสังคมอย่างเป็นระบบปีพ.ศ. ๒๕๕๙ การคุ้มครองทางสังคมได้ขยายไปสู่เด็กแรกเกิดภายใต้โครงการเงินอุดหนุนเด็กแรกเกิดในครัวเรือนที่ยากจนโดยการให้เงินอุดหนุนเด็กแรกเกิดถึง ๓ ปีจำนวน ๖๐๐ บาทต่อคนต่อเดือน สำหรับการคุ้มครองแรงงาน แม้ว่าจะมีการขยายความคุ้มครองไปสู่แรงงานนอกระบบโดยการนำแรงงานนอกระบบเข้าสู่ระบบประกันสังคมภาคสมัครใจตาม พ.ร.บ.ประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ มาตรา ๔๐ แต่พบว่า มีผู้สนใจเข้าสู่ระบบดังกล่าวจำนวนน้อยเพียง ๒.๒๔ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๕๒ ของแรงงานนอกระบบทั้งหมดในปีพ.ศ. ๒๕๕๙ นอกจากนี้ยังมีความเหลื่อมล้ำด้านรายได้

และค่าตอบแทนของแรงงานโดยแรงงานนอกระบบได้รับค่าจ้างเฉลี่ยต่ำกว่าแรงงานในระบบประมาณ ๒.๒ เท่า

๕) ความเหลื่อมล้ำด้านกระบวนการยุติธรรม ยังมีความเหลื่อมล้ำมากในด้านกระบวนการยุติธรรมด้านอาญา จากการประเมินดัชนีหลักนิติธรรม (Rule of Law Index) ซึ่งจัดทำโดยโครงการความยุติธรรมโลก (World Justice Project หรือ WJP) ในการประเมินดัชนี ๘ ด้านประกอบด้วย ข้อจำกัดเกี่ยวกับอำนาจรัฐ การปราศจากการคอร์รัปชัน การมีรัฐบาลที่เปิดกว้าง สิทธิขั้นพื้นฐาน ความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัย การบังคับใช้กฎหมาย กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง และกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยจากรายงานความเป็นธรรมโลกปี ๒๕๕๙ พบว่า ดัชนีหลักนิติธรรม (Rule of Law Index) ในภาพรวมของประเทศไทยมีคะแนน ๐.๕๑ จัดอยู่ลำดับที่ ๔๖ จาก ๑๑๓ ประเทศทั่วโลก และอยู่ลำดับที่ ๑๐ จาก ๑๕ ประเทศในกลุ่มภูมิภาคเอเชียตะวันออก และแปซิฟิก โดยมีคะแนนสูงสุดในด้านการมีความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัย (Order and Security) อยู่ที่ ๐.๗๐ คะแนน และมีคะแนนน้อยที่สุดในด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice) ซึ่งมีเพียง ๐.๔๕ คะแนน โดยเฉพาะด้านประสิทธิภาพในการสอบสวน (Effective investigations) การปราศจากการเลือกปฏิบัติ (No discrimination) และกระบวนการที่ถูกต้องทางกฎหมาย (Due process of law) ซึ่งเป็นปัญหาทั้งจากกระบวนการยุติธรรมมีค่าใช้จ่ายสูง ปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ปัญหาความไม่เท่าเทียมจากกระบวนการยุติธรรมสองมาตรฐาน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่ชอบด้วยกฎหมาย และประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมาย

นอกจากนี้ จากการศึกษาแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) พบว่าประเทศไทยยังมีความเหลื่อมล้ำในหลายปัจจัย ที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพ และทั่วถึงเพื่อเป็นการสร้างความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ดังนี้^๖

๑) ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ แม้ที่ผ่านมาประเทศไทยจะสามารถลดสัดส่วนคนจนจากร้อยละ ๖๕.๑๗ ในปี ๒๕๓๑ เหลือเพียงร้อยละ ๗.๒ ในปี ๒๕๕๘ แต่ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ที่วัดจากค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายได้ (Gini coefficient) กลับลดลงเล็กน้อยจาก ๐.๔๗๘ ในปี ๒๕๓๑ เหลือ ๐.๔๔๕ ในปี ๒๕๕๘ ซึ่งยังคงอยู่ในระดับสูง อย่างไรก็ตาม ยังพบการกระจุกตัวของรายได้โดยในปี ๒๕๕๘ ประชากรกลุ่มที่รวยที่สุด ๑๐ % แรกมีสัดส่วนรายได้สูงถึงร้อยละ ๓๔.๙๘ ของรายได้คนทั้งประเทศ ขณะที่ประชากรกลุ่มที่จนที่สุด ๑๐ % แรกกลับมีสัดส่วนรายได้เพียงร้อยละ ๑.๕๘ ของรายได้คนทั้งประเทศ

^๖ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔, วันที่ค้นข้อมูล ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๔, เข้าถึงได้จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422

๒) ความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองทรัพย์สิน เมื่อพิจารณาถึงการถือครองทรัพย์สินที่สำคัญ ที่จะใช้ในการยกระดับคุณภาพชีวิต พบว่า ประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองที่ดินที่สูงมาก โดยประชากรกลุ่มที่รวยที่สุด ๑๐ % แรกถือครองที่ดินที่มีเอกสารสิทธิประเภทโฉนดที่ดินสูงถึงร้อยละ ๖๑.๔๘ ของการถือครองที่ดินของคนไทย ขณะที่ประชากรกลุ่มที่จนที่สุด ๑๐ % แรกกลับมีการถือครองที่ดินเพียงร้อยละ ๐.๐๗ เท่านั้น ซึ่งมีความแตกต่างกันถึง ๘๕๓.๖๔ เท่า นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงบัญชีเงินฝากในประเทศไทย พบว่า บัญชีเงินฝากที่มีจำนวน ๑๐ ล้านบาทขึ้นไป มีจำนวนเพียงร้อยละ ๐.๑ ของจำนวนบัญชีเงินฝากทั้งหมด แต่กลับมีมูลค่าเงินฝากถึงร้อยละ ๕๑.๓ ของจำนวนเงินฝากทั้งหมด ขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาถึงการมีหนี้สิน พบว่า ประชากรกลุ่มที่รวยที่สุด ๑๐% แรกมีหนี้สินคิดเป็น ๑๓.๑๔ เท่าของรายได้ครัวเรือน ขณะที่ประชากรกลุ่มที่จนที่สุด ๑๐ % แรก มีหนี้สินสูงถึง ๔๐.๕๒ เท่าของรายได้ครัวเรือน

๓) ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่

(๑) การเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุข หลังจากพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติปี พ.ศ. ๒๕๔๘ มีผลบังคับใช้เป็นผลให้คนไทยทุกคนที่มีเลขบัตรประจำตัวประชาชนมีหลักประกันด้านสุขภาพ ยกเว้นในกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะ และสิทธิ อย่างไรก็ตามยังพบความเหลื่อมล้ำในส่วนของกระจายบุคลากร และทรัพยากรทางการแพทย์ โดยเฉพาะการกระจุกของบุคลากรทางการแพทย์ในเขตเมือง ทั้งในวิชาชีพแพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร พยาบาลวิชาชีพ และพยาบาลเทคนิค

(๒) การเข้าถึงบริการด้านการศึกษา ข้อมูลอัตราการเข้าเรียนสุทธิแสดงให้เห็นว่า ประชากรกลุ่มที่มีรายได้สูงกว่าจะมีโอกาสในการเข้าเรียนต่อที่สูงกว่าประชากรกลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาถึงอัตราการเข้าเรียนสุทธิในระดับปริญญาตรีซึ่งในปี ๒๕๕๘ ประชากรกลุ่มที่มีรายได้สูงที่สุด ๑๐ % แรกมีอัตราการเข้าเรียนสุทธิในระดับปริญญาตรีเท่ากับ ๖๒.๘ ขณะที่ประชากรกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดกลับมีอัตราการเข้าเรียนสุทธิในระดับปริญญาตรีเพียง ๓.๖ เท่านั้น ขณะเดียวกันงบประมาณอุดหนุนด้านการศึกษาของรัฐบาลต่อหัวนักเรียนยังมีจำนวนสูงสุดในระดับปริญญาตรีซึ่งนอกจากความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสในการเข้าถึงแล้ว ยังพบว่ามี ความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษา โดยพิจารณาจากผลคะแนนทดสอบ PISA 2015 จำแนกตามกลุ่มประเภทสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาประเภทอาชีวศึกษามีผลคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 400 คะแนน ขณะที่โรงเรียนที่เน้นวิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์ และกลุ่มโรงเรียนสาธิตมีผลคะแนนเฉลี่ยมากกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว

(๓) การเข้าถึงสวัสดิการสังคม ตั้งแต่ปี ๒๕๕๒ ภาครัฐได้ดำเนินโครงการแจกเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุรวมถึงแจกเบี้ยยังชีพผู้พิการตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ โดยครอบคลุมผู้สูงอายุ และคนพิการทุกคน แต่

ยังมีผู้สูงอายุ และผู้พิการ บางส่วนที่ยังเข้าไม่ถึงโครงการดังกล่าว ซึ่งผลการดำเนินโครงการที่ผ่านมาพบว่าผู้สูงอายุ และผู้พิการที่มีฐานะยากจน มีสัดส่วนการเข้าถึงเบี้ยยังชีพที่สูงกว่าผู้สูงอายุ และผู้พิการที่ไม่ยากจน ซึ่งในปี ๒๕๖๐ ภาครัฐได้ดำเนินโครงการลงทะเบียนผู้มิรายได้น้อย ซึ่งจะทำให้สามารถทราบจำนวนผู้มิรายได้น้อย และจัดสวัสดิการ รวมถึงการให้ความช่วยเหลือได้ตรงจุดมากขึ้น ในส่วนของการให้ความคุ้มครองด้านแรงงานแก่แรงงานนอกระบบ พบว่า แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ ยังไม่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติประกันสังคม โดยในปี ๒๕๕๘ มีแรงงานนอกระบบเพียงร้อยละ ๑๐.๘ ของแรงงานนอกระบบทั้งหมด ที่สมัครเข้ารับการคุ้มครองตามมาตรา ๔๐ ของพระราชบัญญัติประกันสังคม ขณะเดียวกันในปี ๒๕๕๘ มีการจัดตั้งกองทุนการออมแห่งชาติเพื่อส่งเสริมการออมของประชาชน แต่ก็ยังไม่ได้รับความนิยมมากนัก โดยในเดือนมิถุนายน ๒๕๖๐ มีสมาชิกทั้งสิ้น ๕๓๗,๐๐๙ คน

(๔) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ประเทศไทยได้ส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเสมอภาคผ่านการจัดตั้งกองทุนยุติธรรมตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ จากนั้นปี ๒๕๕๘ ยกย่องเป็นพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการดำเนินโครงการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ แต่ยังคงพบปัญหาในการเข้าถึงกฎหมาย อันเนื่องมาจากความย้อนแย้ง และความล่าช้าของกฎหมาย การไม่บังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดจริงจัง รวมถึงความล่าช้าของระบบบริหารงานราชการ และการเลือกปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ ปัจจุบันภาครัฐอยู่ระหว่างการปฏิรูปเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม

(๕) การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน จากข้อมูลในปี ๒๕๕๘ พบว่า คร่าวเรือนร้อยละ ๙๙.๙ มีไฟฟ้าใช้ในบ้าน ขณะที่พบว่า ยังมีความเหลื่อมล้ำในส่วนของเข้าถึงน้ำประปา โดยร้อยละ ๙๗.๕ ของครัวเรือนที่รวยที่สุด ๑๐ % แรกมีน้ำประปาใช้ในบ้าน ขณะที่ครัวเรือนที่จนที่สุด ๑๐ % แรกมีน้ำประปาใช้เพียงร้อยละ ๘๗.๓ ในด้านการเข้าถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่ พบว่า ร้อยละ ๙๕.๙ ของครัวเรือนทั้งหมด มีโทรศัพท์เคลื่อนที่ โดยสัดส่วนการเข้าถึง โทรศัพท์เคลื่อนที่ ระหว่างครัวเรือนที่อยู่ในเขตเมืองกับเขตชนบทไม่มีความแตกต่างกันมากนัก ขณะที่การเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร ยังพบความเหลื่อมล้ำทั้งในเชิงพื้นที่ และระดับรายได้ โดยในปี ๒๕๕๘ พบว่า ครัวเรือนกลุ่มที่จนที่สุด ๑๐ % แรกเข้าถึงอินเทอร์เน็ต เพียงร้อยละ ๑.๑๔ ขณะที่ครัวเรือนที่รวยที่สุด ๑๐ % เข้าถึงอินเทอร์เน็ตร้อยละ ๕๐.๐๘ เช่นเดียวกับการใช้อินเทอร์เน็ตในเขตเมือง จะมีสัดส่วนสูงกว่าการใช้อินเทอร์เน็ตในเขตชนบทเท่ากับ ๑.๔๘ เท่า

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงความไม่สมดุลของการพัฒนาทำให้เป็นสาเหตุของการเกิดความเหลื่อมล้ำ และความไม่เป็นธรรมในสังคมไทยที่เป็นปัญหาสั่งสมมานาน แม้จะมีความพยายามแก้ไขปัญหามาอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อพิจารณาจากสถานการณ์ในปัจจุบัน และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้บ่งชี้ถึงความเสี่ยงหลายประการที่ต้องนำมาวิเคราะห์หาสาเหตุที่แท้จริง

ของปัญหาเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ และความไม่เป็นธรรม รวมทั้งการสร้างภูมิคุ้มกัน
ในสังคมไทย และกำหนดแนวทางการพัฒนาในข้างหน้า เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีคุณภาพ มี
ความเป็นธรรม และเป็นสังคมที่คนไทยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และสมานฉันท์บนหลักการของการ
พิทักษ์ปกป้องผลประโยชน์ส่วนรวมของสังคม

หากปัญหาดังกล่าวยังไม่ได้รับการแก้ไข และยืดเยื้ออย่างถูกต้องที่ตอบสนองต่อความ
ต้องการอย่างแท้จริงของบุคคล และพื้นที่ ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต และการพัฒนา
ของประเทศในอนาคต ดังนั้น จึงจำเป็นต้องสร้างสังคมที่มีภูมิคุ้มกันเข้มแข็งมากขึ้น โดยต้องสร้าง
ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคมแก่คนทุกกลุ่ม ให้ความสำคัญกับการสร้างความเท่าเทียมกันของ
โอกาส และการมีส่วนร่วมเพื่อให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพ และมีความเป็นธรรม ประชาชนสามารถ
ปรับตัวเข้ากับเปลี่ยนแปลง และสามารถบริหารจัดการความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้
สังคมไทยต้องมีภูมิคุ้มกันที่สำคัญ ดังนี้^๗

๑) ทุกคนในสังคมไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคมได้รับโอกาสในการประกอบ
สัมมาอาชีพอย่างเท่าเทียมกัน สามารถเข้าถึงบริการทางสังคม และทรัพยากรอย่างเป็นธรรม และ
ได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างทั่วถึง เพื่อป้องกันมิให้ตกอยู่ในวงจรความยากจน และมีคุณภาพชีวิต
ที่ดีขึ้นอย่างทั่วถึง

๒) กลุ่มผู้ด้อยโอกาสได้รับโอกาส และการพัฒนาศักยภาพอย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกัน
สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง และเท่าเทียม เข้าถึงทรัพยากร และโครงสร้าง
พื้นฐานต่าง ๆ การพัฒนาเศรษฐกิจมีฐานกว้าง ครอบคลุมทั่วถึง และสร้างโอกาสสำหรับกลุ่มด้อย
โอกาสมากขึ้น บนหลักการของการยอมรับอย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และลดช่องว่างใน
สังคม

๓) ประชาชนมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งเป็นพลังร่วมของสังคมไทย มีการพัฒนาตนเอง
ได้อย่างเต็มศักยภาพ และสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศอย่างเต็มที่ และเป็นธรรม โดย
ที่สามารถปรับตัวท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วได้

๔) ชุมชน และสังคมมีค่านิยมร่วม และยึดหลักผลประโยชน์ของสังคม มีค่านิยมร่วมใน
การอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขระหว่างกลุ่มคน ระหว่างพื้นที่ และระหว่างวัย พี่พาวาอาศัย และเกื้อกูล
กันภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

^๗ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙. วันที่ค้นข้อมูล ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๔, เข้าถึงได้จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=5748

ดังนั้น จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น มูลเหตุแห่งความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จึงครอบคลุมประเด็นความเหลื่อมล้ำทางสังคม ๘ ด้าน ได้แก่

๑) มิติด้านรายได้ หมายถึง รายได้ หรือการกระจายรายได้ที่ทำให้ครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ประสบกับปัญหาความยากจน

๒) มิติด้านการถือครองทรัพย์สิน หมายถึง การขาดสิทธิครอบครองทรัพย์สิน เช่น การถือครองที่ดินเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ เป็นต้น

๓) มิติด้านการเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐาน หมายถึง การเข้าถึงบริการทางสังคม และการรับบริการโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

๔) มิติด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ หมายถึง การถูกดูถูก ดูหมิ่นเหยียดหยาม การเลือกปฏิบัติ การละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ การถูกเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการทุจริตใต้ทรัพย์สินกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งโดยมิชอบ

๕) มิติด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน หมายถึง การขาดโอกาสในการมีงานทำ การฝึกอาชีพ การแก้ไขปัญหาความยากจนและหนี้สินนอกระบบของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

๖) มิติด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิต หมายถึง การขาดโอกาสในการเข้าร่วมรับฟังการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับปัญหาของชุมชน การเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาวางแผนดำเนินกิจกรรม และการติดตามประเมินผล ตลอดจนการร่วมรับประโยชน์จากกิจกรรมพัฒนาสังคมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๗) มิติด้านเพศ หมายถึง การขาดโอกาสที่เท่าเทียมกัน อันเนื่องจากข้อจำกัดทั้งในด้านวัฒนธรรมชนเผ่า ความสามารถเป็นผู้นำ และสิทธิในการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

๘) มิติด้านการแสดงความคิดเห็น หมายถึง การขาดโอกาสที่เท่าเทียมกันอันเนื่องจากข้อจำกัดของการมีค่านิยม และประเพณี ที่ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้ง หรือมีการแสดงความคิดเห็นแต่ไม่ได้รับการตอบสนองจากรัฐ หรือตัวแทนของรัฐ ตลอดจนขาดช่องทางในการแสดงความคิดเห็น

๒.๒.๒ สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของกลุ่มชาติพันธุ์

ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในกลุ่มชาติพันธุ์สามารถพบได้ทั้งความเหลื่อมล้ำภายในกลุ่มชาติพันธุ์เองที่เกิดการเอารัดเอาเปรียบในกลุ่มเดียวกัน และเกิดความเหลื่อมล้ำจากสังคมภายนอก โดยเฉพาะประเด็นที่มีความสำคัญ และมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ เรื่อง

ของสถานะบุคคล การมีสิทธิได้รับสัญชาติไทย และการดำรงตนในฐานะพลเมืองของประเทศที่นับว่ายังเป็นปัญหาที่กลุ่มชาติพันธุ์ยังประสบอยู่ ซึ่งนอกจากจะแสดงถึงความเป็นพลเมืองตามกฎหมายของประเทศแล้วยังบ่งบอกถึงการมีสิทธิในการอยู่อาศัยและรับบริการต่างๆ จากรัฐบาล เช่น บริการทางการศึกษา บริการสุขภาพ การเข้าถึงสวัสดิการด้านอาชีพ การสร้างรายได้ เป็นต้น ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ นับเป็นสถานการณ์ของความเหลื่อมล้ำหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์

สถาบันวิจัยภาษา และวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ได้สรุปสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในกลุ่มชาติพันธุ์ไว้ ๔ ประเด็นหลักดังนี้^๔

๑. ความเหลื่อมล้ำด้านสถานะบุคคลตามกฎหมาย ซึ่งสะท้อนลักษณะของการขาดความเท่าเทียมของการดำรงตนในฐานะพลเมืองของประเทศ เมื่อพิจารณาความตาม พรบ.สัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มีบทบัญญัติให้สัญชาติไทยแก่บุคคลผู้ไม่มีสัญชาติอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการให้สัญชาติไทยแก่กลุ่มชาติพันธุ์และบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยครบถ้วนในจำนวนหนึ่ง โดยการลงรายการสัญชาติไทยตาม พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๓ มียอดลงรายการสัญชาติจำนวน ๓๙,๖๒๕ ราย และตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางฯ พ.ศ. ๒๕๕๓ ลงรายการสัญชาติจำนวน ๑๐๓,๕๕๘ ราย รวมยอดลงรายการสัญชาติไทยทั้งสิ้นจำนวน ๑๔๓,๒๑๐ ราย (สำนักบริหารการทะเบียน ๒๕๕๖) ซึ่งปัจจุบันรัฐยังดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่องแม้ว่าจะมีความล่าช้าในด้านกระบวนการดำเนินการ ด้วยความรอบคอบ/ระมัดระวังของเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะบุคคลที่มี ๒ สัญชาติ และการพิสูจน์ DNA ที่นับว่ายังไม่ครอบคลุมกลุ่มประชากรชาติพันธุ์ทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ และชนกลุ่มน้อยอีกจำนวนหนึ่งตาม พ.ร.บ.สัญชาติแก้ไขฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕ ตามมาตรา ๗ ทวิที่อยู่ระหว่างการดำเนินการตามมติครม.วันที่ ๗ ธ.ค. ๒๕๕๓ อีกจำนวน ๒๔๐,๓๕๗ ราย (สำนักบริหารการทะเบียน ๒๕๕๖) ซึ่งความเป็นคนไทยยังผูกติดอยู่กับกฎหมายการให้สัญชาติ ระบบการให้บริการต่างๆ จึงถูกจำกัดสิทธิ ปัญหาด้านสถานะบุคคลจึงเป็นปัจจัยที่สะท้อนสิทธิในความเป็นพลเมืองและโอกาสการเข้าถึงบริการรัฐทั้งทางด้านสุขภาพ โอกาสในการประกอบอาชีพส่งผลต่อความยากจน และความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ สิทธิในการพักอาศัย ตลอดจนสิทธิในการเดินทาง ซึ่งปัจจุบันมีประชากรชาติพันธุ์จำนวนมากที่ยังไม่ได้รับความเท่าเทียมในการรับบริการดังกล่าวซึ่งหมายรวมถึงสิทธิทางการศึกษาโดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา

๒. ความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิทางการศึกษา แสดงถึงลักษณะของการขาดโอกาสทางการศึกษา การขาดความรู้ความเข้าใจในทักษะที่ถูกต้องด้านการศึกษา ถูกจำกัดสิทธิในการรับบริการ

^๔ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย, โครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการติดตาม และประเมินผลกระบวนการแก้ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในสังคมภายใต้โครงการบริหารจัดการแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ สู่การปฏิบัติ. (รายงานการวิจัย). (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖), หน้า ๑๔๗.

ทางการศึกษา และมีข้อจำกัดด้านการวัดความสำเร็จทางการศึกษา รวมถึงหลักสูตรการศึกษายังไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรม และยังไม่ตรงตามความต้องการของการดำรงชีวิตที่ตอบเป้าหมายของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้งสวัสดิการด้านการศึกษาต่างๆ ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มประชากรชาติพันธุ์ โดยเฉพาะ กยศ. และ กรอ. ส่งผลให้เกิดปัญหาขาดโอกาสศึกษาในระดับอุดมศึกษา เกิดปัญหาด้านความยากจน ทั้งยังถูกจำกัดพื้นที่การทำงานจึงต้องประกอบอาชีพอย่างง่ายที่ผิดกฎหมาย เช่น ค้ายาเสพติด ค้าบริการ ทำให้เกิดปัญหาด้านความมั่นคงตามมา โดยการศึกษานับว่าเป็นปัจจัยที่สะท้อนทักษะ และวิถีการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ เด็กนักเรียนที่อยู่ในวัยเรียนส่วนมากให้ความสำคัญกับการทำงานมากกว่าการศึกษา เนื่องจากต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต อันเป็นผลพวงจากทักษะของครอบครัวที่ถูกจำกัดสิทธิในการเข้าถึงบริการต่างๆ เกิดการอบรมบุตรหลานในเชิงซ้ำเติมสถานะตนเอง ส่งผลให้บุตรที่เกิดมาต้องอยู่ในวงจรดั้งเดิมของครอบครัวและเกิดการผลิตซ้ำจนกลายเป็นวิถีชีวิตหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สืบทอดต่อกันมา

นอกจากนี้ ในประเด็นของสถานศึกษายังไม่ค่อยให้การยอมรับ และให้ความสำคัญกับการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ ด้วยข้อจำกัดด้านโอกาส และสิทธิในความเป็นคนไทย ส่วนด้านบุคลากรทางการศึกษาด้านชาติพันธุ์นั้นมีจำนวนน้อยและไม่ได้รับความสนใจมากนัก ซึ่งรัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว และมุ่งหาแนวทางในการส่งเสริมการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน โดยมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้รับรองสิทธิทางการศึกษาของเด็กไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ ขยายโอกาสทางการศึกษาแก่นักเรียนที่มีชื่ออยู่ในระบบทะเบียนราษฎรแต่ยังไม่มีสถานะที่ถูกต้องตามกฎหมาย และได้รับเงินอุดหนุนรายหัวในอัตราค่าใช้จ่ายรายหัวที่ให้กับเด็กไทย เอื้อประโยชน์ถึงด้านการทำงาน โดยบุคคลเหล่านี้ สามารถทำงานได้ตามพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๕๑ นอกจากนี้ มีการออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียน นักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๘ ซึ่งในการจัดการปัญหาด้านสถานศึกษานั้น สำนักงาน กศน. ก็ได้มีแนวทางส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ขึ้น ทั้งยังส่งเสริมสิทธิในการศึกษาของคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติรวมทั้งส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ทั่วประเทศ ประกอบด้วยภาคกลาง จำนวน ๑๐ แห่ง ภาคเหนือ จำนวน ๑๗ แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๑๐ แห่ง และภาคใต้จำนวน ๑๔ แห่ง ถึงอย่างไรก็ตามการดำเนินงานดังกล่าวยังไม่สามารถจัดการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิทางการศึกษาให้หมดสิ้นได้

๓. ความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิทางการรักษาพยาบาล ลักษณะของการขาดสิทธิด้านบริการทางสุขภาพจากการถูกจำกัดด้วยเลขประจำตัวบุคคลทำให้บุคคลผู้มีปัญหาด้านสถานะและสิทธิไม่ได้รับความคุ้มครองด้านสุขภาพโดยเฉพาะสวัสดิการการรักษาพยาบาล ส่งผลให้หน่วยให้บริการสุขภาพหรือโรงพยาบาลประจำพื้นที่จังหวัดต่างๆ โดยเฉพาะตามแนวชายแดนประสบกับปัญหาค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพประชาชนที่อยู่ระหว่างการรอพิสูจน์สถานะบุคคล และไม่มีหลักประกันสุขภาพ ซึ่ง

พบว่ามีปัญหามากที่สุดคือจังหวัดตาก เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน กาญจนบุรีระนอง เป็นต้น ภาระงานที่โรงพยาบาลและสถานอนามัยในแนวชายแดนที่มีผู้ไม่มีหลักประกันสุขภาพมีจำนวนมากต้องแบกรับภาระทั้งงานบริการและงบประมาณเฉพาะใน ๕ อำเภอชายแดนของจังหวัดตาก ได้รับภาระการรักษาพยาบาลฟรีในปี ๒๕๕๒ ไปถึง ๑๑๑ ล้านบาท และยังมีหนี้สินสะสมค่ายาและเวชภัณฑ์จากโรงพยาบาลใน ๔ จังหวัด คือแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ตาก กาญจนบุรีกว่าปีละ ๓๐๐ ล้านบาท ทั้งนี้ ยังไม่รวมคนไทยในพื้นที่สูงจำนวนมากไม่ได้มาแจ้งเกิดไม่มีหลักฐานแสดงว่าตนเกิดในไทย เพราะคลอດกับหมอตำแยที่บ้านทำให้ประชาชนกลุ่มใหญ่ตามแนวชายแดนที่ยังมีปัญหาการรับรองสถานะบุคคล ไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนชายขอบที่มีฐานะยากจน (บทความจากวารสารโรงพยาบาลชุมชน ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๔ มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓) อย่างไรก็ตาม รัฐบาลมีความพยายามในการคุ้มครองกลุ่มบุคคลเหล่านี้ ให้ได้รับสิทธิในการรักษาพยาบาล โดยดำเนินโครงการสวัสดิการสำหรับผู้มีรายได้น้อย (สปร.) โครงการบัตรสุขภาพ ๕๐๐ บาท และจัดตั้งกองทุนผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิขึ้นในความดูแลของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งสามารถช่วยเหลือและบรรเทาปัญหาด้านหลักประกันสุขภาพในกลุ่มผู้มีปัญหาสถานะได้ในระดับหนึ่ง

๔. ความเหลื่อมล้ำด้านการเลือกปฏิบัติ หากพิจารณาด้วยหลักสิทธิมนุษยชนตามอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ มีแนวทางส่งเสริมและสนับสนุนความเคารพและนับถือในสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทั้งมวล โดยไม่มีการจำแนกความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติเพศ ภาษา หรือศาสนา กำหนดให้รัฐมีนโยบายที่จัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ และประกันสิทธิของทุกคนให้มีความเสมอภาคกันตามกฎหมายโดยไม่จำแนกตามเชื้อชาติสีผิว หรือชาติหรือเผ่าพันธุ์กำหนด ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่ได้เข้าร่วมภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการลดสถานะความไร้รัฐ รวมถึงอนุสัญญาเกี่ยวกับสถานะภาพผู้ลี้ภัย จึงยังไม่ปรากฏว่าประเทศไทยมีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสิทธิของคนไร้สัญชาติไว้โดยตรง^๔ หากเป็นเพียงการมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายภายใน ประเทศเท่านั้น ซึ่งปัญหาของความเหลื่อมล้ำนั้นเกิดการเลือกปฏิบัติทั้งในด้านภาษา วัฒนธรรม วิถีชีวิต การตั้งถิ่นฐาน เกิดการปรามาสด้วยอคติและทัศนคติเดิมของคนไทย โดยเฉพาะการมองว่ากลุ่มชาติพันธุ์เป็นผู้ตัดไม้ทำลายป่า ค้ายาเสพติด ขอบลักขโมย สร้างปัญหาความรุนแรงกระทบต่อความมั่นคงภายในประเทศ ส่งผลให้เกิดการกีดกันด้านสัญชาติทำให้ขาดความเสมอภาคในการเข้าถึงบริการสาธารณะ สิทธิพลเมืองอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในการมีเสรีภาพในการโยกย้ายและการพำนักอาศัยภายในเขตแดนของรัฐสิทธิในการครองสัญชาติสิทธิในการมีที่อยู่อาศัย สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุข การดูแลทาง

^๔ วินิจ ลำเหลือ, กลไกการคุ้มครองสิทธิของคนไร้สัญชาติในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณี การถอดถอนสัญชาติจากนัยการถอนชื่อชาวบ้านออกจากทะเบียนราษฎร อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๕๕๕ (กรุงเทพมหานคร: รามคำแหง, ๒๕๕๖), หน้า ๗๘.

การแพทย์การประกันสังคม และการบริการทางสังคม สิทธิในการทำงาน สิทธิในการได้รับการศึกษา และการฝึกอบรม รวมถึงสิทธิในการเข้าร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม ยังมีการบริการที่นับว่าเข้าถึงกลุ่มบุคคลเหล่านี้ บ้างโดยที่ไม่ต้องรอการพิสูจน์สัญชาติของบุคคลเหล่านั้น ได้แก่บริการด้านสุขภาพที่ให้กับบุคคลผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ ในรูปกองทุนผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิซึ่งรัฐบาลได้ดำเนินการไปแล้วในเบื้องต้น

ดังนั้น จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของกลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วยประเด็นความเหลื่อมล้ำด้านสถานะบุคคลตามกฎหมาย ความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิทางการศึกษา ความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิทางการรักษาพยาบาล และความเหลื่อมล้ำด้านการเลือกปฏิบัติ

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาสังคม

๒.๓.๑ แนวคิดการมีส่วนร่วม

๑) ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน มีคำในภาษาอังกฤษหลายๆ คำที่ใช้สื่อความหมายทำนองเดียวกัน ได้แก่ People's participation Citizen involvement, Popular Participation Grass Roots Participation เป็นต้น และได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายที่แตกต่างกันดังต่อไปนี้

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผลเป็นกระบวนการที่กลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาส และใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออก หรือกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องการดำเนินการพัฒนาในลักษณะของการเข้าร่วมการจัดการ ตั้งแต่การเข้าร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล ในรูปของชุมชนที่ได้รับผลประโยชน์ หรือผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนา หรืออีกนัยหนึ่งกล่าวได้ว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เอากการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักนั้น ไม่ใช่ของใหม่ แต่เป็นยุทธศาสตร์ที่มีผู้ใช้กันมานานโดยเฉพาะกระแสความคิดที่มุ่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งละเลยฐานะการพัฒนาที่ยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ประสบการณ์ที่ผ่านมาได้ช่วยให้มีการพลิกฟื้น นำเอากการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญอีกครั้งหนึ่ง โดยอ้างถึง องค์การสหประชาชาติว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน จะต้องมีความหมายครอบคลุมถึงการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ หรือการที่ประชาชนมีส่วนร่วมช่วยเหลือในการปฏิบัติตามโครงการ หรือการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตลอดกระบวนการพัฒนานอกจากนี้ยังได้เสนอสาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในแง่ของการบริหารการพัฒนาว่า จะต้องประกอบด้วยสิ่งที่เป็นสาระสำคัญคือ จะช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหา และความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ประชาชนจะมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น การดำเนินงานโครงการก็จะราบรื่น เมื่อได้รับความร่วมมือ

จากประชาชน โครงการนั้น ก็จะทำให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้น และมีการระดมทรัพยากร เมื่อมีการพัฒนามากขึ้น ก็จะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น

Erwin, William ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมไว้ว่า กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนา คือ ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ และความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง^{๑๐}

Cohen, John M and Uphoff, Norman T. ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมไว้ว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งไม่ใช่แต่เพียงตัดสินใจเพียงอย่างเดียวยังต้องให้การตัดสินใจควบคู่ไปกับการดำเนินงานด้วย การตัดสินใจยังเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องผลประโยชน์ และการประเมินผลด้วย เพราะการประเมินผลทำให้ได้รับผลสะท้อนกลับ (Feedback) นำไปสู่การตัดสินใจใหม่^{๑๑}

Stavenhagen, R. ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นกระบวนการที่สมาชิกของกลุ่มที่มีการกระทำออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกันในการที่จะแสดงให้เห็นถึงความสนใจและความต้องการร่วมกัน และมีความต้องการที่จะบรรลุเป้าหมายร่วมทางด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง หรือการดำเนินงานร่วมกันเพื่อให้มีอิทธิพลต่ออำนาจมติชน ไม่ว่าจะเป็นทางทางตรงหรือทางอ้อม หรืออาจจะเป็นการดำเนินงานร่วมกันในการเพิ่มอำนาจการต่อรองทางการเมือง เศรษฐกิจ รวมถึงการปรับปรุงสถานภาพทางสังคมของกลุ่มตนเอง^{๑๒}

ณพพรชัชรณ์ เสมสันต์ สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การเข้าร่วมกันของประชาชนตั้งแต่ระดับปัจเจกชน ระดับกลุ่ม หรือระดับท้องถิ่นในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ หรือร่วมลงมือปฏิบัติ หรือชักชวนให้ผู้อื่นปฏิบัติในการทำกิจกรรมและโครงการ โดยร่วมรับผิดชอบ รวมทั้ง การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดจากผลการดำเนินงานในลักษณะต่าง ๆ ในขั้น ตอนใดขั้น ตอนหนึ่ง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์ของตน หรือชุมชน^{๑๓}

^{๑๐}Erwin, William. **Participation Management: Concept Theory, and Implementaion.** (Atlanta,Ga: Georgia State University, 1976). P.138.

^{๑๑}Cohen, John M and uphoff, Norman T. **Rural Development. Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation.** (New York: The RuralDevelopment Committee center for Internationnal Studies. Cornell University, 1977), p.7.

^{๑๒}Stavenhagen, R. **Marginality, Participation Agarian Structure in Latin America.** (In Bulletin of the Internationnal Institute of Labour Studies, 1970), p.74.

^{๑๓} ณพพรชัชรณ์ เสมสันต์, **บทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร**, (มหาวิทยาลัยมหิดล : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๐) หน้า ๒๕.

โอคลี และ มาร์สเดน (Okly and Marsden) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ตามความคิดเห็นนั้น ออกจะมีความแตกต่างกันอยู่น้อย ดังนี้^{๑๔}

๑. การมีส่วนร่วม คือการพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ โดยประชาชนกล่าวต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่างๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชาติแต่ไม่ได้หวังว่าจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการ หรือวิจารณ์เนื้อหาของโครงการ

๒. การมีส่วนร่วมมีความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัว เพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือ และตอบสนองต่อโครงการ ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น

๓. เรื่องการพัฒนาชนบทนี้ การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนที่มาเกี่ยวข้องในกระบวนการการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินโครงการร่วมผลประโยชน์โครงการพัฒนานอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลองค์การนั้น

๔. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้น อาจเข้าใจอย่างกว้าง ๆ ได้ว่าเป็น การที่ประชาชนได้เข้าร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อเขา

๕. การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจะมีทั้งสิทธิ หน้าที่ที่จะเข้าร่วมในการแก้ไขปัญหาทางสุขภาพของเขามีความรับผิดชอบมากขึ้นที่ จะสำรวจตรวจสอบความจำเป็นเรื่องสุขภาพอนามัย การระดมทรัพยากรของท้องถิ่น เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและการบำรุงรักษาองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น

๖. การมีส่วนร่วมนั้น จะต้องเป็นกระบวนการดำเนินการอย่างแข็งขัน ซึ่งหมายถึงว่าบุคคล หรือหรือกลุ่มที่มีส่วนร่วมนั้น ได้มีความคิดริเริ่ม และได้มุ่งใช้ความพยายามตลอดจนความเป็นตัวเองที่จะดำเนินการตามความคิดริเริ่มนั้น

๗. การมีส่วนร่วมนั้น คือ การที่จะได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายามที่จะเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากร และระเบียบในสถาบันต่าง ๆ ในสภาพสังคมนั้น ทั้งนี้โดยที่กลุ่มที่ดำเนินการ และความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการไม่ถูกควบคุมโดยทรัพยากรและระเบียบการต่าง ๆ

นอกจากนี้ ปีเตอร์ โอคลี และ เดวิด มาร์สเดน ยังให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในอีกมุมมองหนึ่งว่า “การมีส่วนร่วม” เป็นกระบวนการให้ได้มาซึ่งอำนาจ เช่น การให้ชาวชนบทมีส่วนร่วมในการพัฒนา คือ การให้ได้มาซึ่งอำนาจใจการพัฒนานั้นเอง ทั้งนี้อำนาจที่ได้มา คือ การเข้าถึงการได้ควบคุมทรัพยากรที่จำเป็นจะปกป้องวิถีชีวิตของเขา ความหมายของการมีส่วนร่วมตามนัยดังกล่าว ดังนี้

^{๑๔} Oakley, P., & Marsden, D. **Approaches to participation in rural envelopment.** (Geneva: International Labour Organization, 1984), p. 19.

๑. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนใหญ่ หมายถึงการกระจายอำนาจใหม่ (โดยทั่วไปเป็นกระบวนการที่มีความขัดแย้ง) ซึ่งต้องมีการวิเคราะห์ตามแนวทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะในประเด็นการเมือง พลังในสังคม และบทบาทในชนชั้น ในอดีตที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

๒. การมีส่วนร่วมนั้น เกี่ยวพันกับการกระจายอำนาจใหม่ในสังคม ทั้งนี้ เป็นอำนาจที่จะทำให้กลุ่มชนได้ระบุว่า ความต้องการมีอะไรบ้าง และความต้องการของใครจะได้รับการกระจายทรัพยากรไปตอบสนองบ้าง

๓. อำนาจเป็นเป้าหมายสำคัญของการมีส่วนร่วมและเมื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนได้กระจายออกไปแล้วเกิดเป็นการใช้พลังอำนาจร่วมกันของสมาชิกทั้งหมด ซึ่งจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์โดยเหตุนี้ประชาชนก็ถือว่าตนเป็นตัวแทนของชุมชนได้ ดังนี้ ความแตกต่างของอำนาจของผู้ที่เคยควบคุมไว้และทรัพยากรที่จำเป็นจะมีได้ก็จะลดลงโดยการมีส่วนร่วมนี้เอง

จากความหมายของการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยสรุปว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผลเป็นกระบวนการที่กลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาส และใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออก หรือการดำเนินการของบุคคล โดยดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมทางความคิด การตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติ การติดตามผล จนสามารถบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

๒) องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม พบว่ามีผู้กำหนดองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

๑. การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และอารมณ์ เป็นการเกี่ยวข้องทั้งตัวตนไม่ใช่เฉพาะเพียงแค่เกี่ยวข้องด้านกำลังกาย หรือทักษะ กล่าวคือ ผู้ที่มีส่วนร่วมจะมีส่วนเกี่ยวข้องทางจิตใจ ไม่เพียงแค่เฉพาะด้านการทำงาน

๒. การกระทำการให้ เมื่อผู้มีส่วนร่วมได้บังเกิดความเกี่ยวข้องด้านจิตใจ และอารมณ์แล้ว ก็เท่ากับเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กระทำการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม โดยเหตุนี้การมีส่วนร่วมจึงเป็นมากกว่าการยินยอมที่จะกระทำตามคำสั่ง ซึ่งเป็นการกระทำโดยปราศจากการยินยอม พร้อมใจ และคิดสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมจึงเป็นความสัมพันธ์ทางอารมณ์ และจิตใจที่มีการติดต่อสื่อสารทั้งไป และกลับระหว่างบุคคลนั้น และกลุ่ม

๓. การรับผิดชอบ เมื่อเกิดการเกี่ยวข้องด้านจิตใจ อารมณ์ และได้กระทำการให้แก่สถานการณ์กลุ่มนั้นแล้ว ผู้มีส่วนร่วมจะเกิดความรู้สึกร่วมกับผิดชอบกับกลุ่มนั้นด้วย เพราะการมีส่วนร่วม

ร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวกับกลุ่ม และต้องการเห็นผลสำเร็จของการทำงานนั้นด้วย จึงเกิดความรู้สึกรับผิดชอบกับกลุ่ม โดยสรุปอาจกล่าวว่า

การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ

(Participation = Cooperation + Coordination + Responsibility)

๓.๑ ความร่วมมือร่วมใจ คือ ความร่วมมือร่วมใจของบุคคลที่จะมาทำงานร่วมกันเพื่อวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

๓.๒ การประสานงาน คือ ห่วงเวลา และลำดับเหตุการณ์ที่มีประสิทธิภาพในการทำกิจกรรมหรือการทำงาน

๓.๓ ความรับผิดชอบ คือ ความรู้สึกผูกพันในการทำงาน และทำให้เกิดความเชื่อถือไว้วางใจ การมีส่วนร่วมจึงเป็นหัวใจของการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม (Teamwork)^{๑๕}

๓) รูปแบบ และขั้นตอนการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ และขั้นตอนการมีส่วนร่วม พบว่า มีผู้กำหนดรูปแบบ และขั้นตอนการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

World Health Organization (WHO) เป็นหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในกฎบัตรของสหประชาชาติ และก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๑ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อประสานความร่วมมือระหว่างพวกเขาและหน่วยงานอื่นเพื่อส่งเสริมสุขอนามัยของทุกคน ได้เสนอรูปแบบของการมีส่วนร่วมประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน ไว้ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตาม และประเมินผลประการสำคัญคือการตัดสินใจด้วย

๒. การดำเนินกิจกรรม (Implementation) ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและบริหารการใช้ทรัพยากรมีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงิน และการบริหาร

๓. การใช้ประโยชน์ (Utilization) มีความสามารถในการทำกิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์

๔. การได้รับผลประโยชน์ (Obtaining Benefits) ประชาชนจะต้องได้รับการกระจายผลประโยชน์ชุมชนในพื้นที่เท่ากัน ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรืออาจเป็นวัตถุก็ได้^{๑๖}

ธีระพงษ์ แก้วหาบงษ์ ได้จำแนกขั้นตอนของการมีส่วนร่วมออกเป็น ๔ ขั้นตอน ไว้ดังนี้

^{๑๕}นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. (กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภณการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๑๕.

^{๑๖} World Health Organization. Community in Health for Primary Health Care. Paper No. SHS/83-16. Bethesda Md., n.d., (1998-2002), p.21.

ขั้นตอนที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการของการที่จะต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการ และการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบาย และประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นตอนที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานจะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน และประสานงาน การให้ความช่วยเหลือด้านแรงงาน หรือข้อมูล

ขั้นตอนที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มรวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ และเป็นโทษต่อบุคคล และสังคม

ขั้นตอนที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลสิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้^{๑๗}

มงคล จันทรส่อง ได้กำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมจะต้องมีวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน การให้บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมจะต้องมีวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ชัดเจนว่า จะทำกิจกรรมนั้น ๆ ไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะได้ตัดสินใจดีกว่าควรจะเข้าร่วม หรือไม่

๒. การมีส่วนร่วมจะต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมจะต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบ และลักษณะอย่างไร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถตัดสินใจได้ว่าจะเข้าร่วมกิจกรรม หรือไม่

๓. การเข้าร่วมจะต้องมีบุคคล หรือกลุ่มเป้าหมาย การที่จะให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมายด้วย อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปบุคคลกลุ่มเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรม และวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วเป็นพื้นฐาน^{๑๘}

ศิริชัย กาญจนวาสี ได้กำหนดรูปแบบ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของบุคคลในองค์กร ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมในการประชุม

^{๑๗} ชีระพงษ์ แก้วหาญ. กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง: ประชาคมประชาสังคม (พิมพ์ครั้งที่ ๔). (ขอนแก่น: ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ๒๕๔๓) หน้า ๑๔๙-๑๖๓.

^{๑๘} มงคล จันทรส่อง. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตาบล อาเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารทรัพยากรป่าไม้, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔). หน้า ๒๕.

๒. การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา
๓. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร
๔. การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหา
๕. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลในกิจกรรมต่าง ๆ
๖. การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์^{๑๙}

อคิน รพีพัฒน์ ได้กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน มีความสอดคล้องกับบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งนี้สามารถจำแนกประเภทการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนในการพัฒนาเป็น ๕ ขั้นตอน ได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มในขั้นริเริ่มโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาสาเหตุของปัญหาภายในชุมชนตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้น

ขั้นตอนที่ ๒ การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผนโครงการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการ และแนวทางการดำเนินงาน กำหนดทรัพยากร และแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ ๓ การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่โครงการร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน หรือโดยการบริหารงาน และประสานงาน ตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นตอนที่ ๔ การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลที่เกิดจากโครงการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามาส่วนในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากโครงการ หรือมีส่วนในการรับผลเสียที่อาจเกิดจากโครงการ ซึ่งผลประโยชน์ หรือผลเสียนี้อาจเป็นด้านกายภาพ หรือด้านจิตใจที่มีผลต่อสังคม หรือบุคคลก็ได้

ขั้นตอนที่ ๕ การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่า โครงการพัฒนาที่พวกเขาดำเนินการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่การประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินผลย่อย (Formative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าของโครงการที่กระทำกันเป็นระยะ ๆ หรือการประเมินผลรวม (Summative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวมยอดของโครงการทั้งหมด^{๒๐}

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปรูปแบบ และขั้นตอนการมีส่วนร่วมได้ว่า การมีส่วนร่วมจะต้องมีวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน การมีกิจกรรมกลุ่มร่วมกับองค์กรในทุกขั้นตอนตั้งแต่แรกเริ่มไปจนถึงการดำเนินงานในขั้นตอนสุดท้าย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจ และประเด็นการพิจารณาที่อยู่

^{๑๙} ศิริชัย กาญจนวาสี. **ทฤษฎีการประเมิน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๔๒.

^{๒๐} อคิน รพีพัฒน์. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา**. (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณะสุข, ๒๕๔๗), หน้า ๔๙.

ภายใต้เงื่อนไขพื้นฐานการมีส่วนร่วมว่า จะต้องมื่อิสภาพ มีความเสมอภาค และมีความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้การมีส่วนร่วมดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๓.๒ แนวคิดประชาสังคม

๑) ความหมายของประชาสังคม

คำว่า “ประชาสังคม” มาจากคำว่า civil society ในภาษาอังกฤษ ในภาษาไทยมีคำหลายคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันอยู่เช่น คำว่า “สังคมประชาธิปไตย” “สังคมราษฎร์” “วิถีประชา” ใช้คำนี้โดยมีนัยยะของคำว่า civic movement “อารยสังคม” และ “สังคมเข้มแข็ง” เป็นต้น ทั้งนี้ นักคิดสำคัญๆ ของสังคมไทยได้อธิบายขยายความคำว่า “ประชาสังคม” หรือ civil society นี้ในบริบทเงื่อนไข และการให้น้ำหนักที่แตกต่างกัน ดังนี้

การจะทำความเข้าใจกับความหมายของคำว่าประชาสังคมนั้น นพ.ประเวศ วะสี (๒๕๔๐) กล่าวว่าจะต้องทำความเข้าใจกับความหมายของคำว่า “ความเป็นชุมชน”^{๒๑}

ความเป็นชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์เดียวกัน มีอุดมคติร่วมกัน หรือมีความเชื่อร่วมกันในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการรวมกลุ่มกันจะอยู่ห่างกันก็ได้ มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีเรื่องจิตใจเข้ามาด้วย มีความรัก มีมิตรภาพ มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำในการปฏิบัติบางสิ่งบางอย่าง จะเรื่องใดก็ได้แล้วแต่ และมีการจัดการเดิมที่สังคมไทยโบราณนั้น ความเป็นชุมชนที่ชัดเจน คือ ชุมชนอยู่กันได้อะไร บ้านเมืองไม่ต้องยุ่งอะไรมาก มีกฎกติกาของตนเอง มีการช่วยเหลือกันเป็นความสัมพันธ์ทางแนวนอน ต่อมาเมื่ออำนาจรัฐแข็งตัวขึ้น ก็รวมศูนย์อำนาจเข้ามาแล้วตั้งหน่วยงานของรัฐเข้าไปจัดการ เอากฎหมายเข้าไปครอบ ครอบงำกับระบบทุนนิยมที่เข้ามาบีบสิ่งเหล่านี้ สิ่งเหล่านี้ทำให้ชุมชนแตกไปสู่การเกิดความสัมพันธ์ทางแนวตั้ง เช่น ระบบอุปถัมภ์ มีทาส มีไพร่ มีมูลนาย มีระบบราชการ ซึ่งปรากฏการณ์นี้ส่งผลทำให้สังคม ขาดดุลยภาพ และเกิดความล้มเหลวในการพัฒนา ของฝ่ายประชาชน หรือภาคสังคม

ในปัจจุบันชุมชนไทยมีกำลังอ่อนแอมาก การที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งได้นั้น จะต้องเกิดจากความร่วมมือ และการทำงานร่วมกันของภาคสังคมต่างๆ ซึ่งรวมทั้ง ภาครัฐ และภาคธุรกิจเอกชนด้วยชุมชนที่เข้มแข็งจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยกระบวนการถักทอความรักของคนในสำนัก หอสมุดกลางสังคมทั้งสองมิติทั้งแนวดิ่งและแนวนอนเข้าด้วยกัน ซึ่งการให้ความหมาย หรือความสำคัญของ “ประชาสังคม” ของ ศ.นพ.ประเวศ วะสี นั้นมิได้กล่าวถึง “การปฏิเสธรัฐ” แต่อย่างใด

ชูชัย ศุภวงศ์ ได้ขยายความว่า “ประชาสังคม” หมายถึง การที่ผู้คนใน สังคมมองวิกฤตการณ์ หรือรับรู้ปัญหาสังคมที่ซับซ้อน จึงมีวัตถุประสงค์ร่วมกันอันจะนำไปสู่การก่อจิตสำนึก

^{๒๑} ประเวศ วะสี. ประชาสังคม: ทรรศนะนักคิดในสังคมไทย. (กรุงเทพมหานคร : พิณเนศพริ้นติ้งเซ็นเตอร์, ๒๕๔๐), หน้า ๕๔.

(civic consciousness) ร่วมกัน รวมตัว (civic group) ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน หรือ ภาคพลเมืองในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกัน (Partnership) เพื่อร่วมกันแก้ปัญหา หรือกระทำการบางอย่างบรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความรัก ความสมานฉันท์ ความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้การเชื่อมโยง เป็นเครือข่าย (Civic network) ซึ่งภาคีขบวนการประชาสังคมไทย คือ การก่อรูป และประสาน เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายของกลุ่มประชาสังคมในระดับต่างๆ ที่เชื่อมโยงองค์กรสมาชิก และสมาชิกเข้าด้วยกันเป็นช่องทางให้มีการสื่อสารระหว่างกัน (Channels of Communication) การที่ประชาชนมี วัฒนธรรมรวมตัวกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เรียกกันว่า มีความเป็นประชาสังคม (Civil Society) หรือ ประชาคมเข้มแข็ง หรือการมีทุนทางสังคม มีการจัดความสัมพันธ์ของสมาชิกในลักษณะแนวราบ มากกว่าแนวดิ่งให้ทุกคนเท่าเทียมกันเพื่อให้ทำงานร่วมกันบนพื้นฐานของความสมานฉันท์อันเป็น วิถีทางแห่งประชาธิปไตย^{๒๒}

ชัยอนันต์ สมุทวณิช มองว่า “ประชาสังคม” หมายถึง ทุก ๆ ส่วนของสังคมโดยรวมถึง ภาครัฐภาคประชาชนด้วย ถือว่าทั้งหมด เป็น Civil Society ซึ่งแตกต่างจากความหมายแบบตะวันตก ที่แยกออกมาจากภาครัฐ หรือนอกภาครัฐ แต่หมายถึงทุกฝ่ายเข้ามาเป็น partnership กันเพราะ ความที่ภาครัฐของประเทศไทยเรานั้น แทรกซึมอยู่ทุกหย่อมหญ้ามาตั้งแต่ในอดีต มีการจัดตั้งที่รัฐเข้าไปสนับสนุนอยู่ด้วย แม้แต่ในสมัยก่อน การจัดตั้งวัด รัฐก็มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องในการจัดตั้งด้วย ดังนั้น อะไรก็ตามที่รัฐมีกลไกที่ไม่ใช่กำลังบังคับ ไม่ได้ไปจัดตั้งเพื่อการต่อสู้ และขัดแย้งอะไรบางอย่าง แต่ เป็นเพื่อช่วยในการบริการของเขาเอง อย่างกลไกเรื่องบริการทางสังคม เช่น งานของกระทรวง สาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเติบโตเกาะเกี่ยวมาพร้อมกับสังคม ก็เรียกว่า “ประชาสังคม”^{๒๓}

อเนก เหล่าธรรมทัศน์ ได้ให้ความหมายของ “ประชาสังคม” หรือ “อารยสังคม” ที่ ครอบคลุมทุกชนชั้นของสังคม เน้นเรื่องความสมานฉันท์ ความกลมเกลียว ความกลมกลืนภาคประชา สังคมมากกว่าการดูที่ความแตกต่าง หรือความแตกแยกภายใน อย่างไรก็ตามมุมมองของ ดร.อเนก เหล่าธรรมทัศน์ ได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษกับประเด็นของ “คนชั้นกลาง” “การมีส่วนร่วม” “ความ ผูกพัน” และ “สำนึกของความเป็นพลเมือง” กล่าวคือ “ประชาสังคม” โดยนัยยะนี้มิได้หมายถึงความ เป็นชุมชนของสังคมชนบทเท่านั้น แต่กินความรวมไปถึงคนชั้นกลางภาคเมืองที่ไม่จำเป็นต้องมี ความสัมพันธ์ใกล้ชิดเป็นเครือญาติ หรือเป็นแบบคั่นหน้า (face to face relationship) แต่เป็นความ

^{๒๒} ชูชัย ศุภวงศ์. แนวคิดพัฒนาการ และข้อพิจารณาเกี่ยวกับประชาสังคมไทย. (กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑๓.

^{๒๓} ชัยอนันต์ สมุทวณิช. ประชาสังคม : ทัศนะนักคิดในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : พิณนศพริน ตั้งเซ็นเตอร์, ๒๕๔๐) หน้า ๔๓-๕๒.

ผูกพัน (bond) ของผู้คนที่หลากหลายต่อกันบนฐานแห่งความร่วมมือ และการแสวงหาการมีส่วนร่วม ร่วม และด้วยสำนึกที่มีต่อความเป็นพลเมือง หรือ Citizenship^{๒๔}

แนวคิดประชาสังคมในปัจจุบันที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด คือ นิยามของนักรัฐศาสตร์ร่วมสมัยอย่าง แลร์รี ไดมอนด์ (Diamond) ซึ่งได้อธิบายแนวคิดประชาสังคมว่า คืออาณาบริเวณที่มีการจัดตั้งขึ้นของชีวิตทางสังคมที่มีลักษณะเป็นอาสาสมัคร มีการเติบโตอย่างเป็นอิสระจากรัฐ และอยู่ภายใต้กติการ่วมกันของสังคม คำว่าประชาสังคมจึงแตกต่างจากคำว่าสังคมเพราะเป็นพื้นที่ของพลเมืองที่จะร่วมกันกระทำการบางอย่างในพื้นที่สาธารณะ โดยมีประชาสังคมเป็นพื้นที่ตรงกลางระหว่างพื้นที่ของเอกชน และภาครัฐ ทั้งนี้รวมถึงเป็นพื้นที่เชื่อมระหว่างประชาชนกับภาครัฐกิจเอกชน และภาครัฐ ด้วยเหตุนี้ประชาสังคมจึงไม่ได้เป็นเพียงความพยายามในการจำกัดอำนาจรัฐ แต่อาจเป็นพื้นที่สำหรับให้ความชอบธรรมแก่รัฐก็ได้ หากภาครัฐนั้นได้กระทำการอยู่บนพื้นฐานของหลักนิติธรรม และเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยรวม^{๒๕}

นิยามประชาสังคมของนักวิชาการที่สำคัญในประเทศไทย ประเวศ วะสี ให้ความหมายว่า “ประชาคม” หมายถึง การที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกันมีอุดมคติร่วมกัน หรือมีความเชื่อร่วมกันในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการรวมกลุ่มกันมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความรักมีมิตรภาพมีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติบางสิ่ง^{๒๖}

ประเด็นที่น่าจับตามองคือ การนำคำว่าประชาสังคมไปใช้ในสังคมไทยนั้นยังมีความสับสนอยู่มากในการแยกแยะระหว่างคำว่าประชาสังคม และองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) กล่าวคือ สองคำนี้ถูกใช้เสมือนมีความหมายเดียวกัน และหลายครั้งใช้ทับซ้อนกันไปมาระหว่างประชาสังคมที่เป็นพื้นที่สาธารณะ และประชาสังคมที่เป็นตัวแสดงขององค์กรพัฒนาเอกชน อีกทั้งยังมีความเข้าใจผิดที่ว่าประชาสังคมจะเกิดขึ้นในชนบทเท่านั้น เพราะไม่เชื่อว่าชุมชนเมืองจะสามารถเกิดการรวมตัวกันเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมได้ หรือกล่าวได้ว่ามีความพยายามที่จะนำคำว่าประชาสังคมไปใช้ร่วมกับคำว่าชุมชนท้องถิ่นนิยม ทั้งที่ในนิยามสากลประชาสังคมเป็นพื้นที่ที่สามารถเกิดขึ้นได้ไม่ว่าในเมือง หรือในชนบท

อย่างไรก็ตาม การทำให้ผู้คนตระหนักในสิทธิประโยชน์ของตนเอง เข้าใจถึงการเสียสละ เสรีภาพบางประการของตนเองเพื่อสันติสุขในสังคม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม จึงเป็น

^{๒๔} อเนก เหล่าธรรมทัศน์. การเมืองของพลเมือง: สู่สหัสวรรษใหม่. (กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, ๒๕๔๕) หน้า ๗๘.

^{๒๕} Diamond, L. **Toward Democratic Consolidation**. In Diamond Larry and Marc F. Plattner (Eds.). *The Global Resurgence of Democracy*. p.720 (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1996), p.228.

^{๒๖} ประเวศ วะสี. **บทบาทของบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ในการพัฒนาชุมชน**. (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙) หน้า ๑๘๑.

ภาระหน้าที่ของทุกคนในสังคมซึ่งถือเป็นพัฒนาการทางการเมือง การแก้วิกฤติการณ์ของสังคม ปัจจุบันจึงอยู่ที่การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ท้องถิ่น และแนวทางการพัฒนาก็ควรจะเสริมสร้างการสร้างความแข็งแกร่งให้กับชุมชนท้องถิ่น หรือประชาสังคม ซึ่งจะทำให้สังคมไทยเข้มแข็งและมั่นคงยั่งยืน

จากความหมายของประชาสังคมที่นักคิดหลาย ๆ ท่านที่กล่าวมาในช่วงต้น อาจพอสรุปได้ว่า ประชาสังคม (Civil Society) เป็นเรื่องของกระบวนการแก้ไขปัญหา หรือจัดการปัญหาร่วมกันของสังคม หรือชุมชน โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (stakeholder) ทั้งภาคสังคม ภาคเอกชน (ที่ไม่มุ่งหวังกำไร) และภาครัฐที่สนับสนุนกลไกเรื่องการบริหารทางสังคม) ร่วมมือกัน และให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหามวลรวมของสังคมเป็นหลัก

๒) องค์ประกอบของประชาสังคม

จากงานวิจัยที่เมืองทูเปโล มลรัฐมิสซิสซิปปี ประเทศสหรัฐอเมริกา ของกริชแฮม (Vaughn Grisham) และงานวิจัยของโรเบิร์ต พัทนัม (Robert Putnam) ที่ประเทศอิตาลี และงานวิจัยอื่นๆ ซึ่งเดวิท แมธิวส์ (จิรวุฒิ เสนาคำ, ผู้แปล, 2540: 5-13) ได้สรุป และชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบที่สำคัญของประชาคม และสามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการวัดความเข้มแข็งของประชาสังคมในบริบทของสังคมตะวันตกได้จากองค์ประกอบ ๖ ประการ คือ^{๒๗}

(๑) โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะ และช่องทางการสื่อสาร ประชาสังคมต้องการพื้นที่สาธารณะ และโอกาสที่จะพบปะ ซึ่งสถานที่ดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการก่อเกิดเจตจำนงทางการเมือง (Political will) เพื่อที่จะสร้างความเป็น “พลเมือง” ให้กับประชาชน ประชาสังคมจะเข้มแข็ง หรือไม่ สามารถตรวจสอบได้จากพื้นที่สาธารณะ (public space) และองค์รวมของพื้นที่สาธารณะก็คือ โครงสร้างพื้นฐานที่สาธารณะ (civic infrastructure) ของชุมชน โดยแยกโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะได้เป็น ๓ ระดับ คือ

ระดับพื้นฐานล่าง คือ การพบปะกันของผู้คนเป็นครั้งคราว (Ad hoc associations) การพบปะนี้อาจเป็นการพบปะกันในสภาพพัฒนาท้องถิ่น หรือเพื่อนบ้าน

ระดับกลาง คือ การรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อเน้นงานด้านใดด้านหนึ่ง หรือเป็นองค์กร

ระดับสูงสุด คือ “องค์กรร่วม” (Umbrella Organizations) ที่เชื่อองค์กรสมาชิก และสมาชิกเข้าหากัน การพบปะ หรือองค์กรเหล่านี้ คือ ช่องทางการสื่อสาร (Channels of communication)

(๒) กระบวนการสำคัญของชุมชน ชีวิตสาธารณะของชุมชนหนึ่ง สามารถที่จะวัดได้ด้วยกระบวนการตัดสินใจภายในชุมชนในเรื่องสาธารณะ สิ่งหนึ่งที่จะต้องเกิดก่อนการตัดสินใจสาธารณะ

^{๒๗} จิรวุฒิ เสนาคำ, (ผู้แปล). จากปัจเจกสู่สาธารณะ กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง. (กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๔๐). หน้า ๕-๑๓.

คือ “กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน” เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในการตัดสินใจ เนื่องจากในอดีตผู้นำเท่านั้นที่เป็นผู้ตัดสินใจ หรือเป็นผู้ชักนำคนในชุมชนให้เห็นคล้อยตามความคิดของตน ด้วยการแสวงหาหลักฐานข้อมูลต่างๆ มาโน้มน้าวให้คนตัดสินใจตามมากกว่าเป็นการตัดสินใจของคนในชุมชนเอง ดังนั้น การเรียนรู้ของชุมชนจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชุมชนในวิถีทางที่ทำให้ชุมชนรู้สึกเป็น “เจ้าของ” ชุมชน การสร้างความเป็นชุมชนจึงเป็นหนึ่งเดียวกับการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ชุมชน

(๓) ภาพการณ์นำ และผู้นำชุมชน ชุมชนที่แข็งแรงจะอยู่ในวิถีทางที่ผู้นำสัมพันธ์กับคนอื่น นอกไปจากความเป็นผู้นำที่โดดเด่น หรือผู้กระทำการสำคัญของชุมชน ชุมชนที่เข้มแข็งจะต้องมีสมาชิกที่มีความสามารถที่จะคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อย่างที่ วอน กรีนแฮม (อ้างในวรวิทย์ โรมรัตนพันธ์, ๒๕๕๒) ได้อ้างคำพูดของผู้นำคนหนึ่งของเมืองทูเปโลว่า “หากคุณต้องการชุมชนที่ดี คุณต้องทำหน้าที่ตัวผู้นำด้วยตัวเอง” ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีผู้นำที่หลากหลาย และตัวผู้นำจะต้องไม่แตกต่างจากชาวบ้านคนอื่นๆ

(๔) กรอบแนวคิด หรือภาพที่อยู่ในหัวใจของคนในชุมชน โดยเฉพาะกรอบแนวคิดในการแก้ปัญหา และมองความเป็นไปของสรรพสิ่ง วอน กรีนแฮม (อ้างในวรวิทย์ โรมรัตนพันธ์, ๒๕๕๒) เรียกกรอบแนวคิดนี้ว่า “หลักนำการปฏิบัติ”(guiding principles) จะต้องเป็นกรอบแนวคิดที่เน้นการมีส่วนร่วมของภาคสาธารณะ และการทำงานเพื่อส่วนรวม ดังหลักนำการปฏิบัติของชาวทูเปโลที่ว่า “อย่าเบียดเบียนของชุมชนไปให้คนอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับชุมชน” หรือ สร้างทีมงานยึดแนวทางของทีมงาน” และ “จงถือว่ามนุษย์ทุกคน คือ ทรัพยากรที่ล้ำค่า” เป็นต้น และต้องมองอำนาจว่าเป็นสิ่งที่มืออยู่ในตัวคน ซึ่งอำนาจที่แท้จริงต้องมาจากประชาชน และทำให้เกิดความมั่นใจว่า “ประชาชนท้องถิ่นเท่านั้น ที่สามารถแก้ปัญหาท้องถิ่น” นั่นคือ คนในชุมชนทุกคนจะต้องรับผิดชอบต่อปัญหาของชุมชน

(๕) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบัน โรเบิร์ต พัทนัม (อ้างในวรวิทย์ โรมรัตนพันธ์, ๒๕๕๒) สรุปว่าความสัมพันธ์กันในแนวนอน (เท่าเทียม) นำไปสู่เมืองที่มีระบบการปกครองที่ดี และเศรษฐกิจมั่งคั่ง ความสัมพันธ์ในแนวตั้ง ก่อให้เกิดการปกครองแบบมาเฟีย และทำให้เศรษฐกิจของเมืองล้าหลัง สถาบัน และคนจะต้องมีความสัมพันธ์กันทุกกลุ่ม ทั้งกลุ่มธุรกิจ กลุ่มองค์กรประชาชน โรงเรียน องค์กรชุมชน ฯลฯ

(๖) สำนึกความเป็นชุมชนและชนบแห่งการแบ่งปัน ความเป็นชุมชนไม่ได้เริ่มด้วยธรรมเนียมแห่งความร่วมมือร่วมใจ ในทางตรงกันข้าม ธรรมเนียมแห่งความร่วมมือร่วมใจเป็นสิ่งที่ก่อรูปขึ้นทีละน้อยจากกระบวนการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน

องค์ประกอบของประชาสังคมจากแนวคิดของณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน ได้ให้ความหมาย และแบ่งองค์ประกอบคำว่า ประชาสังคม คือ ประชาสังคมเป็นกลุ่มบุคคล ตั้งแต่สองคนมารวมตัวกันเป็น

กลุ่มในลักษณะของกลุ่มสังคมโดยที่มาจากบุคคลตั้งแต่สองคนที่มารวมตัวกันไม่ใช่ทั้งภาครัฐ และไม่ใช่ภาคธุรกิจ มีลักษณะของการรวมตัวกัน มีได้ทั้งการรวมตัวแบบเผชิญหน้ากัน เช่น เวทีการประชุม เวทีชาวบ้าน และการรวมตัวผ่านสื่อ หรือช่องทาง หรือวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยใช้ชื่อเรียกในรูปแบบต่าง ๆ มีการตั้งชื่อกลุ่มประชาสังคมรูปแบบต่าง ๆ เช่น กลุ่มชมรม สมาคม มูลนิธิ สถาบัน ชุมชน องค์กร เครือข่าย ในส่วนความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลที่เป็นประชาสังคมมีได้หลายรูปแบบทั้งความสัมพันธ์เชิงสิทธิที่มีอยู่ร่วมกัน ความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกัน ความสัมพันธ์เชิงผลประโยชน์ที่มีร่วมกัน ความสัมพันธ์เชิงจิตสำนึกทางสังคมร่วมกัน ความสัมพันธ์เชิงอุดมการณ์ ประเด็นร่วมกันกลุ่มประชาสังคมมีความสนใจในหัวเรื่อง และประเด็นเรื่องร่วมกัน หรือในปริณิณวลเดียวกันมีกิจกรรม หรือความเคลื่อนไหวร่วมกันที่ดำเนินอยู่ระหว่างโลกที่เป็นภาครัฐกับโลกที่เป็นภาคปัจเจกชน และมีการสื่อสารระหว่างบุคคลในกลุ่มตนเองมีการสื่อสารระหว่างกลุ่มของตนเองกับกลุ่มอื่น ๆ มีการสื่อสารระหว่างกลุ่มกับประชาชน หรือสังคม โดยอาจมีการสื่อสารระหว่างกลุ่มของตนเองกับรัฐ และอาจมีการสื่อสารระหว่างกลุ่มของตนเองกับภาคธุรกิจเอกชน^{๒๘}

๓) ประชาสังคมกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในประเทศไทยนั้นเริ่มต้นจากในเชิงนโยบายของรัฐดังจะเห็นได้จากรัฐบาลให้ความสำคัญต่อแนวคิดการมีส่วนร่วมโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชนดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๓ ว่า บุคคล และชุมชนย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่น และของชาติ และมาตรา ๔๔ รัฐต้องอนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น และของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องรวมทั้งส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิ และมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย และต้องอนุรักษ์คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการ และใช้ หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุล และยั่งยืนโดยต้องให้ประชาชน และชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการ และได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) ได้ยึดหลักการ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ที่ต่อเนื่องจาก ๒ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ – ๑๑ ที่ยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความ

^{๒๘} ญัตติวฒัน สุทธิโยธิน, กระบวนการประชาสังคมในสื่ออินเทอร์เน็ตและสื่อใหม่. สืบค้น 20 มีนาคม, ๒๕๖๕, จาก <http://www.thaisustainablelife.com>.

เหลื่อมล้ำ และขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและนวัตกรรม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการสากลที่ได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญ และจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย กฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกติกาสถาบันสูงสุดของประเทศที่สะท้อนเจตนารมณ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างชัดเจน รวมถึงการปฏิรูปการบริหารงานภาครัฐภายใต้แนวคิดการบริหารภาครัฐแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) และแนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนมีกฎหมายหลายฉบับประกันสิทธิของประชาชนด้านการมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมเป็นความต้องการให้ประชาชนในระดับล่างได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการวางแผนนโยบายการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรมการรับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน และการประเมินผลโดยประชาชนจะต้องมีอิสระและเต็มใจในการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเป็นผู้พัฒนา หรือเปลี่ยนแปลงแทนการถูกเปลี่ยนแปลง โดยรับรู้ทุกขั้นตอนในการพัฒนา หรือเปลี่ยนแปลง และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนา อีกทั้งเป็นการฝึกฝน และพัฒนาคน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของสังคมให้สามารถยืนหยัดได้ด้วยตนเอง

สรุปได้ว่า แนวคิดประชาสังคม จึงเป็นการคานอำนาจระหว่างรัฐกับสังคม รัฐกับกิจกรรมการรวมกลุ่ม และการแสดงความคิดเห็นของสังคม ดังนั้นประชาสังคมคือ สังคมที่สมาชิกกระตือรือร้น และมีจิตสำนึกร่วมกันในการทำงานร่วมกัน มีการสานเสวนาร่วมกันในประเด็นของสังคม ในสิ่งที่ประชาชนโดยรวมของภาคสาธารณะ หรือของส่วนรวม การเกิดประชาสังคมได้ก็ต่อเมื่อประชาชนมีการรวมตัวกันโดยไม่มีรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องในการรวมตัว แต่อาจมีการสนับสนุนของรัฐเพื่อให้ชุมชนได้ทำกิจกรรมเอง โดยมีความเชื่อ และจิตสำนึกร่วมกันประชาสังคมมีประโยชน์ในการระดมพลังมวลชนเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลง หรือมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐให้เป็นไปตามเป้าหมายของกลุ่ม และประโยชน์ส่วนรวม ให้ประชาชนมีบทบาทในรูปการเคลื่อนไหวของประชาชนในแบบต่าง ๆ มากขึ้น และเป็นไปเพื่อปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนมีอิทธิพลต่อระบบเศรษฐกิจ เป็นหุ้นส่วนทางสังคมเพื่อป้องกันการเป็นประชาธิปไตย และสิทธิเสรีภาพของประชาชน และเป็นพื้นที่ของพลเมืองที่แสวงหาสันติสุข

๒.๔ แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙

การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมไทย พบว่า ได้ถูกกำหนดไว้เป็นแผนยุทธศาสตร์ และนโยบายในการส่งเสริมความเสมอภาค และความเป็นธรรมในสังคมไทยไว้หลายประเด็น อาทิ ยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) นโยบายการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมใน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔) ยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรี พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔ โดยสามารถสรุปรายละเอียดของแผน และนโยบายดังกล่าวได้ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ยุทธศาสตร์การสร้างโอกาส และความเสมอภาคทางสังคม การที่ประเทศไทยจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศไทยจะต้องเป็นประเทศที่ทุกคนมีโอกาส และความเสมอภาคในทุกด้าน หรือการเป็น “สังคมแห่งโอกาส” ทั้งในมิติของการเข้าถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทรัพยากร กระบวนการยุติธรรม และบริการสาธารณะ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นหลักประกันทางสังคมที่ลดความเสี่ยงของบุคคลที่จะตกลงสู่ภาวะความยากจน โดยเฉพาะกลุ่มประชากรร้อยละ ๔๐ ที่มีรายได้น้อยที่สุด และผุ้ด้อยโอกาสที่ต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพ และโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร และบริการดังกล่าว อันจะส่งผลให้ทุกคนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเอง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศภายใต้ศักยภาพสูงสุดที่ตนเองมี รวมถึงการสร้างสังคมที่เอื้อต่อการปรับเปลี่ยนสถานะของบุคคลในสังคมผ่านการสร้างสังคมแห่งโอกาสควบคู่ไปกับการสร้างสมรรถนะทางสังคมสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดสังคมแห่งโอกาสจำเป็นต้องมีการปรับโครงสร้างทางสังคมเพื่อยกระดับ คุณภาพสังคมในทุก ๆ ด้านไปพร้อมกันโดยไม่ทอดทิ้งใครไว้เบื้องหลัง ประกอบด้วยการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคมให้กับคนทุกกลุ่มในสังคม ซึ่งเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานของ แต่ละบุคคลให้ได้รับการตอบสนอง โดยการมีหลักประกันทางสังคมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง กลุ่มผู้มีรายได้น้อย และผุ้ด้อยโอกาส ได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งการเข้าถึงบริการสาธารณะของกลุ่มผู้พิการ และมีการกระจายทรัพยากรให้ทุกคนสามารถเข้าถึงอย่างเป็นธรรมควบคู่กับการ สร้างโอกาสที่เป็นธรรมโดยไม่แบ่งแยก และคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยเฉพาะการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรม ในฐานะของสมาชิกในสังคมที่ทุกคนสามารถเข้าถึง และเป็นส่วนหนึ่งของสถาบัน และความสัมพันธ์ ทางสังคมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างโอกาส การเข้าถึงบริการทางสังคม อย่างทั่วถึง และมีการบังคับใช้กฎหมายกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน^{๒๙}

นอกจากนี้ยังต้องมีการเสริมสร้างพลังทางสังคม ที่เป็นการเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และเปิดช่องทางใหม่การใช้และพัฒนาศักยภาพดังกล่าวอย่างเต็มประสิทธิภาพขณะที่ โครงสร้างเชิงสถาบันของรัฐต้องเปิดกว้างและสนับสนุนการมีบทบาทของประชาชนและชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างศักยภาพให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่ได้ด้วยตนเอง การส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศและการมีบทบาทที่สำคัญ ในสังคมรวมถึงส่งเสริมความเสมอภาคทางสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เสริมสร้างให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบทางสังคม รวมถึง การสร้างความเป้นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม ที่สังคมยอมรับความแตกต่างและเคารพซึ่งกันและกัน มีความ

^{๒๙} ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙, สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ), หน้า ๙๕.

ไว้นื้อเชื่อใจกันมีคานิยมรวมกัน และสามารถก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายสังคม โดยการสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การส่งเสริมคานิยม ความเสมอภาค ระหว่างกลุ่มคนในสังคม

เป้าหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป้นธรรมในสังคมตั้งอยู่บนหลักการและพื้นฐานสำคัญคือการสร้างสังคมคุณภาพสังคมในทุก ๆ ด้านไปพร้อมกัน โดยไม่ทอดทิ้งใครไว้เบื้องหลัง ประกอบด้วย การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-economic Security) ซึ่งเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานของแต่ละบุคคลให้ได้รับการตอบสนอง โดยการจัดระบบสวัสดิการทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ควบคู่กับการสร้างโอกาสที่เป็นธรรมโดยไม่แบ่งแยก (Social Inclusion) โดยเฉพาะการส่งเสริมความเสมอภาค และความเป็นธรรมในฐานะของสมาชิกในสังคมที่ทุกคนสามารถเข้าถึง และเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันและความสัมพันธ์ทางสังคมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังต้องมีการเสริมสร้างพลังทางสังคม (Social Empowerment) ที่เป็นการเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และเปิดช่องทางให้มีการใช้และพัฒนาศักยภาพดังกล่าวอย่างเต็มประสิทธิภาพ ขณะที่โครงสร้างเชิงสถาบันของรัฐต้องเปิดกว้าง และสนับสนุนการมีบทบาทของประชาชนและชุมชน รวมถึงการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม (Social Cohesion) ที่สังคมยอมรับความแตกต่างและเคารพซึ่งกันและกัน มีความไว้นื้อเชื่อใจกัน มีคานิยมรวมกัน และสามารถก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายสังคม โดยมีแนวทาง และประเด็นพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

๑. การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้คนทุกกลุ่มในสังคม โดยการมีหลักประกันทางสังคมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง กลุ่มผู้มีรายได้น้อยและผู้ด้อยโอกาสได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพ และมีการกระจายทรัพยากรให้ทุกคนสามารถเข้าถึงอย่างเป้นธรรม ดังนี้

๑.๑ สร้างหลักประกันทางสังคมที่ครอบคลุม และเหมาะสมกับคนทุกช่วงวัย และทุกกลุ่ม โดยพิจารณาให้ครอบคลุมสิทธิพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนพึงมีตามรัฐธรรมนูญ รวมถึงการให้สิทธิตามระดับขั้นความจำเป็นของแต่ละบุคคลตั้งแต่การสร้างความมั่นคงสำหรับตัวบุคคลจนถึงการนำไปสู่ประสิทธิภาพของสังคมในภาพรวม อาทิ การขยายความคุ้มครองระบบประกันสังคม การพัฒนาระบบบริหารจัดการหลักประกันสุขภาพ และการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพในทุกกระดับ เป็นต้น

๑.๒ เพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อย (ประชากรร้อยละ ๔๐ ที่มีรายได้ต่ำที่สุด) และผู้ด้อยโอกาส โดยการสร้างศักยภาพของคนอย่างยั่งยืน ให้สามารถพึ่งตนเองได้และส่งเสริมการออมในทุกช่วงวัย เพื่อความมั่นคงทางรายได้ในสังคมสูงวัยและบรรเทาภาระทางการคลังของรัฐบาล

๑.๓ กระจายการถือครองทรัพย์สินให้มีความเป้นธรรมเพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม โดยการปฏิรูประบบภาษีเพื่อสร้างความเสมอภาคและการกระจายทรัพยากร เช่น การพิจารณาปรับรายการหักลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคล การขยายฐานภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

การปรับลด การลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้มีรายได้น้อย การปรับอัตราภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง การจัดเก็บภาษีมรดก และขยายการจัดเก็บภาษีที่เกี่ยวข้องกับการถือครองทรัพย์สิน เป็นต้น รวมทั้งการมีมาตรการสนับสนุนให้ประชาชนมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ซึ่งจะช่วยยกระดับความมั่นคงในการดำรงชีวิตของประชาชน

๒. การสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างทั่วถึง โดยประชาชนมีโอกาสในการเข้าถึงบริการทางสังคมได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ครอบคลุมคนทุกกลุ่มในสังคมตามสิทธิ และกลุ่มคนที่แตกต่างกันสามารถได้ประโยชน์จากบริการสาธารณะอย่างเสมอภาค ดังนี้

๒.๑ กระจายบริการทางสังคมที่มีคุณภาพให้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม โดยพัฒนาคุณภาพการให้บริการทางสังคมให้มีคุณภาพในทุกพื้นที่และทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการดังกล่าวได้อย่างทั่วถึง ผนวกการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมการสื่อสารทางไกลมาปรับใช้ในการให้บริการ และใช้การบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกันระหว่างหน่วยงานในเขตพื้นที่ รวมถึงสนับสนุนให้มีความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในพื้นที่ร่วมกันจัดบริการทางสังคมให้แก่ประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) และการสร้างความร่วมมือที่เน้นผลลัพธ์เพื่อสังคม (Social Impact Partnership Model) เป็นต้น

๒.๒ สร้างสภาพแวดล้อมและนวัตกรรมทางสังคมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตสำหรับทุกกลุ่มทุกวัย โดยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรกับประชาชนทุกกลุ่มทุกวัยตามหลักการยสถาปตย (Universal Design) เช่น ทางเดินเท้าระบบขนส่งสาธารณะ พื้นที่สาธารณะ ที่อยู่อาศัย เป็นต้น การลงทุนก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้ประชาชนในพื้นที่ชายขอบสามารถเข้าถึงข้อมูลและการสื่อสารได้สะดวกและรวดเร็ว รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมสำหรับการดำเนินชีวิตให้แก่กลุ่มคนที่มีความต้องการพิเศษ เช่น นวัตกรรมป้องกันการล้มน้ำในผู้สูงอายุ หุ่นยนต์ดูแลผู้สูงอายุ การทดสอบภาวะสมองเสื่อมผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ อุปกรณ์กายเทียมสำหรับผู้พิการ เป็นต้น

๓. การเสริมสร้างพลังทางสังคม โดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการพัฒนาและบริหารจัดการชุมชน และการพัฒนาศักยภาพของประชาชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ดังนี้

๓.๑ สร้างศักยภาพให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่ได้ด้วยตนเอง โดยการสร้างองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรและการสนับสนุนให้ชุมชนมีโอกาสในการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่ของตนเองให้เหมาะสมกับความต้องการ และบริบทของพื้นที่ โดยไม่เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ หรือรุกรานพื้นที่อื่น ผ่านการจัดทำโฉนดชุมชน รวมทั้งส่งเสริมให้วิสาหกิจของชุมชนสามารถเข้าถึงตลาดเงิน ตลาดทุน และมีการเชื่อมต่อกับตลาดสินค้าและบริการตามกลุ่มประเภทของแต่ละวิสาหกิจ และสร้างเสริมความรอบรู้ทางการเงินให้แก่สมาชิกของชุมชนพร้อม

ทั้งจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชนในการให้บริการทางการเงิน การกระจายความรู้ทางการเงิน และการติดตามพฤติกรรมทางการเงินอย่างต่อเนื่องให้แก่นักในชุมชน

๓.๒ ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศและการมีบทบาทที่สำคัญในสังคม รวมถึงส่งเสริมความเสมอภาคทางสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต โดยเน้นการสร้างการยอมรับในเพศสภาพของกลุ่มคนต่าง ๆ ภายใต้การสร้างเจตคติที่ถูกต้องบนพื้นฐานของการเรียนรู้และรับรู้ร่วมกันในสังคม การศึกษาการทำงาน และการดำรงชีวิตประจำวัน พร้อมทั้งสร้างโอกาสให้คนทุกกลุ่มสามารถมีส่วนร่วมในการแสดงออกทางความเห็นที่เป็นประโยชน์ และมีความพร้อมในการตัดสินใจเพื่อการพัฒนาในระดับปัจเจกและระดับประเทศได้อย่างเท่าเทียม

๓.๓ เสริมสร้างให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบทางสังคม ผ่านการพัฒนา และเพิ่มขีดความสามารถในทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต โดยเฉพาะการเพิ่มโอกาสและช่องทางในการเข้าถึงข่าวสารเพื่อให้ประชาชนมีช่องทางในการติดต่อสื่อสารที่ทั่วถึง ขณะเดียวกันมุ่งเน้นพัฒนาและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาเครือข่ายที่มีศักยภาพในการพัฒนาภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่ประชาชน

๔. การสร้างความสมานฉันท์ในสังคม โดยการสร้างการยอมรับความแตกต่างในสังคม มีเครือข่ายทางสังคมที่มีความสัมพันธ์ที่อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อใจ และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนี้

๔.๑ สร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยปรับแก้ไขกฎหมาย กฎระเบียบ ขอบบังคับ ให้มีความทันสมัยลดความขัดแย้งของกฎหมาย และสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศและสนับสนุนการลดความเหลื่อมล้ำ เช่น การปรับปรุงกฎหมายด้านการค้าที่ส่งเสริมให้เกิดการแข่งขัน กฎหมายที่ป้องกัน และแก้ไขปัญหาการผูกขาด เป็นต้น รวมทั้งให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขกฎหมายตั้งแต่ขั้นตอนการร่างและให้ความสำคัญกับร่างกฎหมายที่ภาคประชาชนเป็นผู้เสนอ และจัดให้แต่ละชุมชนมีระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาท รวมทั้งระบบการให้คำปรึกษาด้านกระบวนการยุติธรรม และมีการสร้างความรู้พื้นฐานทางกฎหมายในชุมชน นอกจากนี้ต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด จริงจัง ไม่เลือกปฏิบัติตามฐานะทางเศรษฐกิจ และฐานะทางสังคม ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม

๔.๒ ส่งเสริมค่านิยมความเสมอภาคระหว่างกลุ่มคนในสังคมโดยฟื้นฟูบทบาทสถาบันทางศาสนา ในการส่งเสริมการมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมตามหลักคำสอนทางศาสนาที่ถูกต้อง รวมทั้งให้สื่อสารมวลชน และสื่อสาธารณะทุกช่องทางการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างเสริมการมีจิตสาธารณะ ลดความขัดแย้ง รวมใจกันพัฒนาสังคมและประเทศ โดยยึดเอาประโยชน์ของส่วนรวมเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตัว รวมทั้งสร้างเสริมให้เกิดการยอมรับ และเข้าใจความคิดเห็นที่แตกต่างของผู้อื่น และการอยู่รวมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม รวมถึงการให้โอกาสแก่กลุ่มคนเปราะบางและกลุ่มด

มีโอกาสสามารถพัฒนาและแสดงศักยภาพของตนเองได้โดยไม่พึ่งพิงการช่วยเหลือจากภาคส่วนต่างๆ^{๓๐}

จะเห็นได้ว่ารัฐบาลปัจจุบันที่มีพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี ได้กำหนดให้มียุทธศาสตร์ชาติในระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ -๒๕๗๙) ใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนา เพื่อให้ประเทศมีขีดความสามารถในการแข่งขัน มีรายได้สูงอยู่ในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว คนไทยมีความสุข อยู่ดีกินดีสังคมมีความมั่นคง เสมอภาคและเป็นธรรม ซึ่งประกอบด้วย ๖ ยุทธศาสตร์หลัก โดยยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยคือ ยุทธศาสตร์ที่ (4) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย ๔ กลยุทธ์ และ ๑๐ มาตรการสำคัญ

๒.๕ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔

การพัฒนาในช่วงที่ผ่านมาทำให้สังคมไทยก้าวหน้าไปในหลายด้าน ทั้งการสร้าง ความมั่นคงด้านอาชีพ และรายได้ที่ทำให้จำนวนคนยากจนลดลง บริการทางการศึกษา และสาธารณสุข ขยายทั่วถึงมากขึ้น อย่างไรก็ตามการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมนั้นยังมีความ คืบหน้าช้า และยังเป็นปัญหาท้าทายในหลายด้าน ทั้งความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มประชากร ความแตกต่างของคุณภาพการบริการภาครัฐ โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล และในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่ ได้รับบริการที่คุณภาพต่ำกว่า รวมทั้งข้อจำกัดในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล นอกจากนั้นยังมีเงื่อนไข หรือปัจจัยเสี่ยงหลายประการที่อาจจะส่งผลให้ ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยรุนแรงขึ้นได้ อาทิ การเป็นสังคมผู้สูงวัยของประเทศไทยซึ่งจำนวน ประชากรวัยแรงงานลดลง ภาระพึ่งพิงต่อวัยแรงงานสูงขึ้นจากภาระเลี้ยงดูทั้งเด็ก และผู้สูงอายุทำให้มี ข้อจำกัดในการออมเพื่ออนาคตประกอบกับบางกลุ่มยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการเงิน และการ ออม ซึ่งอาจกลายเป็นผู้สูงวัยที่ยากจนในอนาคตได้ นอกจากนั้นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เอื้อ ประโยชน์ต่อผู้ที่สามารถเข้าถึงซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีทักษะสูงทำให้สามารถได้รับผลตอบแทนสูงขึ้น และทิ้งห่างจากผู้ที่ขาดทักษะ และไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้ ขณะเดียวกันเทคโนโลยีก็สามารถทำ ให้ผู้ที่อยู่ห่างไกลสามารถเข้าถึงการศึกษา ความรู้ และบริการสาธารณสุขได้ ซึ่งเป็นประเด็นท้าทายที่ ต้องเร่งพัฒนา และแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ เพื่อไม่ให้ปัญหาความ เหลื่อมล้ำเป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาไปสู่การเป็นประเทศที่มีรายได้สูง โดยจำเป็นต้องมีการเชื่อมโยง ทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการเป็นองค์รวม ทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการ พัฒนาภาคและเมือง และการบริหารจัดการภาครัฐ

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน หน้า ๙๖ - ๑๐๐.

ดังนั้น การสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาในยุทธศาสตร์อื่นๆ ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ มาเป็นพลังร่วม และสนับสนุนการพัฒนา อาทิ ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และแข่งขันได้อย่างยั่งยืนที่จะเป็นช่องทางให้ชุมชนและผู้ใช้แรงงานได้มีศักยภาพ และโอกาสได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจ ยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เน้นการบริหารจัดการที่ดินให้มีการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการในภาครัฐที่จะช่วยสร้างความเป็นธรรมในสังคม ป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ และสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย และยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจที่จะช่วยกระจายความเจริญ และรายได้ไปสู่พื้นที่สำหรับยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในช่วง ๕ ปีต่อจากนี้ได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินการยกระดับคุณภาพบริการทางสังคมให้ทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษา และสาธารณสุข รวมทั้งการปิดช่องว่างการคุ้มครองทางสังคมในประเทศไทยซึ่งเป็นการดำเนินงานต่อเนื่องจากที่ได้ขับเคลื่อน และผลักดันในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ และมุ่งเน้นมากขึ้นในเรื่องการเพิ่มทักษะแรงงาน และการใช้นโยบายแรงงานที่สนับสนุนการเพิ่มผลิตภาพแรงงาน และเสริมสร้างรายได้สูงขึ้น และการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนในเรื่องการสร้างอาชีพ รายได้ และให้ความช่วยเหลือที่เชื่อมโยงการเพิ่มผลิตภาพสำหรับประชากรกลุ่มร้อยละ ๔๐ รายได้ต่ำสุด ผู้ด้อยโอกาส สตรี และผู้สูงอายุ อาทิ การสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดย่อม วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจเพื่อสังคม การพัฒนาองค์กรการเงินฐานราก และการเข้าถึงเงินทุนเพื่อสร้างอาชีพ และการสนับสนุนการเข้าถึงปัจจัยการผลิตคุณภาพดีที่ราคาเป็นธรรม เป็นต้น และในขณะเดียวกันก็ต้องเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งบประมาณเชิงพื้นที่และบูรณาการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม การพัฒนาในช่วงที่ผ่านมาทำให้สังคมไทยก้าวหน้าไปหลายด้าน ทั้งการสร้างความมั่นคงด้านอาชีพ และรายได้ที่ทำให้จำนวนคนยากจนลดลง บริการทางการศึกษา และสาธารณสุขขยายทั่วถึงมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมนั้นมีความซับซ้อน และยังเป็นปัญหาท้าทายในหลายด้าน ทั้งความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มประชากร ความแตกต่างของคุณภาพการบริการภาครัฐ โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล และในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่ได้รับบริการที่คุณภาพต่ำกว่า รวมทั้งข้อจำกัดในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล นอกจากนั้นยังมีเงื่อนไข ปัจจัยเสี่ยงหลายประการที่อาจจะส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยรุนแรงขึ้นได้ อาทิ การเป็นสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยซึ่งจำนวนประชากรวัยแรงงานลดลง ภาระพึ่งพิงต่อวัยแรงงานสูงขึ้นจากภาระเลี้ยงดูทั้งเด็ก และผู้สูงอายุทำให้มีข้อจำกัดในการออมเพื่อบริการ

ประกอบกับบางกลุ่มยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการเงินและ การออม ซึ่งอาจกลายเป็นผู้สูงวัยที่ยากจนในอนาคตได้

นอกจากนั้นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เอื้อ ประโยชน์ต่อผู้ที่สามารถเข้าถึงซึ่งสวนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีทักษะสูงทำให้สามารถได้รับผลตอบแทนสูงขึ้น และทิ้งห่างจากผู้ที่ขาดทักษะ และไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้ ขณะที่เดียวกันเทคโนโลยีก็สามารถทำให้ผู้ที่อยู่ห่างไกลสามารถเข้าถึง การศึกษา ความรู้ และบริการสาธารณสุขได้ ซึ่งเป็นประเด็นท้าทายที่ต้องเร่งพัฒนา และแก้ไขปัญหา ความเหลื่อมล้ำในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ เพื่อไม่ให้เป็นปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็นข้อจำกัดต่อการ พัฒนาไปสู่การเป็นประเทศที่มีรายได้สูง โดยจำเป็นต้องมีการเชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่าง บูรณาการ เป็นองค์รวมทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการพัฒนาภาค และเมือง และการบริหารจัดการ ภาครัฐ

ดังนั้น การสร้างความเป้นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยจำเป็นต้องอาศัยการ พัฒนาในยุทธศาสตร์อื่น ๆ ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ มาเป็นพลังรวม และสนับสนุนการพัฒนา อาทิ ยุทธศาสตร์ การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และแข่งขันได้อย่างยั่งยืนที่จะเป็นช่องทางให้ชุมชน และผู้ใช้แรงงานได้มี ศักยภาพและโอกาสได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจ ยุทธศาสตร์การ เติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เน้นการบริหารจัดการที่ดินให้มีการ กระจายการถือครองที่ดินอย่างเป้นธรรม ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการในภาครัฐที่จะช่วยสร้างความ เป้นธรรมในสังคม ป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ และสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย และ ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจที่จะช่วยกระจาย ความเจริญ และรายได้ไปสู่ พื้นที่ สำหรับยุทธศาสตร์การสร้างความเป้นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในช่วง ๕ ปต่อไปจากนี้ ได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินการยกระดับคุณภาพบริการทางสังคมให้ทั่วถึงโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้าน การศึกษาและ สาธารณสุข รวมทั้งการปดช่องว่างการคุ้มครองทางสังคมในประเทศไทยซึ่งเป็นการ ดำเนินงานต่อเนื่องจากที่ใด ขับเคลื่อนและผลักดันในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ และมุ่งเน้นมากขึ้น ในเรื่องการเพิ่มทักษะแรงงาน และการใช้นโยบายแรงงานที่สนับสนุนการเพิ่มผลิตภาพแรงงาน และ เสริมสร้างรายได้สูงขึ้น และการสร้างโอกาส ทางเศรษฐกิจ และสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุน ในเรื่องการสร้างอาชีพ รายได้ และให้ความช่วยเหลือ ที่เชื่อมโยงการเพิ่มผลิตภาพสำหรับประชากรก ลุ่มร้อยละ ๔๐ รายได้ต่ำสุด ผุดอัยโอกาส สตรี และผู้สูงอายุ อาทิ การสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็ก ขนาด กลางและขนาดย่อม วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจเพื่อสังคม การพัฒนาองค์กรการเงินฐานราก และ การเข้าถึงเงินทุนเพื่อสร้างอาชีพ และการสนับสนุนการเข้าถึง ปัจจัย การผลิตคุณภาพดีที่ราคาเป็น

ธรรม เปนตน และในขณะเดียวกันก็ต้องเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งบประมาณเชิง พื้นที่ และบูรณาการ เพื่อการลดความเหลื่อมล้ำ^{๓๑}

แนวทางการพัฒนา

๑. เพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มเปราะบางประชากรร้อยละ ๔๐ ที่มีรายได้น้อยที่สุดให้สามารถเข้าถึง บริการที่มีคุณภาพของรัฐ และมีอาชีพ ทั้งในดานการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น การได้รับขยายการคุ้มครอง ทางสังคม (Social Protection) และสวัสดิการ (Welfare) ที่เหมาะสมอย่างทั่วถึงและเปนธรรม และ การพัฒนาทักษะฝีมือเพื่อประกอบอาชีพและยกระดับรายได้ โดย

๑.๑ ขยายโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพให้แกเด็ก และเยาวชนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องโดยไม่ถูกจำกัดศักยภาพจากสภาพครอบครัว พื้นที่ และสภาพร่างกาย การดูแลนักเรียนยากจนที่อาศัยในพื้นที่ห่างไกลที่ครอบคลุมตั้งแต่การสรางรายได้ของครัวเรือน การสนับสนุน ค่าเดินทางไปยังสถานศึกษา การปรับปรุงระบบคัดกรอง และการให้เงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน ของ สพฐ. ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และการให้ทุนการศึกษาต่อระดับสูง เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กนักเรียนออก จากโรงเรียนกลางคัน

๑.๒ จัดบริการด้านสุขภาพให้กับประชากรกลุ่มเปราะบางฯ ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล โดยรัฐจัดให้มีกลไกช่วยเหลือ และสนับสนุนสวัสดิการชุมชนที่ครอบคลุมการให้ความช่วยเหลือด้านค่าใช้จ่าย ที่จำเป็นเพื่อให้ประชากรกลุ่มเปราะบางฯ เข้าถึงบริการจากสถานพยาบาลของรัฐในพื้นที่ใด อาทิ ค่าใช้จ่าย การเดินทางไปสถานพยาบาล รวมทั้งจัดให้มีบริการด้านสุขภาพเชิงรุกทั้งในดานการให้คำปรึกษา การควบคุม และป้องกันกลุ่มเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาเรื้อรังต่อสุขภาพ และการส่งเสริมด้านสุขอนามัย

๑.๓ สร้างโอกาสในการมีที่ดินทำกินของตนเอง และยกระดับรายได้ โดยรัฐเขาไปสนับสนุนการมีที่ดินทำกินอย่างยั่งยืนในรูปแบบที่ครบวงจร ตั้งแต่การจัดสรรที่ดินทำกินอย่างมีเงื่อนไขเพื่อ ป้องกันการเปลี่ยนมือผู้ได้รับการจัดสรรที่ดินให้แกกลุ่มคนจนในภาคเกษตรที่ไรที่ดินทำกิน การพัฒนาทักษะ ความชำนาญ การจัดสรรเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพอย่างทั่วถึง การขยายโอกาสในการเข้าถึงข่าวสาร สารสนเทศ และองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพและการสนับสนุนดานการตลาด ตลอดจนส่งเสริมทักษะการบริหารเงิน เพื่อให้สามารถจัดการรายได้ เงินทุน และหนี้สินอย่างมีประสิทธิภาพ และสนับสนุนการจัดตั้งธนาคารที่ดิน เพื่อเปนกลไกที่ทำให้เกิดการกระจายการถือครองที่ดิน ที่จะช่วยให้เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร ฃุยากจน ได้มีที่ดิน ทำกินและมีที่อยู่อาศัย

^{๓๑} แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี, หน้า ๗๕.

๑.๔ กำหนดนโยบายการคลังเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมและเอื้อประโยชน์ต่อ กลุ่มคนที่มีรายได้น้อยให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น โดยเพิ่มการจัดเก็บภาษีจากฐานทรัพย์สิน และปรับปรุง ระบบการจัดเก็บภาษีที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้สามารถจัดเก็บภาษีได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ตลอดจนปรับ โครงสร้างการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายภาครัฐ โดยให้ความสำคัญกับการจัดสรร งบประมาณเชิงบูรณาการ และเชิงพื้นที่ที่มีการกำหนดเป้าหมายเพื่อลดความยากจน และลดความ เหลื่อมล้ำในสังคมควบคู่ไปกับเป้าหมาย ทางเศรษฐกิจ

๑.๕ เพิ่มการจัดสวัสดิการสังคมให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากรร้อยละ ๔๐ ที่มีรายได้น้อย ด้อยกว่าเพียงพอและเหมาะสม อาทิ เพิ่มเบี้ยคนพิการ และเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ยากจนให้เพียงพอที่จะ ดำรงชีพได้ สนับสนุนการจัดหาที่อยู่อาศัย และระบบสาธารณสุขภาคให้กับประชากรกลุ่มเป้าหมายเพื่อ แก้ปัญหา ชุมชนแออัดในเมือง สนับสนุนชุมชนให้มีการจัดบริการตามความจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งนี้ จะต้องมีการเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลกับการจัดบริการภาครัฐ โดยเชื่อมโยงฐานข้อมูล ของหน วยงานราชการทั้งหมด และรวมใช้ประโยชน์จากระบบฐานข้อมูลดังกล่าว ในการกำหนดเป้าหมายคน จน คนเกือบจน และกลุ่มประชากรร้อยละ ๔๐ ที่มีรายได้น้อยที่สุด เพื่อให้สามารถระบุประชากรกลุ่มเปา หมายได้ อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม

๒. กระจายการให้บริการภาครัฐทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข และสวัสดิการที่มีคุณภาพ ให้ ครอบคลุมและทั่วถึง ตลอดจนปรับปรุงปัจจัยแวดล้อมทางธุรกิจ รวมทั้งกฎหมาย กฎ ระเบียบให้ เกิด การแข่งขันที่เป็นธรรม เพื่อให้ประชากรทุกกลุ่มมีโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐ และทรัพยากรอย่าง เท่าเทียมกัน สามารถพัฒนาศักยภาพและยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดย

๒.๑ ส่งเสริมให้มีการกระจายการบริการด้านการศึกษาที่มีคุณภาพให้มีความเท่าเทียมกัน มากขึ้นระหว่างพื้นที่ โดย (๑) สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรครูมีการกระจายตัวอย่างมีประสิทธิภาพมาก ขึ้นทั้ง มาตรการที่ส่วนตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน อาทิ สวัสดิการบ้านพักครู เส้นทางความก้าวหน้าทาง อาชีพที่ชัดเจน เพิ่มโอกาสในการพัฒนาครู (๒) สร้างระบบความรับผิดชอบ (Accountability) ของ การจัดการศึกษา โดยนำ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษามาประกอบการประเมินผลครู และโรงเรียน (๓) ขยายการจัดการศึกษาทางไกลโดยใช โครงข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเพื่อช่วยเหลือ โรงเรียนที่อยู่ทางไกล และขาดแคลนครูผู้สอน

๒.๒ บริหารจัดการการให้บริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ผ่านการ พัฒนาระบบส่งต่อผู้ป่วยตั้งแต่ระดับชุมชนไปสู่ระดับจังหวัด ภาค และระดับประเทศให้มีประสิทธิภาพ มากขึ้น ควบคู่ไปกับบริหารจัดการการให้บริการระบบควบคุมโรคที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งนำเทคโนโลยี โดยเฉพาะ เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารมาใช้ในการแก้ปัญหาการขาดแคลนแพทย์เฉพาะ ทางในพื้นที่ทางไกล

๒.๓ เร่งรณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้แรงงานนอกระบบตระหนักถึงประโยชน์ของการสร้างหลักประกันในวัยเกษียณและประโยชน์จากระบบประกันสังคม รวมถึงการขยายความครอบคลุมของสวัสดิการด้านการจัดหาที่อยู่อาศัยให้แก่ผู้มีรายได้น้อยเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ในทุกพื้นที่

๒.๔ ส่งเสริมและจัดหาโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมให้ประชากรกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มเด็ก - เยาวชน สตรี ผู้พิการ ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาสทางสังคม เพื่อให้เข้าถึงบริการของรัฐและโอกาสทางสังคมได้อย่างเท่าเทียม รวมถึงการได้รับการพัฒนาทักษะให้สามารถประกอบอาชีพ และมีรายได้ตามศักยภาพ และความเหมาะสมของแต่ละบุคคล พร้อมทั้งส่งเสริมบทบาทของกลุ่มข้างต้นให้มีส่วนร่วมในการบริหารและ การตัดสินใจทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศ

๒.๕ ปรับปรุงปัจจัยแวดล้อมทางธุรกิจ รวมทั้งกฎหมาย กฎ ระเบียบให้เกิดการแข่งขัน ที่เป็นธรรม อาทิ การปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการผูกขาดทางการค้า การปรับปรุงสิทธิประโยชน์ทางภาษีของ ธุรกิจขนาดเล็ก - กลางให้เหมาะสมและไม่ด้อยกว่าของธุรกิจขนาดใหญ่ ส่งเสริมการดำเนินธุรกิจที่รับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility) และผลักดันการบังคับใช้และปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ การคุ้มครองผู้บริโภคให้ทันต่อรูปแบบสินค้า และบริการที่เปลี่ยนไป

๓. เสริมสร้างศักยภาพชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งการเงิน ฐานรากตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีสิทธิในการจัดการ ทุน ที่ดินและทรัพยากรภายในชุมชน โดย

๓.๑ สร้าง และพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนให้มีขีดความสามารถในการสร้างแรง บันดาลใจให้เกิดความเชื่อมั่น ศรัทธา มีจุดยืนทางความคิด มีธรรมาภิบาลในการบริหาร และพัฒนาชุมชน ส่งเสริมการรวมกลุ่ม และสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนพึ่งพาตนเอง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุน

๓.๒ ส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัย และการถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในพื้นที่และการต่อยอดองค์ความรู้ไปสู่เชิงพาณิชย์ รวมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสร้างการจัดการความรู้ในชุมชน

๓.๓ พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุนศูนย์ผลกาอาชีพชุมชน การส่งเสริมการเชื่อมต่อระหว่างเครือข่ายอุตสาหกรรม (Cluster) ในพื้นที่กับเศรษฐกิจชุมชน การสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาในการร่วมกันพัฒนา ความรู้ในเชิงทฤษฎีและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติเพื่อสร้างศักยภาพ

ให้กับชุมชนในการประกอบ ธุรกิจการสนับสนุนการประกอบธุรกิจแบบวิสาหกิจเพื่อสังคม รวมถึง การส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่น และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยว

๓.๔ สนับสนุนการให้ความรู้ในการบริหารจัดการทางการเงินแก่ชุมชน และครัวเรือน การป้องกันความเสี่ยงทางการเงินของชุมชนให้ทำหน้าที่เป็นสถาบันการเงินในระดับหมู่บ้านตำบลที่ทำหน้าที่ทั้ง การให้ กู้ยืมและการออม และจัดตั้งโครงข่ายการเงินฐานรากโดยมีธนาคารออมสินและธนาคารเพื่อการ เกษตร และ สหกรณ์เป็นแม่ข่าย

๓.๕ สนับสนุนชุมชนใหม่มีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการ บริการ และการจัดการทรัพยากร ในชุมชน ในลักษณะเป็นหุ้นส่วนกับหน่วยงานภาครัฐ อปท. ในการดูแลคุณภาพชีวิตประชาชน โดยเป ด้รับ สมาชิกทุกคนในท้องถิ่นโดยไม่เลือกปฏิบัติ ผลักดัน พ.ร.บ. โฉนดชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการ บริหารจัดการและ ไขประโยชน์จากที่ดินและทรัพยากรในพื้นที่ร่วมกัน^{๓๒}

แผนรองรับ

ปัจจุบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของได้มีแผนงานรองรับซึ่งครอบคลุมระยะเวลาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ได้แก่

๑. ยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

๒. รางแผนพัฒนาเด็ก และเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

๓. รางแผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)

๔. รางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

๕. รางแผนยุทธศาสตร์การจัดสวัสดิการสังคมไทย ฉบับที่ ๓ พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

๖. ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัย ๑๐ ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๘

แผนงานและโครงการสำคัญ

๑. แผนงานการช่วยเหลือประชากรผู้มีรายได้น้อย

๑.๑ สารสำคัญ มุ่งเน้นการสร้างแรงจูงใจให้กับคนที่ไม่อยู่ในระบบฐานข้อมูลรายได้ (กล าวคือ ระบบฐานข้อมูลภาษี) ให้เข้ามาอยู่ในระบบ เพื่อให้สามารถระบุเป้าหมายผู้มีรายได้น้อยเพื่อใ การช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการดำเนินงานของคณะกรรมการขับเคลื่อน

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน หน้า ๗๗-๗๙.

การบูรณาการ ฐานข้อมูลกลางภาครัฐ ซึ่งมอบหมายให้กรมสรรพากร กระทรวงการคลังดำเนินการให้ประชาชนทุกคนยื่น แบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างระบบการชำระเงิน แบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e - Payment Master Plan) โดยบุคคลที่มาเช่าระบบข้อมูล รายได้ดังกล่าว และมีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์จะได้รับประโยชน์จากรัฐบาลในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ เงินอุดหนุน สิทธิการเดินทางสาธารณะโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย คุ้มครองอาหาร ช่วยให้กลุ่มคนรายได้น้อยสามารถมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ วัตถุประสงค์ที่สำคัญของโครงการฯ คือ การมีฐานข้อมูลรายได้ซึ่งช่วยให้สามารถระบุเป้าหมายผู้มีรายได้น้อยเพื่อให้การช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ รัฐต้องจัดทำระบบดังกล่าวให้ง่าย และอำนวยความสะดวกกับประชากรในพื้นที่ห่างไกล และประชากรที่เขาไม่ถึงเทคโนโลยีสารสนเทศด้วย

๑.๒ หน่วยงานดำเนินงาน กระทรวงการคลัง

๑.๓ กรอบระยะเวลาดำเนินการ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔)

๒. แผนงานการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาในพื้นที่ห่างไกลอย่างครอบคลุม

๒.๑ โครงการ Free Wifi เพื่อการศึกษาทั่วประเทศ

๑) สำคัญ ปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสามารถช่วยสนับสนุน การพัฒนาการศึกษาทั้งด้านสื่อการเรียนการสอน การค้นคว้าข้อมูล ฯลฯ อย่างไรก็ตามในพื้นที่ห่างไกลแมจะสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้แต่จากการมีค่าใช้จ่ายทำให้ประชาชนในพื้นที่ห่างไกลไม่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้เต็มที่ โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กวัยเรียน ซึ่งการส่งเสริมให้มี Free Wifi ในสถานศึกษาจะช่วยให้ นักเรียนนักศึกษาสามารถติดตามข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ การค้นคว้า และเป็นช่องทางของการเรียน การสอนที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอก

๒) หน่วยงานดำเนินงาน กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคม และกระทรวงศึกษาธิการ

๓) กรอบระยะเวลาดำเนินการ ๒ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๑)

๒.๒ โครงการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อติดตามเด็ก

๑) สำคัญ ประเทศไทยจำเป็นต้องมีระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการเก็บข้อมูล และติดตามเด็กทุกคนตั้งแต่แรกเกิดอย่างเป็นระบบ เชื่อมโยงกับฐานทะเบียนราษฎร และให้สถานศึกษา รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกสังกัดใช้ระบบสารสนเทศเดียวกัน และบูรณาการข้อมูลร่วมกัน เพื่อลดปัญหาการติดตามเด็กมาเรียนไม่ได้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ทับซ้อนหรือพื้นที่ของไหวะหว่างสังกัด พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล โดยเฉพาะข้อมูลการย้ายถิ่นฐานซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ได้ข้อมูล ที่เป็นปัจจุบัน โดยในระยะแรกอาจเริ่มจากการทยอย

ขยายผลให้ระบบติดตามและประเมินผลอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring and Evaluation System: e - MES) และฐานข้อมูล Data Management Center (DMC) ของ สพฐ. ครอบคลุมนักเรียนจากสถานศึกษาทุกพื้นที่และทุกสังกัด ในขณะเดียวกัน ประเทศไทยกำลังดำเนินโครงการให้เงินอุดหนุน ๖๐๐ บาท/เดือน แก่เด็กแรกเกิดอายุ ๐ - ๓ ปีที่เกิดในครอบครัวยากจน จึงนับเป็นโอกาสอันดีในการใช้โครงการนี้เป็นโครงการนำร่องในการเก็บข้อมูลเด็กยากจน ซึ่งเป็นกลุ่มเด็กที่มีแนวโน้มสูง ในการหลุดออกนอกระบบการศึกษา

๒) หน่วยงานดำเนินงาน กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงศึกษาธิการ

๓) กรอบระยะเวลาดำเนินการ ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒)

๒.๓ โครงการขยายระบบแพทย์ทางไกล

๑) สำคัญ เพื่อช่วยบรรเทาปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ และลดจำนวนผู้ป่วยที่ต้องเขามารักษาในโรงพยาบาลในเมืองหลัก/เมืองใหญ่ การนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อช่วยให้คำแนะนำและการรักษา จะช่วยให้เกิดประสิทธิภาพทางการรักษาทั้งมีแพทย์ที่เชี่ยวชาญเฉพาะในการให้คำปรึกษา ขณะที่ผู้ป่วยไม่จำเป็นต้องเดินทางไกล และเสียค่าใช้จ่ายมาก และหากผู้ป่วยมีอาการรุนแรงก็สามารถส่งต่อ และเตรียมการรักษาได้ทัน

๒) หน่วยงานดำเนินงาน กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงสาธารณสุข และโรงพยาบาลของรัฐในสังกัดอื่น

๓) กรอบระยะเวลาดำเนินการ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)

๓. โครงการบริหารจัดการงบประมาณด้านการศึกษาแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

๓.๑ สำคัญ การที่หน่วยงานต้นสังกัดเปิดโอกาส และให้อิสระแก่สถานศึกษาในการบริหารจัดการงบประมาณมากขึ้น มุ่งเน้นที่การประเมินผลสัมฤทธิ์เป็นสำคัญ ใช้มาตรการทางการเงินเพื่อกระตุ้นคุณภาพการศึกษา และนำผลการประเมินสถานศึกษามาใช้ประกอบการจัดสรรงบประมาณเพื่อ สนับสนุนการปฏิรูประบบความรับผิดชอบ นอกจากนี้ ยังจำเป็นต้องลดสัดส่วนการให้งบประมาณตามอุปทาน อาทิ งบดำเนินการ งบบุคลากร และงบลงทุนซึ่งขึ้นกับการตัดสินใจของภาครัฐและไม่สัมพันธ์กับความต้องการ ของผู้เรียน และเพิ่มสัดส่วนงบประมาณตามอุปสงค์ (Demand - Side Financing) คือ เงินอุดหนุนรายหัว ซึ่งขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียนที่เลือกเขาเรียนพร้อมทั้งจัดสรรเงินอุดหนุนในอัตราที่มากกว่าให้แก่โรงเรียน ในเขตพื้นที่ด้อยโอกาสเพื่อสร้างโอกาสในการเข้าถึงการศึกษามากขึ้น

๓.๒ หน่วยงานดำเนินงาน กระทรวงศึกษาธิการ

๓.๓ กรอบระยะเวลาดำเนินการ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔)

๔. แผนงานสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากและชุมชนเข้มแข็ง

๔.๑ สาระสำคัญ มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนผ่านเครือข่ายวิสาหกิจเพื่อสังคม/วิสาหกิจชุมชน โดยการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคเอกชน และวิสาหกิจเพื่อสังคม (วิสาหกิจชุมชน) และความ ร่วมมือระหว่างวิสาหกิจเพื่อสังคม (วิสาหกิจชุมชน) ในแต่ละพื้นที่ เพื่อการสร้างความรู รูปแบบการจัดการ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของวิสาหกิจในระยะยาวรวมทั้งเผยแพร่ความรู้ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานราก พร้อมทั้งประสานงานกับจังหวัด และท้องถิ่นเพื่อขยายผลจากชุมชนต้นแบบใหม่การนำไปใช้ในชุมชนอื่น ๆ อย่างกว้างขวางเพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลไทยยุทธศาสตร์ด้านการแก้ไขปัญหา ความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างการเติบโตจากภายใน

๔.๒ หน่วยงานดำเนินงาน กระทรวงมหาดไทย กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และวิสาหกิจชุมชน

๔.๓ กรอบระยะเวลาดำเนินการ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔)^{๓๓}

๒.๖ ยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรี พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔

ตามที่แผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙) ได้สิ้นสุดวาระลงในปี ๒๕๕๙ คณะกรรมการนโยบาย และยุทธศาสตร์การพัฒนาสถานภาพสตรีแห่งชาติ (กยส.) ได้จัดทำแผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) ภายใต้ชื่อ “ยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรีพ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔” ได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาสตรี “สร้างสังคมเสมอภาค ปราศจากการเลือกปฏิบัติสตรีมีคุณภาพชีวิตที่ดีมั่นคงปลอดภัย ร่วมสร้างชาติน่าสมัย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนไทยทุกเพศทุกวัย มีเจตคติที่เคารพเท่าเทียมระหว่างหญิงชาย พัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเป็นธรรมมีความยุติธรรม และปราศจากการเลือกปฏิบัติเพื่อเร่งพัฒนาศักยภาพ และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของสตรีในสังคมไทยทุกกลุ่มทุกวัย โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ในภาวะลำบาก หรือกลุ่มด้อยโอกาส โดยเน้นให้สตรีมีสุขภาพ (กายและใจ) สุขภาวะที่ดี สตรีสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ที่ได้มาตรฐาน มีระดับการศึกษา และความรู้ที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพที่มั่นคง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองครอบครัว และชุมชน มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดยสามารถเข้าใจ และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อเข้าถึงข้อมูลความรู้ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตอย่างมีศักยภาพ

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน หน้า ๗๙-๘๑.

รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและทันโลกทันสมัย อีกทั้งยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสตร์ฯ ยังเน้นการพัฒนาปรับปรุงมาตรการ กฎหมาย กลไก และกระบวนการที่เกี่ยวกับการพัฒนาศาสตร์โดยมุ่งสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมที่สงบสุข มั่นคงปลอดภัย สตรีอยู่ในครอบครัว ชุมชน และสังคมที่อบอุ่น มั่นคง และปลอดภัยปราศจากความรุนแรงทุกรูปแบบ และเน้นพัฒนาศาสตร์ให้รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในอาเซียน และในโลก การกำหนดยุทธศาสตร์ และแนวทางเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ในพันธสัญญา และอนุสัญญาต่าง ๆ รวมถึงเตรียมพร้อมเพื่อรองรับ หรือป้องกันผลกระทบที่จะเกิดกับผู้หญิงในมิติต่าง ๆ จากการที่ประเทศได้เข้าสู่ประชาคมอาเซียน นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนา และสร้างความเข้มแข็งของกลไกทุกระดับ และเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล เพื่อเป็นกลไก และแนวทางหลักในการพัฒนาศาสตร์ในทุกระดับ ซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนระดับชาติต่าง ๆ สอดคล้องกับทิศทางของยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เป็นศูนย์กลาง โดยเน้นการพัฒนาคนในทุกช่วงวัย การมีส่วนร่วมของทุกคน และการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานเพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างประชาชนกลุ่มต่าง ๆ โดยแบ่งยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสตร์ออกเป็น ๕ ยุทธศาสตร์สรุปได้ดังนี้^{๓๔}

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ปรับเปลี่ยนเจตคติของสังคมในประเด็นความเสมอภาคเท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย (Paradigm Shift Measures)

เพื่อคนไทยทุกเพศทุกวัย ให้มีเจตคติที่เคารพเท่าเทียมระหว่างหญิงชายซึ่งจะนำไปสู่ความเสมอภาคทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ชุมชนและครอบครัว เป็นสังคมที่เปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในมิติต่าง ๆ อย่างเต็มศักยภาพ มีศักดิ์ศรี และทัดเทียมกัน ซึ่งปัญหาเจตคติด้านนี้มีอิทธิพลต่อการกระทำ พฤติกรรม การตัดสินใจ และการกำหนดกฎหมาย นโยบาย และงบประมาณแผ่นดินเป็นปัญหาสำคัญ และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาศาสตร์ การส่งเสริมความเสมอภาคความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ และการจัดการเลือกปฏิบัติในรูปแบบต่าง ๆ แผนพัฒนาศาสตร์ฯ ฉบับต่าง ๆ ให้ความสำคัญในการมุ่งปรับเปลี่ยนเจตคติของสังคม และค่านิยม เพื่อเสริมสร้างความเสมอภาคระหว่างเพศ ประเด็นท้าทายที่ต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนในสังคมโดยรวม เป็นกุญแจสำคัญที่เป็นทั้งอุปสรรคต่อการพัฒนาศาสตร์ และจะเป็นกุญแจสำคัญที่ไขสู่ความสำเร็จในการพัฒนาศาสตร์ และสร้างสังคมที่มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในอนาคต และจะทำให้การดำเนินการพัฒนาศาสตร์ และการแก้ไข

^{๓๔} กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. ยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสตร์พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔. (กรุงเทพฯ : กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๖๐)

ปัญหาต่างๆ ทำได้ง่ายดายยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้ามหากยังไม่สามารถแก้ไข และก้าวข้ามสู่สังคมที่มีเจตคติที่ดีขึ้นก็จะเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาสตรีทั้งมวล

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ เสริมพลัง เพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิตแก่สตรีทุกกลุ่ม และทุกระดับ (Empowerment Measures)

ผู้หญิงเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า และมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในทุกมิติ และมีความสำคัญต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ในภาวะที่โลกมีการแข่งขันสูง ประเทศไทยจำเป็นต้องพึ่งพิงพลังปัญญา และกำลังแรงงานจากผู้หญิงอย่างเต็มศักยภาพ หากประเทศไทยต้องการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการรักษาระดับการพัฒนาให้ยั่งยืน การที่ประชากรผู้หญิงส่วนหนึ่งยังไม่ได้การพัฒนาด้านพลังปัญญา และมีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์แข็งแรงก็จะทำให้ประเทศขาดพลังส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรผู้หญิงที่มีสัดส่วนสูงกว่าผู้ชายเล็กน้อย และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น เนื่องจากผู้หญิงมีอายุขัยที่ยืนยาวกว่าผู้ชาย ดังข้อมูลในปีพ.ศ. ๒๕๕๘ มีประชากรจำนวนทั้งหมด ๖๕,๗๒๙,๐๙๘ คน โดยแบ่งเป็นชาย ๓๒,๒๘๐,๘๘๖ คน และหญิง ๓๓,๔๔๘,๒๑๒ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๕๐.๘๙ เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรในปีพ.ศ. ๒๕๔๙ พบว่า มีจำนวนทั้งหมด ๖๒,๘๒๘,๗๐๖ คน โดยแบ่งเป็นชาย ๓๑,๐๐๗,๘๕๗ คน และหญิง ๓๑,๘๒๐,๘๔๙ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๕๐.๖๕ ในขณะที่อัตรา และจำนวนปีของการเข้าเรียนหนังสือจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นแต่ก็ยังมีผู้หญิงจำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิงสูงวัยที่มีอัตราการไม่รู้หนังสือมากกว่าผู้ชาย และได้รับการศึกษาต่ำกว่าผู้ชายในวัยเดียวกัน

นอกจากนี้ยังมีผู้หญิงที่มีการศึกษาต่ำกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในเขตชนบทห่างไกล กลุ่มเปราะบาง กลุ่มผู้หญิงที่ออกจากระบบการศึกษากลางคัน (อันเป็นผลมาจากการท้องในวัยไม่สมควร ปัญหาความยากจน และการย้ายถิ่นของครอบครัว) และกลุ่มสตรีชนเผ่า สตรีในภาคแรงงานก็เป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจแต่อัตราการทำงานของผู้หญิงในตลาดแรงงานยังอยู่ในสัดส่วนที่ต่ำกว่าผู้ชาย ด้านการดูแลสุขภาพอนามัยของสตรีในประเทศไทยมีการพัฒนาที่ดีมาโดยตลอด ประเทศไทยสามารถควบคุมโรคระบาดที่เคยคร่าชีวิตคนเป็นจำนวนมาก อัตราการตายของผู้หญิงที่เป็นมารดา และเด็กลดลง และผู้หญิงโดยรวมมีความรู้ และสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขพื้นฐานยกเว้นกลุ่มสตรีที่อยู่ในชนบทห่างไกล ชนเผ่า และกลุ่มสตรีด้อยโอกาสต่างๆ ที่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจถึงการดูแลรักษาสุขภาพที่เหมาะสม และยังไม่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานได้อย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการที่ขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลรักษาสุขภาพ แม้ว่าจะมีแนวโน้มดีขึ้น การที่สังคมไทยมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิต ความเร่งรีบในชีวิตประจำวัน ความกดดันจากภาวะเศรษฐกิจสังคม ทำให้ผู้หญิงจำนวนไม่น้อยต้องเผชิญกับการเจ็บป่วยด้วยโรคที่ไม่ติดต่อใหม่ๆ เช่น โรคหัวใจ ความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคอ้วน โรค

เครียดเป็นต้น ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิต และกระทบศักยภาพในการทำงาน ยุทธศาสตร์การเสริมพลังทั้งทางปัญญา และร่างกายเพื่อเพิ่มพลังอำนาจแก่สตรีไทยทุกกลุ่ม และทุกระดับในการร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญในแผนยุทธศาสตร์ชาติ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติทุกฉบับ

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาเงื่อนไข และปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาสตรีที่มีประสิทธิภาพ และเสมอภาค (Enabling Condition Measures)

ความสำเร็จของการพัฒนาสตรีเป็นกุญแจสำคัญประการหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ และความก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดในแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และเป้าหมายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ ความก้าวหน้า และความสำเร็จในการพัฒนาสตรี และการขับเคลื่อนให้รัฐบาล และนานาชาติยอมรับถึงความสำคัญในการพัฒนา และบทบาทของสตรีต่อการพัฒนาประเทศนั้นล้วนแล้วแต่เกิดจากการที่มีการกำหนดมาตรการ และเงื่อนไขต่าง ๆ ทั้งในระดับสากล และระดับประเทศ ในระดับสากลการที่องค์การสหประชาชาติได้ลงทุนลงแรงจัดกิจกรรมรณรงค์ และกระตุ้นให้ประเทศสมาชิกให้ความสนใจในการพัฒนาสตรี และการสร้างความเสมอภาคระหว่างเพศ เช่น การประกาศทศวรรษแห่งการพัฒนาสตรีระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๗๖-๑๙๘๕ การจัดทำอนุสัญญา และปฏิญญาต่าง ๆ ซึ่งประเทศสมาชิกได้ร่วมให้สัตยาบรรณ ซึ่งนำไปสู่การกำหนดเป็นกฎหมายเพื่อส่งเสริมความเสมอภาค และการพัฒนาสตรีในแต่ละประเทศ ส่วนหนึ่งของความก้าวหน้าในการพัฒนาสตรีในประเทศไทยเกิดจากการที่ในอดีตประเทศไทยได้มีการกำหนดมาตรการ และมีการแก้ไข หรือยกเลิกกฎระเบียบ กฎหมาย และเงื่อนไขในการปฏิบัติงาน เช่น การกำหนดหลักการสำคัญ ๆ ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับที่ผ่านมา และในฉบับปัจจุบันที่ได้ผ่านการทำประชามติเมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ การบัญญัติ และแก้ไขกฎหมาย เช่น การทบทวนประมวลกฎหมายอาญาเกี่ยวกับการข่มขืนระหว่างสมรส การให้สิทธิแก่ผู้หญิงในการเลือกใช้นามานาม และชื่อสกุล การจัดทำพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ รวมทั้งการดำเนินกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ และสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจถึงประเด็นความละเอียดอ่อนทางเพศ ผลงานด้านการยกระดับสุขภาพอนามัยแม่ และเด็ก และอนามัยเจริญพันธุ์ทำให้ผู้หญิงมีสุขภาพที่ดีขึ้น ด้านการศึกษามีข้อมูลแสดงให้เห็นว่าเด็กหญิง และผู้หญิงได้รับการศึกษาสูงขึ้น มีโอกาสในการทำงานในภาคส่วนต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีต อย่างไรก็ตามงานด้านการพัฒนาสตรียังไม่บรรลุเป้าหมาย และมาตรฐานที่กำหนดไว้ในระดับสากล หลายประการยังจำเป็นต้องเดินหน้าในการกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อเอื้อให้การพัฒนาสตรี และการสร้างสังคมเสมอภาคบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

ยุทธศาสตร์นี้ให้ความสำคัญในการพัฒนา และปรับปรุงมาตรการ กฎหมาย กฎระเบียบ รวมทั้งการกำหนดเงื่อนไข และปัจจัยแวดล้อมที่จำเป็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสตรี เพื่อเอื้ออำนวยต่อ (๑)

การพัฒนาสตรี และการส่งเสริมสถานภาพสตรีในมิติต่าง ๆ (๒) การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายสตรี และ (๓) การดำเนินการตามเงื่อนไข และมาตรฐานในระดับสากล เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปสู่การมีสังคมที่เสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยที่สตรีทุกกลุ่มเป้าหมายมีโอกาส และมีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างเต็มศักยภาพ และเท่าเทียมกัน

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ กำหนดมาตรการเฝ้าระวัง จัดปัจจัยเสี่ยง ป้องกัน คຸ່ມครองช่วยเหลือ และเยียวยา (Protective and Corrective Measures)

ประเด็นการพัฒนาสตรีมีปัญหาคำคัญ คือ ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ชุมชน และสังคมที่เป็นปัญหาใหญ่ของสังคมที่จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน ทั้งด้านการป้องกัน แก้ไข และช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาอย่างจริงจัง เนื่องจากเป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน โดยรากเหง้าของปัญหามาจากค่านิยม และเจตคติของสังคมที่กำหนดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย ถึงแม้จะมีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ ออกมาเพื่อสร้างมาตรการป้องกัน และเยียวยาทั้งผู้กระทำ และผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงไม่ให้เกิดซ้ำ หรือทวีความรุนแรงมากขึ้น แต่ปัญหาความรุนแรงไม่ได้ลดน้อยลงแต่อย่างใด ปฏิญญาปักกิ่ง และแผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรี สะท้อนถึงความตั้งใจมั่นของประชาคมโลกต่อเป้าหมายความเสมอภาค การพัฒนา และสันติภาพ สำหรับสตรีทุกคน ทุกหนแห่ง ซึ่งระบุประเด็นที่น่าห่วงใยเป็นพิเศษ ๑๒ ประเด็น อันเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย และการเสริมพลังให้สตรี โดยเฉพาะการขจัดความรุนแรง และลดปัญหาความยากจน จากการศึกษาข้อมูลพบว่า สตรีที่ถูกกระทำ ความรุนแรงทางเพศ เกิดจากผู้กระทำที่เป็นบุคคลภายในครอบครัว หรือผู้ใกล้ชิดมากกว่าบุคคลที่ไม่เคยรู้จัก อีกทั้งพบว่าสถานที่เกิดเหตุส่วนใหญ่เป็นที่พักของผู้เสียหายเอง ความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว และชีวิตคู่ เป็นปัญหาที่สำคัญยิ่ง อันเกิดจากเงื่อนไขของความไม่เสมอภาคระหว่างเพศ

แม้ว่าประเทศไทยจะมีความก้าวหน้าในความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ยังเป็นปัญหาสำคัญที่ยังต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยจากข้อมูลของศูนย์พึ่งได้ พบว่า ในปีพ.ศ. ๒๕๕๘ มีเด็ก และผู้หญิงถูกกระทำ ความรุนแรงในทุกด้านมาขอรับความช่วยเหลือ จำนวน ๑๒,๕๕๒ คน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. ๒๕๕๗ จำนวน ๒,๐๔๐ คน โดยเป็นผู้หญิงร้อยละ ๕๑.๕๙ และเป็นเด็กหญิงอายุ ๑๐ ปีไม่เกิน ๑๕ ปีถูกกระทำ ความรุนแรงมากที่สุดถึงร้อยละ ๔๗.๐๖ และถูกกระทำรุนแรงทางเพศมากที่สุด ร้อยละ ๗๔.๙๐ ส่วนใหญ่ผู้ที่กระทำกับเด็ก คือ แฟน ทั้งนี้สาเหตุมาจากสภาพแวดล้อม ซึ่งสถานที่เกิดเหตุส่วนใหญ่จะเป็นบ้านของผู้กระทำ และบ้านที่เด็กอยู่อาศัย ในกลุ่มของผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงมากที่สุดอยู่ในช่วงอายุ ๒๕ ปีไม่เกิน ๔๕ ปีถึงร้อยละ ๕๑.๕๙ ที่เป็นการกระทำรุนแรงจากคู่สมรสมากที่สุดถึงร้อยละ ๔๙.๔๑ ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่มาจากสัมพันธภาพในครอบครัว โดยถูกกระทำรุนแรงทางกายมากที่สุด ซึ่งสถานที่เกิดเหตุส่วนใหญ่จะเป็นที่

ยุทธศาสตร์นี้ มีเป้าประสงค์ที่จะสร้างสภาพแวดล้อมในสังคมไทยให้เป็นสังคมที่สงบสุข มั่นคงปลอดภัย สตรีอยู่ในครอบครัว ชุมชน และสังคมที่อบอุ่น และมั่นคงปลอดภัย ปราศจากความรุนแรงทุกรูปแบบเป็นสังคมที่เท่าเทียม ปราศจากความเหลื่อมล้ำ และมีการช่วยเหลือเยียวยา กลุ่มสตรีที่ประสบปัญหาความยากจน เช่น กลุ่มเป้าหมายสตรีที่ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุที่ขาดที่พึ่ง กลุ่มสตรีผู้พิการ เป็นต้น

กลไกที่ขับเคลื่อนการพัฒนามีความสำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนา และแก้ไขปัญหาของสตรีประเทศไทยได้กำหนดกลไกระดับต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสตรี สร้างความเสมอภาค และจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ โดยมีการจัดตั้งกลไกออกเป็น ๓ ระดับ คือ ๑) กลไกทางรัฐสภา ซึ่งมีหน้าที่ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ พิจารณาสอบสวน หรือศึกษาเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับสตรีรวมทั้งประสานกับองค์กรภายในประเทศและต่างประเทศ ๒) กลไกระดับชาติ ได้แก่ คณะกรรมการนโยบาย และยุทธศาสตร์การพัฒนาสถานภาพสตรีแห่งชาติ (กยส.) มีอำนาจหน้าที่ในการเสนอแนะนโยบาย และแผนระดับชาติเกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาทสตรี การเสนอให้มีกฎหมาย หรือปรับปรุงกฎหมาย รวมทั้งการติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามแผน โดยมีกรมกิจการสตรี และสถาบันครอบครัว (สค.) กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ เป็นกลไกประสานงานกลางและ ๓) กลไกส่วนกลาง ส่วนจังหวัด และองค์กรเครือข่าย ในส่วนของกลไกการส่งเสริม และพัฒนาสตรีขององค์กรภาครัฐส่วนกลางนั้น มีการแต่งตั้งผู้บริหารด้านการเสริมสร้างบทบาทหญิงชาย (Chief Gender Equality Officer- CGEO) และศูนย์ประสานงานด้านความเสมอภาค และเท่าเทียมทางเพศ (Gender Focal Point – GFP) ซึ่งเป็นกลไกที่จัดตั้งขึ้นใน ๑๙ กระทรวง

จาก ๒๐ กระทรวง (ยกเว้นกระทรวงกลาโหม) รวม ๑๓๕ หน่วยงานประกอบด้วย ๑๓๐ หน่วยงานระดับกรม และ ๕ หน่วยงานอิสระ หน่วยงานดังกล่าวมีการจัดทำ และดำเนินการตามแผนแม่บทด้านการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ กลไกส่วนจังหวัดจะมีสำนักงานพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ซึ่งมีภารกิจในการส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิสตรี และเด็ก กำหนดนโยบาย และแผนงานให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ นอกจากนี้ ยังดำเนินการประสานงานกับองค์กรสตรีในท้องถิ่น และองค์กรปกครองท้องถิ่นในการเพิ่มศักยภาพ และส่งเสริมสิทธิสตรี นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาสตรีประจำจังหวัด อำเภอ และตำบล ตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๓๘ เพื่อส่งเสริมให้สตรีมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการปกครองของประเทศ ซึ่งโครงการ และกิจกรรมของคณะกรรมการดังกล่าวที่เกี่ยวกับความเสมอภาคระหว่างเพศ และการพัฒนาสตรีจะได้รับการสนับสนุนงบประมาณ และวิชาการจากส่วนกลาง

แม้ว่าจะมีการจัดตั้งกลไกต่าง ๆ แต่ปัญหาจากความอ่อนแอขององค์กร และกลไกการพัฒนาสตรีระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะองค์กร และกลไกพัฒนาสตรีที่มีบทบาทในการผลักดันการกำหนดนโยบาย ขับเคลื่อน และส่งเสริมการพัฒนาสตรีทุกระดับ ยังขาดศักยภาพ ความตั้งใจ ค่านิยมหลัก และความรู้ความเข้าใจ โดยเฉพาะความรู้ และทักษะในการพัฒนายุทธศาสตร์ การจูงใจ และการต่อรองอย่างสร้างสรรค์ตลอดจนการสร้างพลังอำนาจในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสตรีซึ่งพบว่ากลไกของกลุ่มสตรีในระดับต่าง ๆ ยังไม่มีความเข้มแข็งขาดทักษะต่าง ๆ ที่จะทำให้กลุ่มสตรีสามารถรวมตัวกันทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ ทักษะในการบริหารโครงการ ทักษะในการต่อรอง ทักษะในการบริหารทางการเงิน เป็นต้น

กลไกการพัฒนาสตรีทุกระดับเป็นกลไกในการพัฒนาสตรีให้มีศักยภาพ และขีดความสามารถในการขับเคลื่อนการพัฒนาสตรีอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล และกระบวนการพัฒนาสตรีได้รับการพัฒนา และปรับปรุงให้เหมาะสม สามารถบูรณาการ และดำเนินงานด้านการพัฒนาสตรีร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล อันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนระดับชาติ และยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรีพ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔

๒.๖ บริบทเรื่องวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดสถานที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ หมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยมีบริบทเรื่องวิจัย ดังนี้^{๓๕}

^{๓๕} รวมพลคนฮักเจียงคำ, **ชนชาติพันธุ์ม้ง**. สืบค้นเมื่อ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๔, จาก <http://www.hugchiangkham.com/ชนชาติพันธุ์ม้ง/>

ชนชาติพันธุ์ม้ง หรือแม้ว

ม้ง หรือ แม้ว เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตภูเขาของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชาวม้งอพยพลงมาทางใต้ตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๘ เนื่องจากสถานการณ์ที่ไม่สงบทางการเมือง และหาพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก ปัจจุบันมีชาวม้งอาศัยอยู่ในประเทศไทย เวียดนาม ลาว และพม่า

ม้ง หมายถึง อิสระชน เดิมอาศัยอยู่ในประเทศจีน ต่อมาชาวจีน เข้ามาปราบปราม เป็นเหตุชาวม้งได้อพยพลงมาถึงตอนใต้ของจีน และเขตอินโดจีน ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ และตอนเหนือของประเทศไทย ประมาณ พ.ศ. ๒๔๐๐ โดยมีสองกลุ่มได้แก่ ม้งน้ำเงิน และม้งขาว ชาวม้งไม่ชอบให้คนทั่วไปเรียกว่าแม้ว โดยถือว่า เป็นการดูถูกเหยียดหยาม ประชากรของม้งในประเทศไทย มีมากเป็นอันดับ ๒ รองจากกะเหรี่ยง ตั้งถิ่นฐานอยู่ตามภูเขาสูง หรือที่ราบเชิงเขาในเขตพื้นที่จังหวัด เชียงราย พะเยา น่าน เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน แพร่ ลำปาง กำแพงเพชร เลย พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย และตาก

ภาษาม้ง จัดอยู่ในสาขาเมี้ยว-เย้าของตระกูลจีน-ทิเบตไม่มีภาษาเขียน แต่ยืมตัวอักษรภาษาโรมัน มาใช้ ม้งไม่มีภาษาที่แน่นอน ส่วนใหญ่ มักจะรับภาษาอื่นมาใช้พูดกัน เช่น ภาษาจีนยูนนาน ภาษาลาว ภาษาไทยภาคเหนือ เป็นต้น ซึ่งม้งทั้ง ๓ เผ่าพูดภาษาคัลลาย ๆ กัน คือ มีรากศัพท์และไวยากรณ์ที่เหมือนกัน แต่การออกเสียง หรือสำเนียง จะแตกต่างกันเล็กน้อย ม้งสามารถใช้ภาษาเผ่าของตนเอง พูดคุยกับม้งเผ่าอื่นเข้าใจได้เป็นอย่างดี แต่ม้งไม่มีภาษาเขียน หรือตัวหนังสือ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันชาวม้งได้เขียน และอ่านหนังสือภาษาม้ง โดยใช้ตัวอักษรหนังสือละติน (Hmong RPA) เรื่องราวความเป็นมาต่าง ๆ ของม้ง จึงอาศัยวิธีการจำ และเล่าสืบต่อกันมาเพียงเท่านั้น

ภาพที่ ๒.๑ แสดงกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

วิถีชีวิต และลักษณะบ้านเรือน

ในอดีตนั้น ม้งอาศัยอยู่ตามภูเขาอยู่ตามธรรมชาติ ม้งต้องตรากตรำทำงานหนัก อยู่แต่ในไร่นานั้น ทำให้ม้งไม่มีเวลาที่จะดูแลตัวเองและครอบครัว ดังนั้น ชีวิตความเป็นอยู่ของม้ง จึงเป็นแบบเรียบง่าย เพราะคลุกคลีกับธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่เท่านั้น ชีวิตประจำวันของม้งคือ จะทำไร่ ทำสวน และหารายได้เล็กน้อยเพื่อจุนเจือครอบครัว ส่วนเรื่องอาหาร ก็จะเป็นเรื่องเรียบง่าย

ในการกินอาหาร ม้งนิยมใช้ตะเกียบซึ่งรับมาจากธรรมเนียมจีน ส่วนเหล้า จะนิยมดื่มกันในงานเลี้ยงต่างๆ เช่น งานแต่งงาน งานเลี้ยงญาติ อาจเป็นญาติของภรรยาที่มาเยี่ยม ฝ่ายญาติทางสามี จะต้องรินแก้วเหล้าแจก ครึ่งละ ๒ แก้ว โดยเชื่อกันว่า จะทำให้คู่สามีภรรยาอยู่ด้วยกันตลอดไป ก่อนจะดื่มเหล้าแต่ละคนจะพูดว่า “ผมจะดื่มเพื่อทุกคน” และจะต้องคว่ำจอก หรือคว่ำแก้วเมื่อหมดแล้ว ม้งจะนิยมดื่มเหล้าครั้งเดียวหมดแก้ว มีการดื่มข้าวเหนียวหลายครั้ง ผู้ที่มีไข้หนักดื่มยอมนจะทนไม่ได้ อาจขอให้บุคคลอื่นช่วยดื่มแทนก็ได้ เหล้าจะทำกันเองในหมู่บ้าน ซึ่งทำจากข้าวโพด ข้าว หรือข้าวสาลี ม้งให้เกียรติแก่ผู้ชาย เพราะฉะนั้น ผู้หญิงจึงรับประทานอาหาร หลังผู้ชายเสมอ การประกอบอาหารของม้งส่วนใหญ่ จะเป็นในลักษณะการต้ม ทอด และม้งยังมีความสามารถในการถนอมอาหาร ซึ่งในการถนอมอาหาร สามารถถนอมได้หลายแบบ เช่น การหมัก การดอง (ซึ่งปัจจุบันนี้ ม้งส่วนใหญ่ ไม่ได้ใช้ตะเกียบในการรับประทานข้าวแล้ว ส่วนใหญ่จะใช้ช้อนมากกว่า ซึ่งเมืองไทยแทบจะไม่พบม้งที่ใช้ตะเกียบในการทานข้าว แต่ม้งที่ประเทศลาว ยังคงใช้ตะเกียบในการรับประทานข้าวอยู่)

ลักษณะบ้านเรือน

ชนเผ่าม้ง นิยมสร้างบ้านอยู่บนภูเขาสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ม้งบางกลุ่มจะมีการปลูกผืนเป็นพีชหลัก แต่ในปัจจุบันนี้ ม้งได้รับพระมหากรุณาธิคุณ จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ให้อพยพมาตั้งรกรากอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มเขา และยังมีม้งบางกลุ่ม ก็ยังคงตั้งรกรากอยู่บนดอย แต่ไม่ลึก การคมนาคมพอที่จะเข้าไปถึงได้ หมู่บ้านม้ง จะประกอบด้วยกลุ่มเรือนหลายๆ ห่อม แต่ละห่อมจะมีบ้านราวๆ ๗-๘ หลังคาเรือน โดยที่มีเรือนใหญ่ของคนสำคัญอยู่ตรงกลาง ส่วนเรือนที่เป็นเรือนเล็ก จะเป็นลูกบ้าน หรือลูกหลาน ส่วนแต่ละห่อมนั้นจะหมายถึงตระกูลเดียวกัน หรือเป็นญาติพี่น้องกันนั่นเอง

ตัวบ้านปลูกค่อมอยู่บนพื้นดินที่ทุบแน่น โดยใช้พื้นดินเป็นพื้นบ้าน ฝาบ้านเป็นไม้แผ่นมุงด้วยคา มีห้องนอน กับห้องครัวในบ้าน บ้านจะมีขนาดใหญ่ เพราะอยู่อาศัยในลักษณะครอบครัวขยาย ม้งถือผู้อาวุโสเป็นหัวหน้าครอบครัว วัสดุส่วนใหญ่ใช้ไม้เนื้ออ่อน ผนึ่งกันระหว่างห้อง หรือบ้านทำใช้ลำไม้ไผ่ ฝาคือเป็นแผ่น หลังคามุง ด้วยหญ้าคา หรือใบจาก แต่เสาจะเป็นไม้เนื้อแข็ง แปลนเป็นแบบง่ายๆ ตัวบ้านไม่มีหน้าต่าง เนื่องจากอยู่ในที่อากาศหนาวเย็น ใกล้กับประตูหลัก จะมีเตาไฟเล็ก

และแคร่ไม้ไผ่สำหรับนั่งหรือนอน เอาไว้รับแขก กลางบ้านจะเป็นที่ทำงานบ้าน เข้าไปในสุดด้านซ้ายจะเป็นเตาไฟใหญ่สำหรับ ทำอาหารเลี้ยงแขกจำนวนมาก และเอาไว้ต้มอาหารหมู บางบ้านจะมีครกไม้ใหญ่สำหรับตำข้าวเปลือก มีลูกโม่หินสำหรับบดข้าวโพด แป้ง ถั่วเหลือง ใกล้กับที่ทำงานจะมีกระบอกลูกไม้ไผ่รองน้ำตั้งอยู่ สำหรับหมู่บ้านฝั่งซ้ายมักจะกันเป็นห้องนอนของพ่อแม่ กับลูก

ภายในบ้าน จะมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ อยู่ 4 แห่ง คือ ประตูทางเข้าหลัก, เสากลางบ้าน, ผนังบ้านที่ตรงข้ามกับประตูหลัก (เป็นสถานประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของม้ง จะประกอบด้วย กระดาษที่ตัดมาติดเป็นแผ่นใหญ่และยาวเป็นรูปสี่เหลี่ยม และมี การตั้งโต๊ะหมู่บูชาจะมีการนบะกระบองหรือ กระบอกลูกไม้ไผ่ใส่ข้าวเปลือก หรือ ข้าวโพดก็ได้ จะนำธูปจำนวน ๗ ดอกมาปักข้างๆ กระบอกลูก จะมีกระบอกลูกสุรา และกระบอกลูกน้ำไว้เซ่นไหว้), และเตาไฟใหญ่

ชาวม้ง จะไม่ค่อยย้ายที่อยู่บ่อยนักเมื่อเทียบกับเผ่าอื่น บางทีอยู่นาน ๑๕ - ๒๐ ปี จึงย้ายไปอยู่ที่ใหม่ และอาจย้ายกลับมาที่เดิมอีกม้งมีระบบ เครือญาติที่มั่นคงมาก จึงเป็นการยากที่จะถูกกลืนโดยชนชาติอื่นๆ ในปัจจุบันนี้ยังมีการสร้างบ้านเรือนเช่นนี้อยู่ แต่พบน้อยมาก ส่วนใหญ่ม้งจะรับวัฒนธรรมของสังคมอื่นๆ มา จึงทำให้การสร้างบ้านเรือนเปลี่ยนแปลงไป โดยสร้างบ้านเรือนเหมือนกับคนไทยมากขึ้น และจะมีการย้ายบ้านเมื่อมีโรคระบาด หรือมีเหตุการณ์ที่ร้ายแรงเกิดกับหมู่บ้าน หรือขัดแย้งกับราชการจนต้องมีการต่อสู้เกิดขึ้น ในการย้ายแต่ละครั้งจะมีการย้ายแบบระมัดระวังที่สุด เมื่อใกล้จะย้ายแล้วม้งมีการขุดหลุมเพื่อที่จะฝังสัมภาระ ที่เป็นหม้อข้าว-หม้อแกงที่ไม่จำเป็นมาก และจะทำเครื่องหมายบางอย่าง ที่สามารถที่จะจำได้ไว้ เพื่อย้อนกลับมาเอาเมื่อเหตุการณ์สงบเรียบร้อย เมื่อเริ่มย้ายม้งจะนำม้า เป็นพาหนะในการบรรทุกของ โดยให้ผู้ชายนำขบวนเดินทางพร้อมกับแผ้วถางทางเดินให้กับผู้หญิง และลูกเดินตามกับม้าที่บรรทุกของด้วย และผู้ชายที่มีอาวุธอยู่ท้ายขบวนคอยป้องกันดูแล เมื่อการเดินทางไปถึงบริเวณที่ต้องการที่จะตั้งรกรากแล้ว การที่จะอยู่ในบริเวณนั้นได้นั้น จะต้องให้คนที่เป้นหมอผีหรือคนทรงเจ้าจะเป็นคนเสี่ยงทายพื้นที่นั้นก่อน เพื่อความอยู่รอดของม้ง

ความเชื่อก่อนที่จะปลูกบ้านเรือน

ม้งจะมีการเสี่ยงทายพื้นที่ที่จะมีการปลูกบ้านเรือนก่อน เพื่อครอบครัวจะได้มีความสุขและร่ำรวย โดยกระทำได้ดังนี้ เมื่อเลือกสถานที่ได้แล้ว จะขุดหลุมหนึ่งหลุมแล้วนำเมล็ดข้าวสารจำนวนเท่ากับสมาชิกในครอบครัวโรยลงในหลุม แล้วโรยข้าวสารอีกสามเม็ดแทนสัตว์เลี้ยงเสร็จแล้ว จะจุดธูปบูชาผีเจ้าที่เจ้าทาง เพื่อขออนุญาต และเอาขามมาครอบก่อนเอาดินกลบ รุ่งขึ้นจึงเปิดดู หากเมล็ดข้าวยังอยู่เรียบ ก็หมายความว่า ที่ดังกล่าวสามารถทำการ ปลูกสร้างบ้านเรือนได้ รอบๆ ตัวบ้านมักจะมีโรงม้า คอกหมู เล้าไก่ ยุ้งฉางใส่ข้าวเปลือก ถั่ว และ ข้าวโพด

วัฒนธรรมประเพณีชาวเขาเผ่าม้ง

ชาวม้งจะมีประเพณีและวัฒนธรรมตลอดทั้งความเชื่อเป็นของตนเองสืบมาแต่บรรพบุรุษ เช่น ประเพณีแต่งงาน เมื่อฝ่ายชายและฝ่ายหญิงรู้จักกันและเกิดรักกัน ทั้ง 2 คนอยากใช้ชีวิตร่วมกัน ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะกลับมาบ้านของตนเอง และฝ่ายชายค่อยมาพาฝ่ายหญิงจากบ้านของฝ่ายหญิง โดยผ่านประตูผีบ้านของฝ่ายหญิง เพราะคนม้งถือและเป็นวัฒนธรรมของคนม้ง หลังจากที่ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงกลับมาถึงบ้านของฝ่ายชาย พ่อ แม่ของฝ่ายชาย จะเอาแม่ไก่มาหมุนรอบศีรษะทั้งสองคน ๓ รอบเรียกว่า “หรือข้า” เป็นการต้อนรับคนทั้งสองเข้าบ้าน ซึ่งฝ่ายชายต้องแจ้งให้ญาติทางฝ่ายหญิงทราบภายใน ๒๔ ชั่วโมง โดยจัดหาคน ๒ คน เพื่อไปแจ้งข่าวให้พ่อแม่และญาติทางฝ่ายหญิงทราบว่าตอนนี้บุตรชายของเราได้พาบุตรสาวของท่านมาเป็นลูกสะใภ้ของเราแล้ว ท่านไม่ต้องเป็นห่วงบุตรสาว โดยคนที่ไปแจ้งข่าวนั้นคนม้งเรียกว่า “แม่ไก่ง”

พ่อแม่ฝ่ายหญิงจะแจ้งให้ทางฝ่ายชายว่าทราบอีก ๓ วันให้ “แม่ไก่ง” มาใหม่ นั้นหมายถึงว่าพ่อแม่ทางฝ่ายหญิงต้องการจัดงานแต่งงาน สมัยก่อน คนม้งมักจะอยู่กินด้วยกันก่อนสองถึง ๓ เดือน หรืออาจจะเป็นปีแล้วค่อยมาจัดงานแต่ง แต่ปัจจุบันนี้ สังคมเปลี่ยนไปตามยุคเทคโนโลยี ทำให้การจัดงานแต่งงานของคนม้งได้กำหนดจัดงานแต่งงานภายใน ๓ วันเป็นที่นิยมกันในปัจจุบัน

ชาวม้ง จะไม่เกี่ยวพาราสี หรือแต่งงานกับคนแซ่ หรือตระกูลเดียวกัน เพราะถือเป็นพี่น้องกัน ชาวม้งนิยมแต่งงาน ในระหว่างอายุ ๑๕ - ๑๙ ปี เมื่อแต่งงานกันแล้ว ฝ่ายหญิงจะย้ายเข้ามาอยู่ในบ้านของฝ่ายชาย ซึ่งนับเป็นการเพิ่มสมาชิกในครอบครัว ชายชาวม้งอาจมีภรรยาได้มากกว่าหนึ่งคนอยู่รวมกันในบ้านของฝ่ายสามี

ประเพณีขึ้นปีใหม่หรือประเพณีฉลองปีใหม่

ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ ถือได้ว่าเป็นงานรื่นเริงของชาวม้งของทุก ๆ ปี จะจัดขึ้นหลังจากได้เก็บเกี่ยวผลผลิตในรอบปีเรียบร้อยแล้ว และเป็นการฉลองถึงความสำเร็จในการเพาะปลูกของแต่ละปี ซึ่งจะต้องทำพิธีบูชาถึงผีฟ้า - ผีป่า - ผีบ้าน ที่ให้ความคุ้มครอง และดูแลความสุขสำราญตลอดทั้งปี รวมถึงผลผลิตที่ได้ในรอบปีด้วย ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะทำการฉลองกันอย่างพร้อมเพรียงกัน หรือตามวันและเวลาที่สะดวกของแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งโดยมากจะอยู่ในช่วงเดือนธันวาคมของทุกปี ประเพณีฉลองปีใหม่ม้งนี้ชาวม้งเรียกกันว่า “น่อเป็โจวฮ์” แปลตรงตัวได้ว่า “กินสามสิบ” สืบเนื่องจากชาวม้งจะนับช่วงเวลาตามจันทรคติ โดยจะเริ่มนับตั้งแต่ขึ้น ๑ ค่ำ ไปจนถึง ๓๐ ค่ำ (ซึ่งตามปฏิทินจันทรคติจะแบ่งออกเป็นข้างขึ้น ๑๕ ค่ำ และข้างแรม ๑๕ ค่ำ) เมื่อครบ ๓๐ ค่ำ จึงนับเป็น ๑ เดือน ดังนั้นในวันสุดท้าย (๓๐ ค่ำ) ของเดือนสุดท้าย(เดือนที่ ๑๒) ของปีจึงถือได้ว่าเป็นวันส่งท้ายปีเก่า ช่วงวันฉลองปีใหม่ม้งส่วนใหญ่จะตกอยู่ประมาณช่วงเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนมกราคม ในวันดังกล่าวหัวหน้าครัวเรือนของแต่ละบ้านจะประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เพื่อความเป็นสิริมงคลของครัวเรือน ถัดจาก

วันส่งท้ายปีเก่าไป ๓ วัน คือวันขึ้น ๑ ค่ำ ๒ ค่ำ และ ๓ ค่ำของเดือนหนึ่ง จัดเป็นวันฉลองปีใหม่อย่างเป็นทางการ ซึ่งทุกคนจะหยุดหน้าที่การทำงานทุกอย่างในช่วงวันดังกล่าวนี้ และจะมีการจัดการละเล่นต่างๆ ในงานขึ้นปีใหม่ เช่น การละเล่นลูกช่วง การตีลูกช่วง การร้องเพลงมั่ง

ประเพณีกินข้าวใหม่ของม้ง

เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยรุ่นทวด-รุ่นปู่ ซึ่งม้งจะมีความเชื่อว่า จะต้องเลี้ยง ผีปู่-ผีย่า เพราะช่วงเวลาในหนึ่งรอบปีหรือในหนึ่งปีที่ผ่านมาผีนุ่-ผีย่า ได้ดูแลครอบครัวของแต่ละครอบครัวเป็นอย่างดี ดังนั้นจึงมีการปลูกข้าวใหม่เพื่อจะเซ่นบูชา คุณผีปู่-ผีย่ากับเจ้าที่ทุกตน ซึ่งการกินข้าวใหม่จะทำกันในเดือน ตุลาคมของทุกปี ข้าวใหม่คือข้าวที่ปลูกขึ้นมาเพื่อที่จะเซ่นถวายให้กับผีปู่-ผีย่า แล้วสุกในระหว่างเดือนกันยายนถึงต้นเดือนตุลาคม แล้วจะต้องเก็บเกี่ยวโดยเกี่ยวข้าว ที่มีขนาดเล็ก เพราะเกี่ยวที่ใช้เกี่ยวนั้นสามารถที่จะเกี่ยวต้นข้าวได้เพียง ๓-๔ ต้นเท่านั้น จะเริ่มเกี่ยวได้เมื่อรวงข้าวสุกแต่ยังไม่เหลืองมาก ต้องเกี่ยวตอนที่รวงข้าวมีสีเขียวปนเหลือง เมื่อเกี่ยวเสร็จก็จะนำมานวดให้ข้าวเปลือกหลุดออกโดยไม่ต้องตากให้แห้ง นำข้าวเปลือกที่นวดเรียบร้อยแล้ว มาคั่วให้เม็ดข้าวแข็งและเปลือกข้าวแห้ง เพื่อให้สะดวกในการตำข้าว ในอดีตนั้นนิยมการตำข้าวด้วยโคกกระเดื่อง เมื่อตำเสร็จเรียบร้อยแล้วนำข้าวมาหุงเพื่อเซ่นไหว้ผีปู่-ผีย่า ซึ่งในการทำพิธีเซ่นผีนั้นสามารถทำได้โดยการนำไก่ตัวผู้ที่ต้มทั้งตัวมาเซ่นไหว้ตรงผีประตูก่อน ซึ่งตำแหน่งที่จะต้องเซ่นไหว้มี 5 แห่งได้แก่ ลีอก่าง ดั้งขอจู้บ ดั้งขอจูด ดั้งขอจ่อง ดั้งจี้ดั่ง ขณะทำพิธีต้องสวดบทสวดเพื่อที่บอกให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือได้รับรู้และ เข้ามาทานก่อน เมื่อทำพิธีเสร็จคนในบ้านถึงจะสามารถทานต่อได้ ซึ่งพิธีกินข้าวใหม่นั้นได้สืบทอด มานานหลายชั่วอายุคน

ศาสนาความเชื่อและพิธีกรรม

ชาวม้ง มีการนับถือวิญญาณบรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่อยู่บนฟ้า ในลำน้ำ ประจำต้นไม้ ภูเขา ไร่นา ฯลฯ ชาวม้งจะต้องเซ่นสังเวยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เหล่านี้ปีละครั้ง โดยเชื่อว่าพิธีไสยศาสตร์เหล่านี้จะช่วยให้อาณัติโรคได้ถูกต้องและทำการรักษาได้ผล เพราะความเจ็บป่วยทั้งหลาย ล้วนแต่เป็นผลมาจากการผิดผี ทำให้ผีเดือดดาลมาแก้แค้นลงโทษให้เจ็บป่วย จึงต้องใช้วิธีจัดการกับผีให้คนไข้หายจากโรค หากว่าคนทรงเจ้ารายงานว่าคนไข้ที่ล้มป่วยเพราะขวัญหนี ก็จะต้องทำพิธีเรียกขวัญกลับเข้าสู่ร่างของบุคคลนั้น แต่การที่จะเรียกขวัญกลับมานั้น จะต้องมีการปฏิบัติมากมาย บางครั้งบางพิธีกรรมก็มีความยุ่งยากในการปฏิบัติ แต่ม้งก็ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคเหล่านั้น ม้งเชื่อว่าการที่มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง โดยไม่มีโรคภัยมาเบียดเบียน นั้นคือความสุขอันยิ่งใหญ่ของม้ง ฉะนั้นม้งจึงต้องทำทุกอย่างเพื่อเป็นการรักษาให้หาย จากโรคเหล่านั้น ซึ่งพิธีกรรมในการรักษาโรคของม้งนั้นมีอยู่หลายแบบ ซึ่งแต่ละแบบก็รักษาโรคแต่ละโรค แตกต่างกันไป การที่

จะทำพิธีกรรมการรักษาได้นั้นต้องดูอาการของผู้ป่วยว่าอาการเป็นเช่นไร แล้วจึงจะเลือกวิธีการรักษา โดยวิธีใดถึงจะถูกต้อง

ความเชื่อเรื่องการทำผี หรือการลงผี (การอ้วน)

เป็นการรักษาอีกประเภทหนึ่งของมัง การอ้วน (การทำผีหรือลงผี) มีอยู่ ๓ ประเภท คือ การอ้วนข่อยชั๊วะ การอ้วนเกร่ทั้ง และการอ้วนไชโย ซึ่งแต่ละอ้วนมีความแตกต่างกันออกไป การรักษาที่แตกต่างกันไปด้วย การจะอ้วนได้เมื่อมีคนในครอบครัวเจ็บป่วยโดยไม่รู้สาเหตุ เป็นการรักษาอีกประเภทหนึ่ง ดังนั้นมังมักจะนิยมอ้วนเพื่อการเรียกขวัญที่หายไปหรือมีผีพาไปให้กลับคืนมา เท่านั้น ซึ่งมังเชื่อว่าการเจ็บป่วยเกิดจากขวัญที่อยู่ในตัวหายไป มีวิธีการรักษาดังนี้ เวลาอ้วนหรือทำ ผีนั้น คนที่เป็นพ่อหมอจะเริ่มไปนั่งบนเก้าอี้ แล้วร่ายเวทมนต์คาถาต่างๆ พร้อมกับติดต่อ สื่อสารกับผี แล้วไปคลี่คลายเรื่องราวต่างๆ กับผี ถ้าคลี่คลายได้แล้วจะมีการฆ่าหมู แต่ก่อนจะฆ่าหมูนั้น จะต้องให้ คนไข้ไปนั่งอยู่ข้างหลังพ่อหมอ แล้วผูกข้อมือ จากนั้นนำหมูมาไว้ข้างหลังคนไข้ แล้วพ่อหมอจะสั่งให้ ฆ่าหมู การที่จะฆ่าหมูได้นั้นจะต้องมีคนหนึ่งซึ่งเป็นตัวแทนของพ่อหมอ และสามารถฟังเรื่องราวของ การอ้วนได้ รู้ว่าตอนนี้พ่อหมอต้องการอะไร หรือสั่งให้ทำอะไร เมื่อพ่อหมอส่งลงมา คนที่เป็น ตัวแทนต้องบอกกับคนในครอบครัวให้ทำตามคำบอกกล่าวของพ่อหมอ เมื่อสั่งให้ทำหมูก็ต้องนำหมูมา ฆ่าแล้วจะนำกั๊วะมาจุ่มกับเลือดหมู พร้อมกับมาปะที่หลังคนไข้ แล้วพ่อ หมอจะเป่าเวทมนต์ให้ จากนั้นจะนำกั๊วะไปจุ่มเลือดหมู เพื่อไปเซ่นไหว้ที่ผนังที่เป็นที่รวมของของบูชาเหล่านั้น

ความเชื่อเรื่องการรักษาคนตกใจ (การไชแจง)

เป็นการรักษาอีกประเภทหนึ่งของมัง การไชแจงจะกระทำเมื่อมีคนป่วยที่ตัวเย็น เท้าเย็น ใบหูเย็น มือเย็น ซึ่งมังเชื่อว่าการที่เท้าเย็น มือเย็น หรือตัวเย็น เกิดจากขวัญในตัวคนได้หล่นหายไป หรือไปทำให้ผีกลัว แล้วผีก็แกล้งทำให้บุคคลนั้นไม่สบาย มีวิธีการรักษาดังนี้ พ่อหมอจะนำเอาขิงมา นวดตามเส้นประสาท ได้แก่ บริเวณปลายจมูกตรงไปที่หน้าผาก นวดแล้วย้อนกลับไปใบหู แล้ว นวด บริเวณหน้าผากไปที่ใบหูซ้ำ ๓ ครั้ง จากนั้นเปลี่ยนเป็นการนวดที่เส้นประสาทมือ คือ จะนวดที่ปลาย นิ้วมือไล่ไปที่ข้อมือทำซ้ำทุกนิ้วมือ แล้วรวมกันที่ข้อมือนวด และหมุนรอบที่ข้อมือ ซึ่งขณะนวดต้อง เป่าคาถาด้วย และบริเวณฝ่าเท้าให้นวดเหมือนกัน ต้องทำซ้ำกัน ๓ ครั้ง ซึ่งการรักษาไชแจงนี้จะทำการ รักษา ๓ วัน เมื่อเสร็จจากการรักษาแล้ว ถ้าอาการไม่ดีขึ้นก็หาวิธีอื่นๆ มารักษาต่อ เช่น อ้วนหรือ การชูปรี เป็นต้น

ความเชื่อเรื่องการรักษาด้วยการเป่าด้วยน้ำ (การแช่เต๊ะ)

เป็นการรักษาอีกประเภทหนึ่งของมัง การแช่เต๊ะจะเป็นการกระทำเมื่อมีคนในครอบครัว ที่ป่วยร้องไห้ไม่หยุด และตกใจมากเป็นพิเศษโดยไม่รู้สาเหตุ หรือเหมือนว่าคนป่วยเห็นอะไรสยองอย่างที่ ทำให้เขากลัวมากมีวิธีการรักษาดังนี้ คนที่เป็นพ่อหมอหรือแม่หมอ จะให้คนป่วยอาการดังกล่าวไปนั่ง

ใกล้กับกองไฟหรือเตาไฟ แล้วเอาถ้วยหนึ่งใบใส่น้ำให้เรียบร้อยมาตั้งไว้ข้างๆ พ่อหมอหรือแม่หมอ คือ ผู้ที่จะทำการรักษาจะใช้ตะเกียบคู่หนึ่งหนีบก้อนถ่านที่กำลังรูกไหมเป็นสีแดงขึ้นมา แล้วเป่าก้อนถ่าน จากนั้นเริ่มท่องคาถา แล้วนำก้อนถ่านก้อนนั้นไปวนบนหัวของคนป่วย ขณะวนนั้นก็สวดคาถาด้วย เมื่อวนเสร็จก็จะเอาก้อนถ่านก้อนนั้นไปใส่ในถ้วยที่เตรียมไว้ พร้อมกับปิดฝาด้วย ให้ทำซ้ำกันแบบนี้ สามารถเมื่อเสร็จแล้วจับมือคนป่วยขึ้นมาเป่าพร้อมท่องคาถา เมื่อเสร็จสิ้นแล้ว จะเอามือชุบน้ำที่อยู่ในถ้วยขึ้นมาลูบหน้าของคนป่วย หรือลูบแขนคนป่วย เมื่อทำเสร็จแล้วอาการของคนป่วยจะทุเลาลง มั่งจะนำวิธีการนี้มาใช้ในการรักษาคนไข้ที่ตกใจมาก และปัจจุบันนี้มั่งก็ยังคงยึดถือ และปฏิบัติกันอยู่ แต่ก็มีบ้างที่อาการหนักมากจนไม่สามารถที่จะรักษาให้หายขาดได้ แล้วจึงจะนำไปรักษาที่โรงพยาบาลต่อไป

ความเชื่อเรื่องการปิดกวาดสิ่งที่ไม่ดีออกไป (การหรือซู)

เป็นการรักษาอีกวิธีหนึ่งของมั่ง ที่จะปฏิบัติในช่วงขึ้นปีใหม่นั้น คือในหนึ่งรอบปีที่ผ่านมาครอบครัวจะเจอสิ่งที่ไม่ดี ดังนั้นจึงมีการหรือซูเพื่อปิดเป่า หรือกวาดสิ่งที่ไม่ดีให้ออกไปจากบ้าน และตัวบุคคลหรือเป็นการปิดเป่า กวาดโรคภัยไข้เจ็บออกจากตัวบุคคล หรือออกจากบ้านให้หมด เพื่อที่จะรับปีใหม่ที่เข้ามา และต้อนรับสิ่งดีๆ ที่กำลังจะมาในปีถัดไป พิธีกรรมนี้มั่งจะทำทุกปี และคนในครอบครัวต้องอยู่ให้ครบทุกคน ไม่ให้ขาดคนใดคนหนึ่ง (แต่หากว่าคนในครอบครัวนั้น เกิดไปทำงานต่างจังหวัดและไม่สามารถที่จะกลับมาร่วมพิธีกรรมนี้ได้ ผู้ปกครองของครอบครัวต้องนำเสื้อผ้าของคนที่ไม่อยู่มาร่วมพิธีกรรมให้ได้ หากไม่ได้เข้าร่วมพิธีกรรมนี้ มั่งเชื่อว่า สิ่งที่ไม่ดีจะติดตัวไปยังปีถัดๆ ไป และทำอะไรก็ไม่เจริญ)

ความเชื่อเรื่องหมูประตูผี (อวะบัวจ่อง)

เป็นพิธีกรรมที่มั่งกระทำเพื่อรักษาคนทั้งหมดในบ้านหลังนั้น ให้ปราศจากโรคภัยโดยมีวิธีการรักษา ดังนี้ ซึ่งการประกอบพิธีกรรมหมูประตุนั้นจะทำในตอนกลางคืนเท่านั้น อันดับแรกคือจะมีการกล่าวปิด และกล่าวเปิดประตู จากนั้นจะมีการฆ่าหมูแล้วต้มให้สุก จากนั้นก็กล่าวปิดประตู แล้วนำ หมูที่ต้มสุกนั้นมาหั่นให้เป็นชิ้นเล็กๆ จัดไว้ตามจานที่วางไว้ ๙ จาน ซึ่งแต่ละจานจะใส่ชิ้นเนื้อไม่เหมือนกัน โดย

จานที่ ๑ ใส่มีมือซ้ายหมูและหัวข้างซ้าย จานที่ ๒ จะใส่ขาขวาหมูกับหัวข้างขวา

จานที่ ๓ จะใส่ขาซ้ายหมูกับคางซ้ายหมู จานที่ ๔ ใส่มือขวาหมูกับคางขวาหมู

จานที่ ๕ ใส่มีมือซ้ายหมู จานที่ ๖ ใส่ขาขวาหมู จานที่ ๗ ใส่ขาขวาหมูกับใบหู 5 ชิ้น

จานที่ ๘ ใส่มือขวาหมู จานที่ ๙ ใส่จมูกและหางหมู

พิธีเข้ากรรม

พิธีเข้ากรรมของม้งนั้น มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษม้งเชื่อกันว่าเคราะห์กรรมมีจริง แต่ม้งนั้นก็ยังสามารถหลีกเลี่ยงเคราะห์กรรมนี้ได้โดยการเข้ากรรม เข้ากรรมของชนเผ่าม้ง ก็เหมือนกับการจำกัดบริเวณไม่ให้ออกไปไหนมาไหน ห้ามคนอื่นที่ไม่ใช่สมาชิกในครอบครัวเข้ามาในบ้าน ห้ามไม่ให้พูดคุยกับคนอื่นที่ไม่ใช่สมาชิกในครอบครัว ห้ามจับต้องของมีคม ห้ามขี่รถ และขับรถทุกชนิด จนกว่าพระอาทิตย์จะลับขอบฟ้า จึงจะใช้ชีวิตได้ตามปกติ ถ้าในระหว่างเข้ากรรมอยู่นั้น สมาชิกคนไหนฝ่าฝืนข้อห้าม มักจะเกิดอุบัติเหตุกับคนผู้นั้น บางรายอาจจะเจ็บ มีบางรายอาจถึงแก่ชีวิต ชนเผ่าม้งจึงถือกันเคร่งมาก ถ้าสมาชิกคนไหน ไม่อยู่บ้าน ออกไปทำงานต่างจังหวัด ที่ไกลๆบ้านก็จะนำเอาเสื้อผ้าของคนนั้นมามัดไว้ที่เสากลางบ้าน แล้วแจ้งให้คน คนนั้นรับทราบแล้วให้ขอขมาขุ้ยงาน ถ้านายจ้างไม่ให้หยุด ก็เลยเลี่ยงโดยการ ขอทำอย่างอื่น ที่มีอันตรายน้อยที่สุด เคราะห์กรรมนั้น ม้งเชื่อว่ามีหลายแบบด้วยกัน สามารถแก้ได้ด้วยวิธีการที่ต่างกันไป เมื่อเจ้าบ้านเกิดอาการไม่สบายใจ หรือฝันเป็นรางวัลร้ายก็จะไปขอให้หมอผีเสี่ยงทายดูให้ ถ้ามีเคราะห์ หมอผีจะเป็นคนบอกเองว่าเราควรแก้ด้วยวิธีการไหนบ้าง จะเข้ากรรม จะทำพิธีเพื่อสะเดาะเคราะห์ หรืออาจจะปัดเป่าเคราะห์ร้ายให้หลุดพ้นไปจากตัวเองและครอบครัว

อีกวิธีหนึ่งคือการเข้ากรรม ส่วนใหญ่แล้วเจ้าบ้านจะไปขอให้หมอผีเสี่ยงทายดู แล้วหมอผีจะบอกมาว่าบ้านเรามีเคราะห์ควรจะหยุดอยู่กรรมกี่วัน ส่วนใหญ่ก็จะเข้ากันหนึ่งวัน ถ้าบ้านไหนมีเคราะห์มากก็จะเข้าสองถึงสามวันติดต่อกันก็มี บางครั้งเราก็ไม่ได้ไปขอหมอผีเสี่ยงทาย แต่หมอผีจะมาทักว่าเราควรเข้ากรรม บ้านเราก็ต้องเข้า และอีกอย่างหนึ่ง คือหมอผีจะเสี่ยงทายดูแล้วจะบอกว่าวันนี้เดือนนี้ต้องเข้ากรรมทั้งตระกูล เช่น ถ้าคนไหนเป็นแซ่อย่าง ถึงวันนั้นทุกคนก็ต้องเข้ากรรมเหมือนกันหมด แต่จะเคร่งไม่เท่ากับการเข้าเป็นครอบครัว นานๆ ครั้งถึงจะมีสักครั้ง ต่างจากการเข้าเป็นครอบครัว เพราะจะเข้าปีละครั้งสองครั้งต่อครอบครัว บางบ้านที่ไม่มีเคราะห์ก็ไม่เข้าเลยก็มี พิธีเข้ากรรมของม้งนั้น สังเกตง่ายๆ ถ้าท่านเป็นคนพื้นเมืองหรือชนเผ่าอื่น ที่ไม่ใช่ชนเผ่าม้ง คือวันที่ม้งทำพิธีเข้ากรรมนั้น จะมีไม้สานเป็นตาแหลวลักษณะเป็นหกตาเสียบไว้ หรือใบไม้ใบหญ้า ปักไว้ที่หน้าบ้าน และถ้าเข้าไปเห็นบ้านไหนเข้ากรรม เขาไม่ทักทายแขก หรือชักชวนแขกให้เข้าบ้าน บางครั้งพอเขาเห็นคนภายนอกมา เขาต้องรีบปิดประตูไม่ใช่ว่ารังเกียจไม่อยากจะรับแขก หรืออย่างไรก็ตาม เราต้องสังเกตว่าหน้าประตูเขามีไม้ปักตรงทางเข้ามีหญ้าหรือ สานตาแหลวเสียบไว้อยู่ หรือเปล่า แล้วอย่าพึ่งน้อยใจ ถ้าตะวันตกดินเมื่อไหร่บ้านนั้นก็จะรับแขกเหมือนเดิม ชนเผ่าม้งนั้น ปกติเป็นชนเผ่าที่ใจกว้างและมีน้ำใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันมาก ถึงจะรู้จักหรือไม่รู้จักก็ตามแขกที่เข้าไปก็จะขอข้าวขอน้ำกินได้ เป็นธรรมเนียมปฏิบัติประจำของคนชนเผ่าทุกชนเผ่า

การแต่งกาย

ลักษณะการแต่งกายของม้งขาว หรือ ม้งดำ

ชาย: ตัวเสื้อจะเป็นผ้ากำมะหยี่ เสื้อแขนยาวจรดข้อมือ ชายเสื้อจะยาวคลุมเอว ด้านหน้ามีสาบเสื้อสองข้างลงมาตลอดแนว สายเสื้อลงไปยังชายเสื้อ ด้านหลัง มักจะปักลวดลายสวยงามด้วย ปัจจุบันนิยมใส่ชิปลงขอบ สาบเสื้อ เพื่อสะดวกในการใส่ ส่วนกางเกงจะสวมใส่กางเกงขาก๊วย หรือ กางเกงจีนเป้าตื้นขาบาน มีลวดลายน้อย และใส่ผ้าพันเอวสีแดง คาดทับกางเกง และอาจมีเข็มขัดเงิน คาดทับอีกชั้นหนึ่งด้วยเหมือนกัน

หญิง: ตัวเสื้อจะเป็นผ้ากำมะหยี่ เสื้ออาจจะเป็นสีน้ำเงินเข้มหรือดำ แต่ปัจจุบันก็มี การเปลี่ยนแปลงให้มีหลากหลายมากขึ้น เป็นเสื้อแขนยาว ซึ่งที่ปลายแขนนี้มีการปักลวดลายใส่ด้านหน้ามีสาบเสื้อสองข้างลงมา และมีการปักลวดลายใส่ด้วย การแต่งกายของหญิงม้งขาว (ม้งเต๋อะ) เดิมจะสวมกระโปรงจีบรอบตัวสีขาวล้วน ไม่มีการปักลวดลายใดๆ เมื่อสวมใส่จะปล่อยรอยผ้าไว้ด้านหน้า พร้อมกับมีผ้าสีเหลี่ยมยาวปักลวดลาย ปิดทับรอยผ้า มีผ้าแถบสีแดงคาดเอวไว้ชั้นหนึ่ง โดยผูกปล่อยชายเป็นหางไว้ด้านหลัง ปัจจุบันนิยมใส่กระโปรงสีขาวเฉพาะงานสำคัญเท่านั้น เพราะกระโปรงขาวเปราะเปื้อนได้ง่าย จึงหันมานิยมสวมกางเกงทรงจีนกับเสื้อแทนกระโปรง และมีผ้าสีเหลี่ยมผืนยาว ห้อยลงทั้งด้านหน้าและหลัง ผ้านี้มักจะปักลวดลายสวยงามมีผ้าแถบสีแดงคาดเอว สำหรับเครื่องโปกผมของหญิงม้งขาวนั้น นิยมพันมวยผมคล้องมาด้านหน้า และใช้ผ้าสีดำโปกผมเป็นวงรอบศีรษะ โดยมีการปักลวดลายไว้ด้วย นอกจากนี้ยังมีเครื่องประดับอื่นประกอบเพิ่มเติม ซึ่งมักจะสวมใส่กันในงานสำคัญจำพวกเครื่องเงิน กำไลคอ กำไลข้อมือ ต้มหู แหวน รวมทั้งเหรียญเงินขนาดต่างๆ ทั้งรูปวงกลมและสามเหลี่ยม ที่ประดับตามเสื้อผ้าแพรพรรณ รวมทั้งสายสะพายปักลวดลายสวยงาม เวลาใช้จะสะพายไหล่เฉียงสลับกันสองข้าง

ลักษณะการแต่งกายของม้งดำ และ ม้งกัวมะบา

ชาย: เสื้อแขนยาวจรดข้อมือ แต่ชายเสื้อระดับเอว ปกสาบเสื้อด้านขวาจะป้ายเลยมาทับซีกซ้ายของตัวเสื้อตลอดจนแนวสาบเสื้อจะใช้ด้ายสี และผ้าสีปักลวดลายต่างๆ สะดุดตา กางเกงสีเดียวกับเสื้อ มีลักษณะขากว้างมากแต่ปลายขาแคบลง ส่วนที่เห็นได้เด่นชัดคือ เป้ากางเกงจะหย่อนลงมาจนต่ำกว่าระดับเข่า รอบเอวจะมี ผ้าสีแดงพันทับกางเกงไว้ซึ่งชายผ้าทั้งสองข้างปักลวดลายสวยงามอยู่ด้านหน้า และนิยมคาดเข็มขัดทับผ้าแดงไว้

หญิง: ปัจจุบันเสื้อม้งเขียวหรือม้งดำจะทำให้มีหลากหลายสีมากขึ้นเหมือนกัน ชายเสื้อยาวจะถูกปิดด้วยกระโปรงเวลาสวมใส่ สาบเสื้อทั้งสองข้างจะปักลวดลาย หรือขลิบด้วยผ้าสี ตัวกระโปรงจีบเป็นรอบ ทำเป็นลวดลายต่างๆ ทั้งการปัก และย้อมรอยผ้าของกระโปรงอยู่ด้านหน้า มีผ้าสีเหลี่ยมผืนยาวปักลวดลายปิดรอยผ้า และมีผ้าสีแดงคาดเอวทับอีกทีหนึ่ง โดยผูกปล่อยชาย เป็นหางไว้

ด้านหลัง สำหรับกระโปรงนี้จะใส่ในทุกโอกาส และในอดีตนิยม พันแข้งด้วยผ้าสีด้ายอย่างประณีตซ้อนเหลื่อมเป็นชั้นๆ ปัจจุบันก็ไม่ค่อย นิยมใส่กันแล้ว ผู้หญิงม้งดำนิยมนุ่งผืนมวายเป็นมวยไว้กลางกระหม่อม และมีช่องผืนมววย ซึ่งทำมาจากหางม้าพันเสริมให้มววยผืนใหญ่ขึ้นใช้ผ้าแถบเป็นตาข่าย สีดำพันมววยผืน แล้วประดับด้วยลูกปัดสีสวยๆ ส่วนเครื่องประดับเพิ่มเติม นั้น มีลักษณะเหมือนกับม้งขาว

เครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีของคนม้ง ที่มีมาแต่โบราณกาลนั้นก็หลากหลาย แต่ว่าดนตรีเหล่านี้ดูเหมือนว่ากำลังจะสูญหายไปจากวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท ได้แก่

เครื่องดนตรีประเภทเป่า

จิ้งหน่อง (จ่าง-Ncas): เป็นเครื่องดนตรีคู่กายคู่ใจของหนุ่มสาวม้ง จ่างเป็นเครื่องดนตรีที่ปู่ย่าตายายท่านสร้างไว้และเชื่อกันว่ามีผีสิงอยู่ ใช้เป่าเพื่อบรรยายความรู้สึกในใจ สามารถเป่าได้หลากหลายรูปแบบ เช่น เราเป็น หนุ่มต้องเดินทางไกลไปเที่ยวสาวก็จะเป่าจ่างทางไกล หรือถ้าเป็นหนุ่มสาวในหมู่บ้านเดียวกัน ก็เป่าอีกแบบหนึ่ง เพื่อแสดงว่าเราเป็นคนคุ้นเคยกัน จ่างนับว่าเป็นเครื่องดนตรีของม้งที่ใช้สื่อรักกัน แต่พอได้มาเป่าจ่างได้ตอบกัน และทำให้ต่างคนต่างเห็นคุณค่าของแต่ละคน จนเกิดความผูกพันและรักกัน ปัจจุบันจ่างได้หายไปจากวิถีชีวิตของหนุ่มสาวคนรุ่นใหม่แล้ว

แคน (Qeej): เป็นภาษาม้ง อ่านว่า เข่ง หรือ qeng ซึ่งแปลว่า แคน หรือ mouth organ เข่ง หรือแคนเป็นเครื่องดนตรีที่ทำจากลำไม้ไผ่ และไม้เนื้อแข็ง ถือได้ว่าเป็นเครื่องดนตรีที่เก่าแก่ที่สุดชนิดหนึ่ง ประกอบด้วยลำไม้ไผ่ทะลุปล้อง ๖ อัน คือ ขย้งตัวจื่อ (xyoob tuam tswm) ๑ อัน และ ขย้งเข่ง (xyoob qeej) ๕ อัน แต่ละอันมีขนาด และความยาวไม่เท่ากันกับลำไม้เนื้อแข็งซึ่งมีปากกลมยาว (ก้างเข่ง kaav qeej) เป็นไม้แดงหรือ ที่ภาษาม้งเรียกว่า ดงจื่อเป่ (ntoo txwv pem) เมื่อเป่าหรือสูดลมเข้าออก จะให้เสียงไพเราะต่อเนื่องกัน ตลอดจนจบตอนของบทเพลงลำไม้ไผ่แต่ละอันมีชื่อเรียกเฉพาะของตัวเอง เช่น ดีลัว ดีไล ดีเส่ง ดีต้อ ดีจู้ คนม้งจะใช้แคน (เข่ง) ในพิธีงานศพเป็นหลัก โดยเป็นเครื่องนำทางดวงวิญญาณของผู้ตายไปสู่ปรโลก หรือแดนของบรรพบุรุษ ฉะนั้นในธรรมเนียมม้งจึงห้ามมิให้ฝึกเป่าแคนภายในบ้าน ส่วนใหญ่จะฝึกในที่ๆ ห่างไกลจากหมู่บ้านซึ่งมักจะเป็นที่พักพิงตามไร่สวน

ขลุ่ย: ขลุ่ยเป็นเครื่องดนตรีอีกประเภทหนึ่งของม้งที่ใช้เป่าเรียกหาคู่ และสร้างวจรรโลงใจ ซึ่งขลุ่ยม้งจะทำมาจากกระบอกไม้ไผ่และท่อพีวีซี จะใช้เป่าแทนความรู้สึก ของสภาพจิตใจของผู้คนจะเป่าในวันสำคัญ เช่น งานปีใหม่และงานสำคัญอื่นๆ

เครื่องดนตรีประเภทตี

กลอง หรือ จีว: เป็นเครื่องดนตรีของม้งที่มีลักษณะเป็นกลองสองหน้าหรือหนึ่งหน้าก็ได้ รูปร่างกลมแบน โดยใช้แผ่นหนังสัตว์สองแผ่นมาประกอบเข้ากับโครงกลอง หลอมตัวกลองทั้งสองด้าน ริมขอบของแผ่นหนังทั้งสองแผ่นจะเจาะรูเป็นคู่ๆ สำหรับเสียบสลักไม้เล็กๆ เพื่อใช้เชือกร้อยสลักไม้ของแผ่นหนังทั้งสองด้าน ดึงเข้าหากัน ซึ่งจะทำให้แผ่นหนังกลองตึงตัวเต็มที่ เมื่อตีจะมีเสียงดังกังวาน และมีไม้ตีกลองหนึ่งคู่ หรือสองอันทำจากไม้ด้านหนึ่ง จะเอาฝ่าฟันไว้สำหรับตีกลอง ส่วนด้านที่ไม่มีฝ่า ห่อใช้สำหรับจับ กลองม้งนี้จะใช้เมื่อประกอบพิธีงานศพ การปล่อยผีหรือปลดปล่อยวิญญาณ เท่านั้น

ดังนั้น จากข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง หมายถึง บุคคลคนที่เป็ชนเผ่าชาติพันธุ์ม้ง ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดตระกูลเดียวกัน และสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธร ปิติตล และวีระวัฒน์ ภัทรศักดิ์กำจร^{๓๖} ได้ศึกษาเรื่อง การลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรม : กรณีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ พบว่า โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐจัดอยู่ในรูปแบบสวัสดิการแบบเก็บตกคล้ายกับโครงการสวัสดิการส่วนใหญ่ในอดีต แต่มีจุดแตกต่างสำคัญที่การเจาะจงไปที่คนจน โดยมีจุดยืนสำคัญเรื่องประสิทธิภาพการใช้จ่ายของรัฐ หลีกเลี่ยงการบิดเบือนตลาดเสรี และการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก แต่โครงการนี้ยังขาดความชัดเจนในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ การใช้เงินจากงบกลาง และการวางแผนรวมถึงประเมินผลสัมฤทธิ์ในระยะยาว ยิ่งไปกว่านั้น กรณีศึกษาประสบการณ์การใช้นโยบายสวัสดิการแบบเจาะจงที่คนจนในประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ชี้ให้เห็นความท้าทายหลายประการของนโยบายในลักษณะนี้ ไม่ว่าจะเป็นต้นทุนในการคัดกรอง และบริหารฐานข้อมูล ปัญหาการเจาะจงผิดพลาดที่อาจอยู่ในระดับสูง และการใช้อำนาจบิดเบือนกระบวนการจัดสรรประโยชน์จนทำให้นโยบายถูกใช้ผิดวัตถุประสงค์ นอกจากนี้การศึกษาเปรียบเทียบกรณีประเทศพัฒนาแล้วอย่างสวีเดน และสหราชอาณาจักรเป็นตัวอย่างที่ช่วยสะท้อนว่าการหันไปสู่การใช้แบบเจาะจงมากขึ้น ดังเช่นในกรณีของสหราชอาณาจักรตั้งแต่ยุคคริสตทศวรรษ ๑๙๗๐ เป็นเส้นทางมาพร้อมกับการเพิ่มขึ้นของปัญหาความเหลื่อมล้ำ ทั้งยังเกิดการสูญเสียแรงสนับสนุนระบบสวัสดิการในภาพรวม ในขณะที่ประสบการณ์ของสวีเดนยังแสดงให้เห็นในทางกลับกันว่าประโยชน์จากการใช้สวัสดิการแบบถ้วนหน้านั้นมีมากกว่าการป้องกันปัญหาการเจาะจงผิดพลาด แต่ยักรวมไปถึงการสนับสนุนให้ผู้หญิงได้เป็นกำลังแรงงานในระบบเศรษฐกิจ และการรักษาแรงสนับสนุนจากคนชั้นกลางต่อระบบสวัสดิการ จนทำให้สวีเดนสามารถคงรักษาสังคมที่มีความเหลื่อม

^{๓๖} ธร ปิติตล และวีระวัฒน์ ภัทรศักดิ์กำจร. การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรม : กรณีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ. (สถาบันพระปกเกล้า: ห้องสมุดสถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๖๒)

ถ้าในระดับต่ำเอาไว้ได้ ข้อค้นพบทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่าควรมีการทบทวนโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐตั้งแต่ฐานคิดจนถึงกระบวนการดำเนินงาน และวางแผนการจัดวางสวัสดิการแบบเจาะจงที่คนจนกับภาพใหญ่ของระบบสวัสดิการของประเทศไทยด้วยความระมัดระวัง

พระเชมทัต สีสาสโร (รื่นสำราญ)^{๓๗} ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์นโยบาย และยุทธศาสตร์ เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า ๑. จากการศึกษาสภาพปัญหา และผลกระทบของความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย พบว่า การเข้าถึงการศึกษาภาคบังคับของคนไทยอยู่ในสัดส่วนที่สูง แต่ยังมีเด็กในวัยเรียนบางส่วนที่หลุดออกจากระบบการศึกษา ในส่วนด้านรายได้นั้น ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยมากขึ้น ในด้านที่ดิน ชาวบ้านที่ทำการเกษตรไม่ได้มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง คนรวยก็มีแต่จะใช้อำนาจใช้เงินกว้านซื้อที่ดินเพิ่มมากขึ้น และด้านการบริการสาธารณสุข ผู้ที่มีรายได้น้อยมีโอกาสเสียชีวิตจากโรคภัยไข้เจ็บสูงกว่าคนที่มียาได้มาก ระบบสวัสดิการของภาครัฐ ระหว่างสวัสดิการของข้าราชการกับบริการ ๓๐ บาทรักษาทุกโรค หรือระบบประกันสังคมจากนายจ้าง สิ่งที่เป็นสิทธิประโยชน์ไม่เท่ากัน ๒. ผลการศึกษานโยบายและยุทธศาสตร์ในการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ พบว่า ๑) ด้านการศึกษานั้น ขยายการจัดการศึกษาทางไกลโดยใช้ โครงข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อช่วยเหลือโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลและขาดแคลนครูผู้สอน ๒) ด้านรายได้ เพิ่มเบี้ยคนพิการและเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ยากจนให้เพียงพอที่จะดำรงชีพได้ สนับสนุนชุมชนให้มีการจัดบริการตามความจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ ๓) ด้านที่ดิน รัฐสนับสนุนการมีที่ดินทำกินอย่างยั่งยืนในรูปแบบจัดสรรที่ดินทำกินอย่างมีเงื่อนไขเพื่อป้องกันการเปลี่ยนมือ และสนับสนุนการจัดตั้งธนาคารที่ดิน ทำให้เกิดการกระจายการถือครองที่ดิน ๔) ด้านบริการสาธารณสุข จัดบริการด้านสุขภาพให้กับประชากรที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล เข้าถึงบริการจากสถานพยาบาลของรัฐในพื้นที่ได้ พัฒนาระบบส่งต่อผู้ป่วยตั้งแต่ระดับชุมชนไปสู่ระดับจังหวัด ภาคและระดับประเทศให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ๓. ผลการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์ในการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของรัฐบาลที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ พบว่า การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำให้ช่องว่างของความเหลื่อมล้ำลดลงมากกว่าปัจจุบันนี้ สังคมไทยยังคงต้องการมาตรการช่วยเหลือในการป้องกันหรือลดความเหลื่อมล้ำสำหรับผู้ด้อยโอกาสมากกว่าในปัจจุบัน ซึ่งมีใช้โครงการประชานิยม แต่ควรมีการบริหารจัดการที่มุ่งสู่กลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะที่เป็นผู้ด้อยโอกาสอันเป็นผลจากความเหลื่อมล้ำทางสังคมอย่างแท้จริง กลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำควรได้รับการดูแลเป็นพิเศษจะเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะเด็กและ

^{๓๗} พระเชมทัต สีสาสโร (รื่นสำราญ). การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยอย่างยั่งยืน, คณะพุทธศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐)

เยาวชนที่เป็นหญิง ความเหลื่อมล้ำก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ความเหลื่อมล้ำทางสังคมอาจนำมาซึ่งผลกระทบรอบด้าน

สัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ^{๓๔} ได้ศึกษาเรื่อง การลดความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรมในสังคมไทยโดยยุติธรรมชุมชน ผลการวิจัย พบว่า ๑) สาเหตุความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรม ประกอบด้วยสาเหตุหลัก ๕ ประการ ได้แก่ ความยากจน การไม่รู้กฎหมาย รู้กฎหมายเพียงบางส่วนและความรู้ที่มีไม่ถูกต้องการนำความรู้ทางกฎหมายหรือการใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบ การไม่มีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม และปัญหาข้อจำกัดด้านอื่นๆ ๒) ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรมสามารถลดลงได้ด้วยกระบวนการยุติธรรมชุมชน โดยการจัดตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดและศูนย์ยุติธรรมชุมชน ๓) ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา ได้แก่ กระบวนการยุติธรรมชุมชนสามารถลดความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรมในสังคมไทยในมิติการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุก่อนที่จะเกิดปัญหา การให้ความรู้ ความช่วยเหลือหลังเกิดปัญหา กระบวนการยุติธรรมชุมชนช่วยให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมและเข้าถึงการรับบริการการอำนวยความสะดวกจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมได้ทุกพื้นที่ โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว ประหยัดเป็นธรรม เท่าเทียม กลไกสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรมและเข้าถึงการรับบริการการอำนวยความสะดวกจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมระดับพื้นที่ส่วนย่อย คือ ศูนย์ยุติธรรมชุมชน กลไกสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรมและเข้าถึงการรับบริการการอำนวยความสะดวกจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมระดับพื้นที่จังหวัด รวมทั้งการเชื่อมโยงระหว่างกระทรวงยุติธรรมและศูนย์ยุติธรรมชุมชน คือ สำนักงานยุติธรรมจังหวัด และเครื่องมือสำคัญในการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนและสำนักงานยุติธรรม คือ เครือข่ายยุติธรรมชุมชน ๔) ปัญหาและอุปสรรคจากการนำยุติธรรมชุมชนมาลดความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรม ได้แก่ ขาดกฎหมายเพื่อบังคับใช้เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมชุมชน ศักยภาพคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเครือข่ายยุติธรรมชุมชน การไม่มีรูปแบบการใกล้เคียงข้อพิพาทที่เป็นแนวทางปฏิบัติเดียวกันและการขาดสภาพบังคับในผลการใกล้เคียงข้อพิพาทการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างศูนย์ยุติธรรมชุมชนบ่อยครั้ง แบบรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนเข้าใจได้ยาก การรายงานผลการดำเนินงานมีความซ้ำซ้อนหรือขาดการรายงานผลในบางกรณีและปัญหาอื่นๆ ๕) แนวทางในการพัฒนาระบบและรูปแบบงานพัฒนายุติธรรมชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรมในสังคมไทยอย่างเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ได้แก่ กำหนดกลไกการบริหารงานยุติธรรมระดับจังหวัด จัดแบ่งกลุ่มศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่มีความเข้มแข็งในระดับน้อยกระทันมีความเข้มแข็งในระดับมากที่สุด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเครือข่ายยุติธรรม

^{๓๔} สัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ. การลดความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรมในสังคมไทยโดยยุติธรรมชุมชน. (สถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยรังสิต: มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๖๑)

ชุมชน เสริมศักยภาพองค์ความรู้ใหม่และเน้นย้ำองค์ความรู้เดิมอยู่เสมอ ปฏิรูปโครงสร้างศูนย์ยุติธรรมชุมชน ลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมและติดตามการปฏิบัติงานหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและการลงพื้นที่พบปะประชาชนระดับพื้นที่

ข้อเสนอแนะ ๑) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายระดับกระทรวง คือ เร่งจัดทำพระราชบัญญัติยุติธรรมชุมชน พ.ศ. ให้ออกมาบังคับใช้ได้จริงโดยเร็ว แม้ว่าปัจจุบันกระทรวงยุติธรรมได้ร่างพระราชบัญญัติยุติธรรมชุมชน พ.ศ. ออกมาแล้วก็ตาม แต่พบว่ายังได้ไม่เสร็จสิ้นในกระบวนการจัดทำ ๒) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติระดับหน่วยงานในพื้นที่ได้แก่ เพิ่มพูนศักยภาพ ทักษะความรู้ของผู้ปฏิบัติงานระดับพื้นที่ส่วนย่อยและแกนนำเครือข่ายศูนย์ยุติธรรมชุมชนภาคประชาชน ปฏิรูประบบติดตามประเมินผลการดำเนินงานศูนย์ยุติธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะศูนย์ยุติธรรมชุมชนจัดตั้งใหม่ ให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในระดับพื้นที่ส่วนย่อย โดยเฉพาะประชากรแฝงรู้จักสำนักงานยุติธรรมจังหวัดและศูนย์ยุติธรรมชุมชนชุมชน โดยเฉพาะศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่จัดตั้งขึ้นใหม่ จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทและความขัดแย้งในระดับพื้นที่ส่วนย่อยโดยอยู่ในความดูแลของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด

วิทยา คามณี^{๓๔} ได้ศึกษาเรื่อง ทูตทางสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และความสำเร็จของประชาธิปไตย ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านสะแกเครือเป็นชุมชนชนบท เกือบทุกครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์โดยสมัครใจเพื่อพัฒนาอาชีพและสวัสดิการ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมของครัวเรือนมีน้อย และครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นหนี้กลุ่มออมทรัพย์ มีที่ดินทำกินส่วนใหญ่เป็นของตนเอง การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีตัวแทนขับเคลื่อนนโยบาย และโครงการต่างๆ ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น และประชาธิปไตยประสบความสำเร็จบนพื้นฐานของระดับของทุนทางสังคมผูกพัน และทุนทางสังคมเชื่อมโยงในทางกลับกันผู้นำมีข้อจำกัดในการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ชุมชนบ้านหนองเหมือดเป็นชุมชนกึ่งเมือง ครัวเรือนส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์โดยสมัครใจเพื่อรับสวัสดิการแม้มีปัญหาด้านการกระจายรายได้ที่ค่อนข้างสูงแต่ครัวเรือนที่มีรายได้สูงมีน้อย ครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นหนี้ธกส. มีที่ดินทำกินส่วนใหญ่เป็นของตัวเอง การมีส่วนร่วมเศรษฐกิจทางการเมือง มีตัวแทนขับเคลื่อนนโยบาย และโครงการสวัสดิการชุมชนทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น และประชาธิปไตยประสบความสำเร็จบนพื้นฐานของทุนทางสังคมเชื่อมโยง และเกี่ยวโยง นอกจากนี้ผู้นำมีศักยภาพในการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน และหน่วยงานภาครัฐในการระดมทรัพยากร

^{๓๔} วิทยา คามณี. **ทุนทางสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและความสำเร็จของประชาธิปไตย.** (สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า: กรุงเทพมหานคร, ๒๕๖๒)

เอมอร์ แสนภูวา^{๔๐} ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ผลการศึกษาพบว่า บริบท ปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงชุมชนตามแนว ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงอพยพมาอยู่อาศัยที่บ้านกันทรอมได้ประมาณ ๘๐ ปี ในปี พ.ศ.๒๕๑๖ มีการตื่นตัวในด้านความคิด การต่อสู้ทางชนชั้นระหว่างชนชั้นนายทุนกับชนชั้นกรรมาชีพจนถึง พ.ศ.๒๕๑๙ ทางภาครัฐได้ใช้ระบอบเผด็จการกับประชาชน ได้จับกุม และคุมขังประชาชนอย่างทารุณแต่การต่อสู้ทางชนชั้นมีการต่อสู้อย่างรุนแรง ได้เรียกตนเองว่า “พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย” หรือทหารปลดแอกของประชาชน และมีการปลุกระดมอย่างต่อเนื่อง ในช่วงนั้นนิสิตนักศึกษาได้แตกเข้าป่าเมื่อ ๖ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๑๙ ได้เข้าป่ามาทางบ้านกันทรอม พร้อมกับชาวบ้านกันทรอมได้มีการตื่นตัวอยู่แล้วเลยได้หลังไหลเข้าป่าจับอาวุธต่อสู้กับรัฐบาล ในปี พ.ศ.๒๕๒๓ รัฐบาลได้มีนโยบาย ๖๖/๒๕๒๓ ให้วางอาวุธมาพัฒนาประเทศชาติ โดยทางรัฐบาลได้ตั้งชื่อให้ว่า “กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย (ผ.ร.ท.)” ตามนโยบาย ๖๖/๒๕๒๓ สมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ปี พ.ศ.๒๕๕๒ กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยได้เคลื่อนไหวเรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือเรื่อยมาจนกระทั่งรัฐบาลได้มีนโยบายช่วยเหลือผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย โดยมอบให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดศรีสะเกษ (กอ.รมน.) เป็นผู้ดำเนินการคัดกรองและดำเนินการ ปี พ.ศ.๒๕๕๔ ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยจังหวัดศรีสะเกษได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาล และปี พ.ศ.๒๕๖๑ ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยถูกเรียกชื่อใหม่ว่า “กลุ่มผู้ได้รับความเดือดร้อน” พร้อมทั้งรัฐบาลปรับเปลี่ยนการช่วยเหลือในรูปแบบการรวมตัวเป็นกลุ่ม ซึ่งตามเงื่อนไขใหม่ของรัฐบาลไม่ให้ความช่วยเหลือเป็นรายบุคคล จึงได้มีการดำเนินการพัฒนากลุ่มผู้ได้รับความเดือดร้อนตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

ปัญหาของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคง แบ่งเป็น ๔ ปัญหา ได้แก่ ๑) ปัญหาที่ดินทำกินไม่มีเอกสารสิทธิ์เป็นของตนเอง ๒) ปัญหาหนี้สิน ๓) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ พืชผลการเกษตรราคาตกต่ำ และ ๔) ปัญหาคนว่างงาน ความต้องการของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงชุมชน ได้แก่ ๑) ต้องการให้รัฐประกันราคายางพารา และข้าว ให้มีราคาสูงขึ้น ๒) ต้องการให้ภาครัฐที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือจัดการเรื่องระบบน้ำ และ ๓) ต้องการให้ส่งเสริมอบรมให้ความรู้แก่เยาวชน และแนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคง ได้แก่ ๑) ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพหลัก และอาชีพเสริมให้แก่คนในชุมชน ๒) อบรมให้ความรู้แก่ประชาชนเรื่องวิธีการลดหนี้สิน ๓) รวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อจำหน่ายผลผลิตการเกษตร ๔) ประหยัดอดออมปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ไว้กิน และแบ่งขาย ๕) จัดหาพื้นที่ทำกิน

^{๔๐} เอมอร์ แสนภูวา. การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน. (สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า: กรุงเทพมหานคร, ๒๕๖๒)

และเอกสารสิทธิ์ที่ทำกินให้ประชาชน ๖) จัดสวัสดิการสินค้าราคาต้นทุน ๗) ส่งเสริมปลูกพืชหมุนเวียนที่เหมาะสมกับพื้นที่ ๘) ส่งเสริมสร้างความรักความเข้าใจความอบอุ่นในครอบครัว และ ๙) ส่งเสริมให้เยาวชนเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น

กระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัด ศรีสะเกษเพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน พบว่า ๑) แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคง มี ๓ แนวคิด ได้แก่ ๑.๑) แนวคิดผู้นำ คือ ผู้นำทางความคิด และการกระทำ ๑.๒) แนวคิดการมีส่วนร่วมในรูปแบบของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคง และ ๑.๓) แนวคิดความเชื่อบนวิถีร่วมเป็นร่วมตาย ๒) กระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมในชุมชนของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงชุมชนมี ๕ กระบวนการ ได้แก่ ๒.๑) การปรับกระบวนการทางความคิด ๒.๒) ระดมสมองเพื่อแก้ไขปัญหา ๒.๓) นำไปสู่การปฏิบัติ ๒.๔) ประเมินสู่ความสำเร็จ และ ๒.๕) ผลประโยชน์พร้อมแบ่งปัน และ ๓) การเปรียบเทียบก่อนและหลังของการมีส่วนร่วมในชุมชนของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงชุมชน ตามแนวชายแดนจังหวัดศรีสะเกษเพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน พบว่า “การมีส่วนร่วม” เกี่ยวข้องกับ “การลดความเหลื่อมล้ำ” ของกลุ่มมากเพราะทำให้ลดความเป็นตัวตนของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคง สมาชิกของกลุ่มคือประชาชนคนหนึ่งที่ต้องร่วมและได้รับการพัฒนาในทุกกิจกรรมของชุมชนเพราะคือส่วนหนึ่งของชุมชนที่เข้มแข็ง

การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดศรีสะเกษเพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน พบว่า ๑) ความรู้ ๒) การประกอบอาชีพที่มั่นคง และสร้างรายได้ ๓) สร้างความเท่าเทียมพัฒนาทั้งในกลุ่ม และการดำรงอยู่ในชุมชนอย่างไม่แบ่งแยก ๔) การสื่อสารที่เข้าใจ และทั่วถึง ๕) การรวมกลุ่มที่เกิดจากความต้องการของคนในชุมชน และ ๖) ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา

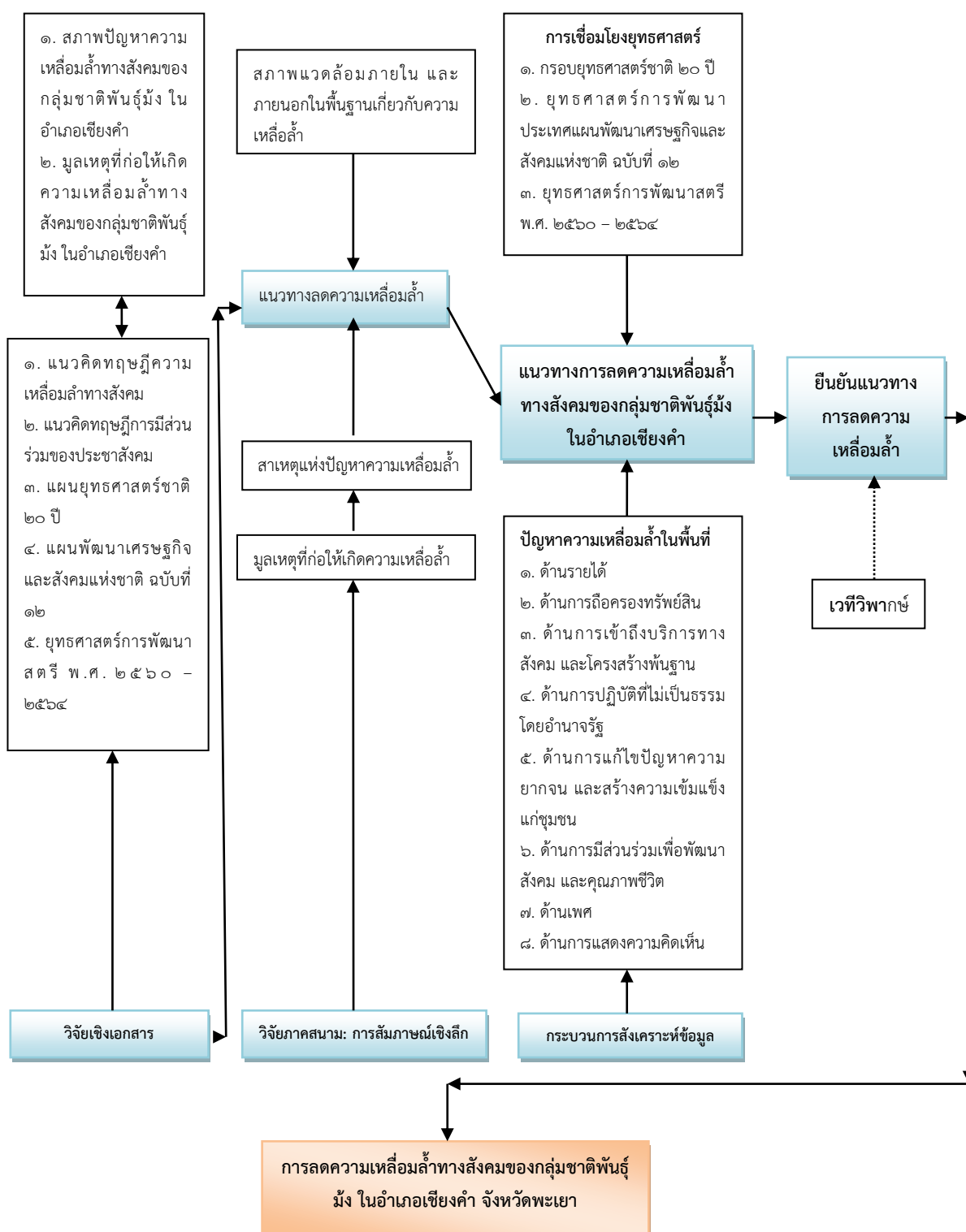
Gao, Jingjing^{๔๑} ได้ศึกษาวิถีชีวิตและการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง : กรณีศึกษาบ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ผลการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านแม่สาใหม่แบ่งเป็น ๑) ด้านวิถีชีวิต ชาวม้ง กลุ่มนี้ส่วนใหญ่ยังคงมีวิถีชีวิตตามแบบบรรพบุรุษของตนเองเช่น อาหารการกิน การแต่งกาย เป็นต้น แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปบ้างตามสังคมไทย ๒) ด้านวัฒนธรรม ชาวม้งยังคงสืบทอดและรักษาวัฒนธรรมของตนเอง คือ ด้านศิลปะบนผืนผ้าเครื่องแต่งกาย เช่น การทอผ้าใยกล้วยและการปักผ้าม้ง ด้านความเชื่อและพิธีกรรม เช่น ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ศาลประจำหมู่บ้าน และด้านภูมิปัญญา คือ ปัจจุบันชาวม้งยังคงทำเครื่องเงิน ดีมิด และทำเครื่องแต่งกายม้งสำหรับการนำมาใช้สอย ๓) ด้านประเพณี พวกเขา ยังคง

^{๔๑}Gao, Jingjing, วิถีชีวิตและการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง : กรณีศึกษากองหมู่บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่, คณะศิลปศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ๒๕๖๔)

ปฏิบัติตามประเพณีชีวิต เช่น ประเพณีการเกิด การแต่งงาน การให้หัวเผืบรรพบุรุษ และประเพณีที่เกี่ยวกับการตาย ประเพณีสังคม เช่น ประเพณีปีใหม่ ม้ง ประเพณีกินข้าวใหม่ ซึ่งยังคงปฏิบัติจนปัจจุบัน ๔) การสืบทอดวิถีชีวิตจาก ครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ และสมาคม ที่ทำให้ชาวบ้านยังคงรักษาแบบแผนการดำรงชีวิตได้อย่างเข้มแข็ง การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตเกิดจาก ๑) การพัฒนาจากภาครัฐ ระบบการศึกษา การประกอบอาชีพ และเทคโนโลยี จึงทำให้พวกเขาเกิดการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตอย่างรวดเร็ว ๒) การผสมกลมกลืนพบว่า การรับนโยบายภาครัฐ การศึกษา การประกอบอาชีพ การแต่งงาน และการย้ายถิ่นร่วมกับคนไทยจึงทำให้ชีวิตของชาวม้งเกิดการผสมกลมกลืนกับคนไทยมากขึ้น ๓) บทบาทที่มีต่อสังคมไทย คือ ด้านเกษตรกรรมและ ด้านหัตถกรรม ซึ่งปัจจุบันชาวบ้านยังคงปฏิบัติเป็นอาชีพหลัก และมีการส่งออกจำหน่ายยังนอกพื้นที่ด้วย และการพัฒนาพื้นที่จนกลายเป็นการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งเกิดจากความร่วมมือของชาวบ้านจึงทำให้หมู่บ้านได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเชิงนิเวศที่มีคุณค่าอีกพื้นที่หนึ่งในประเทศไทย

๒.๘ กรอบแนวคิดเพื่อการวิจัย

การกำหนดกรอบความคิดสำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นแนวคิดวิเคราะห์เชิงระบบ (System Analysis) ซึ่งมีความสัมพันธ์กันในทุกมิติ ดังกรอบการดำเนินการวิจัย ต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๒.๒ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ๒) เพื่อศึกษามูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และ ๓) เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เหมาะสม และครอบคลุมเนื้อหาของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ พื้นที่ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การจัดการ และการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Methodology Research) ทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ครอบคลุมใน ๘ มิติ ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑-๑๒, ยุทธศาสตร์การพัฒนาศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔ ในมิติ ๑) สภาพ และปัญหาความเหลื่อมล้ำ ๒) มูลเหตุแห่งความเหลื่อมล้ำทางสังคม ๘ ด้าน ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิด จิตใจ และอารมณ์ของบุคคลที่ถูกศึกษาเพื่อที่จะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องนั้น ๆ^๑

๑) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary study) เพื่อค้นหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

^๑ แวดาว พรหมเสน, “การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ”, วารสาร มทร.อีสาน, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม มิถุนายน ๒๕๕๗) : ๙๙-๑๑๒.

ศึกษามูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และศึกษายุทธศาสตร์การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๒) การศึกษาภาคสนาม จากการสัมภาษณ์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ เจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ และนักรัฐศาสตร์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ที่เกี่ยวข้องกับสภาพ และปัญหาความเหลื่อมล้ำ ในด้าน ๑) ด้านปัญหาส่วนบุคคล ๒) ด้านโอกาสทางสังคม ๓) ด้านนโยบายของรัฐที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำ และในประเด็นมูลเหตุแห่งความเหลื่อมล้ำทางสังคม ๔) ด้านในมิติ ๑) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านรายได้ ๒) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการถือครองทรัพย์สิน ๓) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐาน ๔) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ ๕) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ๖) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิต ๗) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านเพศ ๘) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการแสดงความคิดเห็น

๓.๒ พื้นที่ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการวิจัยคือ พื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ศึกษากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน ๕ กลุ่ม รวมทั้งสิ้น ๒๕ คน ประกอบด้วย

๑) ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ประกอบด้วยประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านร่องसान หมู่ ๘ บ้านประชาภักดี หมู่ที่ ๑๓ บ้านประชาพัฒนา หมู่ที่ ๒๑ และบ้านห้วยเตือ หมู่ที่ ๒๒ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน ๘ คน ประกอบด้วย

ลำดับที่ ๑ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านร่องसान หมู่ ๘ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ลำดับที่ ๒ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านร่องसान หมู่ ๘ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ลำดับที่ ๓ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านร่องसान หมู่ ๑๓ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ลำดับที่ ๔ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านประชาภักดี หมู่ ๑๓ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ลำดับที่ ๕ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านประชาภักดี หมู่ ๒๑ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ลำดับที่ ๖ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านประชาภักดี หมู่ ๒๑ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ลำดับที่ ๗ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านห้วยเตือ หมู่ที่ ๒๒ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ลำดับที่ ๘ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านห้วยเตือ หมู่ที่ ๒๒ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๒) กำนัน และผู้ใหญ่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน ๕ คน

ลำดับที่ ๙ กำนัน ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ลำดับที่ ๑๐ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๘ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ลำดับที่ ๑๑ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๓ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ลำดับที่ ๑๒ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๒๑ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ลำดับที่ ๑๓ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๒๒ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๓) ข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยทางสังคมในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน ๕ คน

ลำดับที่ ๑๔ ปลัดอำเภอเชียงคำ ฝ่ายงานทะเบียน

ลำดับที่ ๑๕ ปลัดอำเภอเชียงคำ ฝ่ายงานความมั่นคง

ลำดับที่ ๑๖ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลร่มเย็น

ลำดับที่ ๑๗ พัฒนาการอำเภอเชียงคำ

ลำดับที่ ๑๘ ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรเชียงคำ

๔) เจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยทางสังคมในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน ๔ คน

ลำดับที่ ๑๙ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ลำดับที่ ๒๐ ผู้อำนวยการกองคลัง องค์การบริหารส่วนตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ลำดับที่ ๒๑ ผู้อำนวยการกองช่าง องค์การบริหารส่วนตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ลำดับที่ ๒๒ หัวหน้าส่วนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๕) นักรัฐศาสตร์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคม จำนวน ๓ คน

ลำดับที่ ๒๓ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ นักวิชาการทางรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ลำดับที่ ๒๔ ผู้ช่วยศาสตราจารย์คณะ วังฝายแก้ว นักวิชาการทางรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ลำดับที่ ๒๕ ดร.พร้อมพล สัมพันธ์โน นักวิชาการทางรัฐศาสตร์ ประธานสมาคมปกากะญอเพื่อการพัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อมพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

๑) ประชาชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านร่องส้าน หมู่ ๘ บ้านประชาภักดี หมู่ที่ ๑๓ บ้านประชาพัฒนา หมู่ที่ ๒๑ และบ้านห้วยเตือ หมู่ที่ ๒๒ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในพื้นที่ และมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๒) กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน โดยตำแหน่งทางการปกครองส่วนภูมิภาค

๓) ข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และมีส่วนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๔) ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลร่มเย็น ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลร่มเย็น รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลร่มเย็น ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลร่มเย็น ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลร่มเย็น ผู้อำนวยการส่วนงานในองค์การบริหารส่วนตำบลร่มเย็น และหัวหน้าส่วนงานในองค์การบริหารส่วนตำบลร่มเย็น ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๕) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ เป็นสำเร็จการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ หรือเป็นผู้มีผลงานทางวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interviews form) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) สำหรับเครื่องมือที่มีความเหมาะสมในการนำมาใช้ในการกำหนดกระบวนการวิจัย (methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ประกอบไปด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแนวทางหนึ่ง โดยการศึกษา และค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการตำราตลอดจนผลงานวิจัยประเภทต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลจากการค้นคว้าทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือข้อมูลที่ได้มาจากเว็บไซต์ทาง

อินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการสร้างพื้นฐานขององค์ความรู้อย่างบูรณาการในทางวิชาการ เกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยเบื้องต้นก่อน อันเป็นแนวทางประการสำคัญในการนำไปสู่การสร้างเครื่องมือที่สามารถนำไปใช้ในกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพต่อไป

แบบสัมภาษณ์ดังกล่าว มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) โดยมีการออกแบบโครงสร้างของคำถามที่สามารถนำไปใช้ในกระบวนการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบชี้นำ (guided interview) อันเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดโครงสร้างของคำถามที่มีความชัดเจนตายตัว โดยเป็นแต่เพียงการกำหนดแนวคำถามแบบเปิดกว้าง หรือเป็นการใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการวิธีการวิจัยที่มีผลทำให้คำถามมีความยืดหยุ่น และเปิดกว้าง โดยเทคนิคของการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนั้น เป็นเทคนิค และกระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่เป็นผู้ที่มีความรู้ และความชำนาญ หรือมีความเชี่ยวชาญในเรื่องความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยกระบวนการวิธีการวิจัยในลักษณะเช่นว่านี้ จะเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความรู้ และความชำนาญ หรือมีความเชี่ยวชาญสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างหลากหลายในทุกแง่มุม โดยผู้วิจัย หรือผู้สัมภาษณ์สามารถที่จะดำเนินการ สัมภาษณ์ และสามารถที่จะสอบถาม ติดตาม และซักไซ้ไล่เรียงข้อมูลข้อเท็จจริง หรือรายละเอียดปลีกย่อยที่สำคัญ และมีความน่าสนใจในแต่ละประเด็นของคำตอบจากผู้ตอบคำถามในการวิจัย หรือผู้ให้สัมภาษณ์อันทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความหลากหลายในมิติต่าง ๆ และข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติที่มีความหลากหลายในมิติต่าง ๆ ที่มีทั้งมิติของความลึก และมิติของความกว้างในเรื่องที่ดำเนินกระบวนการวิธีการวิจัยนี้

การสัมภาษณ์ (interview) ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ซึ่งแบบสัมภาษณ์ลักษณะนี้เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เคร่งครัดในการตั้งคำถาม แต่ผู้วิจัยมีการตั้งคำถามหลักเอาไว้ ในการสัมภาษณ์ไม่เรียงคำถาม หรือในบางครั้งก็ถามนอกเหนือจากคำถามที่ได้ตั้งไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ระหว่างการสัมภาษณ์ แต่ก็จะไม่เกินขอบเขตความต้องการในการวิจัย โดยแบบสัมภาษณ์นี้ผู้วิจัยได้จากการทบทวนวรรณกรรม และการลงพื้นที่ที่กรณีศึกษาในครั้งแรก แล้วนำมาประมวลเพื่อตั้งเป็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ โดยแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นจะมีความแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม และตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การบันทึกเสียง การบันทึกเสียงสัมภาษณ์ หรือเสียงสนทนา ผู้วิจัยใช้วิธีการบันทึกเสียง เพื่อเป็นการช่วยความจำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ หรือการสนทนากลุ่ม ทั้งนี้คณะผู้วิจัยขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อนเสมอ

การบันทึกภาพ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการถ่ายภาพ เพื่อนำมาสะท้อน/เตือนความจำ เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถระลึกถึงบริบท/บรรยากาศที่เกิดขึ้นโดยการสังเกต และระหว่างการสัมภาษณ์ หรือสนทนากลุ่ม หากมีการนำภาพถ่ายต่างๆ ไปใช้ในการยืนยัน หรือใด ๆ ก็ตาม คณะผู้วิจัยขออนุญาตผู้ที่อยู่ในภาพก่อนเสมอ

การจดบันทึกภาคสนาม (field note) โดยคณะผู้วิจัยทำการจดบันทึกสิ่งที่สังเกตเห็น คำให้สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม ในช่วงแรกทำการจดบันทึกอย่างย่อก่อน แล้วจึงนำมาขยายความทันทีหลังการสัมภาษณ์ หรือสนทนากลุ่ม ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บรักษาสมุดบันทึกไว้เป็นอย่างดี

๓.๓.๒ การสังเกตการณ์ โดยการสังเกตรูปแบบการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา อันประกอบไปด้วย ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านรายได้ ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการถือครองทรัพย์สิน ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐาน ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิต ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านเพศ และความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการแสดงความคิดเห็น

๓.๓.๓ การสร้าง และหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑) ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย ๑) สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ ๒) มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๒) ร่างแบบสัมภาษณ์ กำหนดประเด็น และสร้างข้อคำถามในแต่ละประเด็นที่ต้องการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ เพื่อให้เป็นต้นแบบการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่

๓) นำแนวทางสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ไปพบที่ปรึกษาโครงการ และผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๓ ท่าน เพื่อตรวจสอบตรวจสอบความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ เป้าหมายของการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะ หลังจากนั้นนำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือ ประกอบด้วย

(๑) พระมหาวิเศษ เสาะพบดี, รศ.ดร. ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

(๑) รองศาสตราจารย์อัครชัย ชัยแสงง ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

(๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิศมัย วงศ์จำปา ผู้เชี่ยวชาญทางรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

๔) นำเครื่องมือการวิจัยทุกฉบับที่แก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว ไปพบที่ปรึกษาโครงการเพื่อรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

๕) นำเครื่องมือการวิจัยที่แก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ อนึ่ง ในขณะที่ศึกษา ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่เกิดขึ้นระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลมาปรับแนวทางสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงอยู่เสมอ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม และตรงกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Methodology Research) ทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary research) มีวิธีการดังต่อไปนี้

๑) ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary study) ซึ่งเป็นข้อมูลในชั้นปฐมภูมิ เพื่อค้นหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี นโยบาย ตลอดจนยุทธศาสตร์ต่างๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและความเข้าใจเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความหมายของความเหลื่อมล้ำทางสังคมสาเหตุความเหลื่อมล้ำทางสังคม สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของกลุ่มชาติพันธุ์ การมีส่วนร่วมของประชาสังคม แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ และยุทธศาสตร์การพัฒนาศรี พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔

๒) ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลจากเอกสารที่เก็บรวบรวมตาม ข้อ ๑ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๓) ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ดังต่อไปนี้

(๑) ด้านข้อมูล (Data) ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary study) เพื่อค้นหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี นโยบาย ตลอดจนยุทธศาสตร์ต่างๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและความเข้าใจเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความหมายของความเหลื่อมล้ำทางสังคมสาเหตุความเหลื่อมล้ำทางสังคม สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของกลุ่มชาติพันธุ์ การมีส่วนร่วมของประชาสังคม เป็นต้น และได้ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ใช้การรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) หลายกลุ่ม ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลร่มเย็น และนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ เป็นสำเร็จการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ หรือเป็นผู้มีผลงานทางวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

(๒) ด้านแนวคิดทฤษฎี (Theory) ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีตามที่กล่าวอ้างอิงไว้ในบทที่ ๒ เป็นเครื่องมือตรวจสอบ

(๓) ด้านผู้วิจัย (Researcher) ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยของผู้วิจัยหลายท่านที่เป็นงานวิจัยในกรอบแนวคิดทฤษฎีเดียวกันมาตรวจสอบความถูกต้อง

๓.๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกำนันผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ชำราชากรในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลร่มเย็น และนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ เป็นสำเร็จการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ หรือเป็นผู้มีผลงานทางวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวนทั้งสิ้น ๒๕ คน มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑) นำหนังสือจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ขอลงพื้นที่วิจัย และส่งถึงผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์

๒) จัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจ และจัดสร้างการจัดสร้างเครื่องมือประกอบการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพ และเสียง และความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือการทำงาน

๓) การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) การลงพื้นที่จริงซึ่งเป็นเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงกายภาพของพื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยทำหนังสือ และประสานงานติดต่อเพื่อขออนุญาตทำวิจัย โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ร่วมกับการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร เพื่อสร้างองค์ความรู้บริบทพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๔) ปฏิบัติการรวบรวมข้อมูลที่ได้ทั้งหมด จากการแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๕) การจัดพิมพ์เอกสารรายงานความก้าวหน้างานวิจัย เพื่อนำเสนอรายงานความก้าวหน้าแก่แหล่งทุนส่วนงานวิทยาเขตพะเยา เพื่อพัฒนา และปรับปรุงรายงานความก้าวหน้างานวิจัย

๖) การสรุปองค์ความรู้การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำเวทีประชาคมในชุมชน หรือพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยจัดทำประชาพิจารณ์ในชุมชน หรือพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หลังจากนั้น จึงดำเนินการลงมือปฏิบัติการวิจัยเพื่อสร้างยุทธศาสตร์การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ นำเสนอแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๗) การจัดประชุมเสวนาทางวิชาการ และกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อการเรียนรู้องค์ความรู้ในแง่มุมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่

อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาโดยการประเมินผลจากการแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย (New knowledge Model) แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๘) การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ วีดีโอ ผลงานวิจัย วีดีทัศน์นำเสนอ และนวัตกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำแผ่นพับ หนังสือสรุปองค์ความรู้ การเผยแพร่สู่สื่อสารมวลชน สื่อสารสนเทศ สื่อวารสารวิชาการ (TCI) และการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

๓.๕ การจัดการ และการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การจัดการข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยมาดำเนินการดังต่อไปนี้

๑) นำข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary research) ที่เก็บรวบรวมได้มาศึกษาพร้อมจัดระบบหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒) นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จาก การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interviews) มาจัดหมวดหมู่ และสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่กำหนดไว้

๓) นำข้อมูลทั้งหมด มาตรวจสอบความถูกต้อง โดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological triangulation) ได้แก่ การแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน ตามลำดับต่อไปนี้

(๑) ด้านข้อมูล (Data) ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลแบ่งเป็น ๒ ประเภท ดังต่อไปนี้

ประเภทที่ ๑ ด้านเอกสาร ใช้การรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันที่มาจากแหล่งต่างกัน

ประเภทที่ ๒ ด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้รวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

(๒) ด้านแนวคิดทฤษฎี (Theory) ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีตามที่กล่าวอ้างอิงไว้ในบทที่ ๒ เป็นเครื่องมือตรวจสอบ

(๓) ด้านผู้วิจัย (Researcher) ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยของผู้วิจัยหลายท่านที่เป็นงานวิจัยในกรอบแนวคิดทฤษฎีเดียวกันมาตรวจสอบความถูกต้อง^๒

การดำเนินการมีวิธีการทำไปพร้อมๆ กัน ตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม การบันทึกข้อมูล การถอดบทสัมภาษณ์ ภาพกิจกรรมโดยจัด

^๒ สุภรณ์ จันทวานิช, *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒๙ - ๑๓๐.

หมวดหมู่ตามความเหมาะสมของข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary research) เพื่อให้เกิดความถูกต้อง

๓.๕.๒ วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interviews)

โดยการนำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงแนวคิดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จากนั้นนำประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยบูรณาการระหว่างบทสัมภาษณ์กับแนวคิดทฤษฎี เพื่อนำมาเป็นข้อสรุปในการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาต่อไป

๓.๕.๓ นำเสนอผลงานวิจัยต่อสาธารณชน (Public hearing) โดยการเผยแพร่ และการนำเสนอผลงานจะนำไปสู่การเผยแพร่ในวารสารตามมาตรฐาน TCI และมาตรฐานสากลที่จะนำไปสู่การนำเสนอผลงานในระดับนานาชาติ

๓.๖ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยนำมาทำการวิเคราะห์ สรุป และอภิปรายผล จับประเด็นหลักของเรื่อง (Traits) และจำแนกเหตุการณ์หลัก ด้วยการแยกเป็นประเด็น ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้น ผู้วิจัยจะนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) พร้อมอ้างอิงคำพูดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หรือนำเสนอรูปภาพประกอบเหตุการณ์ของเรื่องเพื่อยืนยันประเด็นที่พรรณนาวิเคราะห์ตามความเหมาะสม โดยเป็นการนำเสนอผลการวิจัยชุดองค์ความรู้ในการสังเคราะห์ข้อมูลประกอบการบรรยายตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) เพื่อหาข้อมูลที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปสู่การสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ ม้งในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ตามวัตถุประสงค์ ๓ ประเด็น ได้แก่

๑) วิเคราะห์สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๒) มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๓) แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ๒) เพื่อศึกษาสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และ ๓) เพื่อเสนอแนะแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสภาพ และปัญหาความเหลื่อมล้ำ ในด้าน (๑) ด้านปัญหาส่วนบุคคล (๒) ด้านโอกาสทางสังคม (๓) ด้านนโยบายของรัฐที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำ และสาเหตุแห่งความเหลื่อมล้ำทางสังคม ๘ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านรายได้ ๒) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการถือครองทรัพย์สิน ๓) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐาน ๔) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ ๕) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ๖) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิต ๗) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านเพศ และ ๘) ความเหลื่อมล้ำในมิติด้านการแสดงความคิดเห็น โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ๑) ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน ๘ คน ๒) กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน ๕ คน ๓) ข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน ๕ คน ๔) เจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน ๔ คน และ ๕) นักรัฐศาสตร์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม จำนวน ๓ คนรวมทั้งสิ้น ๒๕ คน ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

๔.๑ ผลการศึกษาสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จากข้อเท็จจริง พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มองว่าความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ ในภาพรวมยังมีอยู่มาก โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำในด้านรายได้ หรือการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม สิ่งที่ปรากฏเห็นเด่นชัดคือ รายได้ในภาคครัวเรือนของประชาชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน รายได้ที่ได้รับส่วนใหญ่มักจะอยู่ที่ ๒๐๐ บาทต่อวัน ซึ่งตามมาตรฐานค่าแรงขั้นต่ำอยู่ที่ ๓๒๐ บาทต่อวันต่อคน เมื่อเทียบกับประชาชนทั่ว ๆ ไปในพื้นที่อำเภอเชียงคำ บางครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่มีรายได้ต่อเดือนที่ต่ำกว่า ๒,๐๐๐ บาท โดยรายได้ที่ได้รับมาจากโครงการสวัสดิการแห่งรัฐตามนโยบายของรัฐบาล ในการเปิดโอกาสให้ผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการเท่านั้น ส่วนรายได้เสริมอื่นๆ แทบจะไม่มี สาเหตุสำคัญของการเกิดปัญหาความ

เหลื่อมล ดั่งกล่าว กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมองว่ามีสาเหตุมาจากหลากหลายรูปแบบ และมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงระหว่างกัน ได้แก่

๑) ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ ที่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่บนพื้นที่ภูเขาสูง ห่างไกลและทุรกันดาร การคมนาคมไม่สะดวก โดยประกอบอาชีพการเกษตรแบบดั้งเดิม อาศัยธรรมชาติเป็นหลัก และด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวน อุทยาน จึงทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ ขาดความชัดเจนในเรื่องสิทธิในที่ดินทำกิน เชื่อมโยงไปถึงรายได้ที่จะได้รับจากการประกอบอาชีพการเกษตรที่น้อยลง

๒) โครงสร้าง และกลไกในการบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ขาดประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ โดยเฉพาะโอกาสในการเข้าถึงบริการของรัฐ และโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพทั้งบริการด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข สวัสดิการสังคม กระบวนการยุติธรรม และโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ที่จำเป็น ที่ส่วนใหญ่มักจะถูกทอดทิ้งในเขตพื้นที่อำเภอ และจังหวัด

๓) การขาดกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของตนเอง กล่าวคือ กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขตพื้นที่ส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวน เขตอุทยาน ดังนั้น การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่จึงมีข้อจำกัดในด้านกฎหมาย ผลกระทบที่ตามมาของกลุ่มเกษตรกรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง คือ ปัญหาการไร้ที่ดินเพื่อการประกอบอาชีพ และความมั่นคงในการดำรงชีวิต และยังเชื่อมโยงไปถึงปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางเศรษฐกิจตามมา ปัญหาดังกล่าวส่วนหนึ่งเกิดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดินของรัฐในพื้นที่ยังขาดความชัดเจนในเรื่องกรรมสิทธิ์ และการบริหารจัดการยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน

4) ข้อจำกัดของการเข้าถึงบริการทางสังคมในด้านกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ที่ยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างทั่วถึง สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยด้านปัจจัยบุคคล กล่าวคือ กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบางรายไม่ได้เรียนหนังสือ การสื่อสาร และเขียนภาษาไทยไม่ได้ และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยด้านระบบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่กลุ่มชาติพันธุ์ยากต่อการเข้าถึง เช่น การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมีค่าใช้จ่ายสูง การดำเนินคดีใช้เวลายาวนานทำให้ต้นทุนสูง รวมทั้งการเน้นแบบแผน ขั้นตอนปฏิบัติของทางราชการโดยเคร่งครัด ต้องมีเอกสารหลักฐานครบถ้วน การใช้ภาษาที่ยากต่อการเข้าใจ การผูกขาดอำนาจไว้ที่รัฐโดยไม่กระจายสู่ชุมชน เป็นต้น

๕) ข้อจำกัดของวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่มีอัตลักษณ์แตกต่างกัน ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมองว่า สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำดังกล่าวมีแนวโน้มความรุนแรงของปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ลดลงเนื่องจากในปัจจุบัน หน่วยงานต่างๆ หลายภาคส่วนเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาจึงบูรณาการความร่วมมือเพื่อจัดโครงการ กิจกรรมต่างๆ ที่จะเป็นการช่วยเหลือ และส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมองว่า การแก้ไขปัญหาดังกล่าว ควรแก้ไขปัญหาที่ต้นตอของสาเหตุ โดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีกลไกการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของคนพื้นที่ โดย

เปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่มีโอกาสได้รับกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เพื่อแก้ไขปัญหาการไร้ที่ดินทำกินของกลุ่มเกษตรกรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ อีกทั้งยังเป็นการช่วยลดการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตรแบบไร้เลื่อนลอย ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจึงควรกระจายสิทธิการถือครองที่ดินให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ โดยมีมาตรการที่ชัดเจนในการป้องกันการเปลี่ยนมือไม่ให้ไปตกอยู่ในการครอบครองของกลุ่มนายทุน หรือผู้ประกอบการในพื้นที่ พร้อมทั้งควรส่งเสริมอาชีพเสริมให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรเข้าใจในบริบทของวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่มีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละชนเผ่า

ดังนั้น จากสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้นแล้ว สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เกิดขึ้น และส่งผลกระทบรุนแรงต่อการดำเนินชีวิตอย่างปกติครอบคลุมประเด็นความเหลื่อมล้ำทางสังคม ๓ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ด้านปัญหาส่วนบุคคล (๒) ด้านโอกาสทางสังคม (๓) ด้านนโยบายของรัฐที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำ โดยการรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ข้อมูลจากทุกแหล่งดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ และนำเสนอผลการศึกษาดังนี้

๑) สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำ ด้านปัญหาส่วนบุคคล

สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ด้านปัญหาส่วนบุคคล โดยรวมแล้วมีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมอยู่บ้าง ซึ่งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการพัฒนาในทุกๆ ด้านทำให้เกิดช่องว่างระหว่างประชาชนในสังคมและกลุ่มชาติพันธุ์ม้งลดลง แต่ก็ยังมีบางส่วนที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ เกิดความรู้สึกว่าตนเองยังไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมมากพอที่จะทำให้ตนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างเต็มตัว

ปัญหาส่วนบุคคลด้านเพศ และอายุของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำนั้น ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาด้านเพศยังมีผลต่อปัญหาความเหลื่อมล้ำ ถึงแม้ว่าสภาพพื้นที่ที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำจะมีการพัฒนาไปอย่างมากแล้วก็ตาม แต่กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ยังยึดถือหลักจารีตประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมอยู่ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่เป็นเพศหญิง ที่ยังคงมีปัญหาเรื่องของความเหลื่อมล้ำ ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะไม่กล้าที่ออกไปพบปะ หรือกับบุคคลภายนอก จะคบหาสมาคมกับบุคคลในเครือญาติ หรือชนชาติพันธุ์ม้งด้วยกันเท่านั้น ซึ่งในบางครั้งหน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชนที่จะเข้ามาประสานงานเพื่อประชาสัมพันธ์ หรือให้ความรู้ ความเข้าใจในการให้บริการอันเป็นประโยชน์ต่อชนชาติพันธุ์ม้งก็ทำได้ยาก เพราะจะไปพบแต่ผู้สูงวัยที่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงอยู่เฝ้าบ้าน จึงไม่ได้รับข้อมูลที่แท้จริงได้ ทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนข้อมูลที่ได้รับ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งคิดว่าตนไม่ได้รับความเท่าเทียมกันของคนในสังคมนั้นๆ ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

“ในบางครั้งหน่วยงานของทางราชการได้เข้ามาประชาสัมพันธ์ หรือให้แนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดบรรทัดฐานเดียวกันทั้งอำเภอ แต่เข้ามาในหมู่บ้านก็จะพบกับชาวบ้านที่มีอายุคุยกันไม่ค่อยเข้าใจ”^๑

“ชาวบ้านส่วนมากจะคิดว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม โดยเฉพาะผู้หญิง หรือคนชรา ที่สื่อสารกันไม่ค่อยเข้าใจ เลยทำให้การติดต่องานบางอย่างล่าช้า ชาวบ้านก็จะคิดว่าตนเองไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแล”^๒

“ส่วนมากผู้สูงอายุ และผู้หญิงจะอยู่บ้าน เวลาไปติดต่อ หรือสอบถามข้อมูล หรือให้ข้อมูลก็จะไม่ค่อยได้รับข้อมูลเท่าที่ควรเพราะคนชรา หรือผู้หญิงที่อยู่บ้านจะไม่ค่อยพบปะกับบุคคลภายนอก หรือออกมานอกบ้านให้พูดคุยด้วย”^๓

ปัญหาส่วนบุคคลด้านการศึกษา และอาชีพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ นั้น จากการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ และข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ มองว่า ในพื้นที่อำเภอเชียงคำยังมีความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษา โดยเฉพาะการขาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษาที่มีคุณภาพ ขาดโอกาสในการเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งอำเภอเชียงคำที่เท่าเทียมกัน และเสมอภาค นอกจากนี้ นักรัฐศาสตร์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม และกลุ่มกำนัน และผู้ใหญ่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ มองว่า สาเหตุของปัญหาความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดแคลนผู้สอน หรือบุคลากรครูที่จะเข้าไปส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเด็กนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ ในประเด็นดังกล่าวนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการกระจายการบริการด้านการศึกษามีคุณภาพให้มีความเท่าเทียมกัน โดยควรสร้างแรงจูงใจ และส่งเสริมความก้าวหน้าให้กับครูที่ทำหน้าที่สอนในโรงเรียนพื้นที่ห่างไกล และทุรกันดาร โดยเฉพาะควรส่งเสริม และสนับสนุนให้เด็ก และเยาวชนสตรีชาติพันธุ์ทุกคนให้เรียนจบการศึกษาในภาคบังคับ และส่งเสริมสตรีชาติพันธุ์ในพื้นที่ที่ยังไม่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการสำรวจผู้ที่ยังไม่ได้รับการศึกษาให้มีโอกาสรับการศึกษาผ่านกระบวนการศึกษานอกโรงเรียน หรือการศึกษาตามอัธยาศัยที่ได้มาตรฐาน เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในช่วงวัยได้มีโอกาสเรียนรู้ และได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีพต่อไป ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

“ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ส่วนใหญ่แล้วจะมีปัญหาในเรื่องของการขาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษาที่มีคุณภาพ คือยังมีอุปสรรคและสื่อการสอนที่ยังไม่ทันสมัย โรงเรียนยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เท่าเทียมกับโรงเรียนในเมือง”^๔

^๑ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ (๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๕.๕๐ น.)

^๒ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ (๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

^๓ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ (๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๔๐ น.)

^๔ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

“กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ ยังขาดโอกาสในการเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนา ศักยภาพในด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาทักษะทางอาชีพต่างๆ เพื่อใช้ประกอบอาชีพในการดำรงชีพ และมี บางครอบครัวอยู่ห่างไกลจากไม่สามารถเข้าเรียนตามการศึกษาขั้นพื้นฐานได้”^๕

“ปัญหาการศึกษาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดแคลนผู้สอน หรือบุคลากรครูที่จะเข้าไปส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเด็กนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่”^๖

ปัญหาส่วนบุคคลด้านภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำนั้น จากการศึกษาพบว่า ข้อจำกัดด้านภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยมและวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำมีอัตลักษณ์แตกต่างจากประชาชนในพื้นที่ทั่วไป จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขตพื้นที่ อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ มองว่าสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำดังกล่าวมีแนวโน้มความรุนแรงของปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ลดลง เนื่องจากในปัจจุบัน หน่วยงานต่างๆ หลายภาคส่วนเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาจึงบูรณาการความร่วมมือเพื่อจัดโครงการ กิจกรรมต่างๆ ที่จะเป็นการช่วยเหลือ และส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในประเด็นดังกล่าว ข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ มองว่า ควรสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวยังคงมีวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ ทั้งนี้ควรมุ่งเน้นการพัฒนาที่ไม่ไปทำลายวิถีการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งแต่เป็นการพัฒนาที่จะเป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นของชุมชน และกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นกลไกในการขับเคลื่อน การพัฒนาอาจจะดำเนินการออกมาในรูปแบบของหมู่บ้านท่องเที่ยววิถีทางวัฒนธรรม ที่จะเป็นการผสมผสานกับวิถีชีวิตของแต่ละชนเผ่าในพื้นที่ พร้อมกับผนวกการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการยอมรับทางสังคม ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

“ภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยมและวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำมีอัตลักษณ์แตกต่างจากประชาชนในพื้นที่ทั่วไป จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม เช่น ภาษาที่ใช้อาจจะเข้าใจกันยาก”^๗

“ปัญหาความเหลื่อมล้ำดังกล่าวมีแนวโน้มความรุนแรงของปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ลดลง เนื่องจากในปัจจุบัน หน่วยงานต่างๆ หลายภาคส่วนเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาจึงบูรณาการความร่วมมือเพื่อจัดโครงการ กิจกรรมต่างๆ ที่จะเป็นการช่วยเหลือ และส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง”^๘

^๕ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๕.๓๐ น.)

^๖ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔ (๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๔๐ น.)

^๗ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ (๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๓๐ น.)

^๘ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

“ควรสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวยังคงมีวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ ทั้งนี้ควรมุ่งเน้นการพัฒนาที่ไม่ไปทำลายวิถีการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง”^๙

ดังนั้น สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย ปัญหาบุคคล ซึ่งได้แก่ ปัญหาส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ซึ่งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการพัฒนาในทุกๆ ด้านทำให้เกิดช่องว่างระหว่างประชาชนในสังคม และกลุ่มชาติพันธุ์ม้งลดลง แต่ก็ยังมีบางส่วนที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ เกิดความรู้สึกว่าตนเองยังไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมมากพอที่จะทำให้ตนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างเต็มตัว

๒) สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำ ด้านโอกาสทางสังคม

สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ด้านโอกาสทางสังคม ผลการวิจัยพบว่า ข้อจำกัดของการเข้าถึงบริการทางสังคมในการให้บริการประชาชนนั้น ยังไม่สามารถเข้าถึงได้อย่างทั่วถึง สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยด้านปัจเจกบุคคล กล่าวคือ กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บางรายไม่ได้เรียนหนังสือ การสื่อสาร และเขียนภาษาไทยไม่ได้ และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยด้านระบบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ยากต่อการเข้าถึง เช่น การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมีค่าใช้จ่ายสูง การดำเนินคดีใช้เวลายาวนานทำให้ต้นทุนสูง รวมทั้งการเน้นแบบแผน ขั้นตอนปฏิบัติของทางราชการโดยเคร่งครัด ต้องมีเอกสารหลักฐานครบถ้วน การใช้ภาษาที่ยากต่อการเข้าใจ การผูกขาดอำนาจไว้ที่รัฐโดยไม่กระจายสู่ชุมชน เป็นต้น

ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เกิดขึ้น และส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาการไร้ที่ดินทำกิน การขาดทักษะและความรู้ในการประกอบอาชีพเสริม โดยรายได้ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ส่วนใหญ่มาจากการประกอบอาชีพเกษตรเท่านั้น บางรายมีรายได้มาจากการรับจ้างเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรให้กับนายจ้างซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ ได้รับค่าจ้างในแต่ละวันไม่มากนัก ในขณะที่บางรายทำการเกษตรปลูกข้าวเพื่อใช้สำหรับเป็นอาหารในครัวเรือนเท่านั้น ไม่ได้ต้องการนำไปเพื่อค้าขาย จึงทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ขาดรายได้ที่ก่อให้เกิดความมั่นคงในการดำเนินชีวิตเท่าที่ควรจะเป็น กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบางรายมีรายได้จากการรับเงินสวัสดิการที่ภาครัฐจัดให้ในแต่ละเดือนเท่านั้น ทั้งนี้ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรจัดทำแผน และงบประมาณเพื่อการพัฒนาทักษะ และเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับอาชีพให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งควรส่งเสริมให้แรงงานที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เข้าสู่ระบบที่ถูกกฎหมาย และได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ย่อมสามารถแก้ไขสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำดังกล่าวได้ ตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหาคายากจนของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ได้อย่างยั่งยืน ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

^๙ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๕.๓๐ น.)

“การเข้าถึงบริการทางสังคมในการให้บริการประชาชน บางครั้งยังไม่สามารถเข้าถึงได้อย่างทั่วถึง สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากชาวบ้านบางคนไม่ได้เรียนหนังสือ การสื่อสาร และเขียนภาษาไทยไม่ได้ และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากระบบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่ชาวบ้านยากต่อการเข้าถึง”^{๑๐}

“ปัญหาการไร้ที่ดินทำกิน การขาดทักษะและความรู้ในการประกอบอาชีพเสริม โดยรายได้ของชาวบ้านส่วนใหญ่มาจากการประกอบอาชีพเกษตรเท่านั้น บางรายมีรายได้มาจากการรับจ้างเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรให้กับนายจ้างซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ ได้รับค่าจ้างในแต่ละวันไม่มากนัก ในขณะที่บางรายทำการเกษตรปลูกข้าวเพื่อใช้สำหรับเป็นอาหารในครัวเรือนเท่านั้น”^{๑๑}

“ชาวบ้านขาดรายได้ทำให้เกิดความมั่นคงในการดำเนินชีวิตเท่าที่ควรจะเป็น ชาวบ้านบางรายมีรายได้จากการรับเงินสวัสดิการที่ภาครัฐจัดให้ในแต่ละเดือนเท่านั้น จึงทำให้เกิดความไม่กล้าทำในสิ่งที่ต้องทำ เช่น การประกอบกิจการต่างๆ ”^{๑๒}

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าสาเหตุสำคัญของปัญหาดังกล่าวนั้นมาจากลักษณะของการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง โดยเฉพาะมีที่อยู่อาศัยในเขตพื้นที่ป่าสงวน ย่อมส่งผลกระทบต่อปัญหาการใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อการประกอบอาชีพ จึงทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ต้องตกอยู่ในสภาพของความยากจนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้ แนวทางในการพัฒนาเพื่อสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เกิดขึ้นในกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่นั้น ภาครัฐควรปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ที่จะเป็นการสนับสนุนให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่มีโอกาสเข้าถึงในการมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง โดยควรมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จัดทำหลักฐานทางทะเบียนในฐานะผู้ถือครองทรัพย์สิน เพื่อป้องกันการเปลี่ยนมือ และผลประโยชน์ที่อาจจะไปตกอยู่ในกลุ่มนายทุนต่างๆ นอกจากนี้ หากจะแก้ไขปัญหาคความเหลื่อมล้ำ โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำในด้านรายได้ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ควรสนับสนุนการสร้างรายได้อื่นๆ ที่นอกเหนือจากการประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น การพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวยังคงมีวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความเป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่าอยู่มาก ทั้งนี้ ควรมุ่งเน้นการพัฒนาที่ไม่ไปทำลายวิถีการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง แต่เป็นการพัฒนาที่จะเป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชุมชน และกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ โดยการใช้การท่องเที่ยวเป็นกลไกในการขับเคลื่อน การพัฒนาอาจจะดำเนินการออกมาในรูปแบบของหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีทางวัฒนธรรม ที่จะเป็นการผสมผสานกับวิถีชีวิตของแต่ละชนเผ่าในพื้นที่ พร้อมกับผนวกการท่องเที่ยวของชุมชนเข้าไป หรืออาจสร้างเป็นศูนย์ศึกษาเรียนรู้ในอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจและการยอมรับทางสังคม สร้างจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมในพื้นที่ โดยหน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาให้ความช่วยเหลือที่ครอบคลุมในทุกมิติของการพัฒนาเพื่อเป็นการกระจายรายได้ตามความต้องการของชุมชนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อร่วมกัน

^{๑๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๐.๓๐ น.)

^{๑๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๓๐ น.)

^{๑๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ (๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

สร้างสรรค์ชุมชนท่องเที่ยวระดับหมู่บ้านที่มีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง และช่วยกันยกระดับสินค้าที่เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านในชุมชนที่เป็นการนำนวัตกรรมมาผสมผสานกับวิถีของชุมชน นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ควรปรับปรุงเส้นทางคมนาคมให้สะดวก เพื่อรองรับการเดินทางของนักท่องเที่ยว หากสามารถดำเนินการได้จะเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริงถือเป็นการสร้างเศรษฐกิจฐานรากและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมได้เป็นอย่างดี

๓) สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำ ด้านนโยบายของรัฐที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำ

สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ด้านนโยบายของรัฐที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำ พบว่า ความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำในด้านรายได้ หรือการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม สิ่งที่ปรากฏเห็นเด่นชัดคือ รายได้ในภาคครัวเรือนของประชาชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน เมื่อเทียบกับประชาชนทั่ว ๆ ไปในพื้นที่อำเภอเชียงคำ บางครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ มีรายได้ต่อเดือนที่ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท โดยรายได้ที่ได้รับมาจากโครงการสวัสดิการแห่งรัฐตามนโยบายของรัฐบาลในการเปิดโอกาสให้ผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการเท่านั้น ส่วนรายได้เสริมอื่นๆ แทบจะไม่มี สาเหตุสำคัญของการเกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำดังกล่าว ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มองว่ามีสาเหตุมาจากหลากหลายรูปแบบ และมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงระหว่างกัน ได้แก่ ๑) ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ที่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง ห่างไกล และทุรกันดาร การคมนาคมไม่สะดวก โดยประกอบอาชีพการเกษตรแบบดั้งเดิมอาชีพธรรมชาติเป็นหลัก และด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวน หรืออุทยาน จึงทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ขาดความชัดเจนในเรื่องสิทธิในที่ดินทำกิน เชื่อมโยงไปถึงรายได้ที่จะได้รับการประกอบอาชีพการเกษตรที่น้อยลง ๒) โครงสร้าง และกลไกในการบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ขาดประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ โดยเฉพาะโอกาสในการเข้าถึงบริการของรัฐ และโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพทั้งบริการด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข สวัสดิการสังคม กระบวนการยุติธรรม และโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ที่จำเป็น ที่ส่วนใหญ่มักกระจุกตัวหนาแน่นในเขตพื้นที่อำเภอ และจังหวัด ๓) การขาดกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของตนเอง กล่าวคือ กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวน หรือเขตอุทยาน ดังนั้น การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่จึงมีข้อจำกัดในด้านกฎหมาย ผลกระทบที่ตามมาของกลุ่มเกษตรกรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง คือ ปัญหาการไร้ที่ดินเพื่อการประกอบอาชีพ และความมั่นคงในการดำรงชีวิต และยังเชื่อมโยงไปถึงปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางเศรษฐกิจตามมา ปัญหาดังกล่าวส่วนหนึ่งเกิดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดินของรัฐในพื้นที่ยังขาดความชัดเจนในเรื่องกรรมสิทธิ์ และการบริหารจัดการยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน และชุมชน ๔) ข้อจำกัดของการเข้าถึงบริการทางสังคมในด้านกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ที่ยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างทั่วถึง สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยด้านปัจเจกบุคคล กล่าวคือ กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บางรายไม่ได้เรียนหนังสือ การสื่อสาร และเขียนภาษาไทยไม่ได้ และอีก

ส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยด้านระบบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ยากต่อการเข้าถึง เช่น การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมีค่าใช้จ่ายสูง การดำเนินคดีใช้เวลายาวนานทำให้ต้นทุนสูง รวมทั้งการเน้นแบบแผน ขั้นตอนปฏิบัติของทางราชการโดยเคร่งครัด ต้องมีเอกสารหลักฐานครบถ้วน การใช้ภาษาที่ยากต่อการเข้าใจ การผูกขาดอำนาจไว้ที่รัฐโดยไม่กระจายสู่ชุมชน เป็นต้น ๕) ข้อจำกัดของวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในแต่ละชนเผ่าที่มีอัตลักษณ์แตกต่างกัน ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังต่อไปนี้

“รายได้ในภาคครัวเรือนของประชาชนส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับที่ต่ำ เมื่อเทียบกับประชาชนทั่ว ๆ ไปในพื้นที่อำเภอเชียงคำ บางครอบครัว มีรายได้ต่อเดือนที่ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท โดยรายได้ที่ได้รับมาจากโครงการสวัสดิการแห่งรัฐตามนโยบายของรัฐบาลในการเปิดโอกาสให้ผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการเท่านั้น”^{๑๓}

“ชาวบ้านขาดกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของตนเอง ส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ป่า ดังนั้น การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่จึงมีข้อจำกัดในด้านกฎหมาย ผลกระทบที่ตามมาของเกษตรกรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง คือ ปัญหาการไร้ที่ดินเพื่อการประกอบอาชีพ และความมั่นคงในการดำรงชีวิต และยังเชื่อมโยงไปถึงปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางเศรษฐกิจตามมา ปัญหาดังกล่าวส่วนหนึ่งเกิดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดินของรัฐในพื้นที่ยังขาดความชัดเจนในเรื่องกรรมสิทธิ์”^{๑๔}

“ชาวบ้านบางรายไม่ได้เรียนหนังสือ การสื่อสาร และเขียนภาษาไทยไม่ได้ และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยด้านระบบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ยากต่อการเข้าถึง โดยเฉพาะการบริการของรัฐ”^{๑๕}

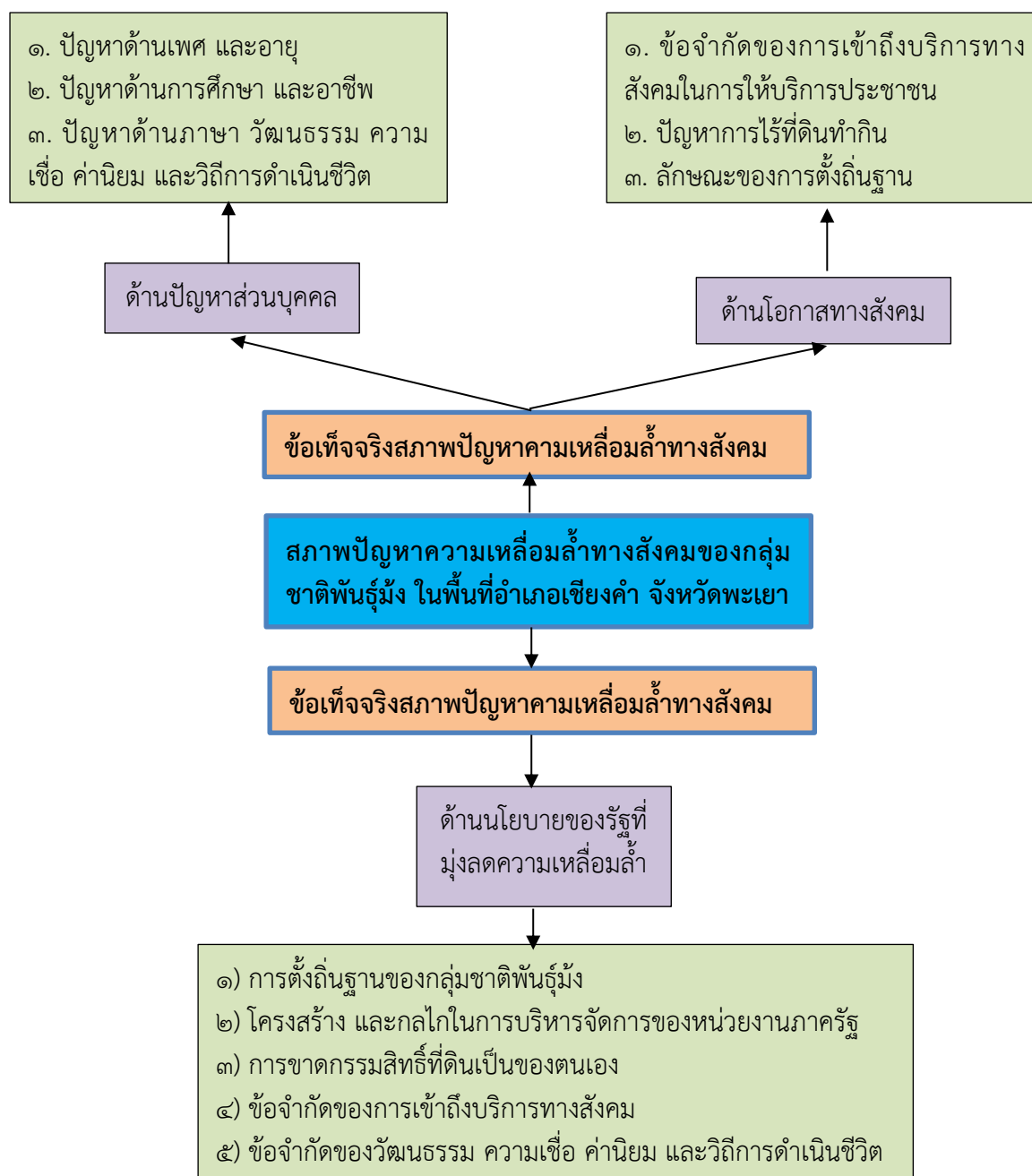
อย่างไรก็ตาม สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำดังกล่าวมีแนวโน้มความรุนแรงของปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา มีสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำที่ลดลง เนื่องจากในปัจจุบัน หน่วยงานต่างๆ หลายภาคส่วนเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาจึงบูรณาการความร่วมมือเพื่อจัดโครงการ กิจกรรมต่างๆ ที่จะเป็นการช่วยเหลือ และส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้การแก้ไขปัญหาดังกล่าวควรแก้ไขปัญหาที่ต้นตอของสาเหตุโดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีกลไกการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของคนพื้นที่ โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่มีโอกาสได้รับกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เพื่อแก้ไขปัญหาการไร้ที่ดินทำกินของกลุ่มเกษตรกรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ อีกทั้งยังเป็นการช่วยลดการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตรแบบไร้เงื่อนไข ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจึงควรกระจาย

^{๑๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๐ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๑.๐๐ น.)

^{๑๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๓๐ น.)

^{๑๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๕.๓๐ น.)

สิทธิการถือครองที่ดินให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ โดยมีมาตรการที่ชัดเจนในการป้องกันการเปลี่ยนมือไม่ให้ไปตกอยู่ในการครอบครองของกลุ่มนายทุน หรือผู้ประกอบการในพื้นที่ พร้อมทั้งควรส่งเสริมอาชีพเสริมให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ดังกล่าว จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรเข้าใจในบริบทของวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละชนเผ่า สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ตามแผนภาพที่ ๔.๑

แผนภาพที่ ๔.๑ แสดงสรุปสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ด้านปัญหาส่วนบุคคล โดยรวมแล้วมีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งเกิดจากปัญหาส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำเกิดความรู้สึกว่าตนเองยังไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมมากพอที่จะทำให้ตนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างเต็มตัว แม้ว่าสภาพพื้นที่ที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำจะมีการพัฒนาไปอย่างมากแล้วก็ตาม แต่กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ยังยึดถือหลักจารีตประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมอยู่ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่เป็นเพศหญิง ที่ยังคงมีปัญหาเรื่องของความเหลื่อมล้ำ ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะไม่กล้าที่ออกไปพบปะ หรือกับบุคคลภายนอก เนื่องจากว่ากลุ่มคนเหล่านี้บางคนยังใช้ภาษาม้งในการสื่อสาร ทำให้สื่อสารกับบุคคลภายนอกได้เข้าใจกันยากขึ้น

๔.๒ ผลการศึกษามูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ผลการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ตามข้อเท็จจริง พบว่า สภาพแวดล้อม ในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ซึ่งข้อเท็จจริงปรากฏตามข้อมูลในด้านทรัพยากร มีสภาพพื้นที่ตั้งอยู่ท่ามกลางป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ และอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ และมีชื่อเสียงของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา มีโครงสร้างพื้นฐานรองรับการขยายตัวเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ภูเขาสูงสลับซับซ้อนล้อมรอบด้วยป่าไม้ และมีวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม ด้านการเงิน มีเครือข่ายที่สนับสนุนงบประมาณ พัฒนา ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ เป็นต้น ด้านนวัตกรรมและความคิดใหม่ คนในชุมชนสนับสนุนหน่วยงานทางวิชาการในการพัฒนาเชิงวิชาการ และวิจัยร่วมกันพัฒนาเพื่อสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรมด้านการปฏิบัติงาน มีการจัดประชุม จัดเวทีชาวบ้าน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ด้านนโยบายและกฎหมาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้ให้ความสำคัญในประเด็นความเสมอภาคของบุคคล โดยบัญญัติไว้ในมาตรา ๒๗ รัฐบาลได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๗๙) เพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาประเทศ และแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ ได้กำหนดยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ให้ความสำคัญกับการดำเนินการเพื่อยกระดับคุณภาพบริการทางสังคม ทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งบประมาณเชิงพื้นที่ และบูรณาการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำคณะกรรมการนโยบาย และยุทธศาสตร์การพัฒนาสถานภาพสตรีแห่งชาติ (กยส.) ได้จัดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนสตรี พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาสตรี และสร้างสังคมเสมอภาค ปราศจากการเลือกปฏิบัติ สตรีมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ในภาวะลำบาก หรือกลุ่มด้อยโอกาส

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล และได้รับข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย ๘ ด้าน ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านรายได้

ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ พบว่า กลุ่มเจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กล่าวถึง ลักษณะของปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมด้านรายได้ที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้น โดยในภาพรวมนั้นมีลักษณะของการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกันทำให้ครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ประสบกับสภาพปัญหาความยากจน โดยกลุ่มเจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนใหญ่เห็นว่า ความเหลื่อมล้ำดังกล่าวนี้ ส่งผลกระทบที่รุนแรงต่อการดำเนินชีวิตอย่างปกติของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ ถึงแม้ที่ผ่านมามีภาครัฐจะเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ได้จัดให้มีโครงการต่างๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นการช่วยเหลือกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ รวมไปถึงกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง ให้สามารถเข้าถึงบริการที่ภาครัฐจัดให้ เช่น โครงการสวัสดิการแห่งรัฐ ลงทะเบียนผู้มีรายได้น้อยเพื่อขอรับสวัสดิการ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า การดำเนินการดังกล่าวเป็นเพียงการช่วยเหลือ และเยียวยาในเบื้องต้นเท่านั้น ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาคายากจนให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ ได้อย่างยั่งยืน

ในขณะที่ กลุ่มข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ มองว่า ลักษณะของปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมด้านรายได้ที่เกิดขึ้นในกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ในช่วงระยะที่ผ่านมานั้น สถานการณ์ของความเหลื่อมล้ำดังกล่าวเริ่มมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ได้มีการดำเนินโครงการต่างๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงการช่วยเหลือ และการพัฒนาให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในพื้นที่ รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ประชาชนตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ มองว่า ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคำ ยังประสบกับปัญหาความเหลื่อมล้ำดังกล่าว ซึ่งพบว่า ยังมีความเหลื่อมล้ำในด้านรายได้เป็นอย่างมาก บางครอบครัวมีรายได้ต่อเดือนจากการได้รับสวัสดิการจากโครงการสวัสดิการแห่งรัฐเท่านั้น ดังนั้น รายได้ ที่มีความแตกต่างกันมากระหว่างกลุ่มคนดังกล่าว จึงเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมของโอกาสในการเข้าถึงกิจกรรม และผลประโยชน์ต่างๆ ที่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำจะได้รับ โดยเฉพาะความไม่เป็นธรรมในด้านอำนาจการต่อรอง ส่งผลต่อการสร้างรายได้ และการสะสมทรัพย์สิน กลุ่มข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำมองว่า ลักษณะของปัญหาความเหลื่อมล้ำดังกล่าว ส่วนหนึ่งเกิดจากวิกฤตภัยทางธรรมชาติ ซึ่ง กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ มักตั้งถิ่นฐานอยู่บนพื้นที่เขาสูงชัน และมีอาชีพการเกษตรแบบดั้งเดิม อาศัยธรรมชาติเป็นหลักในการทำเกษตรกรรม หากฝนไม่ตกตามฤดูกาลก็ไม่สามารถทำการเกษตรได้เลย ประกอบกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ยังขาดการพัฒนาแหล่งน้ำ โดยกลุ่มข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ มองว่า หากปัญหาดังกล่าวยังไม่ได้รับการแก้ไข และเยียวยาอย่างถูกต้อง และตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต และการพัฒนาในเชิงพื้นที่ตามมา

ส่วนกลุ่มกำนัน และผู้ใหญ่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ มองว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมด้านรายได้ที่เกิดขึ้นในกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ส่วนใหญ่มี

ลักษณะของการถูกเอารัดเอาเปรียบ โดยเฉพาะการถูกเอารัดเอาเปรียบในเรื่องของค่าแรงที่ไม่เป็นธรรมจากนายจ้างที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ต่างชนเผ่า การขาดโอกาสในการพัฒนาทักษะ หรือเพิ่มขีดความสามารถในการประกอบอาชีพ การขาดการสนับสนุนความรู้เกี่ยวกับทักษะในการบริหารการเงิน และหนี้สินอย่างมีประสิทธิภาพจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการขาดโอกาสในการเข้าถึง และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีการผลิต โดยเฉพาะขาดการส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการ ขาดช่องทางการตลาดที่เป็นการสร้างทางเลือก และเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้

สำหรับประชาชนตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ มองว่า สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในด้านรายได้ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ส่วนใหญ่มีลักษณะของการถูกเอารัดเอาเปรียบในเรื่องค่าแรงจากนายจ้างต่างชนเผ่า โดยเฉพาะการกดขี่ค่าแรงในการทำงาน บางคนรับค่าแรงที่ต่ำกว่าคนทั่ว ๆ ไปในพื้นที่ ซึ่งสาเหตุของปัญหาความเหลื่อมล้ำในด้านดังกล่าวนี้ ตัวแทนประชาชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ มองว่า เกิดจากการไร้ที่ดินทำกินเป็นของตนเอง โดยเฉพาะการขาดที่ดินเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ส่วนใหญ่ไม่มีรายได้ที่เพียงพอต่อการใช้จ่ายภายในครอบครัว บางรายถึงกับต้องกู้เงินนอกระบบ โดยเฉพาะกู้เงินจากนายจ้างมาใช้ก่อนล่วงหน้าเพื่อใช้จ่ายในครอบครัว ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

“รายได้ของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีลักษณะของการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกันทำให้ครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ประสบกับสภาพปัญหาความยากจน บางรายพึ่งพาเงินจากสวัสดิการรัฐเพียงทางเดียว”^{๑๖}

“ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเริ่มมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ได้มีการดำเนินโครงการต่างๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงการช่วยเหลือ และการพัฒนาให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในพื้นที่ รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ด้วย”^{๑๗}

“ในบางครั้งกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมักจะถูกเอารัดเอาเปรียบในเรื่องค่าแรงจากนายจ้างจากต่างชนเผ่า โดยเฉพาะการกดขี่ค่าแรงในการทำงาน บางคนรับค่าแรงที่ต่ำกว่าคนทั่ว ๆ ไปในพื้นที่ ซึ่งทำให้กลุ่มชาติพันธุ์บางคนไม่ออกไปทำงานต่างถิ่น”^{๑๘}

๔.๒.๒ มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านการถือครองทรัพย์สิน

ความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองทรัพย์สินนั้น พบว่า กลุ่มเจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มข้าราชการ กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงประชาชนตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ได้กล่าวถึงลักษณะของปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในด้านการถือครองทรัพย์สินที่สอดคล้องกันว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ มีความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองทรัพย์สินในลักษณะของการขาดสิทธิ์ครอบครองที่ดินเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิต เนื่องจากแหล่งพื้นที่อาศัย และ

^{๑๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๐ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๑.๐๐ น.)

^{๑๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ (๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๕.๕๐ น.)

^{๑๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

พื้นที่ทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ ส่วนมากอยู่ในเขตพื้นที่ป่าทำให้ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิได้ แต่สามารถเพาะปลูกพืชทางการเกษตรได้ในพื้นที่ที่ภาครัฐกำหนดให้เท่านั้น ไม่สามารถขยายพื้นที่เพาะปลูกได้ จากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้ชาวบ้านมีแนวคิดในเรื่องของการให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องออกเอกสารสิทธิในการใช้พื้นที่ ซึ่งเห็นว่าจะเป็นการช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวลงได้ และจะเป็นการช่วยเหลือให้แก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร ผู้ยากจนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำได้มีโอกาสได้รับการจัดสรรที่ดินทำกิน และมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง นอกจากนี้ ยังเป็นการแก้ไขปัญหาการรุกล้ำเขตพื้นที่ป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยได้อีกแนวทางหนึ่งด้วย ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

“ที่ดินที่ชาวบ้านทำมาหากินกันอยู่ ส่วนมากจะเป็นพื้นที่ป่า ที่ยังไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ทำให้บางครั้งชาวบ้านเกิดความไม่มั่นใจว่าจะสามารถ ทำมาหากินในพื้นที่ต่อไปอีกได้หรือไม่ เป็นเหตุให้ชาวบ้านต้องหยุดทำมาหากินในพื้นที่ที่ตนเคยทำมาหากิน”^{๑๙}

“ชาวบ้านขาดกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของตนเอง ส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ป่า ดังนั้น การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่จึงมีข้อจำกัดในด้านกฎหมาย ผลกระทบที่ตามมาของเกษตรกรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง คือ ปัญหาการไร้ที่ดินเพื่อการประกอบอาชีพ และความมั่นคงในการดำรงชีวิต และยังเชื่อมโยงไปถึงปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางเศรษฐกิจตามมา ปัญหาดังกล่าวส่วนหนึ่งเกิดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดินของรัฐในพื้นที่ยังขาดความชัดเจนในเรื่องกรรมสิทธิ์”^{๒๐}

“พื้นที่เพาะปลูกที่ชาวบ้านทำการเกษตรส่วนมากอยู่ในเขตพื้นที่ป่าทำให้ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิได้ แต่สามารถเพาะปลูกพืชทางการเกษตรได้ในพื้นที่ที่ภาครัฐกำหนดให้เท่านั้น ไม่สามารถขยายพื้นที่เพาะปลูกได้”^{๒๑}

๔.๒.๓ มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านการเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐาน

ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐาน ประกอบด้วย

๑) ด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน กลุ่มเจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ได้กล่าวถึง ลักษณะของปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันว่า ในอดีตที่ผ่านมาการให้บริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานยังไม่ครอบคลุม และทั่วถึง ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ขาดโอกาสในการเข้าถึงการใช้บริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพ และมาตรฐานเทียบเท่ากับการให้บริการสาธารณสุขในเมือง โดยเฉพาะการขาดสถานบริการสุขภาพ บุคลากร อุปกรณ์ และเวชภัณฑ์ต่างๆ ที่มีคุณภาพ และเพียงพอต่อการให้บริการ แต่ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคำ มีโอกาสเข้าถึงการบริการ

^{๑๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ (๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๑.๓๐ น.)

^{๒๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

^{๒๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ (๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๕.๕๐ น.)

รักษาพยาบาลมากขึ้น โดยเฉพาะการมีหน่วยแพทย์เคลื่อนที่เข้าไปให้บริการในพื้นที่ที่กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ ราษฎรที่เข้ารับบริการสามารถเข้ารับการรักษาพยาบาลเบื้องต้นทั้งปกติ และฉุกเฉิน หรือแม้แต่การฝากครรภ์ การวางแผนครอบครัว การตรวจคัดกรองหาโรคเรื้อรัง การให้คำปรึกษา และรักษาโดยแพทย์จากโรงพยาบาลชุมชนผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งได้มีหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน โดยเฉพาะมีองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ ในการดำเนินการที่ผ่านมา หน่วยงานของกระทรวงสาธารณสุขในพื้นที่ยังได้สนับสนุนเพื่อพัฒนาขีดความสามารถ กลุ่มเจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มข้าราชการในพื้นที่ ต่างก็ได้สะท้อนข้อมูลให้เห็นว่า ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์มั่งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ส่วนหนึ่งยังนับถือผี ซึ่งเป็นความเชื่อเรื่องของจิตวิญญาณควบคู่กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในหมู่บ้านที่สืบเนื่องมาจากบรรพบุรุษ โดยมีความเชื่อว่า เมื่อมีอาการเจ็บป่วยจะไม่ไปพบแพทย์ ยกเว้นบางรายที่อาการรุนแรงจริงๆ นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อในเรื่องการกินอาหาร โดยเฉพาะสตรีชาติพันธุ์ที่กำลังตั้งครรภ์ห้ามกินไข่ เนื้อ หมู ปลา เพราะเชื่อว่าจะทำให้เด็กที่เกิดมาพิการ ความเชื่อดังกล่าวจึงส่งผลให้เด็กหลังคลอดมีน้ำหนักตัวที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และมีพัฒนาการที่ช้า หน่วยงานของกระทรวงสาธารณสุขในพื้นที่เห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจึงได้เข้ามาดูแล และให้บริการเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ข้อมูลดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐานที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์มั่งในพื้นที่มีแนวโน้มที่ลดลง จึงแสดงให้เห็นว่าคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพของกลุ่มชาติพันธุ์มั่งเป็นไปในแนวทางดีขึ้น

ในขณะที่กลุ่มก้านัน และผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงประชาชนตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์มั่งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ มองว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านสาธารณสุขที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์มั่งในพื้นที่นั้น ส่วนใหญ่มีลักษณะของการให้บริการสาธารณสุขที่ยังไม่มีคุณภาพ และได้มาตรฐานเทียบเท่าการให้บริการสาธารณสุขในเมือง โดยเฉพาะปัญหาการขาดบุคลากรทางการแพทย์ และทรัพยากรสาธารณสุขที่เพียงพอ และเหมาะสมกับสภาพบริบทของท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

“ในอดีตที่ผ่านมาการให้บริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานยังไม่ครอบคลุม และทั่วถึง ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์มั่งในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ขาดโอกาสในการเข้าถึงการใช้บริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพ และมาตรฐานเทียบเท่ากับการให้บริการสาธารณสุขในเมือง”^{๒๒}

“การขาดสถานบริการสุขภาพบุคลากร อุปกรณ์ และเวชภัณฑ์ต่างๆ ที่มีคุณภาพ และเพียงพอต่อการให้บริการ แต่ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก กลุ่มชาติพันธุ์มั่งในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคำ มีโอกาสเข้าถึงการบริการรักษาพยาบาลมากขึ้น”^{๒๓}

“ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านสาธารณสุขที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์มั่งในพื้นที่นั้น ส่วนใหญ่มีลักษณะของการให้บริการสาธารณสุขที่ยังไม่มีคุณภาพ และได้มาตรฐานเทียบเท่าการให้บริการ

^{๒๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๓๐ น.)

^{๒๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๕.๓๐ น.)

สาธารณสุขในเมือง โดยเฉพาะปัญหาการขาดบุคลากรทางการแพทย์ และทรัพยากรสาธารณสุขที่เพียงพอ”^{๒๔}

๒) ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา กลุ่มเจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ มองว่า ในพื้นที่อำเภอเชียงคำยังมีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยเฉพาะการขาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษาที่มีคุณภาพ ขาดโอกาสในการเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ที่เท่าเทียมกัน และเสมอภาค นอกจากนั้นแล้ว กลุ่มกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงประชาชนทั่วแทนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง มองว่า สาเหตุของปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดแคลนครูผู้สอน หรือบุคลากรครูที่จะเข้าไปส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเด็กนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ

ในขณะที่ กลุ่มข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ มองว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำนั้น มีปัญหาไม่มากนัก หากพิจารณาถึงความรุนแรงของความเหลื่อมล้ำดังกล่าว จัดว่าอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่าภาครัฐได้มีการสนับสนุน และเปิดโอกาสให้ประชาชนที่เป็นคนไทยทุกคนสามารถเข้าถึง และได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามนโยบายเรียนฟรีของภาครัฐเป็นระยะเวลา ๑๕ ปี อยู่แล้ว ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นปัญหาที่ไม่มีความรุนแรงมากนักในพื้นที่ แต่สิ่งที่กลุ่มนักรัฐศาสตร์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ และปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในปัจจุบันคือ การขาดโอกาสในการได้รับการพัฒนาศักยภาพ เพิ่มพูนความรู้ และทักษะเพื่อการพัฒนาอาชีพเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

“ในพื้นที่อำเภอเชียงคำยังมีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยเฉพาะการขาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษาที่มีคุณภาพ ขาดโอกาสในการเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ”^{๒๕}

“สาเหตุของปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดแคลนครูผู้สอน หรือบุคลากรครูที่จะเข้าไปส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเด็กนักเรียน”^{๒๖}

“มีปัญหาไม่มากนัก หากพิจารณาถึงความรุนแรงของความเหลื่อมล้ำดังกล่าวจัดว่าอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่าภาครัฐได้มีการสนับสนุน และเปิดโอกาสให้ประชาชนที่เป็นคนไทยทุกคนสามารถเข้าถึง และได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมกัน”^{๒๗}

^{๒๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ (๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๒.๓๐ น.)

^{๒๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

^{๒๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๓๐ น.)

^{๒๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ (๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

๓) **ความเหลื่อมล้ำด้านสวัสดิการสังคม** กลุ่มเจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ มองว่า ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ไม่มีความเหลื่อมล้ำในประเด็นดังกล่าวนี้ เนื่องจากภาครัฐมีการจัดสวัสดิการที่เหมาะสม และเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลให้สามารถเข้าถึงสวัสดิการสังคมต่างๆ ที่รัฐจัดให้อย่างครอบคลุม และทั่วถึงในทุกด้าน เช่น การเพิ่มเบี้ยยังชีพให้กับคนพิการ และผู้สูงอายุที่ยากจนให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย การสนับสนุนระบบสาธารณสุขปศุสัตว์ให้กับประชากรทุกกลุ่มเป้าหมาย การขยายประกันสังคมสู่แรงงานนอกระบบ การพัฒนาระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ การวางระบบสวัสดิการชุมชนในรูปแบบของกองทุนหลายระบบแม้อยู่ในชุมชนเดียวกัน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสวัสดิการสหกรณ์การเกษตร รวมทั้งการพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคม เช่น โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด เป็นต้น

ในขณะที่ กลุ่มกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ มองว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านสวัสดิการสังคมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำนั้น มีปัญหาไม่มากนัก หากพิจารณาถึงความรุนแรงของความเหลื่อมล้ำดังกล่าวจัดว่าอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น โดยมองว่า การจัดสวัสดิการสังคมในสภาพปัจจุบันมีความเหมาะสม และตอบสนองต่อความต้องการของคนในพื้นที่มากกว่าในอดีตที่ผ่านมา อาจเป็นเพราะว่าภาครัฐได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าวมาโดยตลอด จึงได้มีนโยบายในการสนับสนุน และเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้ที่มีรายได้น้อยสามารถเข้าถึงสวัสดิการสังคมมากขึ้น เช่น โครงการเพิ่มเบี้ยยังชีพแก่ผู้พิการ และผู้สูงอายุที่ยากจนให้เพียงพอต่อการดำรงชีพ โครงการลงทะเบียนผู้มีรายได้น้อย โครงการเงินอุดหนุนเด็กแรกเกิดในครัวเรือน เพื่อเป็นการจัดสวัสดิการทางสังคมที่ครอบคลุมถึงกลุ่มเด็กแรกเกิดในครัวเรือน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ต่างสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำด้านสวัสดิการสังคมที่ยังไม่ครอบคลุมอีกในหลายประเด็น เช่น การขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการทางสังคมที่มีคุณภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมการสื่อสารทางไกล ขาดโอกาสในการรับการพัฒนาศักยภาพเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ขาดโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการชุมชนที่ทันสมัย และมีคุณภาพต่อการบริโภค และใช้สอยของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ อำเภอเชียงคำ ได้แก่ ร้านค้าสวัสดิการของชุมชน เป็นต้น รวมทั้งขาดโอกาสในการเข้าถึงระบบการคุ้มครองทางสังคม ระบบการออม และระบบสวัสดิการชุมชนที่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน และตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

“เนื่องจากภาครัฐมีการจัดสวัสดิการที่เหมาะสม และเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลให้สามารถเข้าถึงสวัสดิการสังคมต่างๆ ที่รัฐจัดให้อย่างครอบคลุม และทั่วถึงในทุกด้าน”^{๒๘}

^{๒๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๐ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๑.๐๐ น.)

“ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านสวัสดิการสังคมมีปัญหามากนัก เพราะว่าการจัดสวัสดิการสังคมในสภาพปัจจุบันมีความเหมาะสม และตอบสนองต่อความต้องการของคนในพื้นที่มากกว่าในอดีตที่ผ่านมา อาจเป็นเพราะว่าภาครัฐได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าวมาโดยตลอด”^{๒๙}

“รัฐบาลมีนโยบายในการสนับสนุน และเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้ที่มีรายได้น้อยสามารถเข้าถึงสวัสดิการสังคมมากขึ้น เช่น โครงการเพิ่มเบี้ยยังชีพแก่ผู้พิการ และผู้สูงอายุที่ยากจนให้เพียงพอต่อการดำรงชีพ โครงการลงทะเบียนผู้มีรายได้น้อยโครงการเงินอุดหนุนเด็กแรกเกิดในครัวเรือน เพื่อเป็นการจัดสวัสดิการทางสังคมที่ครอบคลุมถึงกลุ่มเด็กแรกเกิดในครัวเรือน”^{๓๐}

๔) ด้านกระบวนการยุติธรรม กลุ่มเจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ มองว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำประสบกับปัญหาความเหลื่อมล้ำในด้านกระบวนการยุติธรรม ในภาพรวมมีความเหลื่อมล้ำไม่มากนัก ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด เจ้าหน้าที่ภาครัฐไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ว่าบุคคลผู้ที่มารับบริการจะเป็นกลุ่มใดก็ตามจะให้บริการด้วยความเสมอและเป็นธรรมไม่มีสองมาตรฐาน นอกจากนี้ ที่ผ่านมามีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนของกฎหมาย และสิทธิที่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำพึงได้รับการคุ้มครอง โดยเฉพาะการเรียกร้องสิทธิเมื่อไม่ได้รับความเป็นธรรม เช่น การปกป้องจากการกระทำรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มเจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ ยังมองว่ากลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมาย ขาดการคุ้มครองสิทธิ และโอกาส หรือช่องทางในการแจ้งข้อร้องเรียน และได้รับการช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้เสียหายที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำที่ได้รับผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรมทั้งในการรับความช่วยเหลือในด้านกฎหมาย การฟ้องร้อง การดำเนินคดี การบังคับคดี ตลอดจนการให้ความคุ้มครองสิทธิทางวัฒนธรรม และการเผยแพร่ และเฝ้าระวังการละเมิดสิทธิมนุษยชน และการกำหนดสิทธิสถานะบุคคลทางกฎหมาย ในการกำหนดสถานะบุคคลกลุ่มชาติพันธุ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ในขณะที่ กลุ่มก้านัน และผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ มีความเห็นที่แตกต่างจากกลุ่มเจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ โดยมองว่า สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำในด้านกระบวนการยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ มีลักษณะของการขาดโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาค นอกจากนี้ ปัญหาของความเหลื่อมล้ำด้านกระบวนการยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำนั้น เกิดจากการเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ภาครัฐในพื้นที่มีการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ หรือเผ่าพันธุ์กำเนิด โดยเฉพาะการมีทัศนคติแบบดั้งเดิมว่ากลุ่มชาติพันธุ์ม้งส่วนใหญ่เป็นผู้ทำลายทรัพยากรป่าไม้ ค้ายาเสพติด ขอบลักเล็กขโมย เป็นกลุ่มที่สร้างปัญหาต่อชุมชน ส่งผลให้เกิดการกีดกันด้านสัญชาติทำให้ขาดความเสมอภาคในการเข้าถึงบริการต่างๆ ที่พึงควรได้รับ ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

^{๒๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

^{๓๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๓๐ น.)

“ปัญหาความเหลื่อมล้ำในด้านกระบวนการยุติธรรม ในภาพรวมมีความเหลื่อมล้ำไม่มากนัก ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด เจ้าหน้าที่ภาครัฐไม่เลือกปฏิบัติ”^{๓๑}

“ส่วนใหญ่มองว่าความเข้าใจด้านกฎหมาย ขาดการคุ้มครองสิทธิ และโอกาส หรือช่องทางในการแจ้งข้อร้องเรียน และได้รับการช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้เสียหายที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำที่ได้รับผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรมทั้งในการรับความช่วยเหลือในด้านกฎหมาย การฟ้องร้อง การดำเนินคดี การบังคับคดี”^{๓๒}

“กระบวนการยุติธรรมที่เกิดขึ้น มีลักษณะของการขาดโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาค นอกจากนี้ ปัญหาของความเหลื่อมล้ำ เกิดจากการเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ภาครัฐในพื้นที่ที่มีการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ หรือเผ่าพันธุ์กำเนิด โดยเฉพาะการมีทัศนคติแบบดั้งเดิมว่ากลุ่มชาติพันธุ์ม้งส่วนใหญ่เป็นผู้ทำลายทรัพยากรป่าไม้ ค้ายาเสพติด ขอบลักเล็กขโมย เป็นกลุ่มที่สร้างปัญหาต่อชุมชน”^{๓๓}

๕) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน กลุ่มเจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา มองว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำประสบกับปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างยังมีอยู่มาก ทั้งในด้านการคมนาคมขนส่ง สุขภาพ สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย และด้านสาธารณสุขโรคที่ไม่เท่าเทียมกัน รวมทั้งขาดโอกาสในการเข้าถึงการรับบริการโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพ

ในขณะที่ กลุ่มกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ มีความเห็นที่ไม่แตกต่างจากกลุ่มเจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ โดยมองว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำประสบกับปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐานอยู่มาก ทั้งในด้านการคมนาคมขนส่ง สุขภาพ สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย ตลอดจนการได้รับการด้านสาธารณสุขโรคที่ไม่เท่าเทียมกัน สาเหตุสำคัญเกิดจากปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำที่ส่วนใหญ่มักตั้งถิ่นฐานอยู่บนพื้นที่สูง ห่างไกล และทุรกันดาร นอกจากนี้ ในแต่ละปีชาวบ้านต้องประสบกับปัญหาการขาดแคลนน้ำดื่มมาใช้ เนื่องจากปริมาณประชากรที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นไม่เพียงพอต่อปริมาณการใช้ของชาวบ้าน ถึงแม้ว่าในหมู่บ้านจะมีระบบประปาภูเขาแล้วก็ตามแต่น้ำประปาภูเขาจะมีตะกอนมากและไม่สะอาด ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

“ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างยังมีอยู่มาก ทั้งในด้านการคมนาคมขนส่ง สุขภาพ สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย และด้านสาธารณสุขโรคที่ไม่เท่าเทียม

^{๓๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๓๐ น.)

^{๓๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๕.๓๐ น.)

^{๓๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

กัน รวมทั้งขาดโอกาสในการเข้าถึงการรับบริการโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพ”^{๓๔}

“ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐานอยู่มาก ทั้งในด้านการคมนาคมขนส่ง สุขภาพ สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย ตลอดจนการได้รับบริการด้านสาธารณูปโภคที่ไม่เท่าเทียมกัน”^{๓๕}

“ชาวบ้านต้องประสบกับปัญหาการขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ เนื่องจากปริมาณประชากรที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นไม่เพียงพอต่อปริมาณการใช้ของชาวบ้าน ถึงแม้ว่าในหมู่บ้านจะมีระบบประปาภูเขาแล้วก็ตามแต่น้ำประปาภูเขาจะมีตะกอนมากและไม่สะอาด”^{๓๖}

๔.๒.๔ มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ

ความเหลื่อมล้ำด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐนั้น จากการสัมภาษณ์กลุ่มเจ้าหน้าที่ บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ กลุ่มก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มประชาชนตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน โดยมองว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำประสบกับปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐนั้น ถือได้ว่าอยู่ในระดับที่น้อย ไม่ว่าจะเป็นการถูกคุกคาม คุกคาม หนีคดีหาย การเลือกปฏิบัติ การละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ การทุจริตคอร์รัปชันกับกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่อย่างมิชอบ การถูกเอารัดเอาเปรียบ หรือการใช้อำนาจรัฐในทางมิชอบในการใช้อำนาจทางกฎหมาย เป็นต้น ทั้งนี้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวมองว่า หน่วยงานภาครัฐต่างๆ ในพื้นที่มีการส่งเสริม และพัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มีคุณภาพ โดยเฉพาะมีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมทางอาชีพอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีระบบบริหารราชการที่เข้มแข็ง มีระบบถ่วงดุลอำนาจ และการตรวจสอบที่เข้มงวด เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่มีจิตสำนึกที่ดีในการปฏิบัติงานยึดมั่นในคุณธรรม และความโปร่งใส การปฏิบัติงานมุ่งที่ประโยชน์สุขของประชาชนในพื้นที่เป็นหลัก โดยเฉพาะผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่มีธรรมาภิบาลในการบริหาร และพัฒนาพื้นที่ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ หรือสองมาตรฐาน การปฏิบัติไม่มีข้อจำกัดในด้านเชื้อชาติ หรือสถานะบุคคลทางกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องแต่อย่างใด ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังต่อไปนี้

“กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำประสบกับปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐนั้น ถือได้ว่าอยู่ในระดับที่น้อย ไม่ว่าจะเป็นการถูกคุกคาม คุกคาม หนีคดีหาย การเลือกปฏิบัติ การละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ การทุจริตคอร์รัปชันกับกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่อย่างมิชอบ การถูกเอารัดเอาเปรียบ หรือการใช้อำนาจรัฐในทางมิชอบในการใช้อำนาจทางกฎหมาย”^{๓๗}

^{๓๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

^{๓๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

^{๓๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ (๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๔.๓๐ น.)

^{๓๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๐.๓๐ น.)

“หน่วยงานภาครัฐต่างๆ ในพื้นที่ที่มีการส่งเสริม และพัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มีคุณภาพ โดยเฉพาะมีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมทางอาชีพอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีระบบบริหารราชการที่เข้มแข็ง มีระบบถ่วงดุลอำนาจ และการตรวจสอบที่เข้มงวด”^{๓๘}

“การปฏิบัติงานมุ่งที่ประโยชน์สุขของประชาชนในพื้นที่เป็นหลัก โดยเฉพาะผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่มีธรรมาภิบาลในการบริหาร และพัฒนาพื้นที่ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ หรือสองมาตรฐาน การปฏิบัติไม่มีข้อจำกัดในด้านเชื้อชาติ หรือสถานะบุคคลทางกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องแต่อย่างใด”^{๓๙}

๔.๒.๕ มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านการแก้ไขปัญหาคความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

ความเหลื่อมล้ำด้านการแก้ไขปัญหาคความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนนั้น กลุ่มเจ้าหน้าที่ บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ มองว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำประสบกับปัญหาคความเหลื่อมล้ำด้านการแก้ไขปัญหาคความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนอยู่แล้ว เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำส่วนใหญ่มีอาชีพการเกษตรแบบดั้งเดิม อาศัยธรรมชาติเป็นหลัก ทำกินอยู่ในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร ขาดความมั่นคงในที่ดินทำกิน รวมทั้งขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐานส่งผลให้มีสภาพความยากจนเป็นอย่างมาก

ในขณะที่ กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ มีความเห็นที่ไม่แตกต่างจากกลุ่มเจ้าหน้าที่ บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ โดยมองว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำประสบกับปัญหาคความเหลื่อมล้ำด้านการแก้ไขปัญหาคความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนอยู่มากเช่นเดียวกัน โดยมีลักษณะของการขาดโอกาสการมีงานทำ การฝึกอาชีพ ตลอดจนการเข้าถึงโครงการ หรือกิจกรรมต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาคความยากจน และแก้ไขปัญหาคหนี้สินนอกระบบ ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

“กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำประสบกับปัญหาคความเหลื่อมล้ำด้านการแก้ไขปัญหาคความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนอยู่แล้ว เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำส่วนใหญ่มีอาชีพการเกษตรแบบดั้งเดิม อาศัยธรรมชาติเป็นหลัก ทำกินอยู่ในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร ขาดความมั่นคงในที่ดินทำกิน”^{๔๐}

“กลุ่มชาติพันธุ์ม้งประสบกับปัญหาคด้านการแก้ไขปัญหาคความยากจนอยู่แล้ว เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ม้งส่วนใหญ่มีอาชีพการเกษตรแบบดั้งเดิม อาศัยธรรมชาติเป็นหลัก ทำกินอยู่ในพื้นที่

^{๓๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ (๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๕.๕๐ น.)

^{๓๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙ (๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

^{๔๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑ (๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๓๐ น.)

ห่างไกลทุรกันดาร ขาดความมั่นคงในที่ดินทำกิน รวมทั้งขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐานส่งผลให้มีสภาพความยากจนเป็นอย่างมาก”^{๔๑}

“ชาวบ้านประสบกับปัญหาการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน อยู่มาก มีลักษณะของการขาดโอกาสการมีงานทำ การฝึกอาชีพ ตลอดจนการเข้าถึงโครงการ หรือ กิจกรรมต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน และแก้ไขปัญหาหนี้สินนอกระบบ”^{๔๒}

๔.๒.๖ มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิต

ความเหลื่อมล้ำด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตนั้น กลุ่มเจ้าหน้าที่บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน โดยมองว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ มีความเหลื่อมล้ำในด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิตอยู่มาก โดยอยู่ในลักษณะของการขาดโอกาสการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จัดขึ้น เพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิต เช่น ขาดโอกาสในการเข้าร่วมรับฟังการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับปัญหาของชุมชน ตลอดจนขาดโอกาสในการเข้ามีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินกิจกรรม และการติดตามประเมินผล ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

“กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีความเหลื่อมล้ำในด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิตอยู่มาก โดยอยู่ในลักษณะของการขาดโอกาสการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิต”^{๔๓}

“ขาดโอกาสในการเข้าร่วมรับฟังการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับปัญหาของชุมชน ตลอดจนขาดโอกาสในการเข้ามีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินกิจกรรม และการติดตามประเมินผลในลักษณะของการขาดโอกาสการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิต”^{๔๔}

๔.๒.๗ มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านเพศ

ความเหลื่อมล้ำทางเพศนั้น กลุ่มเจ้าหน้าที่ บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้านชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ไม่มีความเหลื่อมล้ำทางเพศแต่อย่างใด โดยมองว่า หน่วยงานทุกภาคส่วนในพื้นที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของความเสมอภาค และเท่าเทียมกันระหว่างบทบาทชายหญิง จึงมีการส่งเสริมเจตคติของความเสมอภาคระหว่างหญิง และชายให้กับเด็กเยาวชน และประชาชนทั่วไปโดยการประสานความร่วมมือระหว่างสถาบันครอบครัว สถานศึกษา และหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งใน

^{๔๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ (๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๔๐ น.)

^{๔๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๒.๓๐ น.)

^{๔๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔ (๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๔๐ น.)

^{๔๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๑.๓๐ น.)

พื้นที่อำเภอเชียงคำ โดยเฉพาะเด็ก เยาวชน และสตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่โดยเท่าเทียมกัน

ในขณะที่ กลุ่มประชาชนตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ มีความเห็นที่แตกต่างจากกลุ่มเจ้าหน้าที่ บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้านชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ โดยมองว่า ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ยังประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเพศเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการขาดโอกาสที่เท่าเทียมกับเพศชายในการได้รับการถ่ายทอดทักษะอาชีพ การหารายได้เสริม นอกจากการทำการเกษตร การวางแผนเพื่อประกอบธุรกิจ และการค้าขาย การมีบทบาทด้านการเมืองท้องถิ่น ตลอดจนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำเป็นได้แค่เพียงแรงงานที่สำคัญในครอบครัวเท่านั้น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะข้อจำกัดของขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำที่มีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบางคนต้องตกอยู่ในสถานะจำยอม และไม่ได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ หรือข้อจำกัดของผู้หญิงที่ไม่สามารถเป็นผู้นำได้ สิทธิในการดำรงชีวิตถูกควบคุมโดยฝ่ายชายเพียงผู้เดียวเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

“ภาครัฐมีการส่งเสริมเจตคติของความเสมอภาคระหว่างหญิง และชายให้กับเด็กเยาวชน และประชาชนทั่วไปโดยการประสานความร่วมมือระหว่างสถาบันครอบครัว สถานศึกษา และหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ โดยเฉพาะเด็ก เยาวชน และสตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่โดยเท่าเทียมกัน”^{๔๕}

“ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ยังประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเพศเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการขาดโอกาสที่เท่าเทียมกับเพศชายในการได้รับการถ่ายทอดทักษะอาชีพ การหารายได้เสริม นอกจากการทำการเกษตร การวางแผนเพื่อประกอบธุรกิจ และการค้าขาย การมีบทบาทด้านการเมืองท้องถิ่น ตลอดจนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน”^{๔๖}

๔.๒.๘ มวลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านการแสดงความคิดเห็น

ความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็นนั้น กลุ่มเจ้าหน้าที่ บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้านชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ไม่มีความเหลื่อมล้ำในด้านของการแสดงความคิดเห็น โดยมองว่า หน่วยงานทุกภาคส่วนเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในโครงการต่างๆ มาโดยตลอด แต่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ไม่เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ มักปล่อยให้เป็นที่ของผู้นำ หรือแกนนำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เข้าร่วม ประกอบกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ไม่กล้าที่จะ

^{๔๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ (๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๘.๐๐ น.)

^{๔๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ (๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

แสดงความคิดเห็นในเวทีประชาคม หรือการประชุมต่างๆ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะข้อจำกัดของการมีค่านิยม ประเพณี และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จึงที่ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งได้ ในขณะที่ ประชาชนตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ มองว่า ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการขาดโอกาส และสิทธิในการแสดงความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาศักยภาพของตนเองที่ไม่ต้องพึ่งพิงการช่วยเหลือจากภาคส่วนต่างๆ สิทธิในการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่ หรือแม้กระทั่งการมีส่วนร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นโครงการต่างๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน ตลอดจนสิทธิในการออกเสียงเลือกผู้นำชุมชนในพื้นที่ ทั้งนี้ มองว่าที่ผ่านมาหากกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่จะไม่ได้รับการยอมรับ หรือตอบสนองจากเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

“หน่วยงานทุกภาคส่วนเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในโครงการต่างๆ มาโดยตลอด แต่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ไม่เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ มักปล่อยให้เป็นที่ของผู้นำ หรือแกนนำชุมชน”^{๔๗}

“กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในเวทีประชาคม หรือการประชุมต่างๆ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะข้อจำกัดของการมีค่านิยม ประเพณี และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จึงที่ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งได้”^{๔๘}

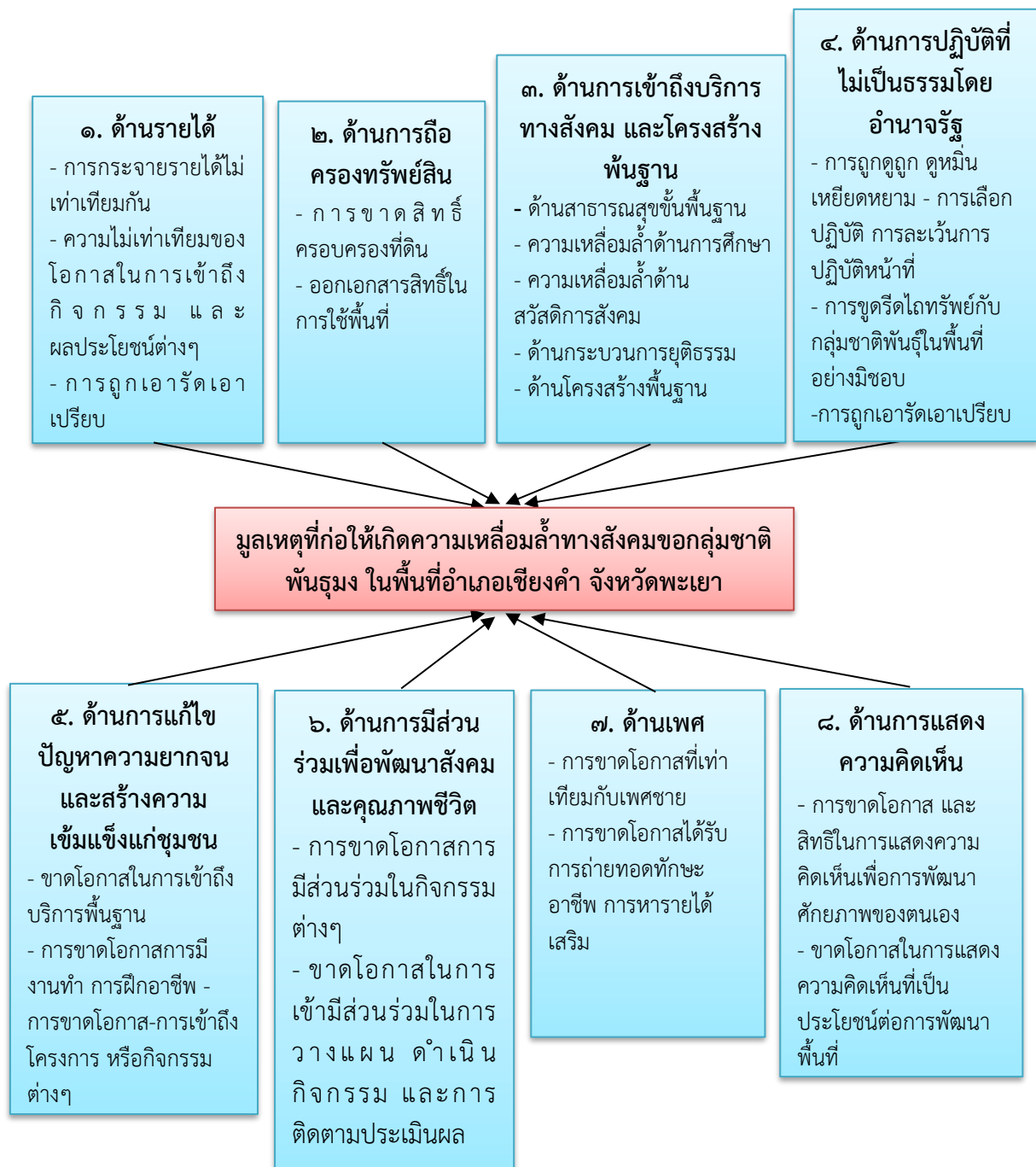
“ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการขาดโอกาส และสิทธิในการแสดงความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาศักยภาพของตนเองที่ไม่ต้องพึ่งพิงการช่วยเหลือจากภาคส่วนต่างๆ ตลอดจนสิทธิในการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่”^{๔๙}

ดังนั้น มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา สามารถนำเสนอได้ตามแผนภาพที่ ๔.๒

^{๔๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

^{๔๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๕ (๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๕.๓๐ น.)

^{๔๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ (๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๐.๓๐ น.)

แผนภาพที่ ๔.๒ แสดงสาเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า เหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เกิดจากสาเหตุแห่งปัญหาซึ่งประกอบด้วย การกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกัน ความไม่เท่าเทียมของโอกาสในการเข้าถึงกิจกรรม และผลประโยชน์ต่างๆ การถูกเอารัดเอาเปรียบ การขาดสิทธิครอบครองที่ดินในการออกเอกสารสิทธิ์ในการใช้พื้นที่ การเข้าถึงบริการทาง

สังคม และโครงสร้างพื้นฐาน อันได้แก่ สาธารณสุขขั้นพื้นฐาน การศึกษา สวัสดิการสังคม กระบวนการยุติธรรม และโครงสร้างพื้นฐาน ส่วนการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐนั้นเกิดจากการถูกดูถูก ดูหมิ่นเหยียดหยามการเลือกปฏิบัติ การละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ การทุจริตคอร์รัปชันกับกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่อย่างมิชอบ การถูกเอารัดเอาเปรียบ ตลอดจนการขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐาน การขาดโอกาสการมีงานทำ การฝึกอาชีพ - การขาดโอกาส-การเข้าถึงโครงการ หรือกิจกรรมต่างๆ การขาดโอกาสการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ขาดโอกาสในการเข้ามีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินกิจกรรม และการติดตามประเมินผล การขาดโอกาส และสิทธิในการแสดงความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาศักยภาพของตนเอง และขาดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่

๔.๓ แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

จากผลการวิจัยมูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ซึ่งเกิดจากปัญหาหลากหลายมิติ ในส่วนของแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา มีแนวทางดังต่อไปนี้

๔.๓.๑ แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านรายได้

แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านรายได้ พบว่าเจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ มองว่า ในการพัฒนาเพื่อสร้างความเป็นธรรม และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเด็นด้านรายได้ ภาครัฐควรเร่งสนับสนุน หรือสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพ และการมีรายได้ที่มั่นคงให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง อย่างต่อเนื่อง เช่น สนับสนุนความรู้เพื่อเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพ ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพ ส่งเสริมการทำเกษตรกรรมแบบผสมผสาน ตลอดจนเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน และสร้างความเข้มแข็งทางการเงินตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ต่อไป

ในขณะที่ กลุ่มข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ มองว่า จำเป็นต้องสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อย่างทั่วถึง โดยมองว่าในการพัฒนาเพื่อสร้างความเป็นธรรม และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเด็นดังกล่าวนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่สามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานที่เอื้อต่อการพัฒนาส่งเสริมอาชีพ พัฒนาภูมิคุ้มกันในอาชีพ การเกษตรตามความจำเป็นและเหมาะสม ทั้งนี้ ควรมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่เพื่อป้องกันการตกอยู่ในวงจรของความยากจนอย่างถาวรต่อไป

ส่วนกลุ่มกำนัน และผู้ใหญ่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง มองว่า ความเหลื่อมล้ำดังกล่าวนี้ ส่งผลกระทบที่รุนแรงต่อการดำเนินชีวิตอย่างปกติของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่เป็นอย่างมาก ทั้งนี้ มองว่าในการพัฒนาเพื่อสร้างความเป็นธรรม และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเด็นดังกล่าวนี้ ภาครัฐควรกำหนดแผนการพัฒนา และส่งเสริมอาชีพให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะควร

วางแผนจัดสรรเงินทุนเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ ตลอดจนควรกำหนดมาตรการเพื่อควบคุม และติดตามระบบค่าจ้างที่เป็นธรรมแก่แรงงานที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์มั่งในพื้นที่อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม

สำหรับประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์มั่ง ในอำเภอเชียงคำ มองว่า ในการพัฒนาเพื่อสร้างความเป็นธรรม และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเด็นดังกล่าวนี้ โดยมองว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีกลไกในการขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาส่งเสริมอาชีพให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์มั่งในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ทั้งในภาคการเกษตร และนอกภาคเกษตรที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน และความต้องการที่แท้จริง นอกจากนี้ ควรส่งเสริมอาชีพแบบครบวงจรตั้งแต่กระบวนการผลิตไปจนถึงช่องทางการจัดจำหน่าย โดยเฉพาะการหาตลาดรองรับผลผลิตทางการเกษตร และควบคุมการกำหนดราคาผลผลิตทางการเกษตรที่แน่นอน ควรมุ่งเน้นสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพและสร้างเครือข่ายการผลิตและจำหน่าย เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์มั่งในพื้นที่มีรายได้ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ต่อไปในอนาคต ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

“ภาครัฐควรเร่งสนับสนุน หรือสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพ และการมีรายได้ที่มั่นคงให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์มั่ง อย่างต่อเนื่อง เช่น สนับสนุนความรู้เพื่อเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพ ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพ ส่งเสริมการทำเกษตรกรรมแบบผสมผสาน ตลอดจนเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน และสร้างความเข้มแข็งทางการเงินตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”^{๕๐}

“หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์มั่งในพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานที่เอื้อต่อการพัฒนาส่งเสริมอาชีพ พัฒนาภูมิคุ้มกันในอาชีพการเกษตรตามความจำเป็นและเหมาะสม”^{๕๑}

“ภาครัฐควรกำหนดแผนการพัฒนา และส่งเสริมอาชีพให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์มั่งในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะควรวางแผนจัดสรรเงินทุนเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ ตลอดจนควรกำหนดมาตรการเพื่อควบคุม และติดตามระบบค่าจ้างที่เป็นธรรมแก่แรงงานที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์มั่งในพื้นที่อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม”^{๕๒}

๔.๓.๒ แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์มั่ง ด้านการถือครองทรัพย์สิน

แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์มั่ง ด้านการถือครองทรัพย์สิน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ มองว่า แนวทางในการพัฒนาเพื่อสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในประเด็นดังกล่าวนี้ ภาครัฐควรมีนโยบาย หรือมาตรการที่ชัดเจนในเรื่องของการกระจายสิทธิการถือครองให้แก่ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์มั่งที่อยู่ในพื้นที่ป่า เพื่อลดการรุกป่า หรือทำลายทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ และควรส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคในการเข้าถึงสิทธิการมีที่ดินทำกิน โดยภาครัฐต้องกำหนดมาตรการสำคัญในการป้องกันการเปลี่ยนมือไม่ให้ไปตกอยู่ในการครอบครองของผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มเกษตรกร หรือกลุ่มนายทุนต่างๆ ในพื้นที่ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมสิทธิชุมชนในการบริหารจัดการ

^{๕๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

^{๕๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ (๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๕.๕๐ น.)

^{๕๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในการกำหนดกติกาการใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า โดยเฉพาะภาครัฐควรเร่งแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรที่ดิน กำหนดเขตผ่อนปรนให้สมาชิกชุมชนสามารถอยู่อาศัย และทำประโยชน์ตามความจำเป็นได้ สิ่งสำคัญควรเปิดเวทีเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อกำหนดพื้นที่การใช้ที่ดินให้เกิดความเหมาะสม นอกจากนี้ ควรจัดทำเวทีประชาคมระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้รับทราบสถานการณ์ปัญหาที่แท้จริง หาแนวทางการป้องกัน และแก้ไขปัญหาร่วมกับชุมชน ทั้งในระดับหมู่บ้านและตำบล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรหาแนวทางในการแบ่งพื้นที่ป่าระหว่างพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน พื้นที่การทำเกษตร และพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของชุมชนให้มีความชัดเจน เพื่อลดปัญหาข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ควรเข้ามาสนับสนุนอย่างจริงจังในด้านการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติเพื่อป้องกันการรุกคืบเข้ามาของการปลูกพืชเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการปลูกข้าวไร่ข้าวโพดของกลุ่มเกษตรกรที่เป็นชาติพันธุ์ม้งซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

“ภาครัฐควรมีนโยบาย หรือมาตรการที่ชัดเจนในเรื่องของการกระจายสิทธิการถือครองให้แก่ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่อยู่ในพื้นที่ป่า เพื่อลดการรุกป่า หรือทำลายทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ และควรส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคในการเข้าถึงสิทธิการมีที่ดินทำกิน”^{๕๓}

“ควรส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคในการเข้าถึงสิทธิการมีที่ดินทำกิน โดยภาครัฐต้องกำหนดมาตรการสำคัญในการป้องกันการเปลี่ยนมือไม่ให้ไปตกอยู่ในการครอบครองของผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มเกษตรกร หรือกลุ่มนายทุนต่างๆ ในพื้นที่”^{๕๔}

“ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในการกำหนดกติกาการใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า โดยเฉพาะภาครัฐควรเร่งแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรที่ดิน กำหนดเขตผ่อนปรนให้สมาชิกชุมชนสามารถอยู่อาศัย และทำประโยชน์ตามความจำเป็นได้”^{๕๕}

๔.๓.๓ แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านการเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐาน

แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านการเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐาน พบว่า

๑) **ด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน** เจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ ได้ให้ข้อเสนอว่า หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรมีการวางแผน และกำหนดกลไกในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านสุขภาพแก่

^{๕๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ (๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๖.๓๐ น.)

^{๕๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๓๐ น.)

^{๕๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔ (๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๔๐ น.)

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะควรสร้างความร่วมมือและส่งเสริมพลังเครือข่ายภาคประชาชน เพื่อขับเคลื่อนการให้บริการด้านสาธารณสุขที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อ และวัฒนธรรมที่ดำรงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำจะเป็นแนวทางในการช่วยให้ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐานที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง ในขณะที่ กลุ่มกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง มองว่า ภาครัฐควรให้การสนับสนุนสวัสดิการชุมชนเพิ่มเติม นอกเหนือจากการได้รับสิทธิประโยชน์ที่เท่าเทียมกับผู้อื่นในการรับบริการรักษาพยาบาลโดยใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพ ๓๐ บาท ควรจัดสวัสดิการที่ครอบคลุมในเรื่องของค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปยังสถานพยาบาลในตัวเมือง ควรจัดให้มีบริการด้านสุขภาพเชิงรุกโดยเฉพาะการให้คำปรึกษา การควบคุม และป้องกันกลุ่มเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาเรื้อรังต่อสุขภาพอย่างต่อเนื่อง ควรส่งเสริมด้านสุขอนามัย โดยเฉพาะการได้รับสิทธิประโยชน์ในการตรวจคัดกรองโรคต่างๆ และวัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ นอกจากนี้ ควรจัดให้มีการบริการด้านสาธารณสุขดูแลสุขภาพตลอด ๒๔ ชั่วโมง โดยเฉพาะควรมีแผนสำรองในการรักษา และส่งต่อผู้ป่วยที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่อาศัยอยู่บนพื้นที่ห่างไกลจากชุมชน เกิดการเจ็บป่วยในยามวิกาลหรือในช่วงวันหยุด เพื่อเตรียมความพร้อมในการรักษา หรือส่งต่อผู้ป่วยให้สามารถทำการรักษาได้อย่างทันท่วงที ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

“หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรมีการวางแผน และกำหนดกลไกในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านสุขภาพแก่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะควรสร้างความร่วมมือและส่งเสริมพลังเครือข่ายภาคประชาชน”^{๕๖}

“ภาครัฐควรให้การสนับสนุนสวัสดิการชุมชนเพิ่มเติม นอกเหนือจากการได้รับสิทธิประโยชน์ที่เท่าเทียมกับผู้อื่นในการรับบริการรักษาพยาบาลโดยใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพ ๓๐ บาท ควรจัดสวัสดิการที่ครอบคลุมในเรื่องของค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปยังสถานพยาบาลในตัวเมือง”^{๕๗}

๒) ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา กลุ่มเจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ มองว่า ภาครัฐควรส่งเสริมการขยายโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพให้แก่เด็ก และเยาวชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่อาศัยในพื้นที่ห่างไกลได้มีโอกาสในการศึกษา โดยควรเพิ่มสวัสดิการด้านการศึกษา เช่น การสนับสนุนค่าเดินทางไปยังสถานศึกษา การสนับสนุนเงินทุนอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานแก่นักเรียนที่ยากจน ตลอดจนการส่งเสริมให้ทุนการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ม้งต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน ซึ่งที่ผ่านมากลุ่มชาติพันธุ์ม้งมักถูกจำกัดสิทธิในการรับบริการทางการศึกษา เนื่องจากค่านิยม ความเชื่อ และประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่สืบทอดกันมาส่งผลให้นักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนหญิงชาติพันธุ์ที่อยู่ในวัยเรียนส่วนมากมักให้ความสำคัญกับการทำงานมากกว่าการศึกษา นอกจากนั้นแล้ว กลุ่มข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ มองว่า ในการพัฒนาเพื่อสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในประเด็นดังกล่าวนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการกระจายการบริการด้านการศึกษาที่มีคุณภาพให้มีความเท่าเทียมกัน โดยควรสร้างแรงจูงใจ และส่งเสริมความก้าวหน้าให้กับครูที่ทำหน้าที่สอนใน

^{๕๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๓๐ น.)

^{๕๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๐.๓๐ น.)

โรงเรียนพื้นที่ห่างไกล และทุรกันดาร โดยเฉพาะควรส่งเสริม และสนับสนุนให้เด็ก และเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้งทุกคนให้เรียนจบการศึกษาในภาคบังคับ และส่งเสริมกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ที่ยังไม่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการสำรวจผู้ที่ยังไม่ได้รับการศึกษาให้มีโอกาสรับการศึกษาผ่านกระบวนการศึกษานอกโรงเรียน หรือการศึกษาตามอัธยาศัยที่ได้มาตรฐาน เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในช่วงวัยได้มีโอกาสเรียนรู้ และได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีพต่อไป ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังต่อไปนี้

“ควรเพิ่มสวัสดิการด้านการศึกษา เช่น การสนับสนุนค่าเดินทางไปยังสถานศึกษา การสนับสนุนเงินทุนอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานแก่นักเรียนที่ยากจน ตลอดจนการส่งเสริมให้ทุนการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ม้งต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน”^{๕๘}

“หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการกระจายการบริการด้านการศึกษาที่มีคุณภาพให้มีความเท่าเทียมกัน โดยควรสร้างแรงจูงใจ และส่งเสริมความก้าวหน้าให้กับครูที่ทำหน้าที่สอนในโรงเรียนพื้นที่ห่างไกล และทุรกันดาร โดยเฉพาะควรส่งเสริม และสนับสนุนให้เด็ก และเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้งทุกคนให้เรียนจบการศึกษาในภาคบังคับ”^{๕๙}

“หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการสำรวจผู้ที่ยังไม่ได้รับการศึกษาให้มีโอกาสรับการศึกษาผ่านกระบวนการศึกษานอกโรงเรียน หรือการศึกษาตามอัธยาศัยที่ได้มาตรฐาน เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในช่วงวัยได้มีโอกาสเรียนรู้”^{๖๐}

ดังนั้น เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำกลุ่มดังกล่าวได้สามารถประกอบอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสภาพบริบทของพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มกำนัน และผู้ใหญ่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ และกลุ่มตัวแทนประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาทำการส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งอย่างต่อเนื่อง โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ได้เข้ารับการฝึกอบรมในโครงการต่างๆ ที่ภาครัฐจัดขึ้น เพื่อพัฒนาทักษะในด้านวิชาชีพ นอกจากนี้กลุ่มดังกล่าวยังมองว่า ในการพัฒนาเพื่อสร้างความเป็นธรรมและลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษาในพื้นที่ ภาครัฐควรส่งเสริมการขยายโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพให้แก่เด็ก และเยาวชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนรู้ เทคโนโลยี และสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย นอกจากนี้ สถานศึกษา หรือโรงเรียนในพื้นที่ควรมีการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม และความต้องการของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ควรส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือเทียบเท่า โดยผ่านกระบวนการการศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยที่ได้มาตรฐานเพื่อ

^{๕๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ (๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๗.๒๐ น.)

^{๕๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๓๐ น.)

^{๖๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๐.๓๐ น.)

เปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ที่ยังไม่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคนมีโอกาสได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

๓. ความเหลื่อมล้ำด้านสวัสดิการสังคม กลุ่มเจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ มองว่า ในการพัฒนาเพื่อสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในประเด็นดังกล่าว ภาครัฐควรเปลี่ยนรูปแบบการจัดระบบสวัสดิการสังคมจากลักษณะของการให้การสงเคราะห์ไปเป็นการพัฒนา เน้นการกำหนดนโยบายการดำเนินงานที่เป็นการบูรณาการการทำงานร่วมกันในหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น เพื่อให้โครงการสวัสดิการต่างๆ ของรัฐ สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของคนในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่อยู่บนพื้นที่สูง ในขณะที่ กลุ่มก่านัน และผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มตัวแทนประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ มองว่า ในการพัฒนาเพื่อสร้างความเป็นธรรม และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเด็นดังกล่าวนี้ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมเพื่อยกระดับคุณภาพของระบบการคุ้มครองทางสังคมให้ครอบคลุมกลุ่มชาติพันธุ์ม้งทุกพื้นที่ โดยเฉพาะควรกำหนดนโยบาย มาตรการทางกฎหมาย และทางสังคมในการจัดหลักประกันทางสังคมแก่แรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ม้งทั้งใน และนอกระบบอย่างเท่าเทียม และเป็นธรรม ควรจัดสวัสดิการด้านแรงงานที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพควบคู่กับการพัฒนาระบบข้อมูลการให้ความคุ้มครองทางสังคมที่มีมาตรฐานสามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาระบบสวัสดิการทางสังคมที่เอื้อต่อกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบนพื้นที่สูงในพื้นที่ และที่สำคัญควรกระจายอำนาจให้หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการงานสวัสดิการที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่นอย่างรอบด้าน และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังต่อไปนี้

“ภาครัฐควรเปลี่ยนรูปแบบการจัดระบบสวัสดิการสังคมจากลักษณะของการให้การสงเคราะห์ไปเป็นการพัฒนา เน้นการกำหนดนโยบายการดำเนินงานที่เป็นการบูรณาการการทำงานร่วมกันในหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น เพื่อให้โครงการสวัสดิการต่างๆ ของรัฐ สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของคนในพื้นที่”^{๖๑}

“หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมเพื่อยกระดับคุณภาพของระบบการคุ้มครองทางสังคมให้ครอบคลุมกลุ่มชาติพันธุ์ม้งทุกพื้นที่ โดยเฉพาะควรกำหนดนโยบาย มาตรการทางกฎหมาย และทางสังคมในการจัดหลักประกันทางสังคมแก่แรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ม้งทั้งใน และนอกระบบอย่างเท่าเทียม และเป็นธรรม”^{๖๒}

“ควรจัดสวัสดิการด้านแรงงานที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพควบคู่กับการพัฒนาระบบข้อมูลการให้ความคุ้มครองทางสังคมที่มีมาตรฐานสามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างมี

^{๖๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

^{๖๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ (๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๒.๓๐ น.)

ประสิทธิภาพ ควรส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาระบบสวัสดิการทางสังคมที่เอื้อต่อกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบนพื้นที่สูงในพื้นที่”^{๖๓}

๔) ด้านกระบวนการยุติธรรม กลุ่มกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มตัวแทนประชาชน กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ มองว่า แนวทางในการพัฒนาเพื่อสร้างความเป็นธรรม และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเด็นดังกล่าวนี้ ภาครัฐควรปรับแก้ไขในส่วนของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่จะเป็นการเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมด้วยความเสมอภาค รวมทั้งควรสนับสนุน และส่งเสริมให้ภาคประชาชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำมีส่วนร่วมในการแก้ไขกฎหมาย ควรจัดเจ้าหน้าที่เข้าไปให้คำปรึกษาในด้านกระบวนการยุติธรรมแก่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมความรู้พื้นฐานทางกฎหมายให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้เข้าใจและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังต่อไปนี้

“ภาครัฐควรปรับแก้ไขในส่วนของกฎหมาย กฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่จะเป็นการเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมด้วยความเสมอภาค รวมทั้งควรสนับสนุน และส่งเสริมให้ภาคประชาชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำมีส่วนร่วมในการแก้ไขกฎหมาย”^{๖๔}

“ควรสนับสนุน และส่งเสริมให้ภาคประชาชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำมีส่วนร่วมในการแก้ไขกฎหมาย ควรจัดเจ้าหน้าที่เข้าไปให้คำปรึกษาในด้านกระบวนการยุติธรรมแก่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมความรู้พื้นฐานทางกฎหมายให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้เข้าใจและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง”^{๖๕}

๕) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน กลุ่มเจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ได้แสดงความคิดเห็นว่า ในการพัฒนาเพื่อสร้างความเป็นธรรม และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเด็นดังกล่าวนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน มุ่งเน้นการบูรณาการที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาพื้นที่ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ชุมชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้ชุมชนสามารถเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ ทั้งในการขยายและพัฒนาเส้นทางคมนาคมที่สามารถติดต่อระหว่างหมู่บ้าน หรือหมู่บ้านกับเมืองได้สะดวกยิ่งขึ้น ตลอดจนเร่งปรับปรุงด้านสุขาภิบาล ความปลอดภัยในด้านที่อยู่อาศัย และด้านสาธารณสุขโรคต่างๆ เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มในพื้นที่ได้รับบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

^{๖๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๒.๓๐ น.)

^{๖๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

^{๖๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๕ (๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๕.๓๐ น.)

ในขณะที่ กลุ่มกลุ่มกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ มองว่า ในการพัฒนาเพื่อสร้างความเป็นธรรม และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเด็นดังกล่าวนี้ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรกำหนดแผนงานและงบประมาณที่สะท้อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อำเภอเชียงคำที่ครอบคลุมในมิติต่างๆ ของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น เช่น การทำถนนลาดยางเข้าหมู่บ้าน การพัฒนาระบบไฟฟ้าในหมู่บ้าน การส่งเสริมให้มีน้ำประปาใช้ในบ้าน หรือจัดหาเครื่องกรองน้ำในหมู่บ้านเพื่อให้ชาวบ้านได้ดื่มน้ำที่สะอาด หรือส่งเสริมให้ชาวบ้านดื่มน้ำดื่ม การส่งเสริมการเข้าถึงการบริการขนส่งสาธารณะได้ง่าย สะดวก และปลอดภัยทั้งที่อยู่ในเมืองและระหว่างเมือง นอกจากนี้ควรพัฒนาให้ชุมชนสามารถเข้าถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่ เข้าถึงอินเทอร์เน็ต เป็นต้น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ตามศักยภาพและความเหมาะสมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งแต่ละบุคคลในพื้นที่ ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

“หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน มุ่งเน้นการบูรณาการที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาพื้นที่ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ชุมชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้ชุมชนสามารถเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ”^{๖๖}

“ควรกำหนดแผนงานและงบประมาณที่สะท้อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อำเภอเชียงคำที่ครอบคลุมในมิติต่างๆ ของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น เช่น การทำถนนลาดยางเข้าหมู่บ้าน การพัฒนาระบบไฟฟ้าในหมู่บ้าน การส่งเสริมให้มีน้ำประปาใช้ในบ้าน หรือจัดหาเครื่องกรองน้ำในหมู่บ้านเพื่อให้ชาวบ้านได้ดื่มน้ำที่สะอาด หรือส่งเสริมให้ชาวบ้านดื่มน้ำดื่ม”^{๖๗}

“ควรกำหนดแผนงานและงบประมาณที่สะท้อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อำเภอเชียงคำที่ครอบคลุมในมิติต่างๆ ของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น เช่น การทำถนนลาดยางเข้าหมู่บ้าน การพัฒนาระบบไฟฟ้าในหมู่บ้าน การส่งเสริมให้มีน้ำประปาใช้ในบ้าน หรือจัดหาเครื่องกรองน้ำในหมู่บ้านเพื่อให้ชาวบ้านได้ดื่มน้ำที่สะอาด หรือส่งเสริมให้ชาวบ้านดื่มน้ำดื่ม การส่งเสริมการเข้าถึงการบริการขนส่งสาธารณะได้ง่าย สะดวก และปลอดภัยทั้งที่อยู่ในเมืองและระหว่างเมือง”^{๖๘}

๔.๓.๔ แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ

ความเหลื่อมล้ำด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐนั้น พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำส่วนใหญ่ มองว่า ไม่มีปัญหามากนักในประเด็นดังกล่าวนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีส่วนน้อยเท่านั้นที่ยังมองว่าในพื้นที่มีปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากการเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมที่ไม่ทั่วถึง และเป็นธรรม

^{๖๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

^{๖๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๓๐ น.)

^{๖๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔ (๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๔๐ น.)

การใช้อำนาจที่เอื้อประโยชน์แก่ตนเอง และพวกพ้อง และการแสดงกริยาหรือวาจาในลักษณะดูหมิ่นเหยียดหยาม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม กลุ่มกำนัน และผู้ใหญ่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ มองว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการปฏิบัติต่อกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ควรส่งเสริมบทบาทหน้าที่ และสร้างความตระหนักที่ดีในการปฏิบัติงาน ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐในพื้นที่ ตลอดจนเพิ่มขีดความสามารถควบคู่กับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมทางอาชีพที่ดี ส่วนกลุ่มข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ มองว่า ควรจัดสวัสดิการ และค่าตอบแทนที่ดีแก่เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ทุรกันดารเพื่อป้องกันการทุจริต ประพฤติมิชอบโดยเฉพาะการเรียกรับผลประโยชน์กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบนพื้นที่สูงให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ทางด้านกลุ่มนักรัฐศาสตร์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมมีความคิดเห็นว่า หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ควรมีระบบการตรวจสอบการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่อย่างเข้มงวด มุ่งเน้นการส่งเสริมระบบการบริหารราชการที่ดียึดหลักความมีประสิทธิภาพ โปร่งใสและมีธรรมาภิบาล ประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำมีโอกาสในการตรวจสอบหรือถ่วงดุลอำนาจที่ชัดเจน รวมทั้งสนับสนุนการสร้างเครือข่ายการตรวจสอบของภาคีเครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

“หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะการปฏิบัติต่อกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ควรส่งเสริมบทบาทหน้าที่ และสร้างความตระหนักที่ดีในการปฏิบัติงาน ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐในพื้นที่ ตลอดจนเพิ่มขีดความสามารถควบคู่กับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมทางอาชีพที่ดี”^{๖๙}

“ควรจัดสวัสดิการ และค่าตอบแทนที่ดีแก่เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ทุรกันดารเพื่อป้องกันการทุจริต ประพฤติมิชอบโดยเฉพาะการเรียกรับผลประโยชน์กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบนพื้นที่สูงให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน”^{๗๐}

“หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ควรมีระบบการตรวจสอบการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่อย่างเข้มงวด มุ่งเน้นการส่งเสริมระบบการบริหารราชการที่ดียึดหลักความมีประสิทธิภาพ โปร่งใสและมีธรรมาภิบาล ประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำมีโอกาสในการตรวจสอบหรือถ่วงดุลอำนาจที่ชัดเจน”^{๗๑}

๔.๓.๕ แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านการแก้ไข ปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

ความเหลื่อมล้ำด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำประสบกับปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนอยู่แล้ว เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำส่วน

^{๖๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๐.๓๐ น.)

^{๗๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ (๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๘.๐๐ น.)

^{๗๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๕ (๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๕.๓๐ น.)

ใหญ่มีอาชีพการเกษตรแบบดั้งเดิม อาศัยธรรมชาติเป็นหลัก ทำกินอยู่ในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร ขาดความมั่นคงในที่ดินทำกิน รวมทั้งขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐานส่งผลให้มีสภาพความยากจนเป็นอย่างมาก โดยกลุ่มเจ้าหน้าที่ บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ มองว่า ในการพัฒนาเพื่อสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในประเด็นดังกล่าวนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรทำแผนเชิงยุทธศาสตร์ในการส่งเสริม และสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ และบุคคล โดยเชื่อมโยงภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น อาจพัฒนาต่อยอดสู่วิสาหกิจชุมชน โดยมองว่าหากกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำได้รับโอกาสในการส่งเสริมอาชีพ หรือพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพมากขึ้น โดยเฉพาะการส่งเสริมอาชีพนอกภาคเกษตรจะทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำมีอาชีพเสริมนอกเหนือจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียวช่วยให้สามารถสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน และสามารถพึ่งตนเองได้ในอนาคต โดยหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ควรสร้างโอกาสในการเพิ่มผลผลิตการเกษตรจากพืชเศรษฐกิจต่างๆ เช่น ส่งเสริมการปลูกกาแฟ หรือส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นฐานอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเพื่อสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์(OTOP) สิ่งสำคัญควรสร้างโอกาสทางการตลาดในผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งให้เป็นที่รู้จัก และสามารถจำหน่ายได้ จะเป็นการช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในด้านดังกล่าวนี้ได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เห็นว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรกำหนดแผนการฝึกอบรมเพื่อพัฒนา และเพิ่มพูนทักษะด้านอาชีพในแต่ละปีให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำอย่างต่อเนื่อง ควรส่งเสริมอาชีพนอกภาคการเกษตรแบบครบวงจรส่งเสริมการปลูกข้าวให้เพียงพอต่อการบริโภค ส่งเสริมการทำเกษตรที่ยั่งยืนรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสม เช่น การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ หรือการทำเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น ทั้งนี้ในเบื้องต้นภาครัฐควรเข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาเรื่องแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร นอกจากนี้ อาจวางแผนเพื่อส่งเสริมอาชีพที่หลากหลาย เช่น ส่งเสริมการทำปศุสัตว์ เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำได้มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ย่อมส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่ ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังต่อไปนี้

“หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรทำแผนเชิงยุทธศาสตร์ในการส่งเสริม และสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ และบุคคล โดยเชื่อมโยงภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่นอาจพัฒนาต่อยอดสู่วิสาหกิจชุมชน”^{๗๒}

“ควรสร้างโอกาสในการเพิ่มผลผลิตการเกษตรจากพืชเศรษฐกิจต่างๆ เช่น ส่งเสริมการปลูกกาแฟ หรือส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นฐานอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเพื่อสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์

^{๗๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

(OTOP) สิ่งสำคัญควรสร้างโอกาสทางการตลาดในผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งให้เป็นที่รู้จัก และสามารถจำหน่ายได้”^{๗๓}

“ควรกำหนดแผนการฝึกอบรมเพื่อพัฒนา และเพิ่มพูนทักษะด้านอาชีพในแต่ละปีให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำอย่างต่อเนื่อง ควรส่งเสริมอาชีพนอกภาคการเกษตรแบบครบวงจรส่งเสริมการปลูกข้าวให้เพียงพอต่อการบริโภค ส่งเสริมการทำการเกษตรยั่งยืนรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสม เช่น การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ หรือการทำเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น”^{๗๔}

๔.๓.๖ แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิต

ความเหลื่อมล้ำด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตนั้น กลุ่มเจ้าหน้าที่บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มประชาชนชาติพันธุ์ม้ง มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน โดยมองว่า เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเด็นดังกล่าวนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรให้ความสำคัญ และเสริมสร้างพลังทางสังคมให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งทุกคนในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ได้มีโอกาสในการแสดงออกทางความคิด ควรส่งเสริมการเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยน และสะท้อนถึงความต้องการที่แท้จริง โดยควรส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมกำหนดแนวทางต่างๆ เพื่อให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานสามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะควรส่งเสริมให้ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นแก่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ต่อไป ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

“ควรให้ความสำคัญ และเสริมสร้างพลังทางสังคมให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งทุกคน ได้มีโอกาสในการแสดงออกทางความคิด ควรส่งเสริมการเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยน และสะท้อนถึงความต้องการที่แท้จริง”^{๗๕}

“ควรส่งเสริมให้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมกำหนดแนวทางต่างๆ เพื่อให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานสามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะควรส่งเสริมให้ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น”^{๗๖}

๔.๓.๗ แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านเพศ

ความเหลื่อมล้ำทางเพศนั้น กลุ่มเจ้าหน้าที่ บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้านชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ มีความ

^{๗๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ (๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๗.๒๐ น.)

^{๗๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๒.๓๐ น.)

^{๗๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๓๐ น.)

^{๗๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๓ (๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๐.๔๐ น.)

คิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ไม่มีความเหลื่อมล้ำทางเพศแต่อย่างใด โดยมองว่า หน่วยงานทุกภาคส่วนในพื้นที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของความเสมอภาค และเท่าเทียมกันระหว่างบทบาทชายหญิง ในขณะที่กลุ่มประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ มีความเห็นที่แตกต่างจากกลุ่มเจ้าหน้าที่ บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ กลุ่มก้านัน ผู้ใหญ่บ้านชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ โดยมองว่า ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ยังประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเพศเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการขาดโอกาสที่เท่าเทียมกับเพศชายในการได้รับการถ่ายทอดทักษะอาชีพ การหารายได้เสริม นอกจากการทำการเกษตร การวางแผนเพื่อประกอบธุรกิจ และการค้าขาย การมีบทบาทด้านการเมืองท้องถิ่น ตลอดจนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน ในประเด็นดังกล่าวนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำให้มีระดับการศึกษา ทักษะ และความรู้ที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพอย่างเท่าเทียมกับกลุ่มเป้าหมายชาย โดยเฉพาะการส่งเสริมการลดอคติด้านเพศในกระบวนการให้การศึกษาในทุกระดับ ควรส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจและปลูกฝังค่านิยมด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงและชายในพื้นที่ด้วย ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

“ควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำให้มีระดับการศึกษา ทักษะ และความรู้ที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพอย่างเท่าเทียมกับกลุ่มเป้าหมายชาย โดยเฉพาะการส่งเสริมการลดอคติด้านเพศในกระบวนการให้การศึกษาในทุกระดับ”^{๗๗}

“ควรส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจและปลูกฝังค่านิยมด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงและชายในพื้นที่ด้วย”^{๗๘}

๔.๓.๘ แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านการแสดงความคิดเห็น

ความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็นนั้น กลุ่มเจ้าหน้าที่ บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ กลุ่มก้านัน ผู้ใหญ่บ้านชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ไม่มีความเหลื่อมล้ำในด้านของการแสดงความคิดเห็น โดยมองว่า หน่วยงานทุกภาคส่วนเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในโครงการต่างๆ มาโดยตลอด แต่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ไม่เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ มักปล่อยให้เป็นที่ของผู้นำ หรือแกนนำชุมชน ในขณะที่ประชาชนตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ มองว่า ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการขาดโอกาส และสิทธิในการแสดงความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาคุณภาพของตนเองที่ไม่ต้องพึ่งพิงการช่วยเหลือจากภาคส่วน

^{๗๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ (๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๒.๓๐ น.)

^{๗๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ (๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๔.๓๐ น.)

ต่างๆ สิทธิในการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่ หรือแม้แต่กระทั่งการมีส่วนร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นโครงการต่างๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน ตลอดจนสิทธิในการออกเสียงเลือกผู้นำชุมชนในพื้นที่ ดังนั้น ในประเด็นดังกล่าวนี้ ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ในการเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ และควรส่งเสริมกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนในการดำเนินกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

“หน่วยงานทุกภาคส่วนเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในโครงการต่างๆ มาโดยตลอด แต่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ไม่เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ มักปล่อยให้เป็นที่ของผู้นำ หรือแกนนำชุมชน”^{๗๙}

“ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการขาดโอกาส และสิทธิในการแสดงความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาศักยภาพของตนเองที่ไม่ต้องพึ่งพิงการช่วยเหลือจากภาคส่วนต่างๆ สิทธิในการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่ หรือแม้แต่กระทั่งการมีส่วนร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นโครงการต่างๆ”^{๘๐}

“ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการขาดโอกาส และสิทธิในการแสดงความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาศักยภาพของตนเองที่ไม่ต้องพึ่งพิงการช่วยเหลือจากภาคส่วนต่างๆ ตลอดจนสิทธิในการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่”^{๘๑}

ดังนั้น แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา สามารถนำเสนอได้ตามแผนภาพที่ ๔.๓

^{๗๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

^{๘๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ (๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

^{๘๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ (๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๑.๓๐ น.)

แผนภาพที่ ๔.๓ แสดงแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ดังนั้นสรุปได้ว่า แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย ๑) ด้านรายได้ ควรวางแผนการดำเนินงานเพื่อสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในด้านรายได้ โดยควรสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนในพื้นที่เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการประกอบอาชีพ ควรสนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาอาชีพให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ ที่ส่วนใหญ่มีสภาพความยากจน และมีอาชีพการเกษตรแบบดั้งเดิม ทำไร่เลื่อนลอยอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก และ

ควรมีนโยบายเชิงรุกในการสร้างโอกาส อาชีพ และการมีรายได้ที่มั่นคงแก่ผู้ที่เข้าสู่ตลาดแรงงานที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์มั่งในพื้นที่ โดยควรส่งเสริมให้เกิดผู้ประกอบการใหม่ สนับสนุนวิสาหกิจทั้งขนาดกลางและขนาดย่อม มุ่งเน้นการเชื่อมโยงภูมิปัญญาวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชนเผ่า เพื่อพัฒนาต่อยอดสู่วิสาหกิจชุมชน ๒) ด้านการถือครองทรัพย์สิน ภาครัฐควรสร้างโอกาสในการมีที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่เพื่อเป็นการสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้น และป้องกันการรุกล้ำเขตพื้นที่ป่าสงวน โดยควรกระจายสิทธิการถือครองให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์มั่งในพื้นที่ที่ไม่ได้รุกร้าและการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เกิดความเป็นธรรม ภาครัฐควรมีความชัดเจนในเรื่องสิทธิในที่ดินเพื่ออยู่อาศัยทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะการปรับปรุงกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรได้อย่างทั่วถึง และภาครัฐควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนแสดงความคิดเห็น เพื่อกำหนดพื้นที่การใช้ที่ดินที่เหมาะสมต่อกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่ ๓) ด้านการเข้าถึงบริการทางสังคมและโครงสร้างพื้นฐาน ภาครัฐควรส่งเสริมให้เกิดระบบการคุ้มครองทางสังคม และพิทักษ์สิทธิแก่กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงอย่างทั่วถึง ภาครัฐ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรจัดบริการด้านสุขภาพให้กับประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใหสามารถเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพครอบคลุมในทุกมิติ ๔) ด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมบทบาทหน้าที่และสร้างความตระหนักที่ดีในการปฏิบัติงาน ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐในพื้นที่ และควรจัดสวัสดิการและค่าตอบแทนที่ดีแก่เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ทุรกันดารเพื่อป้องกันการทุจริต ประพฤติมิชอบโดยเฉพาะการเรียกรับผลประโยชน์กับกลุ่มชาติพันธุ์

๕) ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ควรส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับขีดความสามารถและศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์มั่งบนพื้นที่สูง ควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาในพื้นที่ในการส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการในระดับชุมชน เชื่อมโยงเครือข่ายภาคเอกชน ส่งเสริมการสร้างงาน สร้างอาชีพ อย่างต่อเนื่อง ๖) ด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต ภาครัฐควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนตั้งแต่กระบวนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ตลอดจนการกำหนดแนวทางและการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตที่ดีของกลุ่มชาติพันธุ์มั่งในพื้นที่ ควรส่งเสริมบทบาทของกลุ่มชาติพันธุ์มั่งบนพื้นที่สูงในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและการตัดสินใจเพื่อสนับสนุนการพัฒนาในเชิงพื้นที่มากขึ้น ๗) ความเหลื่อมล้ำทางเพศ ควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์มั่งให้มีระดับการศึกษา ทักษะ และความรู้ที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพอย่างเท่าเทียมกับกลุ่มเป้าหมายชาย ส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคและควรส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจและปลูกฝังค่านิยมด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงและชายในพื้นที่ ๘) ด้านการแสดงความคิดเห็น ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ และควรส่งเสริมกลุ่มชาติพันธุ์มั่งในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนในการดำเนินกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

๔.๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ด้านปัญหาส่วนบุคคล โดยรวมแล้วมีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งเกิดจากปัญหาส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำเกิดความรู้สึกว่าตนเองยังไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมมากพอที่จะทำให้ตนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างเต็มตัว แม้ว่าสภาพพื้นที่ที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำจะมีการพัฒนาไปอย่างมากแล้วก็ตาม แต่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งยังยึดถือหลักจารีตประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมอยู่ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ที่เป็นเพศหญิง ที่ยังคงมีปัญหาเรื่องของการความเหลื่อมล้ำ ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะไม่กล้าที่ออกไปพบปะ หรือกับบุคคลภายนอก เนื่องจากว่ากลุ่มคนเหล่านี้บางคนยังใช้ภาษาม้งในการสื่อสาร ทำให้สื่อสารกับบุคคลภายนอกได้เข้าใจกันยากขึ้น

๔.๔.๒ องค์ความรู้ที่ได้รับจากมูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำเกิดจากมูลเหตุแห่งปัญหาซึ่งประกอบด้วย การกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกัน ความไม่เท่าเทียมของโอกาสในการเข้าถึงกิจกรรม และผลประโยชน์ต่างๆ การถูกเอารัดเอาเปรียบ การขาดสิทธิครอบครองที่ดินในการออกเอกสารสิทธิ์ในการใช้พื้นที่ การเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐาน อันได้แก่ สาธารณสุขขั้นพื้นฐาน การศึกษา สวัสดิการสังคม กระบวนการยุติธรรม และโครงสร้างพื้นฐาน ส่วนการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐนั้นเกิดจากการถูกดูถูก ดูหมิ่นเหยียดหยามการเลือกปฏิบัติ การละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ การทุจริตคอร์รัปชันกับกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ อย่างมิชอบ การถูกเอารัดเอาเปรียบ ตลอดจนการขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐาน การขาดโอกาสการมีงานทำ การฝึกอาชีพ - การขาดโอกาส-การเข้าถึงโครงการ หรือกิจกรรมต่างๆ การขาดโอกาสการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ขาดโอกาสในการเข้ามีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินกิจกรรม และการติดตามประเมินผล การขาดโอกาส และสิทธิในการแสดงความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาศักยภาพของตนเอง และขาดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่

๔.๔.๓ องค์ความรู้ที่ได้รับจากแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมทั้ง ๘ ด้าน ได้แก่

๑) ด้านรายได้ ควรวางแผนการดำเนินงานเพื่อสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในด้านรายได้ ควรสนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาอาชีพให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ ควรส่งเสริมให้เกิดผู้ประกอบการใหม่ สนับสนุนวิสาหกิจทั้งขนาดกลางและขนาดย่อม มุ่งเน้นการเชื่อมโยงภูมิปัญญาวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชนเผ่า

๒) ด้านการถือครองทรัพย์สิน ควรสร้างโอกาสในการมีที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่เพื่อเป็นการสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้น ควรมีความชัดเจนในเรื่องสิทธิในที่ดินเพื่ออยู่อาศัยทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะการปรับปรุงกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรได้อย่างทั่วถึง

๓) ด้านการเข้าถึงบริการทางสังคมและโครงสร้างพื้นฐาน ควรส่งเสริมให้เกิดระบบการคุ้มครองทางสังคม และพิทักษ์สิทธิแก่กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงอย่างทั่วถึง ควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง และควรจัดบริการด้านสุขภาพให้กับประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ให้การเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพครอบคลุมในทุกมิติ

๔) ด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ ควรตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐอย่างต่อเนื่อง และควรจัดสวัสดิการและค่าตอบแทนที่ดีแก่เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ทุรกันดารเพื่อป้องกันการทุจริต ประพฤติมิชอบ โดยเฉพาะการเรียกรับผลประโยชน์กับกลุ่มชาติพันธุ์

๕) ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ควรส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับขีดความสามารถและศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาในพื้นที่ในการส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการในระดับชุมชน เชื่อมโยงเครือข่ายภาคเอกชน ส่งเสริมการสร้างงาน สร้างอาชีพ อย่างต่อเนื่อง

๖) ด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต ภาครัฐควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนตั้งแต่กระบวนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ตลอดจนการกำหนดแนวทางและการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตที่ดีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่

๗) ความเหลื่อมล้ำทางเพศ ควรส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมอย่างเท่าเทียม และเสมอภาค และควรส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจและปลูกฝังค่านิยมด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงและชายในพื้นที่

๘) ด้านการแสดงความคิดเห็น ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ในการเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ และควรส่งเสริมกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนในการดำเนินกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ๒) เพื่อศึกษามูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และ ๓) เพื่อนำเสนอแนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยโดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้พื้นที่หมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่เป้าหมายในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก และใช้มุมมองในการวิเคราะห์เชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน ๕ กลุ่ม รวมทั้งสิ้น ๒๕ คน จึงสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะจากการวิจัย ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา สรุปผลการวิจัยได้ว่า สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ด้านปัญหาส่วนบุคคล โดยรวมแล้วมีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งเกิดจากปัญหาส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำเกิดความรู้สึกว่าตนเองยังไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมมากพอที่จะทำให้ตนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างเต็มตัว แม้ว่าสภาพพื้นที่ที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำจะมีการพัฒนาไปอย่างมากแล้วก็ตาม แต่กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ยังยึดถือหลักจารีตประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมอยู่ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่เป็นเพศหญิง ที่ยังคงมีปัญหาเรื่องของความเหลื่อมล้ำ ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะไม่กล้าที่ออกไปพบปะ หรือกับบุคคลภายนอก เนื่องจากว่ากลุ่มคนเหล่านี้บางคนยังใช้ภาษาม้งในการสื่อสาร ทำให้สื่อสารกับบุคคลภายนอกได้เข้าใจกันยากขึ้น

สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ด้านโอกาสทางสังคม สรุปผลการวิจัยได้ว่า ข้อจำกัดของการเข้าถึงบริการทางสังคมในการให้บริการประชาชนนั้น ยังไม่สามารถเข้าถึงได้อย่างทั่วถึง สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยด้านปัจเจกบุคคล กล่าวคือ กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บางรายไม่ได้เรียนหนังสือ การสื่อสาร และเขียนภาษาไทยไม่ได้ และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยด้านระบบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ยากต่อการเข้าถึง เช่น การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมีค่าใช้จ่ายสูง การดำเนินคดีใช้เวลายาวนานทำให้ต้นทุนสูง รวมทั้งการเน้นแบบแผน ขั้นตอนปฏิบัติของทางราชการโดยเคร่งครัด ต้องมีเอกสารหลักฐานครบถ้วน การใช้ภาษาที่ยากต่อการเข้าใจ การผูกขาดอำนาจไว้ที่รัฐโดยไม่กระจายสู่ชุมชน เป็นต้น

สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ด้านนโยบายของรัฐที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำ สรุปผลการวิจัยได้ว่า ความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำในด้านรายได้ หรือการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม สิ่งที่ปรากฏเห็นเด่นชัดคือ รายได้ในภาคครัวเรือนของประชาชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ส่วนรายได้เสริมอื่นๆ แทบจะไม่มี สาเหตุสำคัญของการเกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำดังกล่าว เกิดจากลักษณะของการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ที่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง ห่างไกล และทุรกันดาร โครงสร้าง และกลไกในการบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ขาดประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ การขาดกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของตนเอง ข้อจำกัดของการเข้าถึงบริการทางสังคมในด้านกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ที่ยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างทั่วถึง และข้อจำกัดของวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่มีอัตลักษณ์แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำดังกล่าวมีแนวโน้มความรุนแรงของปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา มีสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำที่ลดลง เนื่องจากในปัจจุบัน หน่วยงานต่างๆ หลายภาคส่วนเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาจึงบูรณาการความร่วมมือเพื่อจัดโครงการ กิจกรรมต่างๆ ที่จะเป็นการช่วยเหลือ และส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

๕.๑.๒ **มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา** สรุปผลการวิจัยได้ว่า มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย ๘ ด้าน ดังต่อไปนี้

๑) มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านรายได้ เกิดจากการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกัน ทำให้ครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ประสบกับสภาพปัญหาความยากจน ส่งผลกระทบที่รุนแรงต่อการดำเนินชีวิตอย่างปกติของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมของโอกาสในการเข้าถึงกิจกรรม และผลประโยชน์ต่างๆ ที่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำจะได้รับ โดยเฉพาะความไม่เป็นธรรมในด้านอำนาจการต่อรอง ส่งผลต่อการสร้างรายได้ และการสะสมทรัพย์สิน

๒) มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านการถือครองทรัพย์สิน เกิดจากการขาดสิทธิ์ครอบครองที่ดินเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิต เนื่องจากแหล่งพื้นที่อาศัย และพื้นที่ทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ ส่วนมากอยู่ในเขตพื้นที่ป่าทำให้ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิ์ได้ แต่สามารถเพาะปลูกพืชทางการเกษตรได้ในพื้นที่ที่ภาครัฐกำหนดให้เท่านั้น ไม่สามารถขยายพื้นที่เพาะปลูกได้

๓) มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านการเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐาน เกิดจากการบริการ และโครงสร้างสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน โครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษา การให้บริการทางด้านสวัสดิการสังคม การบริการ และโครงสร้างพื้นฐานทางกระบวนการยุติธรรม

๔) มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐนั้น ถือได้ว่าอยู่ในระดับที่น้อย ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐต่างๆ ในพื้นที่มีการส่งเสริม และพัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มีคุณภาพ โดยเฉพาะมีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมทางอาชีพอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีระบบบริหารราชการที่เข้มแข็ง มีระบบถ่วงดุลอำนาจ และการตรวจสอบที่เข้มงวด เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่มีจิตสำนึกที่ดี ในการปฏิบัติงานยึดมั่นในคุณธรรม และความโปร่งใส โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ หรือสองมาตรฐาน การปฏิบัติไม่มีข้อจำกัดในด้านเชื้อชาติ หรือสถานะบุคคลทางกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องแต่อย่างใด

๕) มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน เกิดจากการขาดโอกาสการมีงานทำ การฝึกอาชีพ ตลอดจนการเข้าถึงโครงการ หรือกิจกรรมต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน และแก้ไขปัญหาหนี้สินนอกระบบ

๖) มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิต เกิดจากการขาดโอกาสการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิต เช่น ขาดโอกาสในการเข้าร่วมรับ

ฟังการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับปัญหาของชุมชน ตลอดจนขาดโอกาสในการเข้ามีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินกิจกรรม และการติดตามประเมินผล

๗) มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านเพศ เกิดจากการขาดโอกาสที่เท่าเทียมกับเพศชายในการได้รับการถ่ายทอดทักษะอาชีพ การหารายได้เสริม นอกจากการทำงานเกษตร การวางแผนเพื่อประกอบธุรกิจ และการค้าขาย การมีบทบาทด้านการเมืองท้องถิ่น ตลอดจนการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ เป็นได้แค่เพียงแรงงานที่สำคัญในครอบครัวเท่านั้น

๘) มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ด้านการแสดงความคิดเห็น เกิดจากการขาดโอกาส และสิทธิในการแสดงความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ที่ไม่ต้องพึ่งพิงการช่วยเหลือจากภาคส่วนต่างๆ สิทธิในการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่ หรือแม้กระทั่งการมีส่วนร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นโครงการต่างๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน ตลอดจนสิทธิในการออกเสียงเลือกผู้นำชุมชนในพื้นที่ ทั้งนี้ มองว่าที่ผ่านมาหากกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่มักจะไม่ได้การยอมรับ หรือตอบสนองจากเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่าที่ควร

๕.๑.๓ แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย ๑) ด้านรายได้ ควรสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนในพื้นที่เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการประกอบอาชีพ ควรสนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาอาชีพให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ ที่ส่วนใหญ่มีสภาพความยากจน และมีอาชีพการเกษตรแบบดั้งเดิม ทำไร่เลื่อนลอยอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก และควรมีนโยบายเชิงรุกในการสร้างโอกาส อาชีพ และการมีรายได้ที่มั่นคงแก่ผู้ที่เข้าสู่ตลาดแรงงานที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ โดยควรส่งเสริมให้เกิดผู้ประกอบการใหม่ สนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มุ่งเน้นการเชื่อมโยงภูมิปัญญาวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชนเผ่า เพื่อพัฒนาต่อยอดสู่วิสาหกิจชุมชน ๒) ด้านการถือครองทรัพย์สิน ควรสร้างโอกาสในการมีที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่เพื่อเป็นการสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้น ควรมีความชัดเจนในเรื่องสิทธิในที่ดินเพื่ออยู่อาศัยทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะการปรับปรุงกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรได้อย่างทั่วถึง และภาครัฐควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนแสดงความคิดเห็น เพื่อกำหนดพื้นที่การใช้ที่ดินที่เหมาะสมต่อกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่ ๓) ด้านการเข้าถึงบริการทางสังคมและโครงสร้างพื้นฐาน ควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรจัดบริการด้านสุขภาพให้กับประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ให้สามารถเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพครอบคลุมในทุกมิติ ๔) ด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมบทบาทหน้าที่และสร้างความตระหนักที่ดีในการปฏิบัติงาน ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐในพื้นที่ และควรจัดสวัสดิการและค่าตอบแทนที่ดี

แก่เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ทุรกันดารเพื่อป้องกันการทุจริต ประพจน์มิชอบโดยเฉพาะ การเรียกรับผลประโยชน์กับกลุ่มชาติพันธุ์

๕) ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ควรส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับขีดความสามารถและศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบนพื้นที่สูง ควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาในพื้นที่ในการส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการในระดับชุมชน ๖) ด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต ภาครัฐควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนตั้งแต่กระบวนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ตลอดจนการกำหนดแนวทางและการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตที่ดีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ ควรส่งเสริมบทบาทของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบนพื้นที่สูงในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและการตัดสินใจเพื่อสนับสนุนการพัฒนาในเชิงพื้นที่มากขึ้น ๗) ความเหลื่อมล้ำทางเพศ ควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งให้มีระดับการศึกษา ทักษะ และความรู้ที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพอย่างเท่าเทียมกับกลุ่มเป้าหมายชาย ส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคและควรส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจและปลูกฝังค่านิยมด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงและชายในพื้นที่ ๘) ด้านการแสดงความคิดเห็น ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ และควรส่งเสริมกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนในการดำเนินกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ ๑ พบว่า สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ด้านปัญหาส่วนบุคคล โดยรวมแล้วมีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งเกิดจากปัญหาส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำเกิดความรู้สึกว่าตนเองยังไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมมากพอที่จะทำให้ตนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างเต็มตัว แม้ว่าสภาพพื้นที่ที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำจะมีการพัฒนาไปอย่างมากแล้วก็ตาม แต่กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ยังยึดถือหลักจารีตประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมอยู่ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่เป็นเพศหญิง ที่ยังคงมีปัญหาเรื่องของความเหลื่อมล้ำ ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะไม่กล้าที่ออกไปพบปะ หรือกับบุคคลภายนอก เนื่องจากว่ากลุ่มคนเหล่านี้บางคนยังใช้ภาษาม้งในการสื่อสาร ทำให้สื่อสารกับบุคคลภายนอกได้เข้าใจกันยากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของสัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ ได้ศึกษาเรื่อง การลดความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรมในสังคมไทยโดยยุติธรรมชุมชน พบว่า ๑) สาเหตุความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรมประกอบด้วยสาเหตุหลัก ๕ ประการ ได้แก่ ความยากจน การไม่รู้กฎหมาย รู้กฎหมายเพียงบางส่วน

และความรู้ที่มีไม่ถูกต้องการนำความรู้ทางกฎหมายหรือการใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบ การไม่มีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม และปัญหาข้อจำกัดด้านอื่นๆ ๒) ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรมสามารถลดลงได้ด้วยกระบวนการยุติธรรมชุมชน โดยการจัดตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดและศูนย์ยุติธรรมชุมชน ๓) ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา ได้แก่ กระบวนการยุติธรรมชุมชนสามารถลดความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรมในสังคมไทยในมิติการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุก่อนที่จะเกิดปัญหา การให้ความรู้ ความช่วยเหลือหลังเกิดปัญหา กระบวนการยุติธรรมชุมชนช่วยให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมและเข้าถึงการรับบริการการอำนวยความสะดวกจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมได้ทุกพื้นที่ โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว ประหยัดเป็นธรรม และเท่าเทียมกัน^๑ และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของพระเชมทัต สีสำโร (รินสำราญ) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์นโยบาย และยุทธศาสตร์เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยอย่างยั่งยืน พบว่า จากการศึกษาสภาพปัญหา และผลกระทบของความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย พบว่า การเข้าถึงการศึกษาภาคบังคับของคนไทยอยู่ในสัดส่วนที่สูง แต่ยังมีเด็กในวัยเรียนบางส่วนที่หลุดออกจากระบบการศึกษา ในส่วนด้านรายได้นั้น ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยมากขึ้น ในด้านที่ดิน ชาวบ้านที่ทำการเกษตรไม่ได้มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง คนรวยก็มีแต่จะใช้อำนาจใช้เงินกว้านซื้อที่ดินเพิ่มมากขึ้น และด้านการบริการสาธารณสุข ผู้ที่มีรายได้น้อยมีโอกาสเสียชีวิตจากโรคร้ายไข้เจ็บสูงกว่าคนที่มียาได้มาก ระบบสวัสดิการของภาครัฐระหว่างสวัสดิการของข้าราชการ กับบริการ ๓๐ บาทรักษาทุกโรค หรือระบบประกันสังคมจากนายจ้าง สิ่งที่เป็นสิทธิประโยชน์ไม่เท่ากัน^๒

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ ๒ พบว่า มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เกิดจากการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกัน ความไม่เท่าเทียมของโอกาสในการเข้าถึงกิจกรรม และผลประโยชน์ต่างๆ การถูกเอารัดเอาเปรียบ การขาดสิทธิครอบครองที่ดินในการออกเอกสารสิทธิในการใช้พื้นที่ การเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐาน อันได้แก่ สาธารณสุขขั้นพื้นฐาน การศึกษา สวัสดิการสังคม กระบวนการยุติธรรม และโครงสร้างพื้นฐาน ส่วนการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐนั้นเกิดจากการถูกดูถูก ดูหมิ่นเหยียดหยามการเลือกปฏิบัติ การละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ การขูดรีดไถทรัพย์สินกับกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่อย่างมิชอบ การถูกเอารัดเอาเปรียบ ตลอดจนการขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐาน การขาดโอกาสการมีงานทำ การฝึกอาชีพ - การขาดโอกาส-การเข้าถึงโครงการ หรือกิจกรรมต่างๆ การขาดโอกาสการมี

^๑ สัญญพงศ์ ลิ้มประเสริฐ. การลดความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรมในสังคมไทยโดยยุติธรรมชุมชน. (สถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยรังสิต: มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๖๑)

^๒ พระเชมทัต สีสำโร (รินสำราญ). การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยอย่างยั่งยืน, คณะพุทธศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐)

ส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ขาดโอกาสในการเข้ามีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินกิจกรรม และการติดตามประเมินผล การขาดโอกาส และสิทธิในการแสดงความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาศักยภาพของตนเอง และขาดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่ สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของของ**สัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ** ได้ศึกษาเรื่อง การลดความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรมในสังคมไทยโดยยุติธรรมชุมชน พบว่า ๑) สาเหตุความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรม ประกอบด้วยสาเหตุ หลัก ๕ ประการ ได้แก่ ความยากจน การไม่รู้กฎหมาย รู้กฎหมายเพียงบางส่วนและความรู้ที่มีไม่ถูกต้องการนำความรู้ทางกฎหมายหรือการใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบ การไม่มีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม และปัญหาข้อจำกัดด้านอื่นๆ ๒) ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรมสามารถลดลงได้ด้วยกระบวนการยุติธรรมชุมชน โดยการจัดตั้งสำนักงานยุติธรรมจังหวัดและศูนย์ยุติธรรมชุมชน^๓ และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ**เอมอร แสนภูวา** ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคง ได้แก่ ปัญหาที่ดินทำกินไม่มีเอกสารสิทธิ์เป็นของตนเอง ปัญหาหนี้สิน ปัญหาด้านเศรษฐกิจ พืชผลการเกษตรราคาตกต่ำและปัญหาคนว่างงาน ความต้องการของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงชุมชน ได้แก่ ต้องการให้รัฐประกันราคายางพารา และข้าว ให้มีราคาสูงขึ้น ต้องการให้ภาครัฐที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือจัดการเรื่องระบบน้ำ และ ต้องการให้ส่งเสริมอบรมให้ความรู้แก่เยาวชน และแนวทางการพัฒนากลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคง ได้แก่ ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพหลัก และอาชีพเสริมให้แก่คนในชุมชน อบรมให้ความรู้แก่ประชาชนเรื่องวิธีการลดหนี้สิน รวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อจำหน่ายผลผลิตการเกษตร ประหยัดคอดออมปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ไว้กิน และแบ่งขาย จัดหาพื้นที่ทำกิน และเอกสารสิทธิ์ที่ทำกินให้ประชาชน จัดสวัสดิการสินค้าราคาต้นทุน ส่งเสริมปลูกพืชหมุนเวียนที่เหมาะสมกับพื้นที่ ส่งเสริมสร้างความรักความเข้าใจความอบอุ่นในครอบครัว และส่งเสริมให้เยาวชนเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น^๔

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ ๓ พบว่า แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ควรสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนในพื้นที่เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการประกอบอาชีพ ควรสนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาอาชีพให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ ควรสร้างโอกาสในการมีที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่เพื่อเป็นการสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้น ควรมีความชัดเจนในเรื่องสิทธิในที่ดินเพื่ออยู่อาศัยทำกินของกลุ่มชาติพันธุ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมบทบาทหน้าที่และสร้างความตระหนักที่ดีในการปฏิบัติงาน ควรส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับขีดความสามารถและศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบนพื้นที่ ควร

^๓ สัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ. การลดความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรมในสังคมไทยโดยยุติธรรมชุมชน. (สถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยรังสิต: มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๖๑)

^๔ เอมอร แสนภูวา. การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน. (สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า: กรุงเทพมหานคร, ๒๕๖๒)

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนตั้งแต่กระบวนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ตลอดจนการกำหนดแนวทางและการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตที่ดีของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ ควรส่งเสริมบทบาทของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบนพื้นที่สูงในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและการตัดสินใจ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาในเชิงพื้นที่มากขึ้น ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ และควรส่งเสริมกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนในการดำเนินกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ**พระเชมทัต สีสำโร (รินสำราญ)** ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์นโยบาย และยุทธศาสตร์เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า ด้านการศึกษา ควรขยายการจัดการศึกษาทางไกลโดยใช้โครงข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อช่วยเหลือโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลและขาดแคลนครูผู้สอน ด้านรายได้ ควรเพิ่มเบี้ยคนพิการและเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ยากจนให้เพียงพอที่จะดำรงชีพได้ สนับสนุนชุมชนให้มีการจัดบริการตามความจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ ด้านที่ดิน รัฐควรสนับสนุนการมีที่ดินทำกินอย่างยั่งยืนในรูปแบบจัดสรรที่ดินทำกินอย่างมีเงื่อนไขเพื่อป้องกันการเปลี่ยนมือ และสนับสนุนการจัดตั้งธนาคารที่ดิน ทำให้เกิดการกระจายการถือครองที่ดิน และด้านบริการสาธารณสุข ควรจัดบริการด้านสุขภาพให้กับประชากรที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล เข้าถึงบริการจากสถานพยาบาลของรัฐในพื้นที่ได้ พัฒนาระบบส่งต่อผู้ป่วยตั้งแต่ระดับชุมชนไปสู่ระดับจังหวัด ภาค และระดับประเทศให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น^๕

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ปัญหาความเหลื่อมล้ำ และความไม่เป็นธรรมนั้น เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่มาจากปัจจัย หรือเงื่อนไขสำคัญ คือ อำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมซึ่งอำนาจดังกล่าวเกิดจาก ความสามารถในการเข้าถึง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรทางสังคม และทรัพยากรทางการเมืองของประชาชนแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกัน

๒) ควรเพิ่มงบประมาณในการจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน เพิ่มเบี้ยเลี้ยง สวัสดิการให้กับครูผู้สอนเพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับครูผู้สอน ส่วนในด้านการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐควรมีการเพิ่มเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในสังคมได้ สวัสดิการของรัฐควรคำนึงถึงความเป็นจริงของหลักการใช้ชีวิตของผู้พิการ ควรมีรพพยาบาลที่ดัดแปลงสำหรับการขนย้ายผู้พิการหากเกิดการเจ็บป่วย และ รถประจำทางเป็นรถเมล์ เพื่อให้ผู้พิการได้สามารถเดินทางไปไหนมาไหนได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น ในด้านที่ดิน ควรพิจารณาออกกฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิในการถือครองที่ดิน และการเก็บภาษีที่ดินในอัตราก้าวหน้าเป็นสิ่งที่สำคัญ และน่าจะผลักดันให้ออกกฎหมายมาบังคับใช้ เพราะจะทำให้รายทุนไม่สามารถกว้านซื้อ กักตุนที่ดินโดยไม่ทำประโยชน์

^๕ พระเชมทัต สีสำโร (รินสำราญ). การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยอย่างยั่งยืน, คณะพุทธศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐)

อะไรเลย ช่วยลดปัญหาการถือครองที่ดินที่มากเกินไปจนความจำเป็นของนายทุนได้ ช่วยสร้างโอกาสให้ชาวบ้านได้มีที่ดินทำกินมากขึ้น และการบริการสาธารณสุข ขั้นตอนการรับบริการควรมีความสะดวก รวดเร็วมายิ่งขึ้น ลดขั้นตอนเรื่องเอกสารลงเพื่อความรวดเร็วในการบริการ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขควรมีอัธยาศัยที่ดีต่อผู้ป่วย ไม่ควรใช้คำพูดที่ไม่สุภาพกับผู้ป่วยที่มีฐานะยากจน คือ ไม่ควรเลือกปฏิบัติกับผู้ป่วยที่มีฐานะต่างกัันนั่นเอง

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) ด้านรายได้ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ควรวางแผนการดำเนินงานเพื่อสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในด้านรายได้

๒) ด้านการถือครองทรัพย์สิน ภาครัฐควรสร้างโอกาสในการมีที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่เพื่อการประกอบอาชีพของเกษตรกร

๓) ด้านการเข้าถึงบริการทางสังคมและโครงสร้างพื้นฐาน ภาครัฐควรส่งเสริมให้เกิดระบบการคุ้มครองทางสังคมและควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง

๔) ด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะการปฏิบัติต่อกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่

๕) ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ควรส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับขีดความสามารถและศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่สูง

๖) ด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต ภาครัฐควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนตั้งแต่กระบวนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ตลอดจนการกำหนดแนวทางและการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตที่ดีของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่

๗) ความเหลื่อมล้ำทางเพศ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ และปลูกฝังค่านิยมด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย

๘) ด้านการแสดงความคิดเห็น ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ในการเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ และควรส่งเสริมสตรีชาติพันธุ์ในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการดำเนินกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแนวทางการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๑) ควรศึกษาวิจัยการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพื้นที่อื่นๆ เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ไปกำหนดเป็นนโยบายในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในระดับจังหวัด และระดับประเทศ

๒) ควรศึกษาวิจัยนโยบายพัฒนาสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย และการส่งเสริมในการพัฒนาอาชีพเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในด้านเศรษฐกิจของสังคมไทย โดยศึกษาแบบเจาะลึกข้อมูลเฉพาะด้าน ในแต่ละด้านเพื่อให้ได้ข้อมูลในการศึกษาวิจัยที่ละเอียดยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

๑. หนังสือ

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. ยุทธศาสตร์การพัฒนาสตรีพ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔.
(กรุงเทพฯ : กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความ
มั่นคงของมนุษย์, ๒๕๖๐.
- กัลยา วาณิชยปัญญา, การใช้ SPSS for Window ในการวิเคราะห์ข้อมูล, พิมพ์ครั้งที่ ๖,
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. กรุงแตก, พระเจ้าตากฯ และประวัติศาสตร์ไทย : ว่าด้วยประวัติศาสตร์และ
ประวัติศาสตร์นิพนธ์. กรุงเทพฯ: มติชน. ๒๕๕๓.
- บุญใจ ศรีสถิตนรากร, การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย: คุณสมบัติของการวัดเชิง
จิตวิทยา, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔, สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๖๐.
- ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง. การทำวิจัยทางสังคม: หลักการ วิธีปฏิบัติและสถิติและคอมพิวเตอร์. ชลบุรี:
Come In., ๒๕๕๖.
- มัลลิกา บุณนาค. สถิติเพื่อการตัดสินใจ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: กรุงเทพฯ ๒๕๓๗.
- ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙, สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการ
ยุทธศาสตร์ชาติ, กรุงเทพฯ:สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
๒๕๖๑.
- วินิจ ล้าเหลื่อ, กลไกการคุ้มครองสิทธิของคนไร้สัญชาติในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณี การ
ถอดถอนสัญชาติจากนัยการถอนชื่อชาวบ้านออกจากทะเบียนราษฎร อำเภอแม่เมาะ
จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ.๒๕๕๕. กรุงเทพฯ: รามคำแหง, ๒๕๕๖.
- สถาบันวิจัยภาษา และวัฒนธรรมเอเชีย. โครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการติดตามและ
ประเมินผลกระบวนการแก้ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในสังคมภายใต้
โครงการบริหารจัดการแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ สู่การปฏิบัติ. (รายงานการวิจัย).
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖.
- สุภางค์ จันทวานิช, วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙.
- สำนักกิจการชาติพันธุ์. แผนแม่บทพัฒนาชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ.๒๕๕๘-๒๕๖๐). สำนัก
กิจการชาติพันธุ์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๗.
- สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม. กรอบความเห็นร่วมปฏิรูปประเทศไทยด้านสังคม. กรุงเทพฯ:
สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม. ๒๕๕๗.

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐. (กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๖๐) หน้า ๗๔.

๒. งานวิจัย/วิทยานิพนธ์

ธร ปิติตล และวีระวัฒน์ ภัทรศักดิ์กำจร. การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรม : กรณีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ. สถาบันพระปกเกล้า. ห้องสมุดสถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๖๒.

พระเชมทัต สีลสาโร (รื่นสำราญ). การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยอย่างยั่งยืน. คณะพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

วิทยา คามุณี. ทูทางสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและความสำเร็จของประชาธิปไตย. สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า: กรุงเทพมหานคร, ๒๕๖๒.

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย, โครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการติดตาม และประเมินผลกระบวนการแก้ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในสังคมภายใต้โครงการบริหารจัดการแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ สู่การปฏิบัติ. (รายงานการวิจัย). (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖), หน้า ๑๔๗.

สัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ. การลดความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงความยุติธรรมในสังคมไทยโดยยุติธรรมชุมชน. สถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยรังสิต: มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๖๑.

สุวิมล ตีรภานันท์, การเลือกใช้สถิติในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

สำเร็จ จันทรสวรรณ, สถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒ ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐.

อนุสรณ์ ลิ้มมณี และวรวลัญชี โรจนพล, ปรัชญาและวิธีการแสวงหาความรู้ทางรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์, นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๖๑.

เอมอร แสนภูวา. การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน. สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า: กรุงเทพมหานคร, ๒๕๖๒.

Gao, Jingjing, วิถีชีวิตและการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง : กรณีศึกษาบ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่, คณะศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ๒๕๖๔.

๓. วารสาร และสิ่งพิมพ์

กมลพร กัลยาณมิตร, การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคม, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ๒๕๕๙, ๕(๑): ๑๑๗-๑๓๐.

คันธรส แสนวงศ์ และคณะ. การพัฒนา และแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาชุมชนคลองบางซื่อ-รัชดาภิเษก, วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์, ๒๕๕๕. (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๕): ๔๖-๕๓.

ยงยุทธ บุราสิทธิ์. ชุมชนคนอีสานกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษา
ชุมชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร, วารสารภาษาและวัฒนธรรม, ๒๕๕๕, ๓๒(๑): ๖๗-๙๐.

๔. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ฐานข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดพะเยา. **ชาติพันธุ์ม้ง**. สืบค้นเมื่อ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ จาก
http://www.clm.up.ac.th/project/local_database/read.php?record=170.

เทศบาลตำบลเวียงพร้าว (๒๕๖๔). **ข้อมูลประชากร**. จาก <http://www.wiangphrao.go.th/muban01.php> สืบค้นเมื่อ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๔.

รวมพลคนฮักเจียงคำ, **ชนชาติพันธุ์ม้ง**. จาก <http://www.hugchiangkham.com/ชนชาติพันธุ์ม้ง/>
สืบค้นเมื่อ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๔.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙**. วันที่ค้นข้อมูล ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๔, เข้าถึงได้
จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=5748

_____, **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔**. วันที่ค้น
ข้อมูล ๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๔, เข้าถึงได้จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422

องค์การบริหารส่วนตำบลร่มเย็น. **ข้อมูลประชากร**, จาก [http://www.hugchiangkham.com/](http://www.hugchiangkham.com/องค์กรหมู่บ้าน/ตำบลร่มเย็น/)
องค์กรหมู่บ้าน/ตำบลร่มเย็น/ สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๔.

๕. สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ (๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ (๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๐.๓๐ น.)

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ (๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๑.๓๐ น.)

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ (๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๒.๓๐ น.)

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ (๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๒.๓๐ น.)

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ (๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๓๐ น.)

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ (๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๔.๓๐ น.)

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ (๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๔.๓๐ น.)

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๐.๓๐ น.)

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๑.๓๐ น.)

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๒.๓๐ น.)

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๓๐ น.)

- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ (๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๓๐ น.)
- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ (๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๕.๕๐ น.)
- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ (๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๖.๓๐ น.)
- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ (๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๗.๒๐ น.)
- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ (๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๘.๐๐ น.)
- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)
- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๐ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๑.๐๐ น.)
- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๓๐ น.)
- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๕.๓๐ น.)
- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๓ (๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๐.๔๐ น.)
- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๔ (๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๔๐ น.)
- สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๕ (๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๕.๓๐ น.)

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ข้อเสนอโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Full Proposal)

แบบฟอร์มข้อเสนอโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Full Proposal)

เพื่อของบประมาณ ด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

โครงการริเริ่มสำคัญ (Flagship Project) ปีงบประมาณ 2565

แพลตฟอร์ม (Platform)	Platform 1 การพัฒนากำลังคน ยกระดับสถาบันความรู้ และระบบนิเวศด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
โปรแกรม (Program)	P5 ส่งเสริมการวิจัยขั้นแนวหน้า และการวิจัยพื้นฐานที่ประเทศไทยมีศักยภาพ
แผนงานหลัก	แผนงานส่งเสริมการวิจัยขั้นแนวหน้าและการวิจัยพื้นฐานที่ประเทศไทยมีศักยภาพ
แผนงานย่อย	แผนงานวิจัยด้านการริเริ่มการวิจัยขั้นแนวหน้าประเทศไทย
เป้าหมาย (Objective)	O1.5 พัฒนาศักยภาพด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และเทคโนโลยี เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของคนไทย สร้างโอกาสให้คนไทยเป็นเจ้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ตอบสนองต่อโจทย์ท้าทายในอนาคต
ผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญ-หลัก (Key Result)	
ผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญ-รอง (Key Result)	
* ให้เลือกจากระบบ โดย	
- ผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญ-หลัก (Key Result) สามารถเลือก KR ของ Objective ของ Program ที่เลือก	
- ผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญ-รอง (Key Result) สามารถเลือก KR ภายใต้อแพลตฟอร์มใดก็ได้	

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อแผนงาน/โครงการวิจัย

(ภาษาไทย)

การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

(ภาษาอังกฤษ)

Reducing social inequality among Hmong ethnic groups in Chiang Kham District, Phayao Province.

2. โครงการวิจัยย่อยภายใต้แผนงานวิจัย (ถ้ามี)

โครงการวิจัยย่อยที่ 1

โครงการวิจัยย่อยที่ 2

3. ลักษณะโครงการวิจัย

○ โครงการใหม่ ดำเนินงานจำนวน 1 ปี

○ โครงการต่อเนื่องจำนวน.....ปี โดยรับงบประมาณปี.....จำนวน.....บาท ดำเนินงานเป็นปีที่...

4. คำสำคัญ (Keywords)

(ภาษาไทย)

ความเหลื่อมล้ำทางสังคม, กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง, การแก้ไขปัญหา

(ภาษาอังกฤษ)

Social inequality, Hmong ethnic groups, problem solving

5. สาขาการวิจัย (เลือกจากฐานข้อมูลในระบบ จำแนกตาม OECD: Organization for Economic Co-Operation and Development)

5.1 สาขาการวิจัยหลัก OECD (เป็น dropdown ให้เลือก) สังคมศาสตร์ (Social Sciences)

5.2 สาขาการวิจัยย่อย OECD (เป็น dropdown ให้เลือก) รัฐศาสตร์

5.3 ISCED

5.3.1 ISCED Broad field 03 Social sciences, journalism and information.

5.3.2 ISCED Narrow field 030 Social sciences, journalism and information not further defined

5.3.3 ISCED Detailed field 0312 Political sciences and civics

6. รายละเอียดของคณะผู้วิจัย (ใช้ฐานข้อมูลจากระบบสารสนเทศกลางเพื่อบริหารงานวิจัยของประเทศ)ประกอบด้วย

ชื่อ-สกุล	ตำแหน่งในโครงการ	สัดส่วนการมีส่วนร่วม (%)
1. ผศ.ดร.สหทัยา วิเศษ	ที่ปรึกษาโครงการ	-
2. ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปัญญามาก	หัวหน้าโครงการ	100

ส่วนที่ 2 ข้อมูลโครงการวิจัย

1. บทสรุปผู้บริหาร

โครงการวิจัยนี้ ทำการศึกษาการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ครอบคลุมใน 8 ด้าน ได้แก่ 1) ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ 2) ความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองทรัพย์สิน 3) ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงบริการทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐาน 4) ความเหลื่อมล้ำด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ 5) ความเหลื่อมล้ำด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน 6) ความเหลื่อมล้ำด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิต 7) ความเหลื่อมล้ำทางเพศ และ 8) ด้านความเหลื่อมล้ำในการแสดงความคิดเห็น

2. หลักการ/เหตุผล และการทบทวนวรรณกรรม (ระบุที่ไปที่มาของปัญหา อธิบายความจำเป็นและความสำคัญของโครงการวิจัย และระบุคำถามงานวิจัยของโครงการวิจัย)

“ความเหลื่อมล้ำ” (inequality) ปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึงปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในสังคมไทย เนื่องจากเป็นสาเหตุ หรือต้นตอของปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยในหลากหลายมิติ ซึ่งความไม่เท่าเทียมกันปรากฏในทุก ๆ เรื่อง ทุก ๆ พื้นที่ ทุก ๆ ภาคส่วน และทุก ๆ เวลา ดังนั้นจึงเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่อาจจะขจัดให้หมดสิ้นไปได้ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมมาอย่างยาวนาน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นการผลิตซ้ำที่เกิดขึ้นจากหลายปัจจัยร่วมกัน โดยเฉพาะปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยมีกลุ่มคนเปราะบาง คนชายขอบ ที่ยังคงเป็นตัวแสดงหลักที่รับบทเป็นผู้ที่ถูกเลือกปฏิบัติ ถูกกีดกัน และถูกตีตราอยู่เสมอไป ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ใด ๆ ก็ตาม ภาพ

สถานการณ์ในปัจจุบัน เราจะเห็นความเหลื่อมล้ำได้ชัดตั้งแต่การเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ที่อุบัติขึ้นทั่วโลก อย่างกว้างขวาง และรวดเร็ว ซึ่งรวมถึงประเทศไทยที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ ทำให้สังคมในทุกภาคส่วนได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในคราวนี้ จึงเป็นอีกสถานการณ์หนึ่งที่ทำให้เราได้เห็นความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมอีกระลอก และดูเหมือนระลอกนี้จะมีระยะเวลาที่ยาวนานสร้างความสับสนให้กับผู้คนเป็นจำนวนมากไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่ตามมาคือ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน และอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งกันเองระหว่างคนในสังคมเดียวกัน ทั้งทางตรง และทางอ้อม¹

ภายหลังของการเกิดสถานการณ์ดังกล่าว รัฐได้พยายามที่จะช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบ โดยการออกมาตรการต่างๆ เช่น โครงการเราไม่ทิ้งกัน ที่เปิดโอกาสให้ผู้ได้รับผลกระทบลงทะเบียนเพื่อรับเงินเยียวยา โครงการจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่จัดที่พักอาศัยพร้อมอาหารให้กับคนไร้บ้าน โครงการพักชำระหนี้ของสถาบันการเงิน โครงการเราเที่ยวด้วยกัน ฯลฯ แต่ถึงอย่างไรก็ตามมาตรการของรัฐยังไม่อาจเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบได้ทั้งหมด และยังมีกลุ่มคนจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือ เช่น ในกรณีของโครงการเราไม่ทิ้งกันมีประชาชนบางส่วนออกมาร้องเรียนกับกระทรวงการคลังถึงเรื่องหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจ่ายเงินเยียวยาคนละ 5,000 บาทสำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบ หรือเกิดข้อถกเถียงต่าง ๆ ที่เกิดจากมาตรการดังกล่าวว่าไม่มีความยุติธรรมในการคัดกรอง ในขณะที่มีผู้คนจำนวนมากได้รับความเดือดร้อน แต่กลับมีคนบางกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์สิ่งเหล่านี้ถือเป็นช่องว่างขนาดใหญ่ที่แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรู้สึกว่าคุณถูกเอารัดเอาเปรียบหรือมีความไม่เสมอภาคและไม่ชอบธรรม²

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประเทศไทยที่นับวันจะทวีความรุนแรงและส่งผลกระทบและก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคมในปัจจุบันในทุกภาคส่วนของสังคมทั้งทางตรง และทางอ้อมเนื่องจากการกระจุกตัวของความร่ำรวยอยู่ในกลุ่มคนจำนวนน้อยโดยเฉพาะในกลุ่มที่ร่ำรวยที่สุด หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจดีเนื่องจากโครงสร้างเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์นายทุนมากกว่าเจ้าของแรงงาน การกระจายบริการพื้นฐานของรัฐมีความเหลื่อมล้ำทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพอันเป็นผลจากการพัฒนาที่กระจุกตัวอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลรวมทั้งเมืองใหญ่ การบริหารจัดการโครงสร้างภาษียังไม่เป็นธรรมจึงไม่ช่วยสนับสนุนการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาได้อย่างทั่วถึง ปัญหาระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินซึ่งมีความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินที่ส่วนใหญ่อยู่ในมือของนายทุนเพียงไม่กี่คน ปัญหากรรมสิทธิ์รวมไปถึงความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับภาครัฐ เพราะคนจนยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างทั่วถึง การบริหารราชการแผ่นดินที่ขาดประสิทธิภาพ และความโปร่งใสในการดำเนินนโยบายสาธารณะ การจัดบริการ

¹ คันธรส แสงวงศ์ และคณะ. การพัฒนา และแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาชุมชนคลองบางชื่อ-รัชดาภิเษก, (วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์, ๒๕๕๕), ๑๐ (๑) : ๔๖-๕๓.

² ยงยุทธ บุราสิทธิ์. ชุมชนคนอีสานกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร, (วารสารภาษาและวัฒนธรรม, ๒๕๕๕) ๓๒ (๑): ๖๗-๙๐.

สาธารณะเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ยังขาดประสิทธิภาพประสิทธิผลรวมไปถึงสถานการณ์ทางการเมืองที่ยังไม่เป็นประชาธิปไตย และสถานะเศรษฐกิจที่ตกต่ำทั้งใน และต่างประเทศ มีการย้ายฐานการผลิต และปิดกิจการเนื่องจากนักลงทุนในต่างประเทศไม่เชื่อมั่นในการลงทุนยิ่งเสมือนเป็นการเติมปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประเทศไทยให้หนักขึ้น แม้รัฐบาลปัจจุบันจะมีนโยบาย และประกาศให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นวาระแห่งชาติที่ต้องทำการปฏิรูปเพื่อแก้ไขปัญหาให้เร็วที่สุดแต่ในทางปฏิบัติกลับทำได้น้อยมากเนื่องจากข้อจำกัดหลาย ๆ ประการ

แม้ว่าในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ภาครัฐจะได้กำหนดนโยบาย และมาตรการในการพยายามบรรเทาและแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในกลุ่มชาติพันธุ์ ด้วยการออกนโยบายมาตรการ และโครงการต่างๆ เช่น การพัฒนาส่งเสริมการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์การส่งเสริมบริการสุขภาพด้วยการกระจายโอกาสการเข้าถึงกองทุนสำหรับผู้มีปัญหาสถานะ และสิทธิของบุคคล เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าวยังคงมีอยู่ ปัจจัยสำคัญเกิดจากการดำเนินการที่ขาดความชัดเจน และต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพิจารณากฎหมายที่สอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งนับว่าเป็นสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในกลุ่มผู้ที่มีปัญหาสถานะ และกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งช่องว่างของการดำเนินนโยบายที่สำคัญ คือ การสร้างความเท่าเทียมด้านสิทธิมนุษยชน การดำเนินการเชิงรุกในการพัฒนาศักยภาพ และการขยายโอกาสทางการศึกษา โอกาส ความเสมอภาคในการเข้าถึงหลักประกันด้านสิทธิมนุษยชน การเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจที่ยังไม่ตรงกับบริบทของกลุ่มชาติพันธุ์³ ดังนั้น หากสังคมเปิดโอกาสให้กับบุคคลทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม และเสมอภาคกัน ย่อมลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้ สอดคล้องตามเจตนารมณ์ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 27 เรื่องความเสมอภาคของบุคคลบัญญัติไว้ว่าบุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชาย และหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย หรือสุขภาพสถานะของบุคคล สถานะทางเศรษฐกิจ หรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใดจะกระทำมิได้⁴ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับทิศทางการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 – 2579) ที่กำหนดกรอบการพัฒนาให้ประเทศมีความสามารถในการแข่งขัน มีรายได้สูงอยู่ในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว คนไทยมีความสุข อยู่ดีกินดี สังคมมีความมั่นคงเสมอภาคและเป็นธรรม โดยมุ่งเน้นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยคือ ยุทธศาสตร์ที่ (4) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่า

³ สถาบันวิจัยภาษา และวัฒนธรรมเอเชีย. โครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการติดตาม และประเมินผลกระบวนการแก้ปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำในสังคมภายใต้โครงการบริหารจัดการแผนพัฒนา ฉบับที่ 11สู่การปฏิบัติ, รายงานการวิจัย. (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2556)

⁴ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560. (กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560).

เทียมกันทางสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ. 2560) และ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เป็นศูนย์กลางโดยเน้นการพัฒนาคนในทุกช่วงวัย การมีส่วนร่วมของทุกคน และการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างประชาชนกลุ่มต่าง ๆ

อย่างไรก็ดี เมื่อกล่าวถึงประชาชนกลุ่มต่างๆ ย่อมหนีไม่พ้นที่จะต้องกล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มคนที่มีอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน ทำให้สมาชิกกลุ่มมีวัฒนธรรม ประเพณี บรรทัดฐาน ภาษา และความเชื่อในแนวเดียวกัน อัตลักษณ์เหล่านี้ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น บุคคลภายนอกอาจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มได้ด้วยการแต่งงานหรือวิธีการอื่น ๆ ตามที่สังคมนั้นกำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตภูเขาของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชาวม้งอพยพลงมาทางใต้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 เนื่องจากสถานการณ์ที่ไม่สงบทางการเมืองและหาพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก ปัจจุบันมีชาวม้งอาศัยอยู่ในประเทศไทย เวียดนาม ลาว และพม่า ในส่วนของประเทศไทย มีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งกระจายอยู่ในภูมิภาคต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งมีประชากรของชาติพันธุ์ม้งอยู่เป็นจำนวนมาก ปัจจุบันชาวม้งส่วนใหญ่ในประเทศไทย ตั้งถิ่นฐานอยู่ตามภูเขาสูง หรือที่ราบเชิงเขาในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย พะเยา น่าน เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน แพร่ ลำปาง กำแพงเพชร เลย พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย และตาก มีจำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 151,080 คน⁵ กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ส่วนใหญ่แล้วจะประสบปัญหาทางด้านความไม่เท่าเทียมกัน หรือ inequality เนื่องจากความไม่เท่าเทียมกันปรากฏในทุก ๆ เรื่อง ในทุก ๆ พื้นที่, ในทุก ๆ ภาคส่วน และในทุก ๆ กาลเวลา ดังนั้นจึงเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่อาจจะขจัดให้หมดสิ้นไปได้ แต่สิ่งที่พึงจะพอกระทำได้ ก็คือ การลดความเข้มข้นของความเหลื่อมล้ำให้น้อยลงตามสมควร หากก่อนที่จะทำสิ่งใดลงไป ก็ควรที่จะต้องแยกแยะความเหลื่อมล้ำให้ชัดเจนเสียก่อน

ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมมักเกิดขึ้นในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย กลุ่มผู้ด้อยโอกาส ดังเช่นกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีสาเหตุหลักเกิดจากลักษณะการตั้งถิ่น ส่วนใหญ่อยู่กระจัดกระจาย ห่างไกลและทุรกันดาร พื้นที่การเกษตรมีน้อย และมีข้อจำกัดในการใช้พื้นที่ ขาดบริการ และปัจจัยการผลิตภาคเกษตร และบริการสังคมพื้นฐานที่จำเป็นยังกระจายไม่ทั่วถึง สิ่งสำคัญกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวยังขาดกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งในด้านการพัฒนาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การปกครอง และขาดความสำนึกในการเป็นพลเมืองไทยส่งผลให้ประชากรของกลุ่มชาติพันธุ์ยังด้อยโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐานต่าง ๆ ทำให้มีสภาพยากจน และคุณภาพชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน⁶

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าจำเป็นต้องศึกษาสภาพความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ ม้ง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกลุ่มชาติพันธุ์ ม้ง โดยการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาค

⁵ ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดพะเยา. ชาติพันธุ์ม้ง. http://www.clm.up.ac.th/project/local_database/read.php?record=170. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2564

⁶ สำนักกิจการชาติพันธุ์. แผนแม่บทพัฒนาชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ.2558-2560). (สำนักกิจการชาติพันธุ์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2557)

ประชาสังคมในเขตพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในเขตพื้นที่อย่างแท้จริง และสอดคล้องกับสภาพบริบททางสังคมของชุมชนชาติพันธุ์ องค์ความรู้ที่ได้ในการศึกษาในครั้งนี้ สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกลุ่มชาติพันธุ์ ม้ง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืนต่อไป

3. วัตถุประสงค์ (ระบุเป็นข้อ)

3.1 เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

3.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัย และสาเหตุความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอ เชียงคำ จังหวัดพะเยา

3.3 เพื่อนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

4. กรอบการวิจัย (ระบุ)

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัย ดังนี้

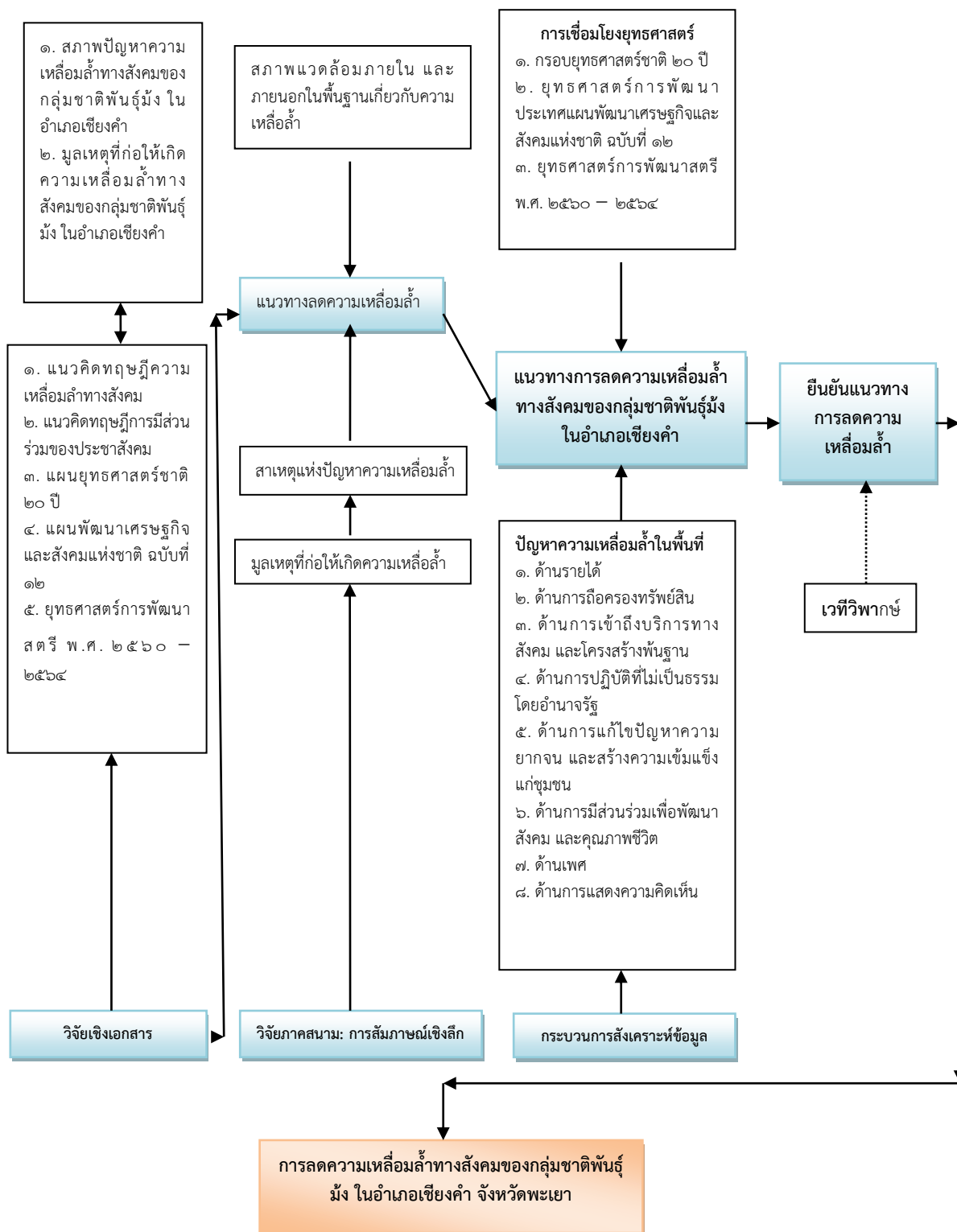
4.1 **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ศึกษาสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ครอบคลุมใน 8 มิติ (แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11-12, ยุทธศาสตร์การพัฒนาศตวรรษที่ 21 พ.ศ. 2560-2564, สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย, 2556) ประกอบด้วย มิติด้านรายได้ มิติด้านการถือครองทรัพย์สิน มิติด้านการเข้าถึงบริการทางสังคมและโครงสร้างพื้นฐาน มิติด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ มิติด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน มิติด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต มิติด้านเพศ และมิติด้านการแสดงความคิดเห็น

4.2 **ขอบเขตผู้ให้ข้อมูล** 1) ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาทั้งหมด โดยคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ ทาโรยามาเน (Yamane, ๑๙๗๓ ; อ้างอิงมาจาก สุวิมล ติรภานันท์) 2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย ได้แก่ (1) ข้าราชการในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา (2) เจ้าหน้าที่ และบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา (3) นักรัฐศาสตร์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

4.3 **ขอบเขตในด้านเวลา** 1 ปีงบประมาณ ตั้งแต่ เดือนตุลาคม 2564 - กันยายน 2565

4.4 **ขอบเขตด้านพื้นที่** กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

4.5 ทฤษฎี สมมุติฐาน และกรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

แผนภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

5. แนวคิด ทฤษฎี และสมมติฐานงานวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ความหมายของความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ความเหลื่อมล้ำทางสังคม (Social Inequality) เป็นปัญหาใหญ่ในสังคมประการหนึ่งที่ถูกนำมาพิจารณาว่าเป็นสาเหตุที่นำมาสู่ความขัดแย้งกันเองระหว่างคนในสังคมเดียวกัน ทั้งในทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรู้สึกว่าคุณถูกเอาเปรียบ มีความไม่เสมอภาค ไม่ชอบธรรม อาจนำมาสู่ความขัดแย้งในสังคมได้ (ยงยุทธ บุราสิทธิ์, 2555)

สำหรับความหมายของความเหลื่อมล้ำทางสังคมนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานปี พ.ศ. 2542 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2549) และนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2553) ได้ให้ความหมายไว้ในทำนองเดียวกันว่า ความเหลื่อมล้ำทางสังคม หมายถึง ความไม่เสมอภาคหรือความไม่เท่าเทียมกันของของคนในมิติต่างๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม/วัฒนธรรม ด้านการเมือง ด้านสภาพทางกฎหมาย ด้านการแสดงความคิดเห็น ด้านการรับสิทธิขั้นพื้นฐาน และด้านการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่างๆ เป็นต้น อาจเกิดขึ้นได้ทั้งในด้านความเหลื่อมล้ำทางสิทธิ โอกาส อำนาจ และศักดิ์ศรีในขณะที่ สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม (2557) ชี้ให้เห็นว่า ความเหลื่อมล้ำหรือช่องว่างของคุณภาพชีวิตและรายได้ของบุคคลในสังคม เป็นเครื่องบ่งชี้ ถึงอำนาจการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ซึ่งสิทธิและโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร การรับบริการบริการของรัฐ กระบวนการยุติธรรม จะมีมากน้อยแตกต่างกันขึ้นอยู่กับการจัดการของภาครัฐและปัจจัยเฉพาะบุคคล เช่น ความรู้ความสามารถ ฐานะทางสังคมที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ความไม่เท่าเทียมกันเหล่านี้ในสังคม เกิดจากการจัดการเชิงโครงสร้างหรือเชิงระบบที่ขาดความเชื่อมโยงไปยังประชาชน ดังนั้น การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำต้องให้ความสำคัญกับการออกแบบระบบการจัดการบริการของรัฐ การบังคับใช้กฎหมายและเกณฑ์การกำกับดูแลที่จะเสริมสร้างเสรีภาพและความเป็นธรรม โดยยึดหลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค ภายใต้กฎหมายเดียวกัน

จากความหมายของความเหลื่อมล้ำทางสังคมดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ความเหลื่อมล้ำทางสังคมหมายถึง โอกาสทางสังคมที่แตกต่างกัน รวมถึงความไม่เสมอภาคหรือไม่เท่าเทียมกันในสังคมของคนหรือกลุ่มบุคคล โดยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความหมายของความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำครอบคลุมในด้านรายได้ ด้านการถือครองทรัพย์สิน ด้านการเข้าถึงบริการทางสังคมและโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต และด้านการแสดงความคิดเห็น

สาเหตุความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมีมานานแล้วและเป็นปัญหาเรื้อรังที่สะท้อนถึงความแตกต่างในการเข้าถึงชีวิตที่มีคุณภาพ รวมถึงบริการทางสังคมที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงที่รัฐจัดให้ โดยเฉพาะช่องว่างระหว่างรายได้ของคนรวยกับคนจนเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในสังคม ความเหลื่อมล้ำเกิดจากการขาดโอกาส ขาดสิทธิ ขาดทรัพยากร เนื่องจากความเหลื่อมล้ำเป็นเรื่องของความรู้สึกที่เหนือกว่าและด้อยกว่า ยิ่งความแตกต่างทางด้านวัตถุมักเท่าใด ความเหลื่อมล้ำทางสังคมก็ยิ่งมากขึ้นเท่านั้น เพราะสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำมาก ความสัมพันธ์ทางสังคมก็จะเสื่อมสลายลง สังคมอ่อนแอ ผู้คนไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน คุณภาพชีวิตของคนจะดีขึ้นและมีความรู้สึกปลอดภัยภายใต้สังคมที่มีความเหลื่อมล้ำน้อยกว่า ความเหลื่อมล้ำจึงนำมาซึ่งความแตกแยกและผูกเรือนของสังคม (กมลพร กัลยาณมิตร. 2559)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๕๗) ได้สรุปสาเหตุของปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากปัจจัยเชิงโครงสร้าง ดังนี้

1. โครงสร้างทางเศรษฐกิจไทยที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มเจ้าของทุนมากกว่าเจ้าของแรงงาน กล่าวคือ ผลประโยชน์จากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มาจากฐานการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ ผลตอบแทนของทุนจึงเป็นของผู้ประกอบการโดยส่วนใหญ่
2. โครงสร้างการบริหารจัดการภาครัฐ มีลักษณะรวมศูนย์ไว้ที่ส่วนกลาง และโครงสร้างบริการพื้นฐานของรัฐกระจุกตัวอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รวมทั้งหัวเมืองใหญ่ต่างๆ ในภูมิภาคได้ส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพระหว่างประชากรในเขตเมืองและเขตชนบท และประชากรในแต่ละภูมิภาค บริการพื้นฐานของรัฐทั้งบริการด้านการศึกษาและการพัฒนาทักษะฝีมือ ด้านสาธารณสุข และโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ส่วนใหญ่มีการกระจุกตัวหนาแน่นในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลรวมทั้งเมืองใหญ่ต่างๆ
3. ปัญหาระบบกรรมสิทธิ์ที่ดิน กล่าวคือ ที่ดินเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญสำหรับการประกอบอาชีพและความมั่นคงในการดำรงชีวิต ปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดินจึงมีความเชื่อมโยงกับปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้พื้นที่ที่มีปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำดังกล่าวนี้ มักเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ที่ห่างไกลความเจริญ ผู้ประสบปัญหาไม่มีโอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพอื่น ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาดังกล่าว ล้วนเกิดขึ้นมาจากตัวเอง ประกอบกับสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยในการประกอบอาชีพ และการถูกเอารัดเอาเปรียบจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า หรือมีอำนาจการต่อรองด้วยวิธีเดียวกัน ในทางกลับกัน ในพื้นที่ห่างไกลความเจริญเหล่านี้ ล้วนมีประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากความเจริญที่คืบคลานเข้ามาทีละเล็กละน้อย และเข้ามาเปลี่ยนลักษณะนิสัย ชีวิตความเป็นอยู่ให้ฟุ้งเฟ้อ อันนำไปสู่ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ (สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย. 2556)

4. ข้อจำกัดของกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ คนจนและคนชายขอบยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างทั่วถึง ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการออกแบบไว้ยากต่อการเข้าถึง เช่น การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมีค่าใช้จ่ายสูง การดำเนินคดีใช้เวลายาวนานทำให้ต้นทุนสูง รวมทั้งการเน้นแบบแผนขั้นตอนปฏิบัติของทางราชการโดยเคร่งครัด ต้องมีเอกสารหลักฐานครบถ้วน การใช้ภาษาที่ยากต่อการเข้าใจ การผูกขาดอำนาจไว้ที่รัฐโดยไม่กระจายสู่ชุมชน เป็นต้น

5. การบริหารราชการแผ่นดินที่ขาดประสิทธิภาพและความโปร่งใส รวมทั้งการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบและการทุจริตคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นสาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้การดำเนินนโยบายสาธารณะและการจัดบริการสาธารณะเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล บางส่วนเป็นการใช้จ่ายที่ไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายหรือปัญหาเร่งด่วน ประกอบกับการขาดระบบฐานข้อมูลที่ทันสมัยที่สามารถบ่งชี้ ถึงกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการนโยบายนไปสู่การปฏิบัติได้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายที่ควรจะได้รับ โดยเฉพาะการขาดระบบฐานข้อมูลที่บ่งชี้ ลักษณะของคนจน/ผู้ด้อย โอกาส จึงทำให้การบริหารจัดการของภาครัฐไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มคนจน/ผู้ด้อยโอกาสเท่าที่ควร

จากสาเหตุของความเหลื่อมล้ำดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า เกิดจากสาเหตุหลายปัจจัยทั้งในด้านเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มผู้ประกอบการเป็นส่วนใหญ่ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐ นโยบายและกฎหมายต่างๆ โดยเฉพาะปัจจัยด้านการขาดกรรมสิทธิ์ที่ดินทำกินซึ่งเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความยากจนและความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางเศรษฐกิจตามมา ในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งประเด็นการศึกษาความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้น จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า นอกจากสาเหตุของความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากปัจจัยดังกล่าวแล้ว ความเหลื่อมล้ำที่มักเกิดขึ้นในกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วนใหญ่มีลักษณะของความเหลื่อมล้ำทางโอกาส ก่อให้เกิดความยากจนในด้านรายได้และด้านที่มีใช้ตัวเงินตามมา ซึ่งอาจเป็นผลพวงมาจากการถูกแบ่งแยกสถานภาพด้วยชาติกำเนิด ทำให้เกิดการเลือกปฏิบัตินำมาซึ่งการกีดกันด้านสิทธิและโอกาสที่พึงได้รับ

สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของกลุ่มชาติพันธุ์

ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในกลุ่มชาติพันธุ์สามารถพบได้ทั้งความเหลื่อมล้ำภายในกลุ่มชาติพันธุ์เองที่เกิดการเอารัดเอาเปรียบในกลุ่มเดียวกัน และเกิดความเหลื่อมล้ำจากสังคมภายนอก โดยเฉพาะประเด็นที่มีความสำคัญ และมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ เรื่องของสถานะบุคคล การมีสิทธิได้รับสัญชาติไทย และการดำรงตนในฐานะพลเมืองของประเทศที่นับว่ายังเป็นปัญหาที่กลุ่มชาติพันธุ์ยังประสบอยู่ ซึ่งนอกจากจะแสดงถึงความเป็นพลเมืองตามกฎหมายของประเทศแล้วยังบ่งบอกถึงการมีสิทธิในการอยู่อาศัยและรับบริการต่างๆ จากรัฐบาล เช่น บริการทางการศึกษา บริการสุขภาพ การเข้าถึงสวัสดิการด้านอาชีพ การสร้างรายได้ เป็นต้น ปัญหา

ต่างๆ เหล่านี้ นับเป็นสถานการณ์ของความเหลื่อมล้ำหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์สถาบันวิจัยภาษา และวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล (2556) ได้สรุปสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในกลุ่มชาติพันธุ์ไว้ 4 ประเด็นหลักดังนี้

1. ความเหลื่อมล้ำด้านสถานะบุคคลตามกฎหมาย ซึ่งสะท้อนลักษณะของการขาดความเท่าเทียมของการดำรงตนในฐานะพลเมืองของประเทศ เมื่อพิจารณาความตาม พรบ.สัญชาติ พ.ศ.2508 มีบทบัญญัติให้สัญชาติไทยแก่บุคคลผู้ไม่มีสัญชาติอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการให้สัญชาติไทยแก่กลุ่มชาติพันธุ์และบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยครบถ้วนในจำนวนหนึ่ง โดยการลงรายการสัญชาติไทยตาม พ.ร.บ.สัญชาติ(ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 มาตรา 23 มียอดลงรายการสัญชาติจำนวน 39,652 ราย และตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางฯ พ.ศ. 2543 ลงรายการสัญชาติจำนวน 103,558 ราย รวมยอดลงรายการสัญชาติไทยทั้งสิ้นจำนวน 143,210 ราย (สำนักบริหารการทะเบียน.2556) ซึ่งปัจจุบันรัฐยังดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่องแม้ว่าจะมีความล่าช้าในด้านกระบวนการดำเนินการ ด้วยความรอบคอบ/ระมัดระวังของเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะบุคคลที่มี 2 สัญชาติ และการพิสูจน์ DNA ที่นับว่ายังไม่ครอบคลุมกลุ่มประชากรชาติพันธุ์ทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ และชนกลุ่มน้อยอีกจำนวนหนึ่งตาม พ.ร.บ.สัญชาติแก้ไขฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 ตามมาตรา 7 ทวิที่อยู่ระหว่างการดำเนินการตามมติครม.วันที่ 7 ธ.ค. 2553 อีกจำนวน 240,357 ราย (สำนักบริหารการทะเบียน. 2556) ซึ่งความเป็นคนไทยยังผูกติดอยู่กับกฎหมายการให้สัญชาติ ระบบการให้บริการต่างๆ จึงถูกจำกัดสิทธิ ปัญหาด้านสถานะบุคคลจึงเป็นปัจจัยที่สะท้อนสิทธิในความเป็นพลเมืองและโอกาสการเข้าถึงบริการรัฐทั้งทางด้านสุขภาพ โอกาสในการประกอบอาชีพส่งผลต่อความยากจน และความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ สิทธิในการพักอาศัย ตลอดจนสิทธิในการเดินทาง ซึ่งปัจจุบันมีประชากรชาติพันธุ์จำนวนมากที่ยังไม่ได้รับความเท่าเทียมในการรับบริการดังกล่าวซึ่งหมายรวมถึงสิทธิทางการศึกษาโดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา

2. ความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิทางการศึกษา แสดงถึงลักษณะของการขาดโอกาสทางการศึกษา การขาดความรู้ความเข้าใจในทักษะที่ถูกต้องด้านการศึกษา ถูกจำกัดสิทธิในการรับบริการทางการศึกษา และมีข้อจำกัดด้านการวัดความสำเร็จทางการศึกษา รวมถึงหลักสูตรการศึกษายังไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรม และยังไม่ตรงตามความต้องการของการดำรงชีวิตที่ตอบเป้าหมายของการมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้งสวัสดิการด้านการศึกษาต่างๆ ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มประชากรชาติพันธุ์ โดยเฉพาะ กยศ. และ กรอ. ส่งผลให้เกิดปัญหาขาดโอกาสศึกษาในระดับอุดมศึกษา เกิดปัญหาด้านความยากจน ทั้งยังถูกจำกัดพื้นที่การทำงานจึงต้องประกอบอาชีพอย่างง่ายที่ผิดกฎหมาย เช่น ค้ายาเสพติด ค้าบริการ ทำให้เกิดปัญหาด้านความมั่นคงตามมา โดยการศึกษา นับว่าเป็นปัจจัยที่สะท้อนทักษะ และวิถีการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ เด็กนักเรียนที่อยู่ในวัยเรียนส่วนมากให้ความสำคัญกับการทำงานมากกว่าการศึกษา เนื่องจากต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต อันเป็นผลพวงจาก

ทัศนคติของครอบครัวที่ถูกจำกัดสิทธิในการเข้าถึงบริการต่างๆ เกิดการอบรมบุตรหลานในเชิงซ้ำเติมสถานะตนเอง ส่งผลให้บุตรที่เกิดมาต้องอยู่ในวงจรดั้งเดิมของครอบครัวและเกิดการผลิตซ้ำจนกลายเป็นวิถีชีวิตหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สืบทอดต่อกันมา นอกจากนี้ ในประเด็นของสถานศึกษาอย่างไม่ค่อยให้การยอมรับและให้ความสำคัญกับการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ ด้วยข้อจำกัดด้านโอกาสและสิทธิในความเป็นคนไทย ส่วนด้านบุคลากรทางการศึกษาด้านชาติพันธุ์นับว่ามีจำนวนน้อยและไม่ได้ได้รับความสนใจมากนัก ซึ่งรัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว และมุ่งหาแนวทางในการส่งเสริมการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน โดยมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ.2548 ได้รับรองสิทธิทางการศึกษาของเด็กไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ ขยายโอกาสทางด้านการศึกษาแก่นักเรียนที่มีชื่ออยู่ในระบบทะเบียนราษฎรแต่ยังไม่มีสถานะที่ถูกต้องตามกฎหมาย และได้รับเงินอุดหนุนรายหัวในอัตราค่าใช้จ่ายรายหัวที่ให้กับเด็กไทย เอื้อประโยชน์ถึงด้านการทำงาน โดยบุคคลเหล่านี้ สามารถทำงานได้ตามพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 นอกจากนี้ มีการออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2548 ซึ่งในการจัดการปัญหาด้านสถานศึกษานั้น สำนักงาน กศน. ก็ได้มีแนวทางส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ขึ้น ทั้งยังส่งเสริมสิทธิในการศึกษาของคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติรวมทั้งส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ทั่วทุกภาคของประเทศ ประกอบด้วยภาคกลาง จำนวน 10 แห่ง ภาคเหนือ จำนวน 17 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 10 แห่ง และภาคใต้จำนวน 14 แห่ง ถึงอย่างไรก็ตามการดำเนินงานดังกล่าวยังไม่สามารถจัดการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิทางการศึกษาให้หมดสิ้นได้

3. ความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิทางการรักษาพยาบาล ลักษณะของการขาดสิทธิด้านบริการทางสุขภาพจากการถูกจำกัดด้วยเลขประจำตัวบุคคลทำให้บุคคลผู้มีปัญหาด้านสถานะและสิทธิไม่ได้รับความคุ้มครองด้านสุขภาพโดยเฉพาะสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล ส่งผลให้หน่วยให้บริการสุขภาพหรือโรงพยาบาลประจำพื้นที่จังหวัดต่างๆ โดยเฉพาะตามแนวชายแดนประสบกับปัญหาค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพประชาชนที่อยู่ระหว่างการรอพิสูจน์สถานะบุคคล และไม่มีหลักประกันสุขภาพ ซึ่งพบว่ามีปัญหามากที่สุดคือจังหวัดตาก เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน กาญจนบุรีระนอง เป็นต้น ภาระงานที่โรงพยาบาลและสถานอนามัยในแนวชายแดนที่มีผู้ไม่มีหลักประกันสุขภาพมีจำนวนมากต้องแบกรับภาระทั้งงานบริการและงบประมาณเฉพาะใน 5 อำเภอชายแดนของจังหวัดตาก ได้รับภาระการรักษาพยาบาลฟรีในปี 2552 ไปถึง 111 ล้านบาท และยังมีหนี้สินสะสมค่ายาและเวชภัณฑ์จากโรงพยาบาลใน 4 จังหวัด คือแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ตาก กาญจนบุรีกว่าปีละ 300 ล้านบาท ทั้งนี้ ยังไม่รวมคนไทยในพื้นที่สูงจำนวนมากไม่ได้มาแจ้งเกิดไม่มีหลักฐานแสดงว่าตนเกิดในไทย เพราะคลออดกับหมอตำแยที่บ้านทำให้ประชาชนกลุ่มใหญ่ตามแนวชายแดนที่ยังมีปัญหารับรองสถานะบุคคลไม่มีสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนชายขอบที่มีฐานะยากจน (บทความจากวารสาร

โรงพยาบาลชุมชน ปีที่ 11 ฉบับที่ 4 มกราคม-กุมภาพันธ์ 2553) อย่างไรก็ตาม รัฐบาลมีความพยายามในการคุ้มครองกลุ่มบุคคลเหล่านี้ ให้ได้รับสิทธิในการรักษาพยาบาล โดยดำเนินโครงการสวัสดิการสำหรับผู้มีรายได้น้อย (สปร.) โครงการบัตรสุขภาพ 500 บาท และจัดตั้งกองทุนผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิขึ้นในความดูแลของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งสามารถช่วยเหลือและบรรเทาปัญหาด้านหลักประกันสุขภาพในกลุ่มผู้มีปัญหาสถานะได้ในระดับหนึ่ง

4. ความเหลื่อมล้ำด้านการเลือกปฏิบัติ หากพิจารณาด้วยหลักสิทธิมนุษยชนตามอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ มีแนวทางส่งเสริมและสนับสนุนความเคารพและนับถือในสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทั้งหมด โดยไม่มีการจำแนกความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติเพศ ภาษา หรือศาสนา กำหนดให้รัฐมีนโยบายที่จัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ และประกันสิทธิของทุกคนให้มีความเสมอภาคกันตามกฎหมาย โดยไม่จำแนกตามเชื้อชาติสีผิว หรือชาติหรือเผ่าพันธุ์กำเนิด ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่ได้เข้าร่วมภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการลดสถานะความไร้รัฐ รวมถึงอนุสัญญาเกี่ยวกับสถานภาพผู้ลี้ภัย จึงยังไม่ปรากฏว่าประเทศไทยมีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสิทธิของคนไร้สัญชาติไว้โดยตรง (วินิจ ลำเหลือ. 2546) หากเป็นเพียงการมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายภายใน ประเทศเท่านั้น ซึ่งปัญหาของความเหลื่อมล้ำนั้นเกิดการเลือกปฏิบัติทั้งในด้านภาษา วัฒนธรรม วิถีชีวิต การตั้งถิ่นฐาน เกิดการปรามาสด้วยอคติและทัศนคติเดิมของคนไทย โดยเฉพาะการมองว่ากลุ่มชาติพันธุ์เป็นผู้ตัดไม้ทำลายป่า ค้ายาเสพติด ขอบลักขโมย สร้างปัญหาความรุนแรงกระทบต่อความมั่นคงภายในประเทศ ส่งผลให้เกิดการกีดกันด้านสัญชาติทำให้ขาดความเสมอภาคในการเข้าถึงบริการสาธารณะ สิทธิพลเมืองอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในการมีเสรีภาพในการโยกย้ายและการพำนักอาศัยภายในเขตแดนของรัฐสิทธิในการครองสัญชาติสิทธิในการมีที่อยู่อาศัย สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุข การดูแลทางการแพทย์การประกันสังคม และการบริการทางสังคม สิทธิในการทำงาน สิทธิในการได้รับการศึกษาและการฝึกอบรม รวมถึงสิทธิในการเข้าร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตามยังมีการบริการที่นับว่าเข้าถึงกลุ่มบุคคลเหล่านี้ บ้างโดยที่ไม่ต้องรอการพิสูจน์สัญชาติของบุคคลเหล่านั้น ได้แก่บริการด้านสุขภาพที่ให้กับบุคคลผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ ในรูปกองทุนผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิซึ่งรัฐบาลได้ดำเนินการไปแล้วในเบื้องต้น

จากสถานการณ์ และแนวโน้มความรุนแรงของความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้น กลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทยดังกล่าว ย่อมถือได้ว่าเป็นปัญหาวิกฤตสำคัญยิ่งของประเทศที่อาจจะส่งผลกระทบทั้งต่อปัจเจกบุคคล ชุมชน สังคม และประเทศ ดังนั้น การกำหนดแนวทางของการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงเป็นสิ่งสำคัญที่หน่วยงานทุกภาคส่วนในสังคมควรให้ความสำคัญ และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรมที่สามารถตอบสนองต่อสภาพบริบทของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์อย่างแท้จริง

4. แผนการดำเนินงานวิจัย (ระบุวิธีการดำเนินงานวิจัยที่สำคัญโดยสรุป แสดงแผน/ผลการดำเนินงานรายการกิจกรรมและระยะเวลาที่ใช้ ในแต่ละปี)

(ปีที่ 1) ปีงบประมาณ 2565

แผนการดำเนินงาน รายการกิจกรรม	ระยะเวลา (เดือน)												ผลที่คาดว่าจะได้รับ*
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1) กิจกรรมที่ 1 การจัดประชุม คณะทำงาน คณะที่ปรึกษาเพื่อ กำหนดยุทธศาสตร์และทิศทางการ ทำงานให้สอดคล้องกับพันธกิจ และเป้าหมายของโครงการ	✓	✓											ได้ ยุทธศาสตร์ ทิศทางการ ทำงาน
2) กิจกรรมที่ 2 การจัดประชุม คณะทำงานคณะผู้ติดตามและ ประเมินผลภายใน เพื่อทำความเข้าใจและหารือทิศทางการ ดำเนินงานเชิงยุทธศาสตร์และการ บริหารจัดการ				✓	✓								ได้แนวทาง การ ดำเนินงาน เชิง ยุทธศาสตร์ และการ บริหาร จัดการ
3) กิจกรรมที่ 3 ดำเนินโครงการ ติดตามและประเมินผล					✓	✓	✓						ได้ ดำเนินงาน ตาม โครงการ ติดตาม และ ประเมินผล
4) จัดสัมมนาเชิงวิชาการ								✓	✓				ได้ข้อสรุป ทาง วิชาการ
5) ดำเนินการจัดพิมพ์ผลงาน หรือชุด ความรู้ของโครงการ										✓			ได้ชุด ความรู้ของ โครงการ
6) นำเสนอ เผยแพร่ผลงานวิจัย บทความวิจัย											✓		เผยแพร่ ผลงานวิจัย บทความ วิจัย

*หมายเหตุ ในระบบ NRIIS สามารถกรอกผลที่คาดว่าจะได้รับในช่องกิจกรรม

(ปีที่ 2) ปีงบประมาณ 2566

แผนการดำเนินงาน รายการกิจกรรม	ระยะเวลา (เดือน)												ผลที่คาดว่าจะได้รับ*
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1)													
2)													
3)													
4)													
5)													

*หมายเหตุ ในระบบ NRIIS สามารถกรอกผลที่คาดว่าจะได้รับในช่องกิจกรรม

(ปีที่ 3) ปีงบประมาณ 2567

แผนการดำเนินงาน รายการกิจกรรม	ระยะเวลา (เดือน)												ผลที่คาดว่าจะได้รับ*
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1)													
2)													
3)													
4)													
5)													

*หมายเหตุ ในระบบ NRIIS สามารถกรอกผลที่คาดว่าจะได้รับในช่องกิจกรรม

5. สถานที่ทำวิจัย : โพรตระบุดสถานที่ทำวิจัยจำแนกตามโครงการวิจัยโดยใช้ฐานข้อมูลจากระบบ และเพิ่มเติมชื่อเฉพาะ เช่น ชุมชน หมู่บ้าน

5.1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ประเทศไทย

5.2 หมู่บ้านม้ง บ้านร่องส้าน หมู่ที่ 8 บ้านประชาภักดี หมู่ที่ 13 บ้านห้วยเตือ หมู่ที่ 22 ตำบล ร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

6. เอกสารอ้างอิง (References)

คันธรส แสนวงศ์ และคณะ. การพัฒนา และแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาชุมชนคลองบางซื่อ-รัชดาภิเษก, วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์: 2555. มกราคม-มิถุนายน 46-53. 2555.

ยงยุทธ บุราสิทธิ์. ชุมชนคนอีสานกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร, วารสารภาษาและวัฒนธรรม, 2555, 32 (1): 67-90.

สถาบันวิจัยภาษา และวัฒนธรรมเอเชีย. โครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการติดตาม และประเมินผลกระบวนการแก้ปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำในสังคมภายใต้ โครงการบริหารจัดการแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ สู่การปฏิบัติ. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล. (2556)

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ :
สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, (2560).

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดพะเยา. **ชาติพันธุ์ม้ง**.

http://www.clm.up.ac.th/project/local_database/read.php?record=170. สืบค้น
เมื่อ 14 พฤศจิกายน 2564.

สำนักกิจการชาติพันธุ์. **แผนแม่บทพัฒนาชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ.2558-2560)**. สำนัก
กิจการชาติพันธุ์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, (๒๕๕๗)

สุวิมล ติรภานันท์, **การเลือกใช้สถิติในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ**, พิมพ์ครั้งที่
ที่ 1, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (2546).

7. แผนการใช้จ่ายงบประมาณของโครงการวิจัย

7.1 แสดงรายละเอียดประมาณการงบประมาณโครงการ โดยแบ่งเป็นหมวดต่าง ๆ ดังนี้

- งบบุคลากร ให้ระบุรายละเอียดจำนวนคน ค่าจ้างต่อเดือน และจำนวนเดือนที่จ้าง
- งบดำเนินการ แบ่งเป็น ค่าตอบแทน ค่าใช้สอย และค่าวัสดุ
- งบลงทุน แบ่งเป็น ครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้าง
- ค่าธรรมเนียมอุดหนุนสถาบัน

ประเภท งบประมาณ	รายการ	ปีที่			รวม
		1	2	3	
งบบุคลากร	ค่าจ้างผู้ช่วยวิจัย 1. ผู้ช่วยวิจัย A (xx,xxx บาทต่อเดือน xx เดือน) 2. ผู้ช่วยวิจัย B (xx,xxx บาทต่อเดือน xx เดือน)	-			-
งบ ดำเนินงาน- ค่าตอบแทน	ค่าตอบแทนนักวิจัย 1. ค่าตอบแทนหัวหน้าโครงการวิจัย/นักวิจัย (เหมาจ่าย)	5,000			5,000
งบ ดำเนินงาน- ค่าใช้สอย	1. ค่าจัดสัมมนา 3 ครั้งๆ ละ 5,000 บาท (5,000x3 ครั้ง = 15,000 บาท)	15,000			15,000
	2. ค่าจ้างจัดพิมพ์เอกสารรายงานการวิจัย (เหมาจ่าย) 5,000 บาท	3,500			3,500
งบ ดำเนินงาน- ค่าวัสดุ	-ค่ากระดาษ หมึกพิมพ์	2,000			
	-ค่าเอกสารเข้าเล่มรายงานการวิจัย	1,500			
งบลงทุน-ค่า ครุภัณฑ์	ครุภัณฑ์				
ค่าธรรมเนียมอุดหนุนสถาบัน**		3,000			3,000

ประเภท งบประมาณ	รายการ	ปีที่			รวม
		1	2	3	
	(10% ของงบบุคลากรและงบดำเนินงาน)				
	รวมงบประมาณรายปี	30,000			30,000

* โปรดพิจารณาคู่มือการคำนวณงบประมาณประกอบการคำนวณ

**โครงการวิจัยที่มีงบประมาณรวมมากกว่า 5 ล้านบาท ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาค่าธรรมเนียมอุดหนุนสถาบัน โดยผู้ให้ทุนจะพิจารณาเป็นรายกรณีต่อไป

7.2 รายละเอียดการจัดซื้อครุภัณฑ์ : กรณีมีความต้องการซื้อครุภัณฑ์ให้ใส่รายละเอียด ดังนี้

- ชื่อครุภัณฑ์
- สถานภาพของครุภัณฑ์ในหน่วยงาน
- รายละเอียดครุภัณฑ์
- เหตุผลและความจำเป็นต่อโครงการ
- การใช้ประโยชน์เมื่อสิ้นสุดโครงการ
- รายชื่อครุภัณฑ์ที่มีอยู่เดิม และเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

หมายเหตุ : รายละเอียดการจัดซื้อครุภัณฑ์ (หากขอครุภัณฑ์กรุณาให้ข้อมูล Equipment Justification อย่างละเอียด)

8. ประวัติคณะวิจัย (ระบุบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะผู้วิจัยทุกคน พร้อมทั้งแสดงผลงานวิจัยที่มีมาก่อน ที่สอดคล้องกับงานวิจัยที่จะขอรับการสนับสนุน)

11.1 หัวหน้าโครงการ ชื่อ-สกุล สังกัด

1. ชื่อภาษาไทย : ร้อยตำรวจตรี ดร.สมยศ ปัญญามาก

ชื่อภาษาอังกฤษ : Police Lieutenant Colonel Dr.Somyot Panyamak

2. รหัสประจำตัวนักวิจัย : 247427

3. ตำแหน่ง : อาจารย์

4. หน่วยงานที่สังกัด : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
566 หมู่ที่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
Email: somyot.pan@mcu.ac.th

5. ประวัติการศึกษา

พ.ศ.๒๕๓๐ โรงเรียนตำรวจภูธรภาค ๕ (ลำปาง) รุ่นที่ ๓๘

พ.ศ.๒๕๔๒ ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาภาษาไทย
สถาบันราชภัฏเชียงใหม่

พ.ศ.๒๕๕๕ ศาสตราจารย์มหาบัณฑิต (ศน.ม.) สาขาวิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พ.ศ.๒๕๖๐ รัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.) สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

- พ.ศ.๒๕๖๑ นิติศาสตรบัณฑิต (น.บ.) สาขาวิชานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยนอร์ทเชียงใหม่
- พ.ศ. ๒๕๖๑ รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ร.ด.) สาขาวิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- พ.ศ.๒๕๖๔ กำลังศึกษานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์
วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

ประวัติการทำงาน

- พ.ศ. ๒๕๓๑ กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดลำพูน
- พ.ศ. ๒๕๔๑ กองกำกับการปฏิบัติการพิเศษ กองบังคับการสืบสวนตำรวจภูธรภาค ๕
- พ.ศ. ๒๕๖๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ผลงานวิจัย

พระครูวินัยธรสัจชัย ญาณวิโร, สมยศ ปัญญา. “การจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมของวัดเจติยหลวงวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” รายงานการวิจัย. ทนวิจัย สถาบันวิจัยญาณสังวร. ๒๕๖๐.

พระมหาวิเศษ เสาะพบดี, สมยศ ปัญญา, วรยุทธ สถาปนศุภกุล, มงคลชัย สมศรี. “ศึกษาวิเคราะห์หลักนิติศาสตร์ในพระไตรปิฎก” รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๖๐.

สมยศ ปัญญา และธรรมรัตน์ โพธิสุวรรณปัญญา. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลบ้านคำห่มื่นแล้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. รายงานการวิจัย. ทนวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ: ชัยภูมิ. ๒๕๖๓.

สมยศ ปัญญา และพร้อมพล สัมพันธ์โน. การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพเชิงบูรณาการโดยชุมชนบนพื้นที่สูง. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, ทนสนับสนุนสหภาพระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ (IUCN): สวิสเซอร์แลนด์. ๒๕๖๓.

สมยศ ปัญญา และธรรมรัตน์ โพธิสุวรรณปัญญา. การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ. รายงานการวิจัย. ทนวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ: ชัยภูมิ. ๒๕๖๔.

ผลงานบทความวิจัย (ฐาน TCI)

พระมหาวิเศษ เสาะพบดี, สมยศ ปัญญา, วรยุทธ สถาปนศุภกุล, มงคลชัย สมศรี. (๒๕๖๒) “ศึกษาวิเคราะห์หลักนิติศาสตร์ในพระไตรปิฎก” บทความ วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์ ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี (มกราคม -มิถุนายน ๒๕๖๒). หน้า ๑ – ๑๔.

สมยศ ปัญญา และธรรมรัตน์ โพธิสุวรรณปัญญา. (๒๕๖๓). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลบ้านคำห่มื่นแล้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. บทความ

วารสารแสงโคมคำ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๓). หน้า ๒๒๓ – ๒๓๙.

กิตติพงษ์ พิพิธกุล, นิตยา จันทะปัสสา, ดวงเนตร ชาสุวรรณ, พระนิทัศน์ วงศ์วังเพิ่ม, สมยศ ปัญญา มาก. (๒๕๖๓). คำนิยมทางเศรษฐกิจและพฤติกรรมกรรมการบริโภคของประชาชน บ้านตัว ตำบลบ้านเขว้า อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. **บทความวารสารแสงโคมคำ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา** (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๓). หน้า ๑๘ – ๓๑.

สมยศ ปัญญามาก และธรรมรัตน์ โพธิ์สุวรรณปัญญา. (๒๕๖๔). การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ. **บทความวารสารแสงโคมคำ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา** (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๔). หน้า ๒๒๓ – ๒๓๙.

ผลงานบทความวิชาการ (ฐาน TCI)

สมยศ ปัญญามาก. (๒๕๖๑) “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พื้นที่อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่” **บทความ วารสารวิชาการแสงอีสาน ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน** (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๑). หน้า ๙๒ – ๑๐๒.

นิยม ยากรณ์ และสมยศ ปัญญามาก. (๒๕๖๑) “เงื่อนไขเชิงโครงสร้างทางกฎหมายและการเมือง ต่อการผลักดัน ข้อบัญญัติท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรร่วม” **บทความ วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี** (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๑). หน้า ๑๗-๓๒.

พระนิทัศน์ อธิบุญโญ(วงศ์วังเพิ่ม) ร.ต.ต. สมยศ ปัญญามาก, ร.ต.ท.พลกฤต สงวนศักดิ์ และพระวุฒิพงษ์ แก้วแกมดา. (๒๕๖๓) “พระภิกษุไทยกับการขับเคลื่อนพาหนะ” **บทความวารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๓). หน้า ๒๘๐-๒๘๙.

สมยศ ปัญญามาก. (๒๕๖๓) “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่น” **บทความวารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๔ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม** (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๖๓). หน้า ๒๘๐-๒๘๔.

สมยศ ปัญญามาก. (๒๕๖๕) “เครือข่ายการค้ายาเสพติดกับการคงอยู่ในประเทศไทย” **บทความวารสารวิจัยวิชาการ วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑** (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๕).

ผลงานบทความวิชาการระดับนานาชาติ

Somyot Panyamak, Phrakhrusoponpariyatsutee, Phramahasurachaiphutthu, and Promphol Samphanthano. (2020). **Participatory Action Research for Integrated Biodiversity Management in Highland Communities.** Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ayutthaya, Thailand. 1st

- International Conference on Multidisciplinary and Current Educational Research (ICMCER -2020) 30th & 31st JULY 2020. Pp. 387-293.
- Phrakhrusoponpariyatsutee, Somyot Panyamak, Sahathaya Wises, (2020). **The Dynamics of Phayao: Socio-cultural Change Movements and Selfmanagement of Local Communities in accordance with Buddhism.** Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ayutthaya, Thailand. 1st International Conference on Multidisciplinary and Current Educational Research (ICMCER -2020) 30th & 31st JULY 2020. Pp.790-796.
- Somyot Panyamak, Winit Pharcharuen, Piyaluk Potiwan, Phramaha WisetSorphobdee, Thammarat Photisuwanpanya. **Sexual Identity and Sexual Marginalization in Thai Norms.** Solid State Technology is a SCOPUS Indexed and Q4 Journal. ISSN.0038-111X. Vol.63 No.2s (2020) <http://solidstatetechnology.us/index.php/JSST/>. (10th September, 2020). Pp.2039-2044.
- Phramaha Wiset Sorphobdee, Phramaha Viradej Japah, Phon Namanee, Somyot Panyamak. **The Philosophy of Law in Buddhist Scripture.** Solid State Technology is a SCOPUS Indexed and Q4 Journal. ISSN.0038-111X. Vol.63 No.6 (2020) <http://solidstatetechnology.us/index.php/JSST/>. (10th September, 2020). Pp 21730-21735.
- Phrakhrusoponpariyatsutee, Somyot Panyamak, Sahathaya Wises. **The Dynamics of Phayao: Socio-cultural Change Movements and Selfmanagement of Local Communities in accordance with Buddhism.** Solid State Technology is a SCOPUS Indexed and Q4 Journal. ISSN.0038-111X. Vol.63 No.2s (2020) <http://solidstatetechnology.us/index.php/JSST/>. (10th September, 2020). Pp.5334-5342.
- Somyot Panyamak, Phrakhrusoponpariyatsutee, Phramahasurachaiphutchu, Promphol Samphanthano. **Participatory Action Research for Integrated Biodiversity Management in Highland Communities.** Solid State Technology is a SCOPUS Indexed and Q4 Journal. ISSN.0038-111X. Vol.63 No.2s (2020) <http://solidstatetechnology.us/index.php/JSST/>. (10th September, 2020). Pp 2030-2037.
- Phramahawiset Sorphobdee, Thammarat Photisuwanpanya, Somyot Panyamak, Worayuth Sathapanasuphakul, Mongkonchai Somsri. **The Politicians' Buddhist Morality on Students' Opinions at Mahamakut Buddhist University: Lanna Campus, Chiang Mai, Thailand.** Psychology and Education is a SCOPUS Indexed and Q4 Journal. ISSN. 00333077. VOL. 58 NO. 1 (2021): VOLUME 58

NO. 1 (2021) <http://psychologyandeducation.net/pae/index.php/pae/issue/archive>. (Above manuscript will be published on or before March, 2021). Pp 4451-4458.

Winit Pharcharuen, Suraphon Promgun, Somyot Panyamak, Promphol Samphanthano Phrakhrusutaworathammakit. **Guidelines for Promotion People's Participation in the Local Development Plan of Pa Phai Sub-District Municipality, San Sai District, Chiang Mai Province.** Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation is a SCOPUS Indexed and Q4 Journal. ISSN 2651-4451 | e-ISSN 2651-446X. Vol.32 No.3 (2020) www.turkjphysiotherrehabil.org. Pp 18902-18908.

9. มาตรฐานการวิจัย (โปรตรระบุ หากงานวิจัยที่มีการใช้สัตว์ทดลอง/มีการวิจัยในมนุษย์/มีการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยทางชีวภาพ/มีการใช้ห้องปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับสารเคมี)

10. หน่วยงานร่วมดำเนินการ/ภาคเอกชนหรือชุมชนที่ร่วมลงทุนหรือดำเนินการ

ลำดับที่	ปีงบประมาณ	ชื่อหน่วยงาน/ บริษัท	แนวทางร่วม ดำเนินการ	การร่วมลงทุน ในรูปแบบตัว เงิน (in-cash) (บาท)	การร่วมลงทุน ในรูปแบบอื่น (in-kind)	รวม
1						
2						

14. ระดับความพร้อมที่มีอยู่ในปัจจุบัน (ถ้ามี)

14.1 ระดับความพร้อมทางเทคโนโลยี (Technology Readiness Level: TRL)

1) TRL ณ ปัจจุบัน ระดับ

รายละเอียด

2) TRL เมื่องานวิจัยเสร็จสิ้นระดับ

รายละเอียด

14.2 ระดับความพร้อมทางสังคม (Societal Readiness Level: SRL)

1) SRL ณ ปัจจุบัน ระดับ

รายละเอียด

2) SRL เมื่องานวิจัยเสร็จสิ้นระดับ

รายละเอียด

15. ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัยที่สอดคล้องกับ OKR (Output/Outcome/Impact)

15.1 Key Result – 1 (ตัวชี้วัดหลัก) จำแนกตามปีงบประมาณ

1) ผลผลิต (Output) (ผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญ) (หลัก)

ผลสำคัญที่จะเกิดขึ้น (ระบุตัวเลขที่เป็นค่าเป้าหมายพื้นฐาน (Baseline Data) และใส่ค่าเป้าหมายที่จะเกิดขึ้นจากงานวิจัยที่ชัดเจน)

KR	ปี	จำนวน	หน่วยนับ	ผลสำคัญที่จะเกิดขึ้น
1.				
2.				

2) ผลลัพธ์

- ผลสำคัญที่จะเกิดขึ้น (ระบุตัวเลขที่เป็นค่าเป้าหมายพื้นฐาน (Baseline Data) และใส่ค่าเป้าหมายที่จะเกิดขึ้นจากงานวิจัยที่ชัดเจน)

- ผู้ที่จะได้รับผลกระทบ
- แนวทางการนำผลงานไปขยายผล/ใช้ประโยชน์

KR	ปี	ผลสำคัญที่จะเกิดขึ้น	ผู้ที่จะได้รับผลกระทบ
1. (drop down list จากหน้าข้อมูลทั่วไป)			หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน
2. (drop down list จากหน้าข้อมูลทั่วไป)			

3) ผลกระทบ

- ผลสำคัญที่จะเกิดขึ้น (ระบุเป็นค่าเป้าหมายที่ชัดเจน)
- ผู้ที่จะได้รับผลกระทบ

KR	ปี	ผลสำคัญที่จะเกิดขึ้น	ผู้ที่จะได้รับผลกระทบ
1. (drop down list จากหน้าข้อมูลทั่วไป)	1		
2. (drop down list จากหน้าข้อมูลทั่วไป)			

14.2 Key Result – 2 (ตัวชี้วัดรอง) (ถ้ามี)

ผลผลิต (Output) (ผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญ) (หลัก)

ผลสำคัญที่จะเกิดขึ้น (ระบุตัวเลขที่เป็นค่าเป้าหมายพื้นฐาน (Baseline Data) และใส่ค่าเป้าหมายที่จะเกิดขึ้นจากงานวิจัยที่ชัดเจน)

KR	ปี	จำนวน	หน่วยนับ	ผลสำคัญที่จะเกิดขึ้น
1. (drop down list จากหน้าข้อมูลทั่วไป)				

16. แนวทางการขับเคลื่อนผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปสู่ผลลัพธ์และผลกระทบ

- การเชื่อมโยงกับนักวิจัยที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่ทำการวิจัยทั้งในและต่างประเทศ (ถ้ามี) (Connections with other experts within and outside Thailand) และแผนที่จะติดต่อหรือสร้างความสัมพันธ์กับผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งการสร้างทีมงานวิจัยในอนาคตด้วย
- การเชื่อมโยงหรือความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (Stakeholder and User Engagement) โดยระบุชื่อหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม และชุมชน โดยอธิบายกระบวนการดำเนินงานร่วมกันและการเชื่อมโยงการขับเคลื่อนผลการวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์อย่างชัดเจน รวมถึงอธิบายกระบวนการดำเนินงานต่อเนื่องของผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยเมื่อโครงการวิจัยเสร็จสิ้น

17. การประเมินตนเอง (Self-assessment) (เฉพาะชุดโครงการวิจัย/โครงการวิจัยเดียว)

17.1 ความสอดคล้องและความเป็นไปได้ในการตอบ OKR ของแผนด้าน ววน. ของประเทศ

- ☒ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ และตอบ KR ของ Platform
- ☐ ตอบ KR ของ Platform และ KR ของ Program
- ☐ ตอบเฉพาะ KR ของ Program
- ☐ ตอบเฉพาะตัวชี้วัดของโครงการ

17.2 ความสอดคล้องของโครงการวิจัยย่อยกับ KR ของชุดโครงการ (เฉพาะชุดโครงการวิจัย)

- ☐ สอดคล้องทุกโครงการ
- ☐ สอดคล้องบางโครงการ
- ☐ ไม่สอดคล้อง

17.3 ประสิทธิภาพการบริหารงานของหัวหน้าโครงการ ในการบริหารโครงการย้อนหลังไม่เกิน 5 ปี

17.4

(โครงการที่เกิดผลกระทบสูง 5 ลำดับแรก) (เฉพาะชุดโครงการวิจัย/โครงการวิจัยเดียว)

ชื่อโครงการวิจัย	ปีที่ได้รับงบประมาณ	งบประมาณ (บาท)	การนำไปใช้ประโยชน์

ลงนาม

(ร้อยตำรวจตรี ดร.สมยศ ปัญญา)

หัวหน้าโครงการ

ภาคผนวก ข
เอกสารการวิจัยในมนุษย์

**ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและไบนินยอม**

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๒๖๕/๒๕๖๕

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
(Reducing Social Inequality Among Hmong Ethnic Groups in Chiang Kham District Phayao Province)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: MCU RS 800765037

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ผู้วิจัยหลัก: ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปัญญามาก

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๕
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๕
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๕
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๕

(พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๕

หมายเลขใบรับรอง: ว.๒๖๕/๒๕๖๕

วันที่ให้การรับรอง: ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๕

วันหมดอายุใบรับรอง: ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๖

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๒๖๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๕

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เจริญพร ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปัญญา / นักวิจัย วิทยาเขตพะเยา

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำการวิจัยในเรื่อง “การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาข้อเสนอการวิจัยของท่านแล้ว มีความเห็นว่า ข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการนี้ มีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับ และข้อกำหนด ไม่ต้องแก้ไขปรับปรุงแต่ประการใด จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

จึงเจริญพรมมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป.

ขอเจริญพร

(พระสุวรรณเมธากรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ
จังหวัดพะเยา

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ เป็นแนวทางการสัมภาษณ์ ประเภทกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ที่ต้องการรายละเอียดที่เจาะลึก (In-depth interview) และเป็นคำถามที่เหมือนกันหมดที่ใช้กับผู้ให้ข้อมูล โดยผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

๒. การตอบแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ ใช้สำหรับหาข้อมูลเพื่อการวิจัยในเรื่องนี้เท่านั้น คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งสามารถตอบได้อย่างอิสระตามความรู้สึกลงใจอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไปวิเคราะห์ในขอบเขตทางวิชาการเท่านั้น ด้วยเหตุผลนี้ จึงขอความกรุณาให้ผู้สัมภาษณ์ตอบคำถามตามความเป็นจริง เพื่อให้สมบูรณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลและขอขอบคุณในความร่วมมือมา ณ ที่นี้

ร้อยตำรวจตรี ดร.สมยศ ปัญญามาก
ผู้วิจัย

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ผู้ให้ข้อมูล

เพศ.....อายุ.....การศึกษา.....

อาชีพ.....ตำแหน่ง (ถ้ามี)

สถานที่ทำงาน.....

วันที่ ให้ข้อมูล.....

ส่วนที่ ๒ คำถามสำหรับสัมภาษณ์ประเด็น สภาพ และปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

(๑) ด้านปัญหาส่วนบุคคล

ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เกิดจากสภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ มีส่วนที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือไม่ อย่างไร หากมี จะมีแนวทางแก้ไขอย่างไร

.....

.....

(๒) ด้านโอกาสทางสังคม

ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เกิดจากสภาพโอกาสทางสังคม มีส่วนที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือไม่ อย่างไร หากมี จะมีแนวทางแก้ไขอย่างไร

.....

.....

(๓) ด้านนโยบายของรัฐที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำ

ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เกิดจากนโยบายของรัฐที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำมีส่วนที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือไม่ อย่างไร หากมี จะมีแนวทางแก้ไขอย่างไร

.....

.....

ส่วนที่ ๓ คำถามสำหรับสัมภาษณ์ประเด็น มูลเหตุที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๑. ด้านรายได้

๑.๑ การสร้างโอกาสให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่ที่ต้องการประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ โดยการพัฒนาทักษะ ความชำนาญ และความรู้เกี่ยวกับอาชีพอย่างต่อเนื่องเกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือไม่อย่างไร หากมี จะมีแนวทางลดความเหลื่อมล้ำอย่างไร

.....

.....

๑.๒ การเข้าถึงโครงการสำคัญๆ ตามนโยบายของรัฐบาลในการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีรายได้น้อย เข้าร่วมโครงการเพื่อขอรับสวัสดิการ เช่น โครงการสวัสดิการแห่งรัฐ เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือไม่อย่างไร หากมี จะมีแนวทางลดความเหลื่อมล้ำอย่างไร

.....

.....

๒. ด้านการถือครองทรัพย์สิน

๒.๑ หน่วยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในชุมชนขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง โดยเฉพาะการพึ่งพิงธรรมชาติและป่า ขาดระบบฐานข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน และข้อมูลพื้นที่อนุรักษ์ ทำให้การวางแผนกำหนดการจัดตั้งถิ่นฐานถาวรของกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ชัดเจน และไม่มีประสิทธิภาพ เป็นผลทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือไม่ อย่างไร หากมี จะมีแนวทางลดความเหลื่อมล้ำอย่างไร

.....

.....

๒.๒ การแก้ปัญหาการไร้ที่ดินทำกินของเกษตรกรและการรุกรานเขตป่าสงวน ขาดความชัดเจนในแนวทางการปฏิบัติ ทั้งที่ได้มีการกระจายสิทธิการถือครองให้แก่ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ ที่ไม่ได้รุกราน และออกมาตรการป้องกันการเปลี่ยนมือไปอยู่ในครอบครองของผู้ที่มีใช้เกษตรกร มีการก่อให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่างประชาชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กับเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่หรือไม่ อย่างไร หากมี จะมีแนวทางลดความเหลื่อมล้ำอย่างไร

.....

.....

๓. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

๓.๑ ด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือไม่ อย่างไร หากมี จะมีแนวทางลดความเหลื่อมล้ำอย่างไร

.....

.....

๓.๒ ด้านการศึกษา เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือไม่ อย่างไร หากมี จะมีแนวทางลดความเหลื่อมล้ำอย่างไร

.....

๓.๓ ด้านสวัสดิการสังคม เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือไม่ อย่างไร หากมี จะมีแนวทางลดความเหลื่อมล้ำอย่างไร

.....

๓.๔ ด้านกระบวนการยุติธรรม เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือไม่ อย่างไร หากมี จะมีแนวทางลดความเหลื่อมล้ำอย่างไร

.....

๔. ด้านการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ

๔.๑ เจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่หรือนายทุน รีดไถทรัพย์สินจากประชาชนอย่างมิชอบ เช่น การขูดรีดทรัพย์สินจากกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง การเรียกทรัพย์สินเพื่อปล่อยผู้กระทำความผิดให้ลอยนวล เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือไม่ อย่างไร หากมี จะมีแนวทางลดความเหลื่อมล้ำอย่างไร

.....

๔.๒ การถูกเอารัดเอาเปรียบหรือการใช้อำนาจรัฐในทางมิชอบในการใช้อำนาจทางกฎหมายจากกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือไม่ อย่างไร หากมี จะมีแนวทางลดความเหลื่อมล้ำอย่างไร

.....

๕. ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

๕.๑ การพัฒนาส่งเสริมอาชีพทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่อย่างบูรณาการเป็นระบบครบวงจรที่สอดคล้องกับภูมิสังคมโดยนำระบบสวัสดิการสังคมสนับสนุนแก่ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่ยากจนเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือไม่ อย่างไร หากมี จะมีแนวทางลดความเหลื่อมล้ำอย่างไร

.....

๕.๒ การเข้าถึงระบบการกู้ยืมที่เป็นธรรมและการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ตามอัตภาพ พัฒนาศักยภาพคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิจัดสวัสดิการช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือไม่ อย่างไร หากมี จะมีแนวทางลดความเหลื่อมล้ำอย่างไร

.....

๖. ด้านการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสังคม และคุณภาพชีวิต

๖.๑ การมีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อพัฒนาสังคมและส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีแก่กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือไม่ อย่างไร หากมี จะมีแนวทางลดความเหลื่อมล้ำอย่างไร

.....

๖.๒ การมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ได้เข้ามามีบทบาทในการปกป้องรักษา สร้างค่านิยมวัฒนธรรมที่เหมาะสม รวมถึงวัฒนธรรมความเอื้ออาทรการยึดมั่นในหลักคุณธรรม การอยู่ร่วมกันในครอบครัวชุมชนและสังคมอย่างสงบสุขสันติ เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือไม่ อย่างไร หากมี จะมีแนวทางลดความเหลื่อมล้ำอย่างไร

.....

๗. ด้านความเหลื่อมล้ำทางเพศ

๗.๑ การมีบทบาทด้านการเมืองท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีบทบาทไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงและเพศชายหรือไม่ อย่างไร มีแนวทางลดความเหลื่อมล้ำอย่างไร

.....

๗.๒ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงและเพศชาย เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือไม่ อย่างไร หากมี จะมีแนวทางลดความเหลื่อมล้ำอย่างไร

.....

๘. ด้านการแสดงความคิดเห็น

๘.๑ สิทธิในการแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยไม่พึ่งพิงการช่วยเหลือจากภาคส่วนต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือไม่ อย่างไร หากมี จะมีแนวทางลดความเหลื่อมล้ำอย่างไร

.....

๘.๒ หน่วยงานภาครัฐเปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในการออกกฎหมาย เช่น การออกพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้เป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่าย เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือไม่ อย่างไร หากมี จะมีแนวทางลดความเหลื่อมล้ำอย่างไร

.....

**** ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้อนุเคราะห์ให้ข้อมูลการวิจัย ****

ภาคผนวก ง

หนังสือขออนุญาตผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ที่ อว ๘๐๕๐/๐๐๑๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมือง
จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๘ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน พระมหาวิเศษ เสาะพบดี, รศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

สิ่งที่แนบมาด้วย เอกสารเครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย ร้อยตำรวจตรี ดร.สมยศ ปัญญา นักวิจัย สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้รับอนุมัติโครงการวิจัยเรื่อง “การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และเพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ในการวิจัยเรื่องดังกล่าว สำนักวิชาการ วิทยาเขตพะเยา พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการทำวิจัย สามารถตรวจแก้ไข และให้ข้อเสนอแนะเครื่องมือวิจัยเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุมัติท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือวิจัย ดังที่ได้แนบเอกสารมาพร้อมนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูวรธรรมวิฑูรย์, ผศ.ดร.)

รักษาราชการผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ผู้ประสานงาน: ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปัญญา

โทร: 089-9989987 line: police.38

ที่ อว ๘๐๕๐/๐๐๒๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมือง
จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๑๘ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เจริญพร รองศาสตราจารย์อัครชัย ชัยแสง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

สิ่งที่แนบมาด้วย เอกสารเครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย ร้อยตำรวจตรี ดร.สมยศ ปัญญา มาก นักวิจัย สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้รับอนุมัติโครงการวิจัยเรื่อง “การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และเพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ในการวิจัยเรื่องดังกล่าว สำนักวิชาการ วิทยาเขตพะเยา พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการทำวิจัย สามารถตรวจแก้ไข และให้ข้อเสนอแนะเครื่องมือวิจัยเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือวิจัยดังที่ได้แนบเอกสารมาพร้อมนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระครูวรธรรมวิฑูรย์, ผศ.ดร.)

รักษาราชการผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ผู้ประสานงาน: ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปัญญา มาก

โทร: 089-9989987 line: police.38

บันทึกข้อความ

สำนักงาน สำนักวิชาการ โทร ๐-๕๔๘๗-๐๑๔๑ E-mail somyot.pan@mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๕๐/๐๐๙๑

วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิสมัย วงศ์จำปา ผู้ช่วยอธิการบดี ฝ่ายกิจการทั่วไป วิทยาเขตพะเยา

เนื่องด้วย ร้อยตำรวจตรี ดร.สมยศ ปัญญามาก นักวิจัย สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ได้รับอนุมัติโครงการวิจัยเรื่อง “การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และเพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ในการดังกล่าว สำนักวิชาการ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการทำวิจัย สามารถตรวจแก้ไข และให้ข้อเสนอแนะเครื่องมือวิจัยเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือวิจัย ดังที่ได้แนบเอกสารมาพร้อมนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพามาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์

(พระครูวรธรรมวิฑูรย์, ผศ.ดร.)

รักษาราชการผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

ผู้ประสานงาน: ร.ต.ต.ดร.สมยศ ปัญญามาก

โทร: 089-9989987 line: police.38

ภาคผนวก จ
หนังสือขอลงพื้นที่วิจัย

ที่ อว ๘๐๕๐/๐๐๑๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา ๕๖๖ หมู่ ๒ ตำบลแม่กา
อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ๕๖๐๐๐

๔ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นักวิจัยเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

เนื่องด้วย ร้อยตำรวจตรี ดร.สมยศ ปัญญา มาก นักวิจัย สังกัดวิทยาลัยสงฆ์พะเยามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติโครงการวิจัย เรื่อง “การลดความเหลื่อมล้ำของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” ตามหนังสือสัญญา ว.๓๗/๒๕๖๕ MCU RS ๘๐๐๗๖๕๐๓๗ เพื่อศึกษาสภาพ และ ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าว มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักวิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในพื้นที่ของท่าน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอเจริญพรขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์ และดำเนินการต่อไป

เจริญพร

(พระครูวรารณวิฑูรย์, ผศ.ดร.)

รักษาราชการผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ผู้ประสานงาน: ร้อยตำรวจตรี ดร.สมยศ ปัญญา มาก

โทร. ๐๘๙-๙๙๘๙๙๘๗

ภาคผนวก จ

หนังสือขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ภาคผนวก ข
ประมวลภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

ประมวลภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ (๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๘.๐๐ น.)

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ (๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๖.๓๐ น.)

ประมวลภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

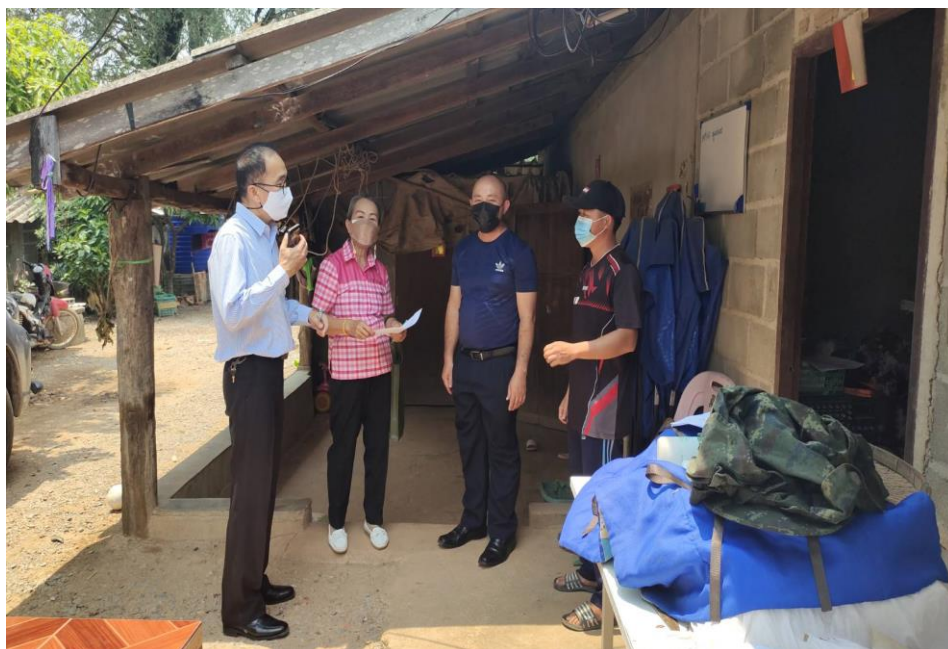

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๐.๓๐ น.)

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๓๐ น.)

ประมวลภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

ลำดับที่ ๑๒ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๒๑ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ลำดับที่ ๑๓ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๒๒ ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ประมวลภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ (๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๗.๒๐ น.)

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ (๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๕.๕๐ น.)

ประมวลภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๑ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๓๐ น.)

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๓๐ น.)

ประมวลภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๒ (๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๕.๓๐ น.)

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ (๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๖.๓๐ น.)

ประมวลภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ (๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๐๙.๓๐ น.)

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ (๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๔, เวลา ๑๓.๓๐ น.)

ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อภาษาไทย : ร้อยตำรวจตรี ดร.สมยศ ปัญญามาก
 ชื่อภาษาอังกฤษ : Police Sub-Lieutenant Dr.Somyot Panyamak
๒. รหัสประจำตัวนักวิจัย : ๒๔๗๔๒๗
๓. ตำแหน่ง : อาจารย์
๔. หน่วยงานที่สังกัด : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
 ๕๖๖ หมู่ที่ ๒ ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
 Email: somyot.pan@mcu.ac.th

๕. ประวัติการศึกษา

- พ.ศ.๒๕๓๐ โรงเรียนตำรวจภูธรภาค ๕ (ลำปาง) รุ่นที่ ๓๘
- พ.ศ.๒๕๔๒ ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาภาษาไทย
 สถาบันราชภัฏเชียงใหม่
- พ.ศ.๒๕๕๕ ศาสตรศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) สาขาวิชารัฐศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- พ.ศ.๒๕๖๐ รัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.) สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- พ.ศ.๒๕๖๑ นิติศาสตรบัณฑิต (น.บ.) สาขาวิชานิติศาสตร์
 มหาวิทยาลัยนอร์ทเชียงใหม่
- พ.ศ. ๒๕๖๑ รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ร.ด.) สาขาวิชารัฐศาสตร์
 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- พ.ศ.๒๕๖๔ กำลังศึกษานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์
 วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

ประวัติการทำงาน

- พ.ศ. ๒๕๓๑ กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดลำพูน
- พ.ศ. ๒๕๔๑ กองกำกับการปฏิบัติการพิเศษ กองบังคับการสืบสวนตำรวจภูธรภาค ๕
- พ.ศ. ๒๕๖๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ผลงานวิจัย

พระครูวินัยธรสัณชัย ญาณวิโร, สมยศ ปัญญามาก. “การจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม
 ของวัดเจติยหลวงวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” รายงานการวิจัย. ทุนวิจัย
 สถาบันวิจัยญาณสังวร. ๒๕๖๐.

พระมหาวิเศษ เสาะพบดี, สมยศ ปัญญามาก, วรยุทธ สถาปนศุภกุล, มงคลชัย สมศรี. “**ศึกษาวิเคราะห์หลักนิติศาสตร์ในพระไตรปิฎก**” รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๖๐.

สมยศ ปัญญามาก และธรรมรัตน์ โพธิสุวรรณปัญญา. **ประสิทธิผลการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ**. รายงานการวิจัย. ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ: ชัยภูมิ. ๒๕๖๓.

สมยศ ปัญญามาก และพร้อมพล สัมพันธ์โน. **การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพเชิงบูรณาการโดยชุมชนบนพื้นที่สูง**. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์, ศูนย์สนับสนุนสหภาพระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ และทรัพยากรธรรมชาติ (IUCN): สวิสเซอร์แลนด์. ๒๕๖๓.

สมยศ ปัญญามาก และธรรมรัตน์ โพธิสุวรรณปัญญา. **การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ**. รายงานการวิจัย. ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ: ชัยภูมิ. ๒๕๖๔.

ผลงานบทความวิจัย (ฐาน TCI)

พระมหาวิเศษ เสาะพบดี, สมยศ ปัญญามาก, วรยุทธ สถาปนศุภกุล, มงคลชัย สมศรี. (๒๕๖๒) “**ศึกษาวิเคราะห์หลักนิติศาสตร์ในพระไตรปิฎก**” บทความวารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์ ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๒). หน้า ๑ - ๑๔.

สมยศ ปัญญามาก และธรรมรัตน์ โพธิสุวรรณปัญญา. (๒๕๖๓). **ประสิทธิผลการบริหารจัดการขยะแบบเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลบ้านค่ายหมื่นแผ้ว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ**. บทความวารสารแสงโคมคำ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๓). หน้า ๒๒๓ - ๒๓๙.

กิตติพงษ์ พิพิฑกุล, นิตยา จันทะปัสสา, ดวงเนตร ชาสวรรณ, พระนิทัศน์ วงศ์วังเพิ่ม, สมยศ ปัญญา มาก. (๒๕๖๓). **ค่านิยมทางเศรษฐกิจและพฤติกรรมการบริโภคของประชาชน บ้านดัว ตำบลบ้านเขว อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม**. บทความวารสารแสงโคมคำ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๓). หน้า ๑๘ - ๓๑.

สมยศ ปัญญามาก และธรรมรัตน์ โพธิสุวรรณปัญญา. (๒๕๖๔). **การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ**. บทความวารสารแสงโคมคำ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๔). หน้า ๒๒๓ - ๒๓๙.

ธนวัฒน์ กิดา สมยศ ปัญญามาก และสหทัยา วิเศษ. **ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาลตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่**. วารสารวิจัยวิชาการ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ (พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๖๕). หน้า ๑๙๓ - ๒๐๔.

พระวชิรวิทย์ กองไถย สมยศ ปัญญามาก และพระครูโสภณปริยัติสุธี. การส่งเสริมความปรองดอง
สมานฉันท์ระหว่างภาครัฐ และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน. **วารสาร
วิจัยวิชาการ** ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๔ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
(กรกฎาคม – สิงหาคม ๒๕๖๕). หน้า ๔๓ – ๕๔.

พระวัชชัย อานนโท (ใจประการ), พระครูโสภณปริยัติสุธี และคุณสมยศ ปัญญามาก “การเสริมสร้าง
การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สู่เยาวชนของตำบลแม่ปืม
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” **วารสารวิจัยวิชาการ** วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๖๕). หน้า ๓๕ –
๔๘.

ผลงานบทความวิชาการ (ฐาน TCI)

สมยศ ปัญญามาก. (๒๕๖๑) “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น พื้นที่อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่” **บทความ วารสารวิชาการแสงอีสาน ปีที่ ๑๕
ฉบับที่ ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน** (กรกฎาคม-ธันวาคม
๒๕๖๑). หน้า ๙๒ – ๑๐๒.

นิยม ยากรณ์ และสมยศ ปัญญามาก. (๒๕๖๑) “เงื่อนไขเชิงโครงสร้างทางกฎหมายและการเมือง ต่อ
การผลักดัน ข้อบัญญัติท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรร่วม” **บทความ วารสารมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี** (กรกฎาคม-ธันวาคม
๒๕๖๑). หน้า ๑๗-๓๒.

พระนิทัศน์ ธีรปัญญา (วงศ์วังเพิ่ม) ร.ต.ต. สมยศ ปัญญามาก, ร.ต.ท.พลกฤต สงวนศักดิ์ และพระวุฒิ
พงษ์ แก้วแกมดา. (๒๕๖๓) “พระภิกษุไทยกับการขับเคลื่อนพาหนะ” **บทความ
วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๓). หน้า ๒๘๐-๒๘๙.

สมยศ ปัญญามาก. (๒๕๖๓) “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่น” **บทความ
วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๔ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาสารคาม** (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๖๓). หน้า ๒๘๐-๒๙๔.

สมยศ ปัญญามาก. (๒๕๖๕) “เครือข่ายการค้ายาเสพติดกับการคงอยู่ในประเทศไทย” **บทความ
วารสารวิจัยวิชาการ วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี
ที่ ๕ ฉบับที่ ๑** (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๕).

ผลงานบทความวิชาการระดับนานาชาติ

Somyot Panyamak, Phrakhrusoponpariyatsutee, Phramahasurachaiphutthu, and
Promphol Samphanthano. (2020). **Participatory Action Research for
Integrated Biodiversity Management in Highland Communities.**
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ayutthaya, Thailand. 1st
International Conference on Multidisciplinary and Current Educational
Research (ICMCER -2020) 30th & 31st JULY 2020. Pp. 387-293.

- Phrakhrusoponpariyatsutee, Somyot Panyamak, Sahathaya Wises, (2020). **The Dynamics of Phayao: Socio-cultural Change Movements and Self management of Local Communities in accordance with Buddhism.** Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ayutthaya, Thailand. 1st International Conference on Multidisciplinary and Current Educational Research (ICMCER -2020) 30th & 31st JULY 2020. Pp.790-796.
- Somyot Panyamak, Winit Pharcharuen, Piyaluk Potiwan, Phramaha WisetSorphobdee, Thammarat Photisuwanpanya. **Sexual Identity and Sexual Marginalization in Thai Norms.** Solid State Technology is a SCOPUS Indexed and Q4 Journal. ISSN.0038-111X. Vol.63 No.2s (2020) <http://solidstatetechnology.us/index.php/JSST/>. (10th September, 2020). Pp.2039-2044.
- Phramaha Wiset Sorphobdee, Phramaha Viradej Japah, Phon Namanee, Somyot Panyamak. **The Philosophy of Law in Buddhist Scripture.** Solid State Technology is a SCOPUS Indexed and Q4 Journal. ISSN.0038-111X. Vol.63 No.6 (2020) <http://solidstatetechnology.us/index.php/JSST/>. (10th September, 2020). Pp 21730-21735.
- Phrakhrusoponpariyatsutee, Somyot Panyamak, Sahathaya Wises. **The Dynamics of Phayao: Socio-cultural Change Movements and Selfmanagement of Local Communities in accordance with Buddhism.** Solid State Technology is a SCOPUS Indexed and Q4 Journal. ISSN.0038-111X. Vol.63 No.2s (2020) <http://solidstatetechnology.us/index.php/JSST/>. (10th September, 2020). Pp.5334-5342.
- Somyot Panyamak, Phrakhrusoponpariyatsutee, Phramahasurachaiphutchu, Promphol Samphanthano. **Participatory Action Research for Integrated Biodiversity Management in Highland Communities.** Solid State Technology is a SCOPUS Indexed and Q4 Journal. ISSN.0038-111X. Vol.63 No.2s (2020) <http://solidstatetechnology.us/index.php/JSST/>. (10th September, 2020). Pp 2030-2037.
- Phramahawiset Sorphobdee, Thammarat Photisuwanpanya, Somyot Panyamak, Worayuth Sathapanasuphakul, Mongkonchai Somsri. **The Politicians' Buddhist Morality on Students' Opinions at Mahamakut Buddhist University: Lanna Campus, Chiang Mai, Thailand.** Psychology and Education is a SCOPUS Indexed and Q4 Journal. ISSN. 00333077. VOL. 58 NO. 1 (2021): VOLUME 58 NO. 1 (2021) <http://psychologyandeducation.net/pae/index.php/pae/issue/archive>. (Above manuscript will be published on or before March, 2021). Pp 4451-4458.

Winit Pharcharuen, Suraphon Promgun, Somyot Panyamak, Promphol Samphanthano
Phrakhrusutaworathammakit. **Guidelines for Promotion People's
Participation in the Local Development Plan of Pa Phai Sub-District
Municipality, San Sai District, Chiang Mai Province.** Turkish Journal of
Physiotherapy and Rehabilitation is a SCOPUS Indexed and Q4 Journal. ISSN
2651-4451 | e-ISSN 2651-446X. Vol.32 No.3 (2020)
www.turkjphysiotherrehabil.org. Pp 18902-18908.